

**TÜRKİYE ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN MEVCUT DURUMU VE DIŞ
TİCARET ANALİZİ**

Rıfat KURT

**Bartın Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**BARTIN
Temmuz 2011**

KABUL:

Rıfat KURT tarafından hazırlanan "TÜRKİYE ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN MEVCUT DURUMU VE DIŞ TİCARET ANALİZİ" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından değerlendirilerek, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliğiyle (veya oyçokluğuyla) kabul edilmiştir. 15/07/2011

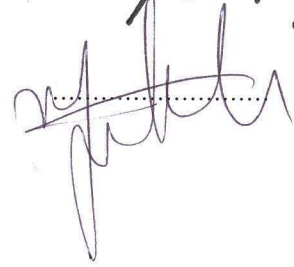
Başkan: Prof. Dr. Selman KARAYILMAZLAR (BÜ)

Üye : Doç. Dr. Alper AYTEKİN (BÜ)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Yıldız ÇABUK (BÜ)

ONAY:

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım 01/8/2011

Doç. Dr. Ali Naci TANKUT
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

“Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.”

Rıfat KURT

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN MEVCUT DURUMU VE DIŞ TİCARET ANALİZİ

Rıfat KURT

Bartın Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Selman KARAYILMAZLAR

Temmuz 2011, 141 sayfa

Türkiye bitki tür çeşitliliği, yaban hayatı kaynakları ve endemik türler bakımından zengin kaynaklara sahiptir. Türkiye'nin sahip olduğu zengin biyolojik kaynaklarının önemli bir bölümünü ormanlar barındırmaktadır. Ormanlardan elde edilen odun hammaddesi son zamanlara kadar ormancılığın temel amacı olarak vurgulanmış, tüm yatırım ve uygulamalar bu alan üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi ile oluşan rekabet ortamı, tüm alanlarda olduğu gibi ormancılık alanında da tüm kaynakların değerlendirilmesini zorunlu ve gerekli hale getirmiştir. Bu nedenle çeşitli üretim ve pazarlama sorunları nedeniyle ekonomik alanda yeterince yer bulamayan odun dışı orman ürünleri (ODOÜ) incelenmelidir.

Bu çalışmada, Türkiye'nin 1990-2009 yılları arasındaki odun dışı orman ürünleri üretim, ihracat, ithalat miktar ve değerleri tasnif edilerek, tablo ve grafik gösterimde sunulmuş ve analiz edilmiştir. Yıllar itibariyle odun dışı orman ürünlerinin üretim, ithalat ve ihracatında meydana gelen değişmeler ekonomik ve finansal açıdan incelenmiş, toplam tutar ve miktar

ÖZET (devam ediyor)

içindeki önemli paylara sahip ürünler belirlenmiştir. Tezin son kısmında ise tomruk ve odun dışı orman ürünlerinin dış ticaret rakamları karşılaştırılmış ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Sonuç olarak; 1990-2009 yılları arasında toplamda en fazla üretimi yapılan odun dışı orman ürünleri sırayla çalı, defne, kekik, fıstık çamı kozalağı, adaçayı, ladin, mersin, biberiye, harnup ve kestane olurken, en fazla ihraç edilen ürünler fındık, pamuk linteri, bazik krom sülfat, kimyon, nar, kekik, kestane, defne, çilek ve anason olmuştur. En yüksek ithalat ise sırayla ceviz, debagatte kullanılan sentetik organik maddeler, kivi, badem, yontulmaya elverişli sert taneler, kına, bazik krom sülfat, mimoza, müstahzarlar ve kebrako da yapılmıştır. 20 yıllık zaman diliminde odun dışı orman ürünleri dış ticareti daha çok ihracat lehine gerçekleşmiş ve ODOÜ ihracatından elde edilen gelir tomruk ihracatından elde edilen gelire oranla tüm yıllarda daha fazla olmuştur. ODOÜ ve tomruk ithalatında ise tam tersi bir durum söz konusu olmuş, ODOÜ ithalatı tomruk ithalatına oranla çok daha az miktarlarda yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Odun Dışı Orman Ürünleri, Üretim, İhracat, İthalat

Bilim Kodu: 502.08.02

ABSTRACT

M.Sc Thesis

THE CURRENT SITUATION OF NON-WOOD FOREST PRODUCT IN TURKEY AND THE ANALYSIS OF FOREIGN TRADE

Rıfat KURT

**Bartın University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Forest Industry Engineering**

Thesis Advisor: Prof. Dr. Selman KARAYILMAZLAR

July 2011, 141 pages

Turkey has rich resources in terms of endemic plant species, diversity, and wildlife sources. A significant portion of Turkey's rich biological resources contains forests. Until recently the main purpose of forestry is wood raw material from forests, and applications of all investment are concentrated on this area. However, it has made necessary that, with the diversification of economic activities in a competitive environment, as in all areas, all of the resources must be assessed in the field of forestry. Therefore, due to various production and marketing problems in the economic sphere, non-wood forest products can not find their share in the market and they should be investigated.

In this study, the production, export, import volume and values of non-wood forest products in Turkey between the years of 1990-2009 are sorted, analyzed and presented in table and graphs. Non-wood forest products production, imports and exports, the economic and financial changes that occurred were examined on a yearly basis, and the total price and

ABSTRACT (continued)

significant products were identified. In the last part of the thesis, non-wood forest products and timber export trade values have been compared and assessments were carried out.

As a result, between the years 1990-2009, the most important non-wood forest products produced in Turkey determined in order as; bay, thyme, pine cones, sage, spruce, myrtle, rosemary, carob and chestnut, while the products are exported most as nuts, cotton linter, basic chrome sulphate, cumin, pomegranate, thyme, chestnut, bay, strawberry and anise. The highest imports determined in order as walnut, synthetic organic materials used in Tanning, kiwi, almonds, grains of hard carving materials, henna, and basic chrome sulphate, mimosa, preparations and kebrako. In a 20-year time period, non-wood forest products foreign trade took place mostly in favor of exports and income from exports of NWFP has been more than the income of exports of logs all the years. NWFP and timber imports have been the exact opposite, as the amounts of NWFP imports has been much less than timber imports.

Key Words: Non-Wood Forest Product, Production, Import, Export.

Science Code: 502.08.02

TEŞEKKÜR

“Türkiye Odun Dışı Orman Ürünlerinin Mevcut Durumu ve Dış Ticaret Analizi” adlı bu çalışma, BÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Yüksek Lisans tez konumun belirlenmesinde ve çalışmanın hazırlanması esnasında yakın ilgi ve desteğini gördüğüm, tezin bilimsel danışmanlığını üstlenen kıymetli hocam Prof. Dr. Selman KARAYILMAZLAR’a teşekkür eder ve minnet duygularımı sunarım.

Tezimi inceleyerek değerli katkılarını esirgemeyen sayın jüri hocalarım Doç. Dr. Alper AYTEKİN ve Yrd. Doç. Dr. Yıldız ÇABUK’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez veri toplama aşamasında yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Yrd. Doç. Dr. İbrahim TÜMEN’e, tezimin çeşitli aşamalarında katkıda bulunan sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Saadettin Murat ONAT’a ve tezin düzenlenmesi aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen R. Erçin MISIRLI’ya teşekkürü bir borç bilirim.

Bugüne kadar her türlü konuda maddi ve manevi desteği sağlayan ve her zaman yanımda olan AİLEME en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın, ileride bu konuda yapılacak olan çalışmalara ışık tutması ve ilgilienlere yol gösterici olmasını dilerim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xv
TABLolar DİZİNİ.....	xix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xx
BÖLÜM 1 GENEL BİLGİLER.....	1
1.1 GİRİŞ.....	1
1.2 LİTERATÜR ÖZETİ.....	3
1.3 ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİ.....	8
1.3.1 Orman Ürünleri Sanayiinin Tanımı.....	8
1.3.2 Orman Ürünleri Sanayiinin Sınıflandırılması.....	9
1.4 ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	11
1.4.1 Odun Dışı Orman Ürünleri (ODOÜ) Kavramının Tanımı.....	11
1.4.2 Türkiye’de ODOÜ’nün Kırsal Kalkınmaya Katkısı ve Geliştirilmesi Önlemleri.....	13
1.5 ODUN DIŞI BİTKİSEL ÜRÜNLERDEN FAYDALANMA ŞEKİLLERİ.....	15
1.5.1 Gıda Bitkileri.....	15
1.5.2 Tıbbi (İlaç) Bitkileri.....	15
1.5.3 Baharat Bitkileri.....	16
1.5.4 Doğal Çay Bitkileri.....	17
1.5.5 Boya Bitkileri.....	17
1.5.6 Parfüm Bitkileri.....	17

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

	<u>Sayfa</u>
1.5.7 Keyf Bitkileri.....	18
1.5.8 Sepi Bitkileri	18
1.5.9 Dekoratif ve Süs Bitkileri.....	18
1.6 ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİ İŞLETMECİLİĞİNİN İŞLETME İŞLEVLERİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	19
1.7 ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİ SATIŞ YÖNETİMİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	22
1.7.1 Odun Dışı Orman Ürünlerinin Pazarlanması	23
1.7.1.1 Mal	23
1.7.1.2 Fiyat.....	23
1.7.1.3 Dağıtım.....	24
1.7.1.4 Tutundurma	26
1.8 TÜRKİYE’DEKİ BAZI ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN İHRACAT POTANSİYELİ.....	27
1.8.1 Defne	29
1.8.2 Kekik.....	30
1.8.3 Çam Fıstığı.....	31
1.8.4 Ada Çayı.....	31
1.8.5 Kimyon.....	31
1.8.6 Anason.....	32
1.8.7 İhlamur	33
1.8.8 Biberiye	33
1.8.9 Pamuk Linteri.....	34
BÖLÜM 2 MATERYAL VE METOT.....	35
2.1 MATERYAL.....	35
2.1.1 Türkiye’deki Odun Dışı Orman Ürünlerinin Üretim Miktar ve Parasal	
Değerleri.....	36
2.1.2 Türkiye’deki Odun Dışı Orman Ürünlerinin İhracat-İthalat Miktar ve Parasal Değerleri	37

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

	<u>Sayfa</u>
2.1.2.1 Kurutulmuş Meyveler	38
2.1.2.2 Taze Meyveler.....	38
2.1.2.3 Baharatlar	39
2.1.2.4 Bitki ve Bitki Kısımları	40
2.1.2.5 Tabii Sakızlar ve Reçineler	41
2.1.2.6 Debagatte Kullanılan Bitkisel Ürünler ve Türevleri	41
2.1.2.7 Uçucu Yağlar, Rezinoitler ve Terpenli Yan Ürünler	42
2.1.2.8 Tall Oil (Sıvı Reçine) ve Yağlar.....	43
2.1.2.9 Tarifenin Başka Yerinde Yer Almayan Diğer Odun Dışı Bitkisel Ürünler	44
2.1.3 Türkiye Tomruk Üretim, İhracat, İthalat Miktar ve Değerleri	44
2.2 METOT.....	45
BÖLÜM 3 BULGULAR.....	47
3.1 TÜRKİYE'DEKİ ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN ÜRETİM DEĞERLERİNİN İNCELENMESİ.....	47
3.1.1 Üretim Değerlerinin 1990–2009 Yılları Arasındaki Genel Durumu.....	47
3.1.2 ODOÜ'lerin 2009 Yılı Toplam Üretim İçindeki Dağılımları.....	49
3.1.3. ODOÜ'lerin 2009 Yılı Toplam Üretim İçindeki Parasal Değerleri.....	49
3.2 ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN İTHALAT VE İHRACATININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	50
3.2.1 Kurutulmuş Meyveler (Kabuklu/kabuksuz).....	50
3.2.1.1 Kurutulmuş Meyvelerin 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu	50
3.2.1.2 Kurutulmuş Meyvelerin Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları	54
3.2.1.3 Kurutulmuş Meyvelerin Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları.....	55
3.2.2 Taze Meyveler.....	56

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

	<u>Sayfa</u>
3.2.2.1 Taze Meyvelerin 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu.....	56
3.2.2.2 Taze Meyvelerin Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat- ihracat İçindeki Payları	59
3.2.2.3 Taze Meyvelerin Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları.....	61
3.2.3 Baharatlar (Anason, rezene, kimyon, zencefil, safran, kekik, defne vb.)	62
3.2.3.1 Baharatların 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu	62
3.2.3.2 Baharatların Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat- İhracat İçindeki Payları	66
3.2.3.3 Baharatların Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat- İhracat İçindeki Payları.....	67
3.2.4 Bitki ve Bitki Kısımları (Parfümeride, Eczacılıkta vs. Kullanılan)	68
3.2.4.1 Bitki ve Bitki Kısımlarının 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu.....	68
3.2.4.2 Bitki ve Bitki Kısımlarının Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları	71
3.2.4.3 Bitki ve Bitki Kısımlarının Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları	72
3.2.5 Tabii Sakız ve Reçineler	74
3.2.5.1 Tabii Sakız ve Reçinelerin 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu.....	74
3.2.5.2 Tabii Sakız ve Reçinelerin Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları	77
3.2.5.3 Tabii Sakız ve Reçinelerin Parasal Değer Olarak 2009Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları	78
3.2.6 Debagatte Kullanılan Bitkisel Ürünler ve Türevleri	79
3.2.6.1 Debagatte Kullanılan Bitkisel Ürünlerin 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu	79
3.2.6.2 Debagatte Kullanılan Bitkisel Ürünlerin Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları	82

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

	<u>Sayfa</u>
3.2.6.3 Debagatte Kullanılan Bitkisel Ürünlerin Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları	84
3.2.7 Uçucu Yağlar, Rezinoitler ve Terpenli Yan Ürünler	85
3.2.7.1 Uçucu Yağlar, Rezinoitler ve Terpenli Yan Ürünlerin 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu.....	85
3.2.7.2 Uçucu Yağlar, Rezinoitler ve Terpenli Yan Ürünlerin Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat- İhracat İçindeki Payları	88
3.2.7.3 Uçucu Yağlar, Rezinoitler ve Terpenli Yan Ürünlerin Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları	90
3.2.8 Tall Oil (Sıvı Reçine) ve Yağlar	92
3.2.8.1 Tall oil ve Yağların 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu.....	92
3.2.8.2 Tall Oil ve Yağların Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat- İhracat İçindeki Payları	95
3.2.8.3 Tall Oil ve Yağların Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları.....	96
3.2.9 Tarifenin Başka Yerinde Yer Almayan Odun Dışı Bitkisel Ürünler	97
3.2.9.1 Tarifenin Başka Yerinde Yer Almayan ODBOÜ'lerin 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu.....	97
3.2.9.2 Tarifenin Başka Yerinde Yer Almayan ODBOÜ'lerin Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları	100
3.2.9.3 Tarifenin Başka Yerinde Yer Almayan ODBOÜ'lerin Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları	102
3.3 TOMRUK VE ODOÜ'NÜN ÜRETİM, İHRACAT VE İTHALATININ KARŞILAŞTIRILMASI	103
BÖLÜM 4 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	109
KAYNAKLAR.....	119
EK AÇIKLAMALAR A	127
ÖZGEÇMİŞ.	141

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>No</u>		<u>Sayfa</u>
1.1	ODOÜ'nün yurtiçi dağıtım kanalı.....	25
1.2	ODOÜ'nün ihracat dağıtım kanalı	25
3.1	Odun dışı orman ürünlerinin üretim miktarları.....	48
3.2	Üretim miktarlarının 2009 yılı içindeki dağılımları.....	49
3.3	ODOÜ'lerin 2009 yılı toplam üretim içindeki parasal dağılımları.....	50
3.4	Kurutulmuş meyvelerin 1990-2009 yılları arası toplam ihracat- ithalat miktarları.....	52
3.5	Kurutulmuş meyvelerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları	53
3.6	Kurutulmuş meyvelerin miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	54
3.7	Kurutulmuş meyvelerin miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	55
3.8	Kurutulmuş meyvelerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	55
3.9	Kurutulmuş meyvelerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	56
3.10	Taze meyvelerin 1990-2009 yılları arası toplam ithalat-ihracat miktarları.....	58
3.11	Taze meyvelerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları.....	59
3.12	Taze meyvelerin miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	60
3.13	Taze meyvelerin miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	60
3.14	Taze meyvelerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	61
3.15	Taze meyvelerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları ..	62
3.16	Baharatların 1990-2009 yılları arası toplam ihracat-ithalat miktarları.....	64
3.17	Baharatların 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları.....	65
3.18	Baharatların miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	66

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam ediyor)

<u>No</u>		<u>Sayfa</u>
3.19	Baharatların miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.	67
3.20	Baharatların parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	67
3.21	Baharatların parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.	68
3.22	Bitki ve bitki kısımlarının 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat miktarları.....	70
3.23	Bitki ve bitki kısımlarının 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları	71
3.24	Bitki ve bitki kısımlarının miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	72
3.25	Bitki ve bitki kısımlarının miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	72
3.26	Bitki ve bitki kısımlarının parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	73
3.27	Bitki ve bitki kısımlarının parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	73
3.28	Tabii sakız ve reçinelerin 1990-2009 yılları arası ihracat- ithalat miktarları.....	75
3.29	Tabii sakız ve reçinelerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları	76
3.30	Tabii sakız ve reçinelerin miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	77
3.31	Tabii sakız ve reçinelerin miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	78
3.32	Tabii sakız ve reçinelerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	78
3.33	Tabii sakız ve reçinelerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	79
3.34	Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat miktarları.....	81
3.35	Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları.....	82
3.36	Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	83

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam ediyor)

<u>No</u>		<u>Sayfa</u>
3.37	Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	84
3.38	Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	84
3.39	Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	85
3.40	Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 1990-2009 yılları arası İhracat-ithalat miktarları.....	87
3.41	Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 1990-2009 yılları arası İhracat-ithalat parasal dağılımları.....	88
3.42	Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	89
3.43	Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	90
3.44	Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	91
3.45	Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	91
3.46	Tall oil ve yağların 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat miktarları.....	93
3.47	Tall oil ve yağların 1990-2009 yılları arası toplam ihracat- ithalat parasal dağılımları.....	94
3.48	Tall oil ve yağların miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	95
3.49	Tall oil ve yağların miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	96
3.50	Tall oil ve yağların parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	96
3.51	Tall oil ve yağların parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	97
3.52	Tarifenin başka yerinde yer almayan ODBOÜ'lerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat miktarları.....	99
3.53	Tarifenin başka yerinde yer almayan ODBOÜ'lerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları.....	100

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam ediyor)

<u>No</u>		<u>Sayfa</u>
3.54	Tarifenin başka yerinde yer almayan ODBOÜ'lerin miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	101
3.55	Tarifenin başka yerinde yer almayan ODBOÜ'lerin miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.....	101
3.56	Tarifenin başka yerinde yer almayan ODBOÜ'lerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.....	102
3.57	Tarifenin başka yerinde yer almayan ODBOÜ'lerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.	103
3.58	1990-2009 yılları arası Türkiye tomruk üretim, ihracat ve ithalat miktarları	104
3.59	1990-2009 yılları arası Türkiye odun dışı orman ürünleri üretim, ihracat ve ithalat miktarları.	105
3.60	Türkiye'nin yıllar itibariyle ODOÜ ve Tomruk ihracat gelirleri.	107
3.61	Türkiye'nin yıllar itibariyle ODOÜ ve Tomruk ithalat değerleri.	108

TABLolar DİZİNİ

<u>No</u>		<u>Sayfa</u>
1.1	Türkiye geneli ağaç mamulleri ve orman ürünleri ihracatı.....	29
2.1	Odun dışı orman ürünlerinin üretim miktar ve parasal değerleri.....	36
2.2	Odun dışı orman ürünlerinin üretim değerlerinin hesaplanmasında kullanılan ürünler.....	37
2.3	Kurutulmuş meyvelerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	38
2.4	Taze meyvelerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	39
2.5	Baharatların ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	40
2.6	Bitki ve bitki kısımlarının ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	40
2.7	Tabii sakız ve reçinelerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	41
2.8	Debagatte kullanılan bitkisel ürünler ve türevlerinin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	42
2.9	Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünler ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	43
2.10	Tall Oil (sıvı reçine) ve yağların ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	43
2.11	Tarifenin başka yerinde yer almayan odun dışı bitkisel ürünlerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	44
2.12	Türkiye tomruk üretim, ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	45
3.1	Odun dışı orman ürünlerinin üretim miktar ve değerleri.....	47
3.2	Kurutulmuş meyvelerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	51
3.3	Taze meyvelerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	57
3.4	Baharatların ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	63
3.5	Bitki ve bitki kısımlarının ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	69
3.6	Tabii sakız ve reçinelerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	74
3.7	Debagatte kullanılan bitkisel ürünler ve türevlerinin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	80
3.8	Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünler ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri.....	86

TABLÖLAR DİZİNİ (devam ediyor)

<u>No</u>		<u>Sayfa</u>
3.9	Tall oil (sıvı reçine), ve yağların ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri	92
3.10	Tarifenin başka yerinde yer almayan odun dışı bitkisel ürünlerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri	98
3.11	1990-2009 yılları arası Türkiye tomruk üretim, ihracat- ithalat miktar ve parasal değerleri.....	104
3.12	1990-2009 yılları arası Türkiye odun dışı orman ürünlerinin toplam üretim, ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri	105
3.13	1990-2009 yılları arasında toplamda en fazla üretim, ihracat ve ithalatı yapılan ODOÜ'ler.....	106

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma-Geliştirme
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü, bkz TÜİK
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
EİB	: Ege İhracatçı Birlikleri
FAO	: Food and Agriculture Organization (Dünya Tarım ve Gıda Örgütü)
İİB	: İstanbul İhracatçı Birlikleri
OAE	: Ormancılık Araştırma Enstitüsü
ODOÜ	: Odun Dışı Orman Ürünleri
ODBOÜ	: Odun Dışı Bitkisel Orman Ürünleri
OGM	: Orman Genel Müdürlüğü
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
USD	: United States Dollars (Birleşik Devletler Doları)

BÖLÜM 1

GENEL BİLGİLER

1.1 GİRİŞ

Türkiye coğrafi konumu, iklimi ve topoğrafik özellikleri nedeniyle zengin bir floraya sahiptir. Floramızda şimdiye kadar tespit edilen bitki türü sayısı 11.000 civarındadır (OGM 2011). Bunlardan yaklaşık %33'ü endemiktir. Türkiye'de bulunan bitki türlerinin yaklaşık üçte birinin endemik olduğu göz önüne alındığında ülkemizin biyolojik çeşitlilik bakımından ne denli zengin olduğu ortadadır. Ülkemizin sahip olduğu biyolojik zenginliğinin önemli bir bölümünü ise ormanlarımız barındırmaktadır (Davis 1965-1985; Davis vd. 1988).

Ormanlardan elde edilen ürün çeşitleri; odun, yaprak, çiçek, meyve, tohum, reçine, kabuk, kök, çalı, ot, av hayvanı, su, toprak, kil, taş, kömür ve madenler gibi çok sayıda ve değişik nitelikte hammaddelerdir. Bu maddeler niteliklerine ve pazar isteklerine göre çok değişik kullanım yerleri bulabilmektedir.

Günümüzde modern orman işletmeciliği faaliyetleri sonucunda elde edilen orman ürünleri, asli orman ürünleri ve tali orman ürünleri olmak üzere 2 kategori altında toplanmaktadır. Asli orman ürünleri ormandan elde edilen yapacak ve yakacak odun hammaddesini teşkil eder. Bunlar tomruk, tel direği, maden direği, sanayi odunu, kâğıtlık odun, lif-yonga odunu, sırtık, çubuk, yakacak odun olarak sınıflandırılabilir. Tali ürünler ise ağaç, ağaççık, çalı ve otsu bitkilerin odunları dışındaki her türlü uçucu yağları, meyve, tohum, çiçek, yaprak, kabuk, kök, genç dal ve sürgünleri, soğan, yumru ve rizomları ile mantarları kapsamaktadır (URL-1, 2010).

Ülkemizin 21,2 milyon hektar ile yüzölçümünün % 27,2'sini teşkil eden ormanlarımızın sahip olduğu biyolojik çeşitliliğinin büyük kısmını orman tali ürünü olarak bilinen odun dışı orman ürünleri (ODOÜ) oluşturmaktadır (DPT 2007).

Odun dışı orman ürünlerinin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sağladığı çok yönlü faydaların önemi ve orman kaynaklarının yönetiminde bu faydalara yeterli önemin verilmesi gerekliliği konularında dünyada bilinçlenme ve ilginin son yıllarda giderek arttığı görülmektedir. Bu artışta, doğal yani organik ürünlere olan talepteki hızlı artışın da önemli etkisi vardır. Bu noktada, ODOÜ'lerin önemli bir kısmının (taş ve kum hariç) biyolojik kökenli olması, bu ürünlere bir tür organik ürün özelliği kazandırmakta, bu ise orman kaynakları yönetimi açısından önemli bir fırsat alanı oluşturmaktadır. Kaldı ki ODOÜ üretiminde kullanılan emek ve sermaye miktarının, tarımsal faaliyetler sonucu elde edilen organik ürünlere kıyasla düşük seviyede olması ve tıptan gıdaya kadar çok geniş bir yelpazede kullanım alanı bulması gibi özellikler diğer organik ürünler içinde ODOÜ'ler lehine önemli bir avantaj da oluşturmaktadır (Türker vd. 2006).

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de ODOÜ'lerin en önemli kısmını Odun Dışı Bitkisel Orman Ürünleri (ODOÜ'ler) oluşturmakta olup, dünya dış ticarete öneme sahip ODOÜ sayısı 150 ve yıllık dış ticaret hacmi ise 1,1 milyar dolar olarak tahmin edilmektedir (DPT 2001). Odun dışı orman ürünlerinin gelir oluşturma, istihdam sağlama ve döviz tasarrufu açısından doğrudan faydaları bulunmaktadır. Bu ürünler ortaya koyduğu çok yönlü faydalar ile bazı bölgelerde kırsal kesime odun hammaddesi üretiminden daha fazla katkı sağlamaktadır (Yılmaz vd. 2009). Büyük bölümünün üretildiği gelişmekte olan ülkelerde, ODOÜ'nün önemli kısmı mahalli halk tarafından kendi ihtiyaçları için tüketilmekte, kalan kısmı çoğunlukla aracılar vasıtasıyla alınarak il ve ilçelerde pazarlanmakta veya yurtdışına ihraç edilmektedir. Dünya üretiminde miktar olarak ağırlık taşıyan odun dışı orman ürünlerinin bazılarının endemik tür özelliği taşıması ve 1990 yılı itibariyle ülkemiz orman ürünleri ihracatının yaklaşık %97'lik bölümünü odun dışı orman ürünlerinin oluşturması gibi özelliklerinden dolayı, ülkemiz ormancılık sektöründe odun dışı orman ürünleri işletmeciliğinin önemi artmaktadır (Konukçu 2001; Türker vd. 2000).

Uzun yıllardan beri ormancılığımızda odun üretiminin daima ön planda olması, odun dışı orman ürünlerine yeterli ilginin gösterilmemesinin temel nedenlerinden biridir. Ancak son yıllarda bu eğilimin değişmekte olduğu açıkça görülmektedir. Orman Genel Müdürlüğü önemli odun dışı ürünlerin yayılışını ve kapasitesini tespit etmek için çalışmalar başlatmış olup, fonksiyonel planlama ile de bu ürünlerin sürdürülebilir bir şekilde üretilmesi için belli bir disiplinin geliştirilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Geleneksel olarak odun dışı ürünler, orman halk ilişkileri açısından özel bir yere sahip olmuştur. Çıralı çam kökü, şimşir ve benzeri temelde odunundan faydalanılan birkaç kalem ürün dışında kalan odun dışı orman ürünlerinin tümü tarife bedeli ile, yani çok ucuz bir ücret mukabili orman köylüleri tarafından toplanmakta ve değerlendirilmektedirler. Bu ürünler orman köylülerinin kendi ihtiyaçlarını karşılamada ve ekonomilerine ek gelir sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Çok sağlıklı olmamakla birlikte orman köylüleri tarafından toplanıp satılan odun dışı orman ürünlerinin yıllık ihrac değeri 100 milyon dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bu gelirin az bir kısmı orman köylülerinin ekonomisine katkıda bulunmaktadır (OGM 2006).

Yukarıda bahsedilen konular çerçevesinde, Türkiye'nin odun dışı orman ürünleri hakkında kapsamlı bilgiler vermek, yıllar itibariyle bu ürünleri tasnif ederek üretim, ihracat, ithalat miktar ve değerlerinde meydana gelen değişimleri incelemek, Türkiye için ihracatta önemli olan odun dışı orman ürünlerini belirlemek ve Türkiye'ye sağladığı katkılarını göstermek amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

1.2 LİTERATÜR ÖZETİ

Odun dışı orman ürünleriyle ilgili yapılan literatür araştırmasında daha çok belli başlı ürünlerle ilgili çalışmalar yapıldığı ve bu ürünlerin tanıtımı, mevcut durumu, potansiyeli, üretimi, dış ticareti, elde edilme yöntemleri ve projeksiyonu gibi konuların ele alındığı görülmektedir.

Davis (1965–1988)'in 10 ciltlik “Flora of Turkey and The East Aegean Islands” adlı eseri tüm Türkiye florası konusunda günümüzün en güvenilir kaynağı durumundadır. Eserde yer alan bitkilerin botanik özellikleri, yayılışları, genel yayılışları, yetişme yeri özellikleri ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Türkiye florası adlı eser ışığı altında son yıllarda yapılan revizyonlar ve bölgesel floristik çalışmalar hızlanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda birçok yeni takson bulunmuş ve mevcut taksonlar için yeni yayılış alanları saptanmıştır. Güner vd. (2000) bu eserlere ilave olarak 11. cildi hazırlayarak katkıda bulunmuşlardır.

Bozkurt vd. (1982) “Türkiye’de Orman Yan Ürünleri (Tanıtımı, Üretim Tekniği, Kullanma Yeri, İhracatı)” adlı çalışmalarında Türkiye’deki bazı odun dışı orman ürünlerinin üretim teknikleri kullanma yerleri ve ihracatı hakkında bilgiler vermişlerdir.

Erten ve Taşkın (1985), “Kızılçam (*Pinus brutia* Ten.) Kabuklarında Tanen Miktarının Saptanmasına ilişkin Araştırmalar” isimli çalışmalarında, kızılçam kabuğundaki tanen miktarının tespiti yapılmıştır. Tanen miktarı göğüs çapı arttıkça artmaktadır. Alınan zaman periyoduna göre de değişmektedir. Ağaç, dip kütüğünde yüksek, yukarılara doğru azaldığı ortaya konulmuştur.

Önal ve Ferah (1986), “Kızılçam Dipkütük ve Köklerinden Ekstraksiyon Yöntemiyle Reçine Üretimi Üzerine Araştırmalar” isimli çalışmalarında, orman üretim artışı olarak kesimden sonra ormanda bırakılan kızılçam dipkütük ve köklerinin reçine üretiminde değerlendirilmesi için, bu hammaddenin içerisindeki reçine miktarları tespitine çalışmışlardır.

Acar (1987), “Defne (*Laurus nobilis* L.) Yapağı ve Yaprak Eterik Yağının Üretilmesi ve Değerlendirilmesi” isimli çalışması, İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü, Orman Ürünleri Kimyası ve Teknoloji ana bilim dalında doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Çalışma Akdeniz defnesinin botanik özellikleri; yayılışı ve yetiştirilmesi ile deneme alanlarında elde edilen sonuçları içermektedir.

OGM (1987), “Ülkemizdeki Bazı Önemli Orman Tali ürünlerinin Teşhis ve Tanıtım Kılavuzu” isimli yayın ile Orman Genel Müdürlüğü ODOÜ ile ilk ciddi envanterin başlangıcını yapmıştır. ODOÜ envanterinin 2 yılda bitirilmesi öngörülmüştür. Türkiye’de 38 adet ODOÜ belirlenmiştir. Bunların tanıtımı maksatlı yayınlanan bir kitaptır. Burada Bölge Müdürlüklerinin hangi ODOÜ toplayacağı belirtilmiştir. Bitkilerin çiçekleme zamanı ve örnek olan büyüklüğü de verilmiştir. Her bir türün latince, ingilizce ve mahalli adları, bitkiler hakkında genel bilgi ve ülkemizdeki yayılışı, bitkinin teşhisi, diğer bitkilerle karıştırılması, kullanılan bölümleri, toplama zamanı ve şekli, kurutma şekli ve depolanması, etken maddeleri ve bulunma oranı, sanayideki ve halk arasındaki kullanım alanları, drog olarak özellikleri, standardı ve dış ticareti gibi 15 başlık altında bilgiler verilmiştir. Envanter çalışması, Orman Genel Müdürlüğü ile Ormancılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü işbirliğinde yürütülmüştür. Bu çalışmanın sonunda ODOÜ’lerinin ülke genelinde seyrek ve yoğun dağılım alanları hektar olarak, yaş ve kuru servet ise kilogram olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada Bölge Müdürlüklerindeki koordinatörün çabasına bağlı olarak bilgi akışı olmuştur. Bazı Bölge Müdürlüklerinden yeterli bilgi gelmemiştir.

OGM (1995), “Orman Tali Ürünlerinin Üretim ve Satış Esasları” isimli tebliğde Orman Genel Müdürlüğü ODOÜ’lerinin üretim ve satışına dair geniş kapsamlı bir açıklama ile konunun önemini vurgulamış ve bir standart getirmiştir. Daha önce ODOÜ ile ilgili işler orman ürünlerinin üretim işlerine ait 161-A sayılı tebliğ esaslarınca yürütülmekte iken bu tebliğ ile ayrılmıştır. Bu tebliğde ODOÜ’lerinin üretimi, toplatılması, taşınması ve satışına ilişkin hususlar teşkilat elemanlarına açıklanmıştır.

Türker vd. (2001), ODBOÜ işletmeciliğine yönelik çalışmalar yapmış ve bu çalışmalarda ODBOÜ işletmeciliğinin değişik açılardan irdelendiği (yasal, kurumsal vb.) ve tedarikten pazarlamaya kadar geçen süreçte karşılaşılan sorunlar belirlenerek, çözüm önerilerinin geliştirildiği görülmektedir.

Karayılmazlar ve Yazıcı (2002), “Türkiye’nin Odun Dışı Orman Ürünleri İçerisinde Batı Karadeniz Bölgesinde Yetişen Defne’nin (*Laurus nobilis* L.) Ekonomik Değeri ve Önemi” adlı çalışmalarında Türkiye’de öne çıkan bazı türlerin ekonomik değerini, defnenin potansiyel üretim miktarı, fiyatı ve nakliye imkânlarını, defneden yararlanmada uygulanabilecek teknolojik yatırım olanaklarını ve hem yerel hem de ulusal ekonomiye katkılarını araştırmışlardır.

Artukoğlu ve Uzmay (2003) “Tıbbi ve Aromatik Bitkiler İç ve Dış Ticareti Üzerine Bir Araştırma” isimli çalışmalarında, içinde birçok odun dışı orman ürününün bulunduğu tıbbi ve aromatik bitkilerin iç ve dış ticaretini inceleyerek, dış ticaret firmaları bazında örnek olay yaklaşımı ile sorunlarını ortaya koymuş ve çözüm önerileri getirmişlerdir.

OGM (2004) “Türkiye Ormanlarında Odun Dışı Ürünler” isimli yayında ürünlerin Türkiye genelindeki dağılımı ile Bölge müdürlüklerindeki dağılımı verilmiştir. Renkli resimlerinin ve Latince isimlerinin yer aldığı, yayılış sahası hektar olarak, tahmini potansiyel kg/yıl olarak belirtilmiştir. Ayrıca Orman Genel Müdürlüğü ODOÜ’ne önem verdiğini vurgulamak ve bu konuda gerekli çalışmaları başlatmak üzere tür bazında eylem planları hazırlamaya başlamıştır. Fıstık çamı ve keçi boynuzu eylem planları hazırlanmış ve teşkilata dağıtılmıştır.

Şafak ve Okan (2004) çalışmalarında, Türkiye’deki odun dışı orman ürünlerinden defne, kekik ve çam fıstığının üretim ve pazarlama sorunlarının değerlendirmişler ve kekik, defne ve

çamfıstığı'nın üretim ile pazarlama karmasını oluşturan mal, fiyat, dağıtım ve tutundurma değişkenlerini orman ve özel arazilerde olmaları açısından ayrı ayrı incelemişlerdir.

Karayılmazlar (2005), "Analysis of Turkey's Foreign Trade in Nonwood Forest Products" adlı çalışmasında Türkiye'nin 1991-2000 yılları arasındaki odun dışı orman ürünlerinin üretim, ihracat ve ithalatını analiz etmiş ve değerlendirmiştir. Çalışma sonucunda, 1991-2000 yılları arasında odun dışı orman ürünleri içindeki en yüksek üretim payına defne, kekik, laden yaprağı, kestane, fıstık çamı kozalağı, çalı, en yüksek ihracat payına; defne, kekik, keçiboynuzu, meyan özü ve kökü, reçine, en yüksek ithalat payına; doğal kauçuk, bitkisel hülazalar, çiçek soğanları, süs ve buket için yaprağın sahip olduğu görülmüştür.

Aydın vd. (2007), "Bazı Odun Dışı Orman Ürünlerinin Üretim, İthalat ve İhracat Projeksiyonları" isimli çalışmalarında ODOÜ içerisinde önemli bir yere sahip olan fındık, ceviz, antepfıstığı, badem ve kestanenin geçmiş 20 yıllık verilerinden yararlanarak gelecek 15 yıllık periyotta nasıl bir üretim, ithalat ve ihracat potansiyeline sahip olacakları regresyon analizi yardımıyla incelemişlerdir. Çalışma sonucunda fındığın her alanda önemli bir artış göstereceği, kestane ihracatında, ceviz ithalatında, antepfıstığı üretiminde önemli artışlar olacağı ve bademin üretiminde ise azalış yaşanacağını belirlemişlerdir.

Geray ve Şafak (2007), "Ege Bölgesi Odun Dışı Bitkisel Orman Ürünleri Yönetimindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri" adlı çalışmalarında ege bölgesindeki odun dışı orman ürünlerinden kekik ve defneyi temel alıp, SWOT analizi yöntemini uygulamışlardır. Böylece sektöre ait üstünlükler, zayıflıklar, fırsatlar ve tehditler dizisi elde edilmişlerdir. Ege Bölgesi için üstünlükler başlığı altında 9; zayıflıklar başlığı altında 17; fırsatlar başlığı altında 12 ve tehditler başlığı altında 8 unsur tespit edilmişlerdir. Daha sonra Ege Bölgesi odun dışı bitkisel orman ürünlerinin sürdürülebilir kullanımına yönelik toplam 20 öneri oluşturulmuştur.

Fakir vd. (2008), TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) tarafından desteklenen "Batı Akdeniz Bölgesi'nin Odun Dışı Orman Ürünleri Veren Odunsu ve Otsu Bitkileri ve Değerlendirilmesi" isimli çalışmalarında Batı Akdeniz Bölgesi'ndeki odun dışı orman ürünlerinin mevcut durumu ve potansiyeli geniş kapsamda ele alınmış, yerel halka ve ekonomiye katkıları konularında ve yapılacak envanter ve planlamaya altlık oluşturması amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda, odun dışı bitkisel orman ürünü olarak kullanılan bitki taksonlarının önemli botanik özellikleri, araştırma alanındaki yayılışları, yetiştirme yeri

istekleri, yetiştiği yükselteleri, odun dışı orman ürünü olarak kullanılan kısımları, toplanma zamanları, taşınmaları, depolanmaları, kesim yöntemleri, kullanım alanları ve endemik olanlarının belirlenmeleri konularında bir veri tabanı oluşturulmuştur.

Yaman ve Akyıldız (2008), “Kastamonu’da Yetişen Bazı Odun Dışı Orman Ürünlerinin Toplama İşleme ve Pazarlama Maliyetleri” adlı çalışmalarında Kastamonu ili genelinde doğal olarak yetişen ve pazarda toptan ya da perakende olarak alıcı bulan sarı kantaron, kuşburnu, salep yumrusu, sarı mantar, kuzugöbeği mantarı ve ayı mantarı gibi odun dışı orman ürünlerinin ilk toplayıcı aşamasından başlayarak aracı-komisyoncu firma ve işleyici-ihracatçı firma aşamasına kadar olan evrelerdeki çeşitli maliyet kalemleri hesaplanmışlardır. Buna göre İncelenen odun dışı orman ürünlerinin değerlendirilmesinin Kastamonu il ekonomisine %0.17, çiftçi ailelerinin yıllık gelirlerine ise ortalama %14.83’lük bir katkı sağladığı hesaplanmıştır.

Korkmaz ve Fakir (2009), “Odun Dışı Bitkisel Orman Ürünlerine İlişkin Nihai Tüketici Özelliklerinin Belirlenmesi (Isparta İline Yönelik Bir Araştırma)” adlı çalışmalarında Isparta kent merkezinde odun dışı bitkisel orman ürünlerine ilişkin nihai tüketicilerin yapısının, tüketim eğilimlerinin ve tercihlerinin belirlenmesini amaçlanmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre; Tüketiciler genel sağlık, tedavi ve keyif amacıyla bu bitkileri kullanmaktadır, Tüketim biçimi büyük oranda infüzyon ve dekoksasyon şeklindedir. Alınacak dozaj ve yan etkiler konusunda önemli bir bilgi eksikliği bulunmaktadır, Doğadan toplanan bitkilerin, toplandığı haliyle tüketimi tercih edilmektedir, Tüketim alışkanlığının oluşmasında etkili olan faktörler arasında ilk sırada aile ve yakın çevrenin tavsiyeleri yer almaktadır.

Komut ve Öztürk (2010), “Gümüşhane Yöresinde Odun Dışı Orman Ürünleri İşletmeciliği: Mevcut Durum, Sorunlar ve Öneriler” adlı çalışmalarında Gümüşhane ilinde ikamet eden orman köylüleri, orman işletme müdürlüğü ve odun dışı orman ürünleri işleyen işletmeler ekseninde gerçekleştirilen görüşmeler ve yüz yüze görüşmeye dayalı anket çalışması yardımıyla, yöredeki odun dışı orman ürünleri işletmeciliğinin mevcut durumu ortaya konularak, sorunlar tespit edilmeye çalışılmış ve çözüm önerileri sunulmuştur.

1.3 ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİ

Türkiye'nin yaklaşık % 27'sini kaplayan ormanlık alanı değerlendirerek, bu doğal kaynağın ülke ekonomisine katkısının sağlanması amacıyla güden ve bu maksatla faaliyetlerde bulunan orman ürünleri sanayi, irili ufaklı binlerce işletmeden oluşan imalat sanayisinin alt sektörlerinden biridir. Bu sanayi de kendi içerisinde alt sınıflara veya faaliyet gruplarına ayrılmaktadır (Özdönmez 1996). Uluslararası standart sanayi sınıflandırmasına göre imalat sanayinin ikili bir alt grubu olan orman ürünleri sanayi; ara malı üreten sanayiler arasında yer alan ağaç ve mantar ürünleri ile, tüketim malı üreten sanayiler arasında yer alan mobilya sanayisinden oluşmaktadır (Cındık ve Akyüz 1995).

1.3.1 Orman Ürünleri Sanayinin Tanımı

Orman ürünleri sanayii kısaca, ormanlardan elde edilen ara ve yan ürünlerin işlenerek yarı mamul ya da son ürün haline getirildiği üretim sektörü olarak tanımlanmaktadır. Bu hammaddeler asıl ürünler olabildiği gibi, ormanlardan elde edilen reçine vb. gibi ürünler de olabilmektedir. Çok değişik ürünlerin (500'e yakın) üretildiği bu sektör, hammaddeyi işleyiş şekilleri, işletmelerin büyüklükleri gibi değişik yönlerden farklılık göstermektedir. Sektörün ana sınıflandırılması yapılacak olursa, malzemeyi kimyasal yolla işleyen sektör başta kağıt ve selüloz üretimi gelmektedir. Hemen diğer tüm sektör bu ağaç malzemenin mekanik işlenmesi esasına dayanmaktadır. Bu sektöre örnek olarak, yongalevha, liflevha, kereste, mobilya, kontrplak, ambalaj, parke vb. gibi üretimler sayılabilmektedir (Kahveci 1993).

Daha geniş bir tanımlamayla, orman ürünleri sanayii, ormanlardan elde edilen odun hammaddesini yarma, kesme, soyma, biçme, şekil değiştirme, yongalayarak veya liflerine ayırarak ve yapıştırıcı maddeler kullanarak veya kullanmadan presleme, buharlama, kurutma ve emprenye etme vb. işlemlerle bünyesini değiştirmeden veya mekanik ve kimyasal yollarla değiştirmek suretiyle, yarı mamul veya mamul mal üreten, gerektiğinde birinin mamulünü hammadde olarak kullanan, entegre düzeyde üretim yapan tüm sanayi kollarını içine alan odun sanayii ile orman ağaçlarından elde edilen reçine, sıgla yağı, kabuk, palamut, defne yaprağı, katran gibi ormanın ikincil ürünlerini işleyerek gıda, boya, kimya, parfüm sanayii gibi sanayilere yarı mamul madde üreten ikincil orman ürünleri sanayinden oluşur (Duru 1981).

Orman ürünleri sanayiinde üretilen ve pazara sunulan ürünler, insanların çalışma, dinlenme vb gibi her türlü yaşam ortamında karşılaştığı ve birebir etkileşim içerisinde olduğu ürünlerdir. Bu nedenle, bu endüstri dalının toplam imalata doğrudan katkısının yanında, dolaylı ve rakamla ifade edilmesi pek de olanaklı olmayan önemli birçok katkısı vardır (Kurtoğlu 2001).

1.3.2 Orman Ürünleri Sanayinin Sınıflandırılması

Orman ürünleri sanayinin önemli bir bölümünü doğrudan endüstriyel odunun işlendiği üretimler oluşturmaktadır. Üretimlerde odun üzerinde üretim çeşidine göre fiziksel (tomruk-kereste, lif yonga odunu-yonga levha, MDF vb.) ve kimyasal değişimler (kağıt vb.) olmakta, fiziksel değişimle gerçekleştirilen üretimlerin bir kısmında odun hammaddesi yanında çeşitli kimyasal maddeler (sentetik yapıştırıcılar başta olmak üzere) kullanılmaktadır (Bozkurt ve Göker 1990). Sanayinin diğer bir bölümü elde edilen ürünleri daha sonraki imalatlar için hammadde olarak kullanmaktadır. Bunların dışında çok değişik malzeme ve özel üretim teknikleri isteyen çok sayıda ürünün varlığı da mevcuttur.

Orman ürünleri sanayi, imalat sanayinin alt sektörüdür. Bu sektörde kendi içerisinde alt sektörlere ayrılmaktadır. Orman ürünleri sanayinin genel olarak, odun sanayii ve ikincil orman ürünleri sanayii olmak üzere iki büyük ana gruba ayrıldığı görülür. Buna karşın günümüzde, orman ürünleri sanayii dendiği zaman ilk akla gelen husus odunu girdi olarak kullanan orman ürünleri sanayii olmaktadır.

Orman ürünleri sanayinin değişik açılardan çeşitli şekillerde sınıflandırılması yapılabilmektedir. Üzerinde daha çok birleşilen şekilde bu sanayi kolunun birinci ve ikinci imalat sanayii adı altında iki ana grupta toplandığı görülür. Bazı kaynaklarda bu sıralamaya, “diğer orman ürünleri sanayii” adı altında üçüncü bir grubunda eklendiği görülmektedir. Diğer orman ürünleri sanayii grubu içine; kibrit, fırça, döven, takunya, mantar, ayakkabı kalıbı, kalem, müzik aletleri, ahşap oyuncak, silah dipçığı vb. dahil edilmektedir (Turhal 1988).

Bir başka sınıflandırmaya göre orman ürünleri sanayi, ormanlardan elde edilen ürünlerin sayısı ve çeşidinin çok fazla olması sebebiyle, yapı ve özelliği birbirinden farklı olan çok sayıdaki sanayii kollarından meydana gelir. Genel olarak tasvip gören bir anlayışa göre bunları dört gruba ayırmak mümkündür (Özen ve Vurdu 1988).

- Birincil İmalat Sanayi

Bu grup, yuvarlak odunu doğrudan doğruya hammadde olarak kullanan ambalaj sandığı da dahil kereste, her türlü ahşap levha sanayii (kaplama levhaları, kontrplak, kontrtabla, yonga ve liflevhaları) ile kağıt sanayiinden meydana gelir.

- İkincil İmalat Sanayi

Bu grup, birincil imalat sanayiinden elde edilen yarı mamul ürünleri hammadde olarak kullanan ahşap parke, doğrama, mobilya, karoser, prefabrik ev vb. sanayi kollarından meydana gelir.

- Diğer Orman Ürünleri Sanayi

Bu gruba, özel üretimi gerektiren kalem, müzik aletleri, ayakkabı kalıbı, ahşap oyuncak, silah dipçığı vb. sanayi kolları dahildir.

- Orman Tali Ürünleri Sanayi

Ağacın kabuğu, yaprağı, meyvesi, tohumu, reçinesi, sığlası vb. ürünlerini değerlendiren sanayi kolları bu grup içerisinde mütalaa edilebilir.

Bilindiği gibi ormanlar hem ürün ve hem de hizmet üreten önemli doğal kaynaklardan biridir. Ormanlardan sağlanan ürünlerde asli orman ürünleri ve tali (ikincil) orman ürünleri olmak üzere iki kısımda incelenmektedir. Ormanlardan sağlanan asli ürünler şunlardır (Öncer 1991);

- Odun
- Maden direği
- Tel direği
- Sanayi odunu
- Lif-yonga odunu
- Kağıtlık odun
- Yakacak odun

Ormanlardan elde edilen ikincil ürünler ise;

- Reçine
- Sığıla yağı
- Defne yaprağı
- Çeşitli tıbbi ve aromatik bitkiler
- Palamut, mazi, çam fıstığı, kestane, keçiboynuzu, ihlamur vb. çeşitli meyve, tohum ve çiçekler olarak sayılabilir.

1.4 ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Dünya üzerinde odun dışı orman ürünlerinin sağladığı ekonomik, ekolojik ve sosyal fayda konusundaki bilinçlenmenin artması ve doğal ürünlere yönelinmesi ile birlikte bu ürünlerin orman kaynakları yönetimindeki yeri ve önemi de artmıştır.

Türkiye sahip olduğu odun dışı bitkisel kaynaklı orman ürünleri açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Bu ürünlerin büyük bir kısmının geleneksel kullanımlara konu olması, işlenmelerinin yöresel olarak yapılması, sosyal, ekonomik ve çevresel işlevlerin muhasebelerinin yeterince yapılmaması onların ikincil orman ürünü olarak ifade edilmesine neden olmuş; envanter, koruma ve işletmeciliğine ilişkin araştırmalar yeterince yapılmamıştır. Ancak günümüzde odun dışı orman ürünlerinin değeri ve önemi daha da iyi anlaşılmış ve bu konu üzerinde Orman genel müdürlüğü hem orman köylülerine kazanç hem de ülke ekonomisine katkı amacıyla birtakım çalışmalar yapmaya başlamıştır (Bilgin vd. 2005).

1.4.1 Odun Dışı Orman Ürünleri (ODOÜ) Kavramının Tanımı

Odun dışı orman ürünleri orman içi ve açıklıklarında yetişen, insanların ve diğer canlıların kendi ihtiyaçlarını karşılamak veya gelir sağlamak için yararlandıkları her türlü bitkisel veya hayvansal ürünler olarak tanımlanmakla birlikte, özellikle son yıllarda orman kaynağından elde edilen odun ürünü hariç tüm yararlanmalar için kullanılmaktadır (DPT 2001). Ekonomik üstünlüklerinden dolayı bazı türler özel arazilerde de üretilmektedir. Ancak, ODOÜ'ye ilişkin tanımlarda farklı yaklaşımlar görülmektedir.

Geray (2001), av hayvanları ve yabanıl hayvan kaynaklarını, su üretim havzaları ve hayvan yemi kaynaklarını, Türkiye için ayrı ayrı ele alınması gereken kadar büyük önem taşıdıklarından, ODOÜ kapsamı dışında bırakmıştır.

Türker vd. (2001)'de odun dışı orman ürünlerinin sadece, orman içi ve açıklıklarda yetişen bitkisel ve hayvansal ürünlerle sınırlandırılmayacağı, odun dışı orman ürünleri kavramının, orman kaynağından elde edilen odun ürünü hariç tüm yararlanmaları (rekreasyon, hayvan otlatma, CO2 tutma, oksijen oluşturma, gen kaynağı sağlama, bilimsel amaçlı yararlanma, su rezervi ve erozyon kontrolü sağlama vb. gibi) içermesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ülkemizde şimdiye kadar kalkınma planları kapsamında değerlendirilmiş bulunan odun dışı orman ürünlerinin genellikle bitkisel kaynaklı odun dışı orman ürünleri ve tali ürün kavramına karşılık geldiği belirtilebilir.

Odun dışı orman ürünleri ile ilgili 15 Asya ülkesinde gerçekleştirilen araştırmada odun dışı orman ürünleri kavramı ile odun dışındaki bütün kullanımlar ele alınmıştır. Yenilebilir bitkiler (meyve, kabuklu kuru yemiş, mantar ve yabani sebzeler); sızıntılar (reçine, sakız); tıbbi aromatik bitkiler; parfüm ve kozmetikte kullanılanlar (uçucu yağ ve koku içerenler); tanen ve boya maddeleri; bal ve balmumu; lif, elyaf ve iplik üreten bitkiler; hayvan yemi; alet, el sanatı ve materyal üretimi için hint kamışı ve bambu; yaban hayatı üretimi ve böcekler aracılığıyla reçineli sıvı üretimi odun dışı orman ürünleri kapsamında değerlendirilmiştir (Vantomme vd. 2002).

Jones vd. (2005)'de ormanlardan balık, yaban hayatı, rekreasyon, ekosistem hizmetleri gibi farklı odun dışı değerler de sağlandığı kabul edilmiş ve bunlar odun dışı orman ürünleri kavramı dışında bırakılmıştır.

Yukarıdaki tanımlar incelendiğinde ürün anlamına gelmeyen rekreasyon, karbon tutuma, biyolojik çeşitlilik gibi hizmetlerin odun dışı orman ürünleri kapsamında olduğu ancak, önemlerinden dolayı ayrı başlıklarda değerlendirildiği görülmektedir. Yine yaprak, meyve, çiçek, mantar gibi ürünler, daha dar kapsamda olan odun dışı bitkisel orman ürünü kavramı ile ifade edilmektedir.

Türkiye'de yapılan kapsamlı bir çalışmaya göre iç ve dış ticareti yapılan bitki türü sayısı alt türler de dahil olmak üzere 347 adet olup, bunlardan 139 türün ihracatı yapılmaktadır. Bu

bitkiler genellikle diğerleri adı altında ihraç edilmektedir. Ticareti yapılan bitki türleri içerisinde kimyon, kekik, anason, rezene, çemen, kişniş, nane ve çörekotunun kültürü yapılmakta olup, bu bitkilerin üretimleri diğer kültür bitkilerine oranla oldukça sınırlıdır (Özgüven vd. 2005).

Ekonomiye olan katkısı, olabilecek katkısının çok altında olan odun dışı orman ürünlerine gereken önemin verilerek ekonomiye olan katkı düzeyinin artırılması yolları araştırılmaktadır. Ülkemizin geçmiş yıllarda ODOÜ ihracatından elde ettiği gelir, odun ürünü ihracat gelirinin çok üstündedir. Bir başka deyişle, orman ürünleri ihracat gelirinin % 98'ini ODOÜ oluşturmaktadır (Konukçu 2001).

1.4.2 Türkiye’de ODOÜ’nün Kırsal Kalkınmaya Katkısı ve Geliştirilmesine Yönelik Önlemler

ODOÜ’nün önemi, ortaya çıkan faydanın çok yönlü (ekonomik, sosyal, kültürel, ekolojik vb.) oluşundan, faydalanan kitlenin ve faydalanma alanlarının genişliğinden kaynaklanmaktadır (Geray 1998). Bu ürünler, özellikle kırsal kesimde, gelir dengesi, işlendirme, ekoturizm vb. açılardan dikkat çekmektedir. İç ve dış pazarlarda değerlendirilebildiği için gelir sağlayan, daha çok orman içi ve orman kenarı köylülerini ilgilendirmekte olduğundan, kırsal kalkınma yönünden önemi bulunan pek çok ODOÜ söz konusudur. Türkiye orman ürünleri ihracatı büyük oranda ODOÜ ile gerçekleşmektedir. Bu durum ODOÜ’nün önemini artırmaktadır.

Türkiye’de ODOÜ ile ilgili darboğazları, ODOÜ gelirinin paylaşımının kırsal kesimin yararına olmaması; odun hammaddesi üretimi ve ağaçlandırmalar sırasında bu kaynaklara zarar verilmesi; her ne kadar ODOÜ’nün ülkedeki yayılışları genel olarak biliniyorsa da bu türlerin ancak % 62’sinin envanterinin tamamlanabilmiş olması; üretim planlarında büyük bir boşluğun yaşanmakta olması; orman envanteri ve amenajman planlarının bu boyuta ilgi göstermemesi ve aşırı faydalanma şeklinde sıralamak mümkündür (Geray 2001).

Yukarıda da değinildiği gibi, ODOÜ’den sağlanan gelirin paylaşımının kırsal kesimin yararına olup olmadığı üzerinde önemle durulması gereken hususlardan biridir. ODOÜ üretimiyle uğraşanlar, topladığı ya da kültürünü yaptığı ürünün bir bölümünü kendi ihtiyaçları için kullanmakta, kalanını ise aracılara satmaktadır. Aracılar, ürünleri büyük kentlerde bulunan ihracatçı firmalara ulaştırmaktadır. Bu halkada kırsal kesime düşen payın ne olacağı

büyük önem taşımaktadır. Kızmaz (2001)'a göre, ODOÜ' nün ticaretindeki toplam gelirden OGM % 3 oranında, orman köylüleri % 30 oranında, aracı ve ihracatçılar ise % 67 oranında pay almaktadır. Bann ve Clemens (1999)'e göre ise, 1996 yılı için yem bitkileri dışındaki ODOÜ'lerin toplanmasından yıllık ihracat gelirinin % 7'sinden daha azının köylülere gittiği belirtilmektedir. Yaratılan gelirin paylaşım oranı uygun olmamakla birlikte, orman köylerine en çok parasal ve reel gelir sağlayan ikinci sektör ODOÜ sektörüdür (Geray 2001). Örnek vermek gerekirse çam fıstığı, üreticilerine tüm tarımsal gelirlerinin en az yarısı kadar gelir bırakmaktadır. Nitekim, Bilgin ve Ay (1997)'a göre bu oran, Kozak yöresinde % 51, Koçarlı yöresinde % 67 olarak bulunmuştur. Geray vd. (1993), Bergama-Kozak yöresinde yaptıkları çalışmada iç fıstıktan sağlanan gelirin odun hammaddesinden sağlananın üç katı olduğunu tespit etmiştir.

ODOÜ'den sağlanan gelirin paylaşımı başta olmak üzere, bu alanda çözüme yönelik önerilerin ortaya konması ve uygulanması gerekmektedir. Geray (2001), ODOÜ' nün yönetimine ilişkin çözüm önerilerini şöyle sıralamıştır:

- Bu ürünlerin ormanın uygun kesimlerinde yoğunlaştırılması ve özellikle orman köyleri yakınında kültüre alınmasının desteklenmesi, bütün bunlara taban oluşturmak üzere ODOÜ'lere ilişkin bir politikanın oluşturulması,
- Arz açığı ve karşılaştırmalı üstünlükleri bulunan ODOÜ'lerin teşvik edilmesi,
- Gelişmelerin önünü açmak üzere ODOÜ alanında ülkeye özgü bir sertifikalandırma sisteminin oluşturulması,
- Bugünkü ve gelecekteki darboğazları aşmak üzere OGM (Orman Genel Müdürlüğü)'deki ilgili birimin ivedi olarak güçlendirilmesi,
- ARGE çalışmalarındaki ODOÜ'ye ilişkin çalışmaların payının artırılması, bu doğrultuda araştırma enstitülerinden birinin bu konu temelinde örgütlenmesi,
- Üretimin programlanması, ürünlerin toplanması, işlenmesi, sertifikalandırılması ve pazarlanması gibi sürecin farklı aşamalarında çalışan kurum, firma, kooperatif, köy tüzel kişileri, sivil örgüt, dernek... vb. oluşumların katılımıyla bir ulusal kurulun meydana getirilmesi,
- Ulusal kurulun yanında, bu sektörün içinde yer alan ögelerin bütünleşmesi, uyumu, çıkarlarının korunması, tanıtım, iletişim, bilgilendirme işlevlerini gerçekleştirecek bir sivil toplum örgütünün (dernek, vakıf, oda...) oluşturulması.

1.5 ODUN DIŐİ BİTKİSEL ÜRÜNLERDEN FAYDALANMA ŞEKİLLERİ

İnsanların, çevresindeki bitkilerden yararlanması, insanlık tarihi kadar eskidir. Yaşamanın başlangıcından itibaren insanlar bitkileri; gıda, yakacak, silah ve mesken yapımında kullanmıştır. Ancak, bitkilerin hastalıklara karşı kullanılıőı oldukça geç başlamıştır.

Bitkiler, aynı zamanda besin kaynağıdır. Bu nedenle; beslenirken tedavi olma, tedavi olurken de beslenme olgusu iç içe veya yan yana yaşanmaktadır. Bitkisel ilaçların yan etkilerinin olmaması ya da çok az olması, bitkisel etken maddelere karşı mikropların dayanıklı ırklar oluşturamaması, bitkisel maddelerin sentetik ilaçların başlangıç maddesi olması ve sentetik ilaçlara model oluşturması, kullanıldıktan sonra vücutta birikmemesi ve toksik zararlı etki oluşturmaması, özellikle yaşlı vücutların sentetik ilaçlara nazaran daha yüksek oranda olumlu tepki vermeleri vb. gibi üstünlükleri dolayısıyla, günümüzde tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanılması ve tüketilmesinde hızlı bir artış gözlenmektedir. Türkiye’de halkın büyük bir bölümünün kırsal bölgede yaşaması nedeniyle yabancı bitkiler ile yakından temas halindedir. Halkın yabancı bitkileri kullanım amaçları aşağıda açıklanmıştır (Fakir vd. 2008).

1.5.1 Gıda Bitkileri

Gıda elde etmek için yetiştirilen bitki türü sayısı 3.000 civarındadır. Buna karşılık, gıda olarak kullanılan, yabancı bitki türlerinin adedi 10.000’nin üzerindedir (Kunkel 1984). Anadolu’da yabancı bitkilerin gıda olarak kullanılması oldukça eski ve yaygındır. Birçok yabancı bitkinin toprak üstü kısmı veya kökleri sebze olarak kullanılmaktadır. Bunlar, çiğ veya pişmiş olarak yenilebilmektedirler. Bu bitkilere çiğdem, ışkın, kuzukulağı, madımak, ebegümece, çiriş, dereotu, devedikeni, gıvıőa otu, kuşburnu, haşhaş yaprağı, hindiba yaprağı, çöven kökü, haşhaş ve susam tohumu, pelemir, ayrık otu vb. bitkiler örnek verilebilir.

1.5.2 Tıbbi (İlaç) Bitkiler

Dünya Sağlık Örgütü, sentetik ilaçlar yerine bitkisel kaynaklı ilaçların kullanılmasını ön plana almış bulunmaktadır. Bunun nedeni sentetik ilaçların pek çok yan etkilerinin bulunmasıdır. Halbuki bitkisel kaynaklı ilaçlar, bitki hücrelerinde sentezlenmektedir. Bitki ile insan arasında bazı farklar bulunsa da esas konu hücre olduğu için, bitki ve insan hücreleri arasında pek çok benzerlik bulunduğundan ya herhangi bir yan etki söz konusu olmamakta ya da düşük

düzyeyde yan etkiler ile karşılaşılmaktadır. Tıbbi bitkiler ile tedavi, bir kültür ve gelenek varlığına dayanmaktadır. Bu nedenle halk, öteden beri bu geleneği sürdürmektedir. Türkiye'nin tıbbi bitki ihracatında ABD değerce %49, miktarca %63 pay ile en ön sırayı almaktadır. ABD'nin toplam bitki ithalatında ise, miktar yönünden Türkiye Çin'den sonra ikinci sırada bulunmaktadır.

Son yıllarda bitkilerle tedavi ve doğal ürünlere artan talep nedeniyle ihracat listelerine yeni tıbbi bitki türleri de girmiş ve buna bağılı olarak da ihracat miktarları artmıştır. Kontrolsüz ve çoğunlukla bilinçsiz yapılan tıbbi bitki ticaretinde çoğunluğu İzmir ve İstanbul'da yerleşik firmalar yöre halkı ve aracılar sayesinde toplanan bitkileri ihraç etmektedirler. Bunlar arasında bazı firmalar daha fazla kazanabilmek için halkı yayın organları yardımıyla bitki toplamaya teşvik etmektedirler (Özhatay vd. 1997). 2004-2008 yılları arasında en çok ticarete konu olan tıbbi ve aromatik bitkiler; kahve, susam, kırmızı biber, yenibahar, sarımsak, karabiber, vanilya, zencefil ve yeşil çaydır. Dünyada tıbbi ve aromatik bitki dış alımını yapan ülkeler içerisinde ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, Hollanda, Çin ve Hindistan gibi ülkeler aynı zamanda birçok bitkinin de dış satımını yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Diğer taraftan gelişmiş ülkelerde değışen sağılık anlayışı, yemeklerde tuz ve yağın azaltılması sonucunda yemeklere tat katması açısından bu grup bitkilerin kullanımını da arttırmıştır (Binici 2002).

1.5.3 Baharat Bitkileri

ODOÜ içerisinde önemli bir yere sahip olan baharatlar besin maddesinden ziyade, lezzet verici olarak yemeklere ve içeceklere ilave edilen bitkisel ürünler olarak bilinmektedir. Faydalanılan kısımlarına göre gruplara ayrılmaktadırlar:

- Köklerinden faydalanılan baharat bitkileri: Kara turp, kırmızı turp vb.
 - Gövdelerinden faydalanılan baharat bitkileri: Zencefil, tarçın vb.
 - Yapraklarından faydalanılan baharat bitkileri: Nane, kekik, maydanoz, defne vb.
 - Soğan yapısında olan baharat bitkileri: Mutfak soğanı, sarmısak vb.
 - Çiçeklerinden faydalanılan baharat bitkileri: Karanfil vb.
 - Meyvelerinden faydalanılan baharat bitkileri: Kimyon, anason, karabiber vb.
 - Tohumlarından faydalanılan baharat bitkileri: Hardal, hindistan cevizi vb.
- (URL-2, 2011).

Doğada kendiliğinde yetişen ve şifa kaynağı olan, defne, kekik, ada çayı, ihlamur gibi ürünlerin ihracatı Türkiye'ye her yıl milyonlarca dolarlık döviz girdisi sağlamaktadır.

1.5.4 Doğal Çay Bitkileri

Bazı türlerin (özellikle *Salvia* ve *Sideritis* türlerinin) yaprak ve çiçek tomurcukları değişik isimler altında (ada çayı, dağ çayı, yayla çayı vb.) tanımlanmakta ve bunların sıcak suda haşlanması ile elde edilen hülasa, içecek olarak kullanılmaktadır. İçecek yapımında kullanılan odun dışı bitki sayısı oldukça fazla olmakla beraber bazıları şunlardır: Adaçayı, kekik, kenger, palamut, meyan şerbeti, menengiç meyvesi, tarçın kabuğu vb.

1.5.5 Boya Bitkileri

Bitkisel kökenli doğal boyar maddeler pek çok bitkinin kabuk, kök, tohum, meyve, yaprak ve çekirdek gibi kısımlarından elde edilen doğal boyar maddelerdir (Özgirgin 1986). Günümüzde ilaç, gıda ve kozmetik hammaddelerinin hazırlanmasında sentetik boya bileşiklerinin yerine doğal kaynaklardan elde edilen bileşiklerin kullanılması yönünde artan bir eğilim gözlenmektedir. Bu yönelmenin en önemli nedenleri; sentetik maddelerin insan sağlığı için zararlı olmaları, kumaşların doğrudan cilde teması sonucunda alerjiye neden olmalarının yanı sıra, suda parçalanmamaları, atık suların çevreyi kirletmeleri ve kullanılan maddeleri depolama güçlükleri gibi çevre için zararlı etkilerinin olmasıdır (Kırıcı 1998). Bitkisel boyar maddelerin tercih edilmesinin en önemli nedeni ise hem sağlık açısından herhangi bir zararının bulunmaması hem de çevreye herhangi bir zarar vermemesidir. Ayrıca birçok bitkisel boyar madde renklerini ve parlaklıklarını uzun zaman korumaktadır. Boyar madde olarak kullanılan çok sayıda bitkisel materyal bilinmektedir. Ceviz, cehri, çiçekli dişbudak, kızılağaç, boyacı sumacı, boyacı katırnağı, yoğurt otu, süsen bunlardan bazılarıdır.

1.5.6 Parfüm Bitkileri

Parfüm bitkileri, uçucu yağların parfüm yapımında kullanılan hoş kokulu bitkileridir. Bazı ülkelerde bitkisel parfüm endüstrisi çok gelişmiştir. Fransa, Türkiye ve Bulgaristan bu ülkelerin başında gelir. Gülyağı sanayi özellikle Türkiye ve Bulgaristan'da çok ileridir. Bu arada İtalya'da parfümlü bitkiler üretiminde önemli bir yer tutar. Parfüm endüstrisinde güllerden başka yasemin, lavanta, kekik, biberiye, turunç, menekşe, bergamot, akasya, mersin,

dikenli çöğen, limon, nane gibi bitkilerden geniş ölçüde yararlanılır. Yeteri kadar esanslı yağ elde edebilmek için şüphesiz çok miktarda bitkiye ihtiyaç vardır. Bir kilo gül yağı çıkarabilmek için 2000, hatta 5000 kilo kadar taç yaprağı toplamak gerektiği buna örnek olarak gösterilebilir (URL-3, 2011).

1.5.7 Keyf Bitkileri

Keyf bitkileri olarak adlandırılan bitkilerin bir kısmı bunları kullananlara keyf ve zevk vermekte, bir kısmından elde edilen maddeler ilaç olarak kullanılmakta diğer bir kısmı da yeşil veya kurutulmuş olarak sofralarda tat, aroma ve çeşni vermek, muhafaza edilecek ürünlere dayanıklılık kazandırmak ve çoğu zaman iştah açıcı olarak değerlendirilmektedir.

Başta tütün, çay, kahve ve gül olmak üzere çok sayıda muhtelif alkaloid içeren şerbetçi otu, anason, kimyon, kişniş gibi uyarıcı (Sitimulant) bitkilerle yemeklere ve farklı yiyeceklere aroma ve çeşni vermek için katılan çok sayıda, çoğu tek yıllık ve otsu bitkilerden oluşmaktadır (Er ve Yıldız 2003).

1.5.8 Sepi Bitkileri

Bitkilerden bazıları, taşıdıkları tanen dolayısıyla derilerin tabaklanmasında ve boyanmasında kullanılmaktadır. Türkiye’de orman yan ürünlerinden sepi maddesi üretimi yapmakta olan bazı işletmeler genellikle meşe mazısı ve sumak yaprakları gibi ürünleri öğütülmüş olarak herhangi bir ekstraksiyona tabi tutmadan yalnız ya da karışık olarak kullanılmaktadırlar. Tuzla, İzmir, Gerede ve diğer illerdeki ham deri işletmeleri daha çok ithal yolla gelen mimoza, quebracho gibi kaliteli sepi maddelerini tercih etmektedirler (Şen vd. 2006). En fazla kullanılan sepi bitkilerinin bazıları şunlardır: Çam kabuğu, halile, meşe mazısı, palamut kadehi, sumak yaprağı, kokar ağaç, kızılağaç, ayı üzümü, erkek eğrelti otu vb.

1.5.9 Dekoratif ve Süs Bitkileri

Akasya, atkestanesi, ayı fındığı, gül, gülhatmi, morsalkım, menekşe, karanfil, nergis, beyaz papatya, siklamen, şakayık, şebboy, zambak gibi bazı bitkiler park bahçe ve yol kenarlarını süslemede kullanılır.

Ayrıca, hastalık ve zararlılara karşı andız, ardiç, gam katranı, boynuzlu gelincik, pireotu, tütün yaprağı, bit otu ve ayı pençesi insektisit, fungusit ve herbisit olarak kullanılmaktadır. Bitkilerin bu geniş kullanım alanlarına rağmen sınırlayıcı bazı yönleri de vardır. Özellikle tıbbi bitkilerin bazıları, belirli bir miktardan daha fazla kullanılması halinde zehirlenmelere sebep olabilir. Bu bakımdan bu bitkilerin gıda olarak kullanımında, tehlikenin boyutları daha büyük olmaktadır. Zira zaman zaman ölümle sonuçlanan vakalar olmaktadır (Fakir vd. 2008).

1.6 ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİ İŞLETMECİLİĞİNİN İŞLETME İŞLEVLERİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Odun dışı orman ürünleri bazı ülkelerde veya ülkelerin bazı yörelerinde özellikle kırsal fakirliği azaltma ve yerel ekonomik gelişmeyi sağlama açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Dünya nüfusunun %80'inin özellikle sağlık ve gıda konusundaki ihtiyaçlarının ODOÜ'ler sayesinde karşılamaları, bu ürünlerin sosyo-ekonomik açıdan taşıdığı önemi göstermektedir (DPT 2001; Killmann vd. 2003). Bu noktada, sürdürülebilir faydalanma ve doğal dengenin korunması orman kaynakları yönetiminin ve bu kapsamda odun dışı orman ürünleri işletmeciliğinin temelini oluşturmaktadır.

Orman işletmeleri de genel işletmecilikte olduğu gibi, öncelikle bir takım üretim faktörleri elde eder, sonra bunlar yardımıyla üretimi gerçekleştirir ve en sonunda ürettiği mal ve hizmetleri belli bir bedel karşılığında tüketicilere satar. Genel olarak işletmelerde ve bu arada da orman işletmelerinde tedarik, üretim ve pazarlama işlevlerinin yanında, bu işlevlerin kapsamı içinde bulunan ve onlara yardımcı olan pek çok işlev daha vardır. Bunlar yönetim, satın alma, finans, iş gören, muhasebe, araştırma geliştirme ve halkla ilişkiler işlevleri şeklinde sıralanır (Türker 2000).

Türkiye'de halihazırda orman işletmeciliği faaliyetleri odun hammaddesi üretimi eksenli olmasına rağmen, ülkemiz ormancılık sektöründe son derece önemli bir potansiyele sahip olan ODOÜ işletmeciliğinin de yukarıda sıralanan işletme işlevleri kapsamında değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

Bu kapsamda Türkiye'de ODOÜ işletmeciliğinde tedarik işlevinin son derece yetersiz durumda olduğu görülmektedir. Özellikle Türkiye'de bitkisel kaynaklı ODOÜ'nin oldukça zengin bir çeşitliliğe sahip olmasına rağmen bu kaynağın çok az kısmından

yararlanılabilmektedir. Ayrıca yararlanılan bitkisel kaynakların son derece bilinçsizce toplanması hem ürün tahribine ve ekonomik olarak değer kaybına hem de bu türlerin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır (Geray 1998).

Ülkemizde odun dışı orman ürünlerin üretimi, programlı ve programsız olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır (Türker vd. 2000). Ancak yapılan bu üretim gerçek potansiyelin çok altında bulunmaktadır. Ayrıca diğer ODOÜ olan hayvan otlatma, avlanma, rekreasyon vb. ürünlerin üretimi de son derece önemlidir. Üretimi yapılan ODOÜ'nün ise ülkemizde bu ürünlerle ilgili yeterli teknik eleman, bilgi, teknolojik aletler vb. gibi konuların yetersizliğinden dolayı, gerçek manada üretim yapılamamaktadır (Geray 1998). Özellikle ODOÜ üretimi esnasında yanlış üretim sonucu ekonomik kayıplara uğraması bu ürünlerden gereği gibi yararlanılamamasına sebep olmaktadır (Özüğurlu ve Düzgün 2000).

Türkiye'de ODOÜ'nün pazarlanması daha çok dış talebi karşılayacak yönde olmaktadır. Bu ürünler ihraç edilerek ülkemizde yıllık ortalama 28.113.900 \$'lık döviz girdisi sağlamaktadır. Ayrıca bu ürünler ülkemizde orman ürünleri ihracatının yaklaşık %98'lik kısmını oluşturmaktadır (Türker 2000). Pazarlaması mümkün olan ürünler sadece ODOÜ değil, bunun yanında ormanlardan elde edilen hayvansal ürünlerin, orman içinde verilen hizmetlerin (rekreasyon, milli park, vb.) pazarlanması da mümkündür. Binlerce yıl boyunca kırsal halk veya orman sakinleri geçim kaynağı olarak ODOÜ'ne bağımlı kalmışlardır. Yerel esnaf üretimi ve küçük ölçekli sanayiler için veya uluslararası pazarlar için ODOÜ'nün hasadı, işlenmesi, pazarlanması uygulamaları yapılan işlemlerin çoğu emek-yoğun olduğundan, özellikle kırsal kesimlerdeki orman köylülerine iş olanağı oluşturmaktadır (Salleh 1997).

ODOÜ işletmeciliğinde Türkiye ormancılığı açısından öne çıkan işletme işlevlerinden birisi de, iş gören işlevidir. Bu kapsamda ODOÜ kırsal kesimde yaşayan halka iş olanağı sağlamaktadır. Bu sayede bu kesimdeki halkın kalkınmasına katkıda bulunmaktadır (Özüğurlu ve Düzgün 2000).

ODOÜ finansal açıdan kaynak oluşturmada oldukça önemlidir. ODOÜ üretiminden önemli derecede finansal kaynak elde edilmektedir (Geray 1998). Ormanların kolektif, sosyal, kültürel ve estetik fonksiyonlarının yüksek seviyelere çıkarılmasında yönetim işlevinin oldukça büyük katkısı vardır. ODOÜ kapsamında yer alan ormanların ekolojik fonksiyonları ve diğer ODOÜ'lerin sürdürülebilirlik ve çok yönlü yararlanma ilkeleri doğrultusunda işletimi

ancak iyi bir yönetimle sağlanabilir. Orman işletmelerinde mevcut yetişme ortamı koşulları, ağaç serveti ve iş gücü üretim faktörlerini birbirleriyle uyumlu halde kaynaştırarak bu faktörlerin en iyi şekilde kullanılmasına olanak sağlayan yönetim işlevinden özellikle ODOÜ işletmeciliğinden yeterince istifade edilememektedir (Özügurlu ve Düzgün 2000).

İşletme işlevlerinden biri olan halkla ilişkiler işlevi, ormancılık sektörü ile orman köylüsü arasındaki ilişkiler açısından önemlidir. Özellikle orman köylüsü ile ormancılık sektörü arasındaki ilişkilere önemli katkıda bulunan ODOÜ orman köylüsüne önemli oranlarda gelir ve istihdam imkânı sağlayarak, ormanların genişletilmesi için katkıda bulunmaktadır. Ormanların geliştirilmesi ve genişletilmesi için orman köylüsünün kalkındırılması temel amaç olarak belirlenmelidir (Anon. 1993).

Son olarak ODOÜ ile işletme işlevlerinden biri olan araştırma-geliştirme (AR-GE) işlevinin ilişige getirilmesi gerekliliği söz konusudur. ODOÜ'nün araştırma açısından oldukça büyük bir potansiyele sahip olması, aynı zamanda özellikle ülkemizin ODOÜ ile ilgili teknolojik gelişmelerin çok gerisinde bulunması nedeniyle işletme işlevlerinden biri olan AR-GE işlevinin ODOÜ için oldukça önemli olduğu gözükmemektedir (Geray 1998). ODOÜ ile ilgili araştırmaların, gereğinin çok altında bulunması, bu konudaki araştırmaların hızla ilerletilmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır. Bu ilke gerçek manada oluşturulduktan sonra ODOÜ ile ilgili yararlanmaların gerçek durumu ortaya konulabilir (Mukerji 1997). Türkiye'de ODOÜ ile ilgili araştırmalardaki en önemli esiklik, ODOÜ envanterinin sağlıklı bir şekilde yapılmamış olmasıdır.

ODBOÜ'ye yönelik 15 Asya ülkesinde gerçekleştirilen araştırmada ODBOÜ konusundaki mevcut bilgilerin yetersiz olduğu ve bu kaynakların geliştirilmesi için veri sağlayan arazi incelemeleri ve değer belirlemeye yönelik uygulama çalışmalarına gereksinim bulunduğu vurgulanmaktadır. Bu araştırmada önemli görülen AR-GE konuları 7 başlık altında toplanmıştır (Vantomme vd. 2002). Bunlar;

1. Önemli ODBOÜ için kaynak envanterleri,
2. ODBOÜ'den faydalanma konusundaki bilgi düzeyini geliştirmeye yönelik etnobotanik çalışmalar,
3. Önemli ODBOÜ türlerinin büyüme, hasılat ve doğal gençleştirme çalışmaları,
4. Yayılma ıslah teknikleri ve genetik gelişme konularındaki çalışmalar,

5. İşleme taşıma ve depolama teknikleri konusundaki gelişmeler,
6. Gelir yaratma ve pazar araştırmaları,
7. Ulusal ve Asya pazarları için önemli ODBOÜ üzerine odaklanmış pazarlama çalışmaları.

İşletmeler mal karmalarını genişletmek, üretime yönelik bilgi eksikliklerini gidermek ve verimliliklerini yükseltmek amacıyla AR-GE çalışmalarını desteklemelidirler. Ege ihracatçıları birliklerinin defne ve kekik konusunda yapılan bazı AR-GE çalışmalarını desteklemesi bu bakımdan oldukça önemli bir adımdır. Sonuçta, Türkiye ormancılığında çok yönlü yararlanma ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda etkili ve verimli bir orman işletmeciliği faaliyetinin gerçekleştirilebilmesi için, tedarikten pazarlamaya kadar tüm işletme işlevleri sistem bütünlüğü içerisinde değerlendirilmelidir.

1.7 ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİ SATIŞ YÖNETİMİNE GENEL BİR BAKIŞ

Devlet orman işletmeleri ODOÜ'nün sürdürülebilirliğini sağlayabilmek için, toplayıcılardan tarife bedeli adı altında düşük bir bedel almaktadır. OGM'nin üreticilerden almış olduğu tarife bedeli örneğin kekik ve defnede ortalama % 1.5, çam fıstığında % 0.5'tir. Tarife bedelinin düşüklüğü OGM'nin üretici ve toplayıcı üzerindeki desteğini göstermektedir. İşletmeler ürettikleri mal ve hizmetler ile tüketicilerin karşısına çıkmakta ve tüketiciler işletmenin mal ve hizmetlerinden tatmin oldukları sürece, işletme ve tüketici arasındaki karşılıklı ilişki devam etmektedir. Üretilen mal için istenen fiyat, kullanılan tutundurma teknikleri ve dağıtım kanalları, üretici ve tüketici arasındaki etkileşimde rol oynasa da, malın tüketicinin istediği özellikleri taşıması tüketiciler açısından önemli ve ilk eleyici koşul olarak görülmektedir (İlter ve Ok 2004).

Türkiye'de ODOÜ'nün ihracatı büyük çoğunlukla hammadde veya yarı-mamul olarak yapıldığından sağlanan gelir, potansiyel gelirin çok altındadır. Nitekim, Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) ihracat verilerine bakıldığında defnenin yaprak, kekiğin ise ezilmemiş biçimde işlenmeden ihraç edildiği görülmektedir. Gelişmiş bazı ülkelerin hem ithalat hem de ihracat olarak öncü durumda oldukları bilinmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de ODOÜ'nün hammadde yerine işlenmiş olarak ihracına yönelik çalışmaların desteklenmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir (Geray 2001).

1.7.1 Odun Dışı Orman Ürünlerinin Pazarlanması

ODOÜ'nün üretiminde hedef pazar olarak sadece tüketici pazarını veya endüstriyel pazarı ya da her iki pazarı da seçmek olanaklıdır. Nihai tüketiciler, ODOÜ'yü tüketim amacıyla az miktarlarda alan kişi veya kuruluşlardır. Endüstriyel pazarlardaki alıcılar ise ürünleri farklı bir işletmede, başka bir üretimin girdisi olarak kullanmak, market veya lokantalarda tüketime sunmak gibi nedenlerle talep etmektedirler.

ODOÜ için pazar talebine göre farklı mal karmaları oluşturmak mümkündür. Pazarlama karmasını oluşturan mal, fiyat, dağıtım ve tutundurma değişkenleri, hem devlet ormanları, hem de özel araziler içerisinde üretilen ODOÜ için incelenmiştir (Şafak ve Okan 2004).

1.7.1.1 Mal

Bir işletmenin mal karması ürettiği ve/veya pazarladığı farklı tasarım ve ismi olan tüm mal kalemlerinden oluşmaktadır. Bir işletmede mal karmasının genişliği, bu işletmede üretim sürecinde kaç ayrı mal hattının yer aldığı; mal karmasının derinliği ise, her mal hattı içinde sunulan mal çeşidinin sayısını belirtmektedir. Mal hattı ise kullanımında veya fiziksel özelliklerinde yakın ilişki olan mal kalemlerinin oluşturduğu mal grubudur. Bu yakın ilişki, aynı tüketici veya müşteri gruplarına, aynı aracı işletmelerden satılmaları, belirli bir fiyat aralığında olmaları, aynı fonksiyonları yerine getirmeleri, benzer biçimde üretilmeleri veya işletilmelerinden kaynaklanabilir

İşletmeler mal karmaları yardımıyla işletme amaçlarına erişebilmektedir. Mal karmasına yeni mallar eklendiğinde veya çıkarıldığında işletme amaçlarına erişmek yönünde olumlu adımlar atılmıyorsa, mevcut mal karması optimum mal karmasıdır. Bir başka deyişle, işletmenin amaçlarını gerçekleştirme yolunda mevcut mal karmasında hiçbir değişiklik yapılamıyorsa, mevcut durumun optimum olduğu söylenebilir (İlter ve Ok 2004).

1.7.1.2 Fiyat

Fiyatlandırma kararlarının alınmasında tek düze bir yol izlemek olanaklı bulunmamaktadır. ODOÜ'yü işleyen veya ihraç eden işletmeler, fiyatlandırma kararlarını; rakiplerini, kırsal

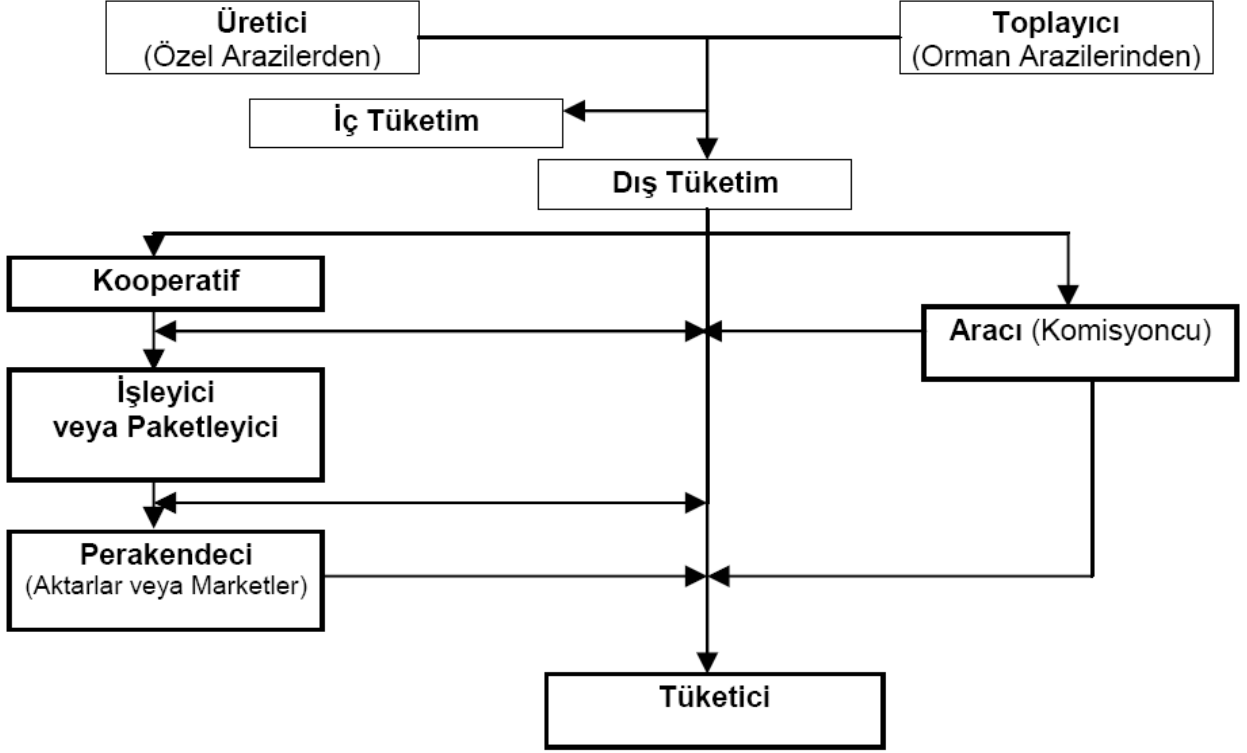
kesimdeki toplayıcıların isteklerini, aracıları, özel mülkiyette üretim yapan işletmelerin beklentilerini ve işletmenin hedeflerini dikkate alarak vermek durumundadır.

Türkiye’de ODOÜ’yü işleyen veya ihraç eden işletmeler “Rekabete Dayalı Fiyatlandırma” ve “Maliyet Artı Fiyatlandırma” yöntemlerini kullanmaktadırlar. Yapılan bir araştırmada firmaların ihraç fiyatlarını belirlerken %52.6 oranında maliyetlerden, %21.1 oranında dünya fiyatlarından, %21.1 oranında yurt içinde aynı konuda çalışan diğer firmaların fiyatlarından ve %5.2 oranında da stoklarından etkilendikleri belirtilmektedir (Artukoğlu ve Uzmay 2003).

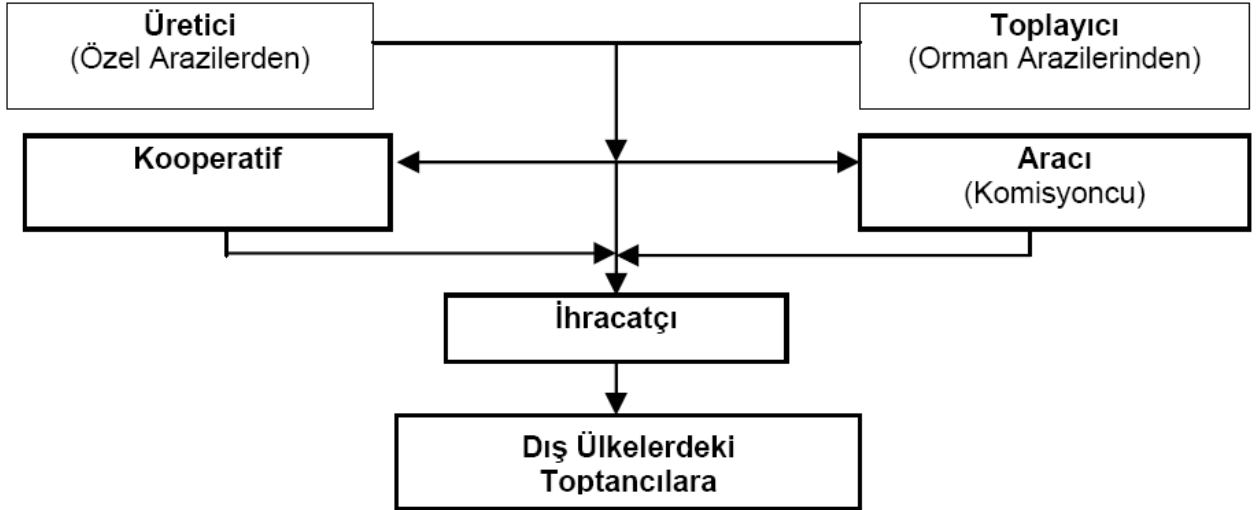
1.7.1.3 Dağıtım

Dağıtımın mekan ve zaman değişikliği yaparak ürünlerin tüketici ile buluşmasını sağlayan bir işlevi bulunmaktadır. Teorik olarak dağıtım kanalları; Doğrudan dağıtım ve dolaylı dağıtım (Üretici-Perakendeci-Tüketici ya da, Üretici-Toptancı-Perakendeci-Tüketici) biçiminde 2 tipte görülmektedir. ODOÜ’yü toplayanlar için standart üretim veya yerleşmiş bir pazarlama etkinliği bulunmamaktadır. Toplayıcı kendi müşterisini bulmak zorundadır. OGM’nin söz konusu ürünleri pazarlamasında ise aracı kurumlar rol almaktadır.

OGM aracı kurum olarak orman köylüsünü veya kooperatifleri kullanmakta (OGM→Orman Köylüsü →Aracı →Tüketici) iken, özel arazilerdeki üreticiler dağıtımı bizzat kendileri veya aracı kurum ile yapmaktadır (Üretici → Tüketici veya Üretici →Aracı→Tüketici). Şekil 1.1 ve Şekil 1.2’de, hem yurt içi piyasaya yönelik hem de ihracata yönelik olarak ODOÜ pazarlama kanalının nasıl olması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Şekil 1.1 ODOÜ'nün yurtiçi dağıtım kanalı

Şekil 1.2 ODOÜ'nün ihracat dağıtım kanalı

Şekil 1.1 ve Şekil 1.2'ye göre toplayıcılar veya üreticiler, ODOÜ'nün bir kısmını iç tüketime, kalanını dış tüketime sunmaktadır. Diğer bir anlatımla, ODOÜ'nün önemli kısmı, mahalli halk tarafından kendi ihtiyaçları için tüketilmekte, kalan kısmı çoğunlukla düşük fiyatlarla aracılar vasıtasıyla alınarak şehirlerde tüketime sunulmakta veya yurt dışına ihraç edilmektedir (DPT 2001). Üretici kooperatif veya aracılara kullanmaksızın ürünlerini işleyici,

perakendeci veya tüketiciye ulaştırabilmektedir. Üreticilerin doğrudan tüketici ile buluşması daha çok semt pazarlarında kendini göstermektedir. Yapılan bir araştırmada, Türkiye’de tıbbi ve aromatik bitkilerle ilgilenen firmaların ürünlerin %90’nını aracıardan kalan %10’u da üretici veya toplayıcıdan sağlandıkları belirlenmiştir (Artukoğlu ve Uzmay 2003).

Türkiye’de ODOÜ dağıtım kanalı sırasıyla toplayıcı - köy temsilcisi - yöre aracısı - tüccar-ihracatçı biçiminde gerçekleşmektedir. Bu dağıtım kanalı içinde ürün toplayıcılar (orman köylüsü) tarafından toplanmakta ve köy temsilcisine teslim edilmektedir. Köy temsilcisi ürünün kurutma ve paketlenme işlemlerini gerçekleştirmektedir. Köy temsilcisi bu işlemleri yöre aracısı adına gerçekleştirmektedir. Yöre aracısı ürünün toplanmasından tüccar veya ihracatçıya teslim edilmesine kadar olan süreçte gerçekleştirilen yasal işlemleri takip etmektedir. Bu zincirde OGM’nin belirlediği ürün tarife bedelleri yöre aracısı tarafından ödenmektedir.

Türkiye’de kooperatifler etkin bir yapıda bulunmadığı için, araçlar oldukça rahat bir ürün alım satımı gerçekleştirmektedir. Sermaye yetersizliği nedeniyle ürünün tamamını alamaması, alınan ürün bedelinin geç ödenmesi, alım esnasında stopajın üreticilerden tahsil edilmesi gibi nedenlerden dolayı üreticiler kooperatifleri tercih etmemektedir. Geray vd. (1993), köylünün tohumu genellikle tüccara sattığını ve kooperatifi tercih etmediğini tespit etmiştir. Buna neden olarak, kooperatiflerin ödemelerinin zamanında yapılmamasını ve satışların faturalı olmasını göstermişlerdir. Çam fıstığı için yapılan başka bir araştırmada ise, alım kooperatiflerinin üretimin %15-20’sini gerçekleştirdiği belirtilmektedir (Bilgin ve Ay 1997).

1.7.1.4 Tutundurma

Tutundurma, işletmenin ürettiği mal ve hizmetler ile ilgili bilgilerin aktüel veya potansiyel tüketiciler ile olan ilişkisini sağlamaktadır. Tutundurma kişisel satış, reklam, tanıtma ve halkla ilişkiler, satış geliştirme yöntemleri aracılığı ile yapılmaktadır.

Kişisel satış, mamul ile potansiyel alıcılar arasındaki iletişimi bir satış elemanı aracılığı ile sağlamaya dayalı tutundurma etkinliğidir. OGM, ODOÜ için kişisel satış elemanı bulundurmamakta, bu görevi yurt içinde genellikle araçlar, aktarlar veya perakendeciler yurt dışında ise ihracatçı firmalar gerçekleştirmektedir.

İhracatçılar, yurtdışı talepleri doğrultusunda yaptıkları ODOÜ ihracatı için çok fazla tutundurma etkinliklerinde bulunmamaktadır. Alıcının talebi bellidir ve ihracatçı bu kriterlere uygun mal hazırladığında alıcısı hazırır. Ancak ihracatçı firmalar müşteri portföyünü genişletmek için tanıtım ve reklam yollarına başvurabilir. Bunun için çeşitli fuarlara, seminerlere katılabilir. Ayrıca çeşitli katalog veya rehberlere ilan verebilir.

Sergi, teşhir, fuar gibi satış geliştirme çabaları sürekli yürütülmemekle birlikte, ODOÜ için önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Fuarlar genellikle çeşitli grupların bir araya geldikleri ve çok kısa sürede oldukça fazla ürün satılan yerlerdir. Hamburg (Almanya), New York (ABD), Osaka (Japonya) başlıca ticaret merkezlerindedir. Bununla birlikte, Marsilya ve Paris; İsviçre’de Basel ve St.Gallen; İngiltere’de Londra; Hollanda’da Amsterdam ve Rotterdam ODOÜ’nün önemli ticaret merkezleridir (Artukoğlu ve Uzmay 2003).

Uluslararası ticaret fuarları ihracatçı firmalar için hem vitrin hem de pazar yeri görevindedir. Burada ihracatçılar mallarını sergiler, ilgilenenlere bilgi verir ve alıcılarla bağlantı kurabilir. ODOÜ ekolojik ürünler kapsamında değerlendirilebilmekte olup, özel fuarlar ya da genel gıda fuarlarında sergilenebilmektedir. Almanya’daki BIOFACH, Köln’deki ANUGA, Münih’teki IKOFA, Paris’teki SIAL bu fuarlara örnek gösterilebilir (Türköz 2002). Özel fuarların ziyaretçileri az sayıda, ancak daha ciddi nitelikteki alıcılardır. Bu yüzden ihracatçılar için özel fuarlar kısa sürede bağlantı yapma olanağı sağlamasından dolayı önemlidir.

Reklamın diğer alanlarda olduğu gibi ODOÜ için de büyük önemi bulunmaktadır. ODOÜ’ye yönelik reklam mesajları periyodik dergilerden özellikle ekolojik dergiler, gazeteler, web sayfaları, televizyon gibi tutundurma araçları ile yapılmaktadır. Artukoğlu ve Uzmay (2003), tarafından İzmir ilindeki ilgili firmalar için yapılan bir araştırmada, ODOÜ ticareti ile uğraşan firmaların dergi, radyo, televizyon gibi reklam araçlarına maliyetlerini arttırdığı gerekçesiyle özel olarak reklam vermekten kaçındıkları, daha çok web sayfası oluşturarak, fuarlara katılarak ve ticaret odalarına başvurarak tanıtımlarını yaptıkları belirlenmiştir.

1.8 TÜRKİYE’DEKİ BAZI ÖNEMLİ ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN İHRACAT POTANSİYELİ

Orman Genel Müdürlüğünün son yıllarda odun dışı orman ürünlerine yönelik yaptığı çalışmalar, her yıl artarak meyvesini vermeye devam ettirmektedir. Devlet İstatistik Kurumu

verilerine göre 2000 yılında 30 milyon dolar olan ODOÜ ihracat gelirinin, 2009 yılında 47 bin ton ile 160 milyon dolara; 2010 yılında ise 64 bin ton ile 221 milyon dolara ulaştığı belirtilmektedir. Böylece Orman Genel Müdürlüğü 2010 bilanço sonuçlarına göre üretilen 131 bin ton odun dışı orman ürününün 67 bin tonu iç piyasada tüketilirken, 64 bin tonu ihraç edilmiştir (URL-4, 2011).

Türkiye’de bugün ihraç potansiyeli olan tali ürünlerin başlıcaları olarak defne yaprağı, kekik, adaçayı, çam fıstığı, çiçek soğanları sıralanabilir. Bunlar dışında orman altı tabakasında yetişmesi sağlanabilen türler için çeşitli fakültelerin de araştırmaları devam etmektedir. Ekonomik ihraç değeri olan ürünlerin yetiştirme ortamları ve bu doğal ortamlarda yetiştirme teknikleri ile elde edilecek ekonomik değerler olarak da araştırılmaktadır. Bu çalışmalar neticesinde Türkiye ormanlarının ikincil ürün üretim verimliliğinin artırılması ve bunda da orman köylüsünün gelir kaynaklarının katlanması beklenebilir (Örs 1999).

ODOÜ bakımından Türkiye’nin dış ticareti değerlendirildiğinde hem ithalatçı hem de ihracatçı bir yapıda olduğu görülmektedir. Yani; Odun dışı orman ürünlerinden özellikle bitkisel kökenli olanlar işlenmemiş olarak hammadde halinde ihraç edilmekte bu da gelir kaybına yol açmaktadır. İşlenmiş odun dışı bitkisel ürünler ise ithalat yoluyla temin edilmektedir. Türkiye ODOÜ ihracatı yapan ülkeler arasında (tıbbi bitki ağırlıklı) 12. sırada yer almaktadır. 1990-1999 yılları arasında ODOÜ ihracatının yapıldığı ülkeler arasında % 21 ile ABD ilk sırada yer almakta, bunu %14 ile Almanya, % 12 ile İtalya, %9 ile Fransa, % 5 ile İspanya izlemektedir (Koç vd. 2000).

Tablo 1.1’de Türkiye’nin 2008-2009 ve 2009-2010 yıllarında ağaç mamulleri ve orman ürünlerinden elde ettiği ihracat gelirlerin parasal değerleri verilmiştir. Tabloda Türkiye’nin odun dışı orman ürünlerinden elde ettiği gelirin artış gösterdiği, bir önceki yıla göre elde edilen karın kekik ve defne ihracatında %14,5, bitki çayları ihracatında %1,5 ve tıbbi bitki ihracatında ise %139,8 daha fazla olduğu görülmektedir. Yani Türkiye’nin odun dışı orman ürünlerinden elde ettiği gelir yıldan yıla giderek artmakta bu artış da gerek ekonomiye gerekse orman köylüsüne önemli katkılar sağlamaktadır.

Tablo 1.1 Türkiye geneli ağaç mamulleri ve orman ürünleri ihracatı (İBB 2010).

ANA SINIFLANDIRMA	ALT SINIFLANDIRMA	(Bin \$)		Değişim	Pay
		2008-2009*	2009-2010*		
AĞAÇ VE ORMAN ÜRÜNLERİ	Kağıt ve Karton	1.058.218	1.283.570	21,3	39,89
	Ağaç ve Ağaç Mamulleri	487.054	578.221	18,7	17,97
	Kekik, Defne Yaprakları	53.080	60.791	14,5	1,89
	Diğer Ahşap Ürünleri	15.526	18.411	18,6	0,57
	Müzik Aletleri	7.542	9.092	20,6	0,28
	Orman Bitkileri, Çayları	8.190	8.325	1,7	0,26
	İlaç/Kimya Endüstrisinde Kull. Bitkiler	1.742	4.177	139,8	0,13
	Örgü ve Dokumacılıkta Kull. Bitkiler	2.262	3.866	70,9	0,12
	Diğer Bitki ve Bitki Kısımları	3.327	3.023	-9,1	0,09
	Sanat Eserleri Koleksiyon Eşyası	1.725	1.779	3,1	0,06
	Hasır, Saz vb. Maddelerden Mamuller	669	562	-16,0	0,02
	Mantar ve Mantardan Eşya	452	408	-9,7	0,01
	Diğer İşlenmiş Gıda ve İçki Artıkları	367	382	4,1	0,01
Ağaç ve Orman Ürünleri Toplamı		1.640.154	1.972.608	20,3	61,30
MOBİLYALAR	Mobilya (Ağaç/Orman Ürünlerinden)	729.642	858.437	17,7	26,67
	Mobilya (Demir/Demir Dışı Metalden)	226.905	241.427	6,4	7,50
	Mobilya (Plastik Maddelerden)	55.951	62.370	11,5	1,94
Mobilyalar Toplamı		1.012.499	1.162.234	14,8	36,11
Diğer Mamuller Toplamı		66.248	83.327	25,8	2,59
GENEL TOPLAM		2.718.900	3.218.169	18,4	100

*1 Ekim-30 Eylül (12 Aylık)

ODBOÜ'nün işlenmesi sonucu elde edilen en önemli ürün, uçucu yağlardır. Kekik yağı ve defne yağı, Türkiye'nin en fazla ihraç ettiği uçucu yağlardır. Son yıllarda, defne yağı ihracat düzeyi aynı olmasına karşın, fiyat artışı nedeniyle gelir artmaktadır. Bu durum, uçucu yağ üreten tesislerin sayısının artmasına neden olmuştur (Serin vd. 2006). Dış ticaret kayıtları incelendiğinde son yıllarda işlenmiş bitkisel ürün ihracatında bir artış olduğu gözlenmektedir. Bu gelişme firmaların ürünlerini işlenmiş olarak ihraç etmeye istekli olduklarını, kuruluşlarını bu yönde yapılandırmaya yönelttiklerini göstermektedir (Öktem ve Özer 2006). Aşağıda ihracatta öne çıkan önemli bazı odun dışı orman ürünlerinin ihracat durumları hakkında bilgiler verilmiştir.

1.8.1 Defne

Türkiye defnenin dünyadaki bir numaralı üretici ve tedarikçisidir. Dünya defne talebinin %90'nı Türkiye tarafından karşılanmaktadır. Yıllık ortalama 4 milyon 500 bin ile 4 milyon

850 bin ton defne yaprağı ve 75 ile 100 bin ton defne yağı ihracatı yapılan ülkemizde, bu kapasitenin büyük bölümü Ege ve Akdeniz sahil şeridinden elde edilmektedir. Hatay'dan başlayarak Kuzeydoğu Karadeniz'e kadar bütün kıyılarda yetişebilen bitki, daha çok diğer türler içerisinde küme ve gruplar halinde yayılış göstermektedir (URL-5, 2011). Yıllar itibariyle ihracat miktarlarına ve değerlerine bakıldığında defneye olan talebin her geçen yıl arttığı ve büyük ihracat gelirlerinin elde edildiği görülmektedir. 1990 yılında 2.108 ton defne ihracatından toplamda 3,79 milyon dolar gelir elde edilmişken bu miktar 2009 yılında 9.063 tonla 24,3 milyon dolar, 2010 yılında ise 8.891 ton ile 25,6 milyona kadar yükselmiştir.

En çok ihracat yapılan ülkelere bakıldığında 1960 yılından bu yana İngiltere, İsviçre, Romanya, ABD, Rusya, Kanada, Almanya, Hollanda, Suriye, Avusturya'ya defne yaprağı ve defne yağı ihracatının yapıldığı görülmektedir. 1997-2003 yılları arasındaki verilere göre sırasıyla Hong Kong, ABD, Almanya, Brezilya, Japonya, Polonya, Hollanda ve Fransa Türkiye'den defne yaprağı ithal eden ilk sekiz ülke olarak sıralanmaktadır (URL-5, 2011). 2008 yılı ihracat değerleriyle bakıldığında ise en fazla defne yaprağı ihracatının Vietnam, Polonya, Almanya ve ABD'de olduğu ve bunu sırayla Japonya, Brezilya ve Hollanda'nın takip ettiği görülmektedir (TÜİK 2009).

1.8.2 Kekik

Kekik dünyada üretim ve tüketimi sınırlı olan bir bitkidir ve dış ticaret hacmi 10 bin ton civarındadır. Türkiye dünyada en fazla kekik ihraç eden ülke olup, dünya kekik talebinin 6-7 bin tonunu karşılamaktadır. Bu miktarın da %95'i doğadan, %5'i özel arazilerdeki üretimden elde edilmektedir. Dünya kekik ihracatında Türkiye'yi 1.500-2.000 ton ile Meksika izlemektedir. Ayrıca Yunanistan (300-400 ton), İsrail (200-300 ton), Arnavutluk (200-300 ton) ve Fas (50-150 ton) kekik ihracatı yapan ülkeler arasındadırlar (Sarı ve Oğuz 2000).

1990 yılında 3.813 ton kekik ihracatında toplam 6,29 milyon dolar gelir elde edilmişken bu miktar 2009 yılında 11.474 tonda 28,66 milyon dolar, 2010 yılında ise 12.957 tonda 28,14 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. TÜİK verilerine göre Türkiye'den kekik ithal eden ülkelerin başlıcaları sırasıyla; ABD, Almanya, İtalya ve Kanada'dır. Bunu Polonya, Hollanda Fransa, Japonya, Avustralya, İngiltere, Güney Afrika, Yunanistan, Belçika, İsrail takip etmektedir (TÜİK 2009).

1.8.3 am Fıstığı

am fıstığının dünya pazarlarına yıllık global sürüm miktarı 20.000 ton civarındadır. Bu pazarda 10.000 tonluk üretim ile Çin Halk Cumhuriyeti ilk sırada yer almaktadır. Bunu Pakistan-Afganistan 5.000 ton, İspanya 3.000 ton, Türkiye 1.200 ton, Portekiz 850 ton ve İtalya 400 ton ile takip etmektedir (Bilgin ve Ay 1997).

1990 yılında 509 ton am fıstığı ihracatından toplam 6,57 milyon dolar ihracat geliri elde edilmişken bu değerin 2009 yılında 2.210 tonda 50,8 milyon dolar, 2010 yılında ise 2.182 tonda 68,1 milyon dolara ulaştığı görülmektedir (TÜİK 2011). Günümüzde Türkiye'den am fıstığı ihracatı dünyanın her tarafına yapılmakla beraber, 1997-2003 yılları arasında EİB'den (Ege İhracatçı Birlikleri) en çok am fıstığı satın alan ilk 5 ülke sırasıyla İtalya (246 ton), İspanya (52 ton), ABD (45 ton), İsviçre (43 ton), Almanya (19 ton)'dır (EİB 2004).

1.8.4 Adaçayı

Türkiye florası adaçayı türleri açısından dünyanın en zengin florasına sahip olup, ekonomik öneme sahip ve florada bol miktarda olan türlerin toplanıp ihraç edilmesi söz konusudur. Yurt dışı talebi sürekli olarak artış trendi içersinde olan adaçayı dünya adaçayı üretiminin %30'unu karşılamaktadır (URL-6, 2011).

1990 yılında 560 ton adaayından toplamda 1,34 milyon dolar ihracat geliri elde edilmişken bu değer 2009 yılında 1.545 ton'da 6,05 milyon dolar, 2010 yılında ise 1.643 ton'da 6,15 milyon dolara ulaşmıştır (TÜİK 2011). EİB'nin 2010 yılı kayıtlarına göre Türkiye'den en fazla adaçayı ithal eden ülkelerin başında sırayla ABD (161 ton), İtalya (157 ton), Japonya (95 ton), İngiltere (67 ton), Almanya (38 ton), Avustralya (30 ton) ve Kanada (22 ton) gelmektedir. Değer olarak bakıldığında ise en fazla gelir getiren ülkeler sırayla İtalya (491 bin \$), Japonya (455 bin \$), ABD (248 bin \$), İngiltere (236 bin \$), Almanya (154 bin \$), Avustralya (97 bin \$) ve Kanada (53 bin \$) olmuştur (EİB 2011).

1.8.5 Kimyon

Kimyon ihracat miktar ve değerinde üretim miktarına ve dünya piyasalarına bağlı olarak önemli dalgalanmalar olmakta ve Türkiye de bu dalgalanmalardan büyük lde payını almış

bulunmaktadır. Türkiye dünya kimyon piyasasında en önemli ihracatçı ülke konumundadır. Dünyada en fazla kimyon üretiminin yapıldığı ülke Hindistan'dır. Ancak Hindistan'da baharat kullanımının ve özellikle kimyon tüketiminin fazla olması nedeniyle, üretilen kimyon ancak ülkenin iç tüketimine cevap vermektedir. Dünyada 50 bin ton olan kimyon tüketiminin büyük çoğunluğunu Türkiye, Hindistan ve Suriye karşılamaktadır. Kimyonu başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere, ABD, Avrupa, Singapur ve diğer Uzakdoğu ülkelerine ihraç etmektedir. 2004 tarım politikaları ulusal merkezi beyanlarına göre Türkiye'de üretilen kimyonun dünya çapında kalitesi ve yararları yönünden birinci derecede yer alırken tarım ürünleri ihracatında %1,2 oranından %4,4 oranına yükseldiği görülmektedir (URL-7, 2011).

Türkiye'nin kimyon ihracat miktar ve değerlerine bakıldığında 1990 yılında 9.078 ton'luk ihracatta 8,2 milyon dolar gelir elde edilmişken, bu değer 2009 yılında 5.822 ton'da 12,1 milyon dolar, 2010 yılında ise 7.696 ton'da 17,8 milyon dolar olduğu görülmektedir (TÜİK 2011).

EİB'in 2008 yılı ihracat değerlerine göre ABD %41,5, Almanya %9,9 ve Brezilya %6,8 ile Türkiye'nin en fazla kimyon ihracatı yaptığı ülkeler olarak dikkati çekmektedir. 2010 yılında verilerine bakıldığında ise ABD (2437 ton), Bangladeş (1191 ton), Singapur (435 ton), Brezilya (353 ton) ve Almanya (270 ton) ile en çok kimyon ihraç eden ülkeler olmuştur. Bu ülkelerin yanında dünyanın birçok ülkesine kimyon ihracatı yapılmakta olup, Fransa, İsrail, Belçika ve Hollanda kimyon ihracatı yapılan diğer önemli ülkeler arasında sayılabilir (EİB 2011).

1.8.6 Anason

Çok eski bir kültür bitkisi olan anason %1-6 oranında uçucu yağ içerir ve yağın %70-85'ni anetol oluşturur. Anason uçucu yağı alkollü içeceklerde aroma verici olarak, baharat olarak ve mideyi kuvvetlendirici ve öksürüğe karşı olan olumlu etkisinden dolayı da eczacılıkta kullanılır. Türkiye'de üretilen anasonun %87'si Ege Bölgesi, %12'si Akdeniz Bölgesi'nde yetişmektedir (URL-8, 2011). Anason üretimi yıllık 20.000 ton dolayındadır. Denizli, Burdur, Muğla, Antalya'da yoğun olarak üretilen anason, Bursa, Balıkesir, Afyon, Uşak ve İzmir'de de yetiştirilmektedir. Üretimin %74'ü, başta ABD olmak üzere, Brezilya, Almanya, Hollanda, Fransa, İtalya, İspanya ve Yunanistan'a ihraç edilmektedir. Anasonun kültürü birçok ülkede

yapılmaktadır. İspanya, Balkan ülkeleri, Güney Rusya ve Türkiye en fazla anason üretimi yapan ülkelerdir (URL-9, 2011).

Türkiye anason ihracatından 1990 yılında 2.632 tonda 3,42 milyon dolar gelir elde etmişken, bu değer 2009 yılında 2.053 tonda 8,6 milyon dolara çıkmıştır (TÜİK 2010). EİB'in 2010 yılı ihracat değerlerine göre Türkiye'den en fazla anason ithal eden ülkelerin başında ABD (290 ton), Almanya (187 ton) ve Brezilya (133 ton) gelmektedir. Bu ülkelerden elde edilen gelirlere bakıldığında ise; ABD 1.547 milyon dolar, Almanya 1.257 milyon dolar ve Brezilya ise 941 bin dolar ile en fazla gelir sağlayan ülkeler olmuştur (EİB 2011).

1.8.7 İhlamur

Türkiye'de üç türü bulunan ıhlamur doğu Karadeniz, Marmara, Ege sahil şeridinde ve Antalya çevresinde yetişmektedir. Diğerlerine nazaran düşük olmasına rağmen önemli bir ihracat ürünüdür. Başta Bulgaristan olmak üzere balkan ülkeleri Türkiye'nin en büyük rakipleri arasındadır (Kaplan 2010).

EİB'in 2010 yılı kayıtlarına göre Türkiye'den en fazla ıhlamur ithal eden ülkelerin başında sırasıyla Almanya (20 bin ton), Arjantin (13 bin ton), Mısır (12,8 bin ton), Brezilya (6 bin ton), Japonya (5,6 bin ton) ve Kanada (2 bin ton) gelmektedir. Parasal olarak bakıldığında ise en fazla geliri yine başta 185 bin dolar ile Almanya, 105 bin dolar ile Arjantin, 76 bin dolar ile Mısır, 52 bin dolar ile İspanya ve 51 bin dolar ile de Brezilya sağlamaktadır (EİB 2011). 1990 yılında 374 ton ile 2,1 milyon dolar ihracat geliri sağlayan ıhlamur, 2009 yılında 179 ton ile 1,42 milyon dolar, 2010 yılında ise 117 tonda 1,03 milyon dolar gelir sağlamıştır (TÜİK 2011).

1.8.8 Biberiye

Türkiye'de doğal olarak yetişen biberiye önemli tıbbi ve aromatik bitki türüdür. Dünyanın birçok yerinde kültürü yapılmaktadır. Başta Türkiye olmak üzere özellikle Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerde 1500-1700 m yüksekliklere kadar yetişme ortamı bulmuştur. Çok sayıda varyete ve forma sahiptir. Akdeniz havzası başta olmak üzere ılıman ve sıcak iklim bölgelerinde kültüre alınmıştır. Akdeniz ülkelerinde yabani olarak yetişir. Yayıldığı ülkeler Portekiz, Yugoslavya, Fransa, İspanya, Tunus, Fas, Cezayir ve İtalya'dır. Ülkemizin batı ve

güney kıyılarında yabani olarak yetişir. Park ve bahçelerde yetiştirilir. Baharat vb. amaçlarla kültürü yapılamaz. Baharat olarak da fazla kullanılmaz. Uçucu yağ üretimi yok denecek kadar azdır. Bunun yanında, birçok ülkede doğal yetişen biberiye toplanmakta ve değerlendirilmektedir. Ancak çok sağlıklı olarak istatistiğinin tutulmadığı görülmektedir (URL-10, 2011).

Türkiye'nin biberiye ihracat miktar ve değerini incelendiğinde 2009 yılında 620 ton'da 1,67 milyon dolar, 2010 yılında ise 685 ton'da 1,54 milyon dolar gelir sağlandığı görülmektedir (TÜİK 2011). EİB'in 2010 yılı verilerine göre Türkiye'nin en çok biberiye ihracatını gerçekleştirdiği ülkelerin başında sırayla Japonya (35,2 ton), Almanya (18,7 ton) ve Fransa (18,1 ton) gelmektedir (EİB 2011).

1.8.9 Pamuk Linteri

Pamuk linteri ya da linter selülozu, pamuk bitkisinden elde edilen tohum lifleridir. Pamuk linteri mekanik olarak kağıt gibi materyallere veya karboksimetil selüloz gibi türevlere kimyasal olarak dönüştürülebilir. Bunları değerlendirme yerleri sayısız olup, günlük yaşamın birçok yerinde kullanılır. Pamuk linter hamurundan, yüksek kalitede selüloz türevleri elde etmek için başlangıç maddesi olarak yararlanılmaktadır. Ekonomik nedenlerden dolayı odun hamurunun primer hammadde kaynağıdır (Bay vd. 1979).

Pamuk linter hamuru aynı zamanda jelatin, dinamit, roket yakıtları için pervane (mikser) ve dumansız tozlar için çok yüksek kalite ve viskoziteye sahip nitrosetuloz üretimi için kullanılır. Linter selülozunun esterleşmesi ile hidrokarbon solventler veya suda çözünebilen materyaller üretilir (Kalm 2005).

Pamuk linterinin ihracat miktar ve değerleri incelendiğinde oldukça yüksek rakamlara sahip olduğu görülmektedir. 1990 yılında 38.411 ton Pamuk linteri ihracatında toplamda 13,9 milyon dolar gelir elde edilirken, bu değer 2009 yılında 21.610 ton ile 8,6 milyon dolar, 2010 yılında ise 21.459 ton ile de 19,5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (TÜİK 2011).

BÖLÜM 2

MATERYAL VE METOT

2.1 MATERYAL

Bu tezde, öncelikle bir literatür çalışması yapıldıktan sonra yerli ve yabancı kaynaklardan istatistiksel veriler toplanmış, konu ile ilgili daha önce yapılmış bilimsel yayınlar, araştırmada yararlanılan diğer materyaller olmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Orman Genel Müdürlüğü (OGM), Dünya Tarım ve Gıda Örgütü (FAO) gibi kurumlarla gerek iletişim kurularak, gerekse ilgili kurumların internet adreslerinden web sayfalarına ulaşılarak gerekli istatistiki veriler elde edilmiştir.

Odun dışı orman ürünlerinin üretim, ithalat ve ihracatıyla ilgili verilerden üretim miktarları ve parasal değerleri Orman Genel Müdürlüğünden, ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri ise Türkiye İstatistik Kurumundan elde edilmiştir. Ancak OGM'den elde edilen odun dışı orman ürünlerinin üretim değerlerindeki ürün kalemleri ile TÜİK'ten elde edilen ihracat ve ithalat değerlerindeki ürün kalemlerinin farklı olması nedeniyle çalışmada ODOÜ üretim miktar ve parasal değerleri farklı olarak ele alınmış, ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri farklı olarak ele alınmıştır. Ayrıca hangi ürünlerin bu değerlendirmelerde kullanıldığı tablolarla açıklanmıştır.

Bir diğer husus ise veri toplama işlemi sırasında bazı odun dışı orman ürünlerinin, belirli yıllardaki üretim, ithalat ve ihracat değerlerinin hiçbir kurum ve kuruluşa verilmemesi nedeniyle elde edilememiş olmasıdır. Bu nedenle bu ürünlerin değerlendirmeye alınması uygun görülmemiş, sadece göz ardı edilebilecek olan ürünler değerlendirmeye alınmış ve bunlarla ilgili açıklamalar da tabloların alt kısımlarında belirtilmiştir.

2.1.1 Türkiye’deki Odun Dışı Orman Ürünlerinin Üretim Miktar ve Parasal Değerleri

Türkiye ormanlarının çok zengin biyolojik çeşitliliği, ülkenin değişik yörelerinde yayılış gösteren ormanlar içinde zengin ODOÜ kaynaklarının yer almasına imkan sağlamaktadır. Ancak orman kaynaklarının mevcut yönetim sistemi içinde odun dışı orman ürünleri kaynaklarının yönetimine verilen önem ve ağırlık ve bu alandaki kurumsal kapasite yeterli olmaktan uzaktır. Bununla beraber, halen Türkiye ormanlarından sağlanan çok çeşitli ODOÜ’nden (hayvan yemi, su, tıbbi ve aromatik bitkiler, meyveler, sanayi hammaddeleri, mantar, süs bitkileri, yaban hayvanları ürünleri, vb.) gerek yerel, gerekse ülke bazında çok çeşitli ihtiyaçların karşılanmasında yararlanılmakta, ayrıca ihraç yoluyla önemli sayılabilecek gelirler elde edilmektedir. ODOÜ’nin yerel halk tarafından ve kentlerdeki tüketim durumu hakkında mevcut veriler yetersiz olduğundan, güvenilir değer tahminleri yapılamamaktadır. Ancak, bu faydalanmaların özellikle belli yörelerde yerel halkın gıda güvenliği açısından sahip olduğu önemin yanında, yerel halkın geçimine katkı değerinin de oldukça önemli olduğu bilinmektedir. ODOÜ kaynaklarının uygun yönetim ve faydalanması durumundaki potansiyel faydalanma değerlerinin ise mevcut değerlerin çok daha üzerinde olacağı bilinmektedir.

Türkiye’deki odun dışı orman ürünlerinin incelenmesinde kullanılan 1990-2009 yılları arasındaki üretim miktarları ve parasal değerleri Orman Genel Müdürlüğünden elde edilmiş ve bu veriler tasnif edilerek Tablo 2.1’de verilmiştir.

Tablo 2.1 Odun dışı orman ürünlerinin üretim miktar ve parasal değerleri (OGM 2010).

Yıllar	Üretim		Yıllar	Üretim	
	Miktar (Kg)	Değer (TL)		Miktar (Kg)	Değer (TL)
1990	15330684	18416*	2000	21845356	231003*
1991	4009496	1009*	2001	16654411	317876*
1992	7501688	2180*	2002	17647119	527238*
1993	8193802	3171*	2003	74508295	578464*
1994	11284207	6989*	2004	31971137	599421*
1995	12147989	14300*	2005	17479588	**
1996	17959814	17782*	2006	24997501	1526342
1997	17545116	39683*	2007	60338724	1354971
1998	19977352	98820*	2008	36256502	1649153
1999	11553378	218318*	2009	49872038	2144163

*1990–2005 TL-YTL dönüşümü yapılmıştır.

** Elde edilemedi.

Tablo 2.2 Odun dışı orman ürünlerinin üretim değerlerinin hesaplanmasında kullanılan ürünler.

Adaçayı	Sarmaşık	Ceviz	Diğer tohumlar	Diğer sürgünler
Kekik	Ökse otu	Kaldirik otu	Şimşir sürgünü	Reçine
Biberiye	Laden	Smilax	Defne sürgünü	Sığıla yağı
Kantaron	Diğer otlar	Yaban elması	Erica(funda)	Yaban sakızı
Lavanta	Kardelen	Arbitis meyvesi	Mersin	Kuzu göbeği mantarı
Yayla çayı	Eranthis	Sandal meyvesi	Orman gülü	Ayı mantarı
Papatya	Anemone	Kuşburnu	Tesbih sürgünü	Tavuk ayağı mantarı
Karabaş otu	Cyclamen	Diğer meyveler	Zakkum	Sedir mantarı
Oğul otu	Göl soğanı	Ihlamur çiçeği	Taflan yaprağı	Diğer mantarlar
Çalba otu	Ada soğanı	Çuha çiçeği	Sumak yaprağı	Palamut tırnağı ve kadehi
Pelin otu	Deve tabanı	Zakkum çiçeği	Kayın yaprağı	Her çeşit tohumlu kozalak
Yavşan otu	Yılan bıçağı	Diğer çiçekler	Okaliptus yaprağı	Tavşan memesi(rizom/herba)
Isırgan otu	Yılan yastığı	Meşe palamudu	Alıç yaprağı	Çıra
Ayvadana otu	Kitre	Sumak tohumu	Kocayemiş yaprağı	Buhur
Çayır otu	Her çeşit soğan	Defne tohumu	Karayemiş yaprağı	Yosun
Eğrelti otu	Kestane	Ardıç tohumu	Hayıt yaprağı	Liken
Pamuklama otu	Fıstık çamı kozalağı	Andız çekirdeği	Çam ibresi	Çalılar
Katır tırnağı	Harnup	Çınar tohumu	Diğer yapraklar	

OGM'den elde edilen odun dışı orman ürünlerinin üretim miktarlarına bakıldığında bazı ürünlerde tutarsızlıkların olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeninin ise yukarıda da belirtildiği gibi bu odun dışı orman ürünlerinin toplama ve değerlendirilme işlemlerinin çoğunlukla orman köylüleri tarafından yapılması ve kayıt dışı üretimden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Ancak çalışmada orman genel müdürlüğünden alınan üretim verileri temel alınmış ve buna göre değerlendirmeler yapılmıştır. Tablo 2.2'de odun dışı orman ürünlerinin üretim miktarlarının değerlendirilmesinde kullanılan ürünler belirtilmiştir.

2.1.2 Türkiye'deki Odun Dışı Orman Ürünlerinin İhracat-İthalat Miktar ve Parasal Değerleri

Son yıllarda odun dışı orman ürünlerine (ODOÜ) olan talep giderek artmaktadır. Kültür türleri ve genleri ile oynanmış ürünlerin olumsuzlukları ile ilgili yayınlar insanların tabii ürünlere talebini artırmıştır. Bu yönelik ODOÜ talebini ve ticaretini olumlu etkilemiştir. Bu ürünlerin ticaretinde ülkemiz önemli pay sahibidir. Ülkemiz coğrafyasının ve ekolojilerinin sağladığı avantajlar ile bazı ürünlerde dünya ticaretinde avantajlı konumda bulunmaktadır (DPT 2007).

Türkiye'deki odun dışı orman ürünlerinin 1990-2009 yılları arasındaki ihracat-ithalat miktar ve değerlerinin incelenmesinde kullanılan veriler Türkiye İstatistik Kurumundan elde edilmiş ve bu veriler tasnif edilerek tablo halinde aşağıda verilmiştir. TÜİK'ten elde edilen verilerin çok fazla ve karmaşık olması nedeniyle bu veriler kendi aralarında 9 kategoriye ayrılmış ve her kategori ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Ayrıca hangi ürünlerin değerlendirmelerde kullanıldığı da belirtilmiştir.

2.1.2.1 Kurutulmuş Meyveler (Kabuklu/Kabuksuz)

Tablo 2.3'de Türkiye'de kurutulmuş kabuklu ve kabuksuz meyvelerin 1990-2009 yılları arası ihracat, ithalat miktar (kg) ve parasal değerleri (USD) verilmiştir. Bu tablonun oluşturulmasında kullanılan kabuklu ve kabuksuz meyveler ise şunlardır; fındık, ceviz, antep fıstığı, çam fıstığı, arek cevizi, makadamyaya cevizi, kola cevizi, pekan cevizi, acı bademler, kestane, diğer bademler ve diğer meyveler.

Tablo 2.3 Kurutulmuş meyvelerin ihracat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009; 2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	170731654	482245401	189201	512448	2000	119262396	379408055	10535833	6761599
1991	136169883	387629280	247652	472592	2001	188604971	518241777	6819952	4487068
1992	141422763	368930634	390810	695370	2002	188944526	419097217	11873626	18671257
1993	151777293	440337864	1629836	1529552	2003	151735842	454715613	13146594	18435653
1994	141117261	523790097	329025	762018	2004	145212164	779201058	22312707	28654442
1995	196560180	610855423	989402	1372779	2005	139514278	1249086981	19275360	48028360
1996	154296687	470049292	3479519	4190176	2006	165440093	950761235	23560661	74410260
1997	151139926	664387323	3380508	3186939	2007	145376358	988821523	24064788	93656269
1998	144847139	607891199	3754414	3748704	2008	148490336	904130120	40100636	142356593
1999	130400243	462156919	4472210	3500034	2009	142076305	840370643	47371166	158467423

2.1.2.2 Taze Meyveler

Tablo 2.4'de Türkiye'deki taze meyvelerin 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Bu ihracat, ithalat miktar ve değerlerinin toplamında kullanılan taze meyveler şunlardır; çilek, ahududu, böğürtlen, dut, loganberrier, siyah frenk üzümü, kırmızı frenk üzümü, beyaz frenk ve bektaşi üzümü, kivi, adi yaban mersini ve yaban

mersininin diğer kültür cinsleri, çarkıfelek meyvesi, karambola ve pitahaya, nar, demirhindi, mahun elması, "lychees" ekmek ağacı, sapodillo meyvesi, muşmula ve diğer taze meyveler.

Tablo 2.4 Taze meyvelerin ihracat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009; 2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	1083350	563501	1045177	576997	2000	3377858	1995019	1471686	843704
1991	881380	550792	857543	384791	2001	6911833	3330307	2470236	905112
1992	929103	569311	684215	347514	2002	7490796	4504707	3029186	949755
1993	1217862	837480	3207367	1612516	2003	9846735	7154129	3746042	1049702
1994	2155673	1117238	1667304	1035412	2004	12259369	8493197	7072011	2094865
1995	2540837	1703083	1542771	1151379	2005	17896217	15643704	11195262	3369209
1996	2887265	2069773	1908437	1461435	2006	22867523	23199779	11340949	3970378
1997	3332644	2819588	3668215	1369668	2007	29698415	36832818	11600568	3784959
1998	2887003	2414807	1004963	765684	2008	51225576	58063699	7668560	2321077
1999	4470611	2830096	709995	554579	2009	64248811	64635315	11146835	3520995

2.1.2.3 Baharatlar (Anason, rezene, kimyon, zencefil, safran, kekik, defne vb.)

Tablo 2.5’de Türkiye’deki baharatların 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Bu tablodaki ihracat, ithalat miktar ve değerlerinin toplamında kullanılan baharatlar şunlardır; anason ve Çin anasonu tohumları, kişniş tohumları, kimyon tohumları, karaman kimyonu tohumları, zencefil, safran, zerdeçal (curcuma), rezene tohumu, ardı meyveleri, baharat karışımları, kekik, yaban kekiği, emen (boy otu tohumları), defne yaprakları, mahlep, kri ve diğer baharatlar.

Tablo 2.5 Baharatların ihracat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009; 2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	21324087	24496634	176541	243548	2000	25925978	46653320	3658721	5314761
1991	15997524	25335796	114584	213612	2001	25697415	44888459	1453589	2039431
1992	16991863	32667054	426935	700411	2002	43290051	53957169	2423886	2281896
1993	22586295	29554972	534632	679830	2003	35068884	45653338	1195502	1378972
1994	22501636	38523418	809398	1125630	2004	29337361	48772876	1209943	1365292
1995	22276755	36716872	490892	827495	2005	27535775	49425745	3076840	3848452
1996	24589584	44158436	1904031	2665366	2006	28927638	57336972	2479929	2764334
1997	30295182	54155363	3053265	3308077	2007	26688126	78403788	4577265	7175703
1998	35068465	60463196	2876735	3718036	2008	23992245	85288929	2546016	4958873
1999	25658967	44379120	2694556	3456011	2009	30182854	79414164	2894205	4174749

2.1.2.4 Bitki ve Bitki Kısımları (Parfümeride, eczacılıkta vs. kullanılan)

Tablo 2.6'da Türkiye'de parfümeri, eczacılık vb. yerlerde kullanılan bitki ve bitki kısımlarının 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Bu tablodaki ihracat, ithalat miktar ve değerlerinin hesaplanmasında kullanılan bitki ve bitki kısımları şunlardır; meyan kökü, sinseng kökü, haşhaş kellesi, kına kabukları, ıhlamur, haşhaş sapı, adaçayı, yabani güveyotu (origanum vulgare), vermut otu, diğer bitki ve bitki kısımları (parfümeride, eczacılıkta vs. kullanılan).

Tablo 2.6 Bitki ve bitki kısımlarının ihracat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009; 2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	3661268	9024248	76617	187995	2000	2933427	4873382	962099	1302115
1991	4983717	6652041	34040	120742	2001	2738210	4468230	756023	1018837
1992	3209167	4461436	106047	280443	2002	3157968	5059219	1265555	1343082
1993	3314999	7799291	99470	282207	2003	3282884	5878104	1397319	1769774
1994	3194682	12293661	137730	266502	2004	3242258	7287459	1601453	2324054
1995	4151812	22437002	167510	487046	2005	3587868	9386845	1665256	2599613
1996	3645342	5592273	324069	724652	2006	3419428	9382394	1449696	2724524
1997	3415578	4841879	512362	745819	2007	2847830	8603078	1378144	2636434
1998	4269907	9148471	555247	1152291	2008	3068485	11171143	1828283	5104724
1999	5429221	7367770	498907	772114	2009	3278580	11550242	1687286	3215607

2.1.2.5 Tabii Sakızlar ve Reçineler

Tablo 2.7’de Türkiye’deki Lak, tabii sakız ve reçinelerin 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Bu tablodaki ihracat, ithalat miktar ve değerlerinin hesaplanmasında kullanılan ürünler şunlardır; lak, arap zankı, günlük, saluz adası mastikası, zank ve sakız reçineleri, kitre (gomadragan), sığla yağlı reçine, tabii reçine, artırılmış reçine ve diğer reçineler.

Tablo 2.7 Tabii sakız ve reçinelerin ihracat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009; 2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	158351	1726553	271812	726205	2000	1037291	947174	238300	684190
1991	62443	735832	106595	379646	2001	965972	880518	187536	536260
1992	120087	946009	144195	563062	2002	1296295	1133652	296191	801783
1993	35325	127003	194617	714772	2003	1334861	1242640	441548	1403312
1994	160595	591048	160933	544537	2004	1794872	1976489	384253	2045467
1995	210687	519670	161886	787920	2005	828015	949868	494246	2458211
1996	150069	326644	227041	866910	2006	29481	103519	412637	2711138
1997	391351	495608	218325	906365	2007	52188	175465	442093	2482031
1998	476649	437728	194561	647696	2008	69019	243003	317013	2724891
1999	713196	706687	220929	631105	2009	71312	325683	352300	2904852

2.1.2.6 Debagatte Kullanılan Bitkisel Ürünler ve Türevleri

Tablo 2.8’de Türkiye’de Debagatte yani derinin tabaklamasında kullanılan bitkisel ürünler ve türevlerinin 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Bu tablodaki ihracat, ithalat miktar ve değerlerinin hesaplanmasında kullanılan ürünler şunlardır; kebrako hülasesı, mimoza hülasesı, sumak hülasesı, boya meşesi palamudu hülasesı, meşe ve at kestanesi ağacı hülasesı, tanenler (tannik asitler), ön debagatte kullanılan enzimli müstahzarlar, debagatte kullanılan sentetik organik maddeler, bazik krom sülfat, debagatte kullanılan diğer inorganik maddeler, mimoza hülasesı, debagatte kullanılan müstahzarlar (tabii debagat maddeleri içersin içermesin), debagatte kullanılan bitkisel menşeli diğer hülase ve tanen tuzları, türevleri ve diğer bitkisel menşeli hülasalar.

Tablo 2.8 Debagatte kullanılan bitkisel ürünler ve türevlerinin ihracat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009; 2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	12922019	8427396	4102190	5450281	2000	25796353	15831595	11144807	13332218
1991	17093823	11666830	3448451	4889466	2001	25546954	15343442	11008599	12905533
1992	10800119	7630711	3169464	5491002	2002	32587942	16640362	17292051	19646623
1993	8200516	5499630	6984814	9186249	2003	33660630	17007430	20346746	25502080
1994	10891370	6283693	4638764	6613516	2004	42869686	21644984	21027044	28074541
1995	16802747	11124519	7062519	11269896	2005	46400898	33395299	17155547	26446178
1996	15804829	11180236	13654882	19271435	2006	47656523	39947554	24329663	33921702
1997	18352795	12313631	15851384	21327912	2007	59268240	47820907	28212730	40396484
1998	19079138	13422786	10561899	14789520	2008	64190825	65028677	26763201	41827088
1999	23393707	15513288	7712980	10230592	2009	60444206	56255732	21423218	30077170

2.1.2.7 Uçucu Yağlar, Rezinoitler ve Terpenli Yan Ürünler

Tablo 2.9’da Türkiye’deki uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Bu tablodaki ihracat, ithalat miktar ve değerlerinin hesaplanmasında kullanılan ürünler şunlardır; bergamuttan elde edilen uçucu yağlar, portakaldan elde edilen uçucu yağlar, limondan elde edilen uçucu yağlar, küçük limondan elde edilen uçucu yağlar, diğer turunçgillerin uçucu yağları, karanfil ve niyauliden elde edilen uçucu yağlar, oğul otundan elde edilen uçucu yağlar, kekikten elde edilen uçucu yağlar, uçucu yağların terpeninin alınmasından arta kalan yan ürünleri, ıtır çiçeğinden elde edilen uçucu yağ, ekstraksiyonla elde edilen yağ reçinelerinden meyan kökü, ekstraksiyonla elde edilen yağ reçinelerinden şerbetçi otu, ekstraksiyonla elde edilen diğer yağ reçineleri, yaseminden elde edilen uçucu yağlar, güve otundan elde edilen uçucu yağlar, uçucu yağlar ve konsantreleri, lavantadan elde edilen uçucu yağlar, mentha piperitadan elde edilen uçucu yağlar, gülden elde edilen uçucu yağlar, uçucu yağların damıtılmış aromatik suları ve sulu çözeltileri, yılan-yılan, nanceden elde edilen uçucu yağlar ve diğerlerinden elde edilen uçucu yağlar.

Tablo 2.9 Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin ihracat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009; 2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	14305	6307896	179289	1788190	2000	339569	7884168	302597	3325125
1991	13788	5177876	160877	1532960	2001	869932	8270200	280986	3355622
1992	57812	5994347	171301	1738412	2002	161128	10075403	425995	5350161
1993	22480	6376568	217231	1921240	2003	196248	12303831	414529	5891249
1994	27853	6905762	208426	1920306	2004	193135	10089380	575420	7735106
1995	41365	8782058	274573	3875459	2005	514175	11750524	604145	8477972
1996	221637	7461070	379961	4230306	2006	225311	11937774	641714	10089024
1997	1418540	6605460	453268	4110987	2007	248282	17360899	688374	11368358
1998	1236734	6711489	432470	3766372	2008	220914	20901674	678151	13634853
1999	208360	6121805	403863	4057939	2009	226063	20176765	638564	11215960

2.1.2.8 Tall Oil (Sıvı Reçine) ve Yağlar

Tablo 2.10'da Türkiye'deki tall oil ve yağların 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Bu tablodaki ihracat, ithalat miktar ve değerlerinin hesaplanmasında kullanılan ürünler şunlardır; tall oil (sıvı reçine ham), tall oil (sıvı reçine işlenmiş), çam ağacı esansı, terebentin esansı, çam yağı, diğer terpenik yağlar.

Tablo 2.10 Tall oil ve yağların ihracat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009; 2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	33586	73152	137622	204540	2000	1706673	378651	204357	313799
1991	2980	179890	191493	245326	2001	1337409	276610	118328	154624
1992	26311	177424	53607	133901	2002	700258	167606	136407	184737
1993	9500	171886	654899	275986	2003	552891	183427	235706	361462
1994	6710	6430	835584	396413	2004	639047	223166	356648	472148
1995	279741	186977	162025	287820	2005	16141	23290	414911	615210
1996	861046	405255	131307	197645	2006	15917	33213	449285	705962
1997	2359983	464290	156621	426403	2007	30215	54207	634732	932380
1998	3489089	606179	189532	455004	2008	106348	48061	822451	1672572
1999	1931688	453357	163635	303800	2009	134481	156561	473612	1011395

2.1.2.9 Tarifenin Başka Yerinde Yer Almayan Diğer Odun Dışı Bitkisel Ürünler

Tablo 2.11’de Türkiye’deki tarifenin başka yerinde yer almayan diğer odun dışı bitkisel ürünlerin 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Bu tablodaki ihracat, ithalat miktar ve değerlerinin hesaplanmasında kullanılan ürünler ise şunlardır; kına (boyacılıkta debagatte kullanılan), pamuk linteri, çöven, çehri, mazı (boyacılıkta debagatte kullanılan), palamut (boyacılıkta debagatte kullanılan), sumak (boyacılıkta debagatte kullanılan), palamut tırnağı (boyacılıkta debagatte kullanılan), tarifenin başka yerinde yer almayan diğer bitkisel ürünler, diğer bitkisel hammaddeler (boyacılıkta debagatte kullanılan), yontulmaya elverişli sert taneler, çekirdekler, kabuklar.

Tablo 2.11 Tarifenin başka yerinde yer almayan odun dışı bitkisel ürünlerin ihracat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009; 2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	40047767	16080204	1786632	1105766	2000	43616143	12809169	2692195	2353837
1991	29008629	9754652	1222598	563975	2001	42684896	16963170	2751880	2277168
1992	26626859	5980868	2233000	939492	2002	43957475	8899140	2416734	1583874
1993	32859267	4947052	1981596	818505	2003	60433014	14450130	2844030	2481046
1994	32850853	6131552	1305436	927437	2004	38207568	12843648	3931255	2619589
1995	28942742	10742864	3227512	2277251	2005	50595981	14302976	4307851	2042688
1996	38886699	14586237	2192263	1823809	2006	37372848	11024146	4766289	2521497
1997	39331416	10923131	1921915	1809800	2007	49578123	16896406	8922549	2804986
1998	39840590	9842760	2277544	1944967	2008	29090614	17500764	28750443	3906136
1999	49707801	11202069	3164522	2449128	2009	22380416	9464511	13059557	3449177

2.1.3 Türkiye Tomruk Üretim, İhracat, İthalat Miktar ve Değerleri

Çalışmanın son kısmında ise Türkiye’deki odun dışı orman ürünleri ile Türkiye’deki tomruk üretim, ithalat ve ihracat miktar ve parasal değerleri karşılaştırılmış ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu karşılaştırmada kullanılan tomruğun 1990-2009 yılları arası üretim, ithalat ve ihracat değerleri ise tablo halinde aşağıda verilmiştir (Tablo 2.12).

Tablo 2.12 Türkiye tomruk üretim, ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri (FAO 2010).

Yıllar	Üretim		İhracat		İthalat		Yıllar	Üretim		İhracat		İthalat	
	Miktar (x1000)	Miktar (m ³)	Değer (1000\$)	Miktar (m ³)	Değer (1000\$)	Miktar (x1000)		Miktar (m ³)	Değer (1000\$)	Miktar (m ³)	Değer (1000\$)		
1990	15756	11543	1138	857342	111905	2000	15939	4000	1217	1883000	128616		
1991	15252	1826	1036	988908	69531	2001	15337	8000	464	937000	67306		
1992	16953	3701	453	995306	122784	2002	16122	9002	664	1061000	84399		
1993	18877	6125	842	2607973	294604	2003	15810	68567	2777	1401000	109444		
1994	16845	8200	1923	1315200	143648	2004	16503	36509	2157	2052888	180162		
1995	19279	56000	13231	784600	107884	2005	16185	9693	2818	2303600	220334		
1996	19411	22400	5065	1249000	148685	2006	18084	2781	260	2255000	236503		
1997	18050	20000	6871	1049000	131017	2007	18319	11000	4260	2082000	267784		
1998	17668	93000	7858	1346000	134400	2008	19420	4860	1658	1349000	218639		
1999	16608	5000	671	1430000	104153	2009	19430	2147	614	983000	113385		

2.2 METOT

Bu çalışma ile ilk olarak 1990-2009 yılları arasındaki ODOÜ verilerinin tasnif edilerek, uygun bir mantıkla düzenli bir şekilde sınıflandırılması amaçlanmıştır. OGM ve TÜİK kayıtlarında ürünler kalem kalem ve alt dallara ayrılarak oldukça karmaşık bir durumda olduğu için bu veriler ayıklanmış, düzenlenmiş ve ürünlerle ilgili kalemler toplanarak yıllık veriler elde edilmiştir. Orman Genel Müdürlüğünden elde edilen veriler değerlendirmede doğrudan kullanılırken, Türkiye İstatistik Kurumundan elde edilen veriler ise çok fazla olması nedeniyle, ürün çeşidi, ürün özellikleri, üretim şekli, elde edilme yöntemleri ve kullanım alanları gibi konularına göre uygun bir şekilde sınıflandırılmış ve dokuz kategoriye ayrılmıştır. Daha sonra her kategorideki ürünler Microsoft Office Word ve Microsoft Office Excel programları yardımıyla kendi aralarında toplanarak, tablo ve grafiklere dönüştürülmüştür. Bu tablo ve grafiklerdeki verilerden yola çıkılarak konu ile ilgili yorumlarda yüzdesel hesaplamalardan yararlanılmış ve Türkiye'nin 1990-2009 yılları arasındaki odun dışı orman ürünleri üretim, ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri analiz edilmiştir. Yıllara göre odun dışı orman ürünlerinin üretim, ithalat ve ihracatındaki değişimler izlenmiş, toplam tutar ve miktar içindeki önemli paylara sahip ürünler belirlenmiştir. Türkiye'nin ticaretteki önemli odun dışı orman ürünleri, Türkiye'ye sağladığı katkılar ve Türkiye'nin odun dışı orman ürünleri potansiyeli irdelenmiştir.

Değerlendirmelerde ODOÜ'lerin hangi yıllarda daha fazla üretim, ithalat ve ihracat değerlerine sahip olduğu, hangi yıllarda düşüş gösterdiği, en fazla veya en az üretilen, ihracat, ithalatı yapılan ürünlerin neler olduğu ve bu ürünlerin parasal değerlerindeki değişimler irdelenmiştir. Bu değerlendirmelerle, artış ve azalışlarda etkili olan ürünler belirlenmiş ve artış-azalış nedenleri saptanarak, Türkiye'nin gelecekte odun dışı orman ürünleri ihracatında lider ülkeler arasında olabilmesi için hangi ürünlerin üretimine daha fazla önem vermesi gerektiği gösterilmiştir.

Çalışmanın son kısmında ise Türkiye'deki tomruk üretim, ithalat ve ihracat miktar ve parasal değerleri analiz edilmiş ve Türkiye odun dışı orman ürünleri ile karşılaştırılarak değerlendirilmelerde bulunulmuştur. ODOÜ'den elde edilen gelir ile tomruktan elde edilen gelir arasındaki fark gösterilerek, ODOÜ'nün Türkiye'deki yeri ve önemi vurgulanmıştır.

BÖLÜM 3

BULGULAR

Bu bölümde, Türkiye odun dışı orman ürünlerinin 1990-2009 yılları arasındaki mevcut durumu ve dış ticaretinin incelenmesi amaçlanmış, yapılan analiz ve değerlendirmeler sonucu elde edilen bulgular, tablo ve şekillerle ifade edilerek yorumlanmış ve üç ana başlık altında aşağıda belirtilmiştir.

3.1 TÜRKİYE ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN ÜRETİM DEĞERLERİNİN İNCELENMESİ

3.1.1 Üretim Değerlerinin 1990–2009 Yılları Arasındaki Genel Durumu

Tablo 3.1’de Türkiye’deki odun dışı orman ürünlerinin üretim miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Ortalama 24 milyon kg olarak gerçekleşen ODOÜ üretimi, 1990 yılında 15,3 milyon kg, 1991-1993’de 4-8 milyon kg, 1994-2002’de 10-20 milyon kg, 2003’te 74 milyon kg ve 2004-2009 yılları arasında ise 15-60 milyon kg arasında gerçekleşmiştir.

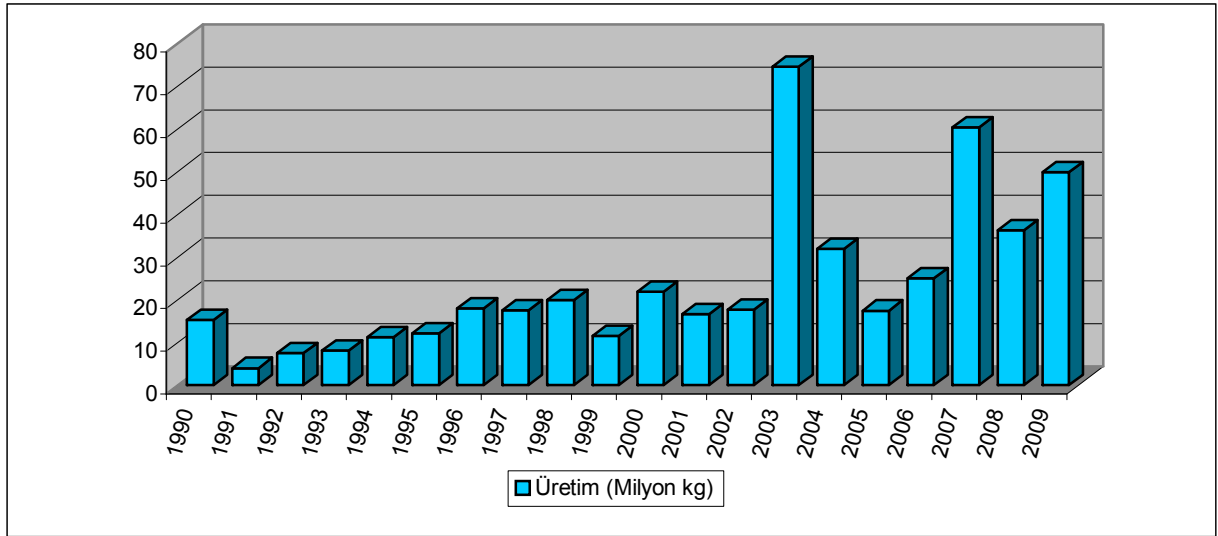
Tablo 3.1 Odun dışı orman ürünlerinin üretim miktar ve parasal değerleri (OGM, 2010).

Yıllar	Üretim		Yıllar	Üretim	
	Miktar(Kg)	Değer (TL)		Miktar(Kg)	Değer(TL)
1990	15330684	18416*	2000	21845356	231003*
1991	4009496	1009*	2001	16654411	317876*
1992	7501688	2180*	2002	17647119	527238*
1993	8193802	3171*	2003	74508295	578464*
1994	11284207	6989*	2004	31971137	599421*
1995	12147989	14300*	2005	17479588	**
1996	17959814	17782*	2006	24997501	1526342
1997	17545116	39683*	2007	60338724	1354971
1998	19977352	98820*	2008	36256502	1649153
1999	11553378	218318*	2009	49872038	2144163

*1990–2005 TL-YTL dönüşümü yapılmıştır.

**Elde edilemedi.

Tablo 3.1 ve Şekil 3.1 genel olarak bakıldığında 1991 yılında 4 milyon kg olan üretimin, 2000 yılında %445 artarak 21,8 milyon kg'a, 2003 yılında ise 2000 yılına göre %241 artarak 74,5 milyon kg'a kadar ulaştığı görülmektedir. 2005 yılında 2003'e göre %76,5 azalan ODOÜ üretimi, 2007'de tekrar artış göstermiş (%245) ve 60,3 milyon kg'a kadar çıkmıştır. Odun dışı orman ürünlerinin üretim miktarları incelendiğinde 2003 ve 2007 yıllarındaki artışlar dikkat çekmektedir. Bu artışlarda özellikle defne, fıstık çamı kozalağı ve çalı üretimindeki değişimler önemli rol oynamıştır. Bu ürünlere bakıldığında; 1990 yılında 850 bin kg olan defne yaprağı üretiminin, 2007 yılında 10 milyon kg'ı, 2009 yılında ise 20 milyon kg'ı aştığı görülmektedir. Aynı şekilde 1991 yılında fıstık çamı kozalağı üretimi hiç yapılmamışken 2009 yılında 6,26 milyon kg olarak gerçekleşmiştir. Çalı üretiminin de defne yaprağında olduğu gibi yüksek miktarlarda yapıldığı ancak 1991, 1999 ve 2001 yılları arasında hiç gerçekleşmediği görülmektedir. Bu yüzden bu yıllardaki üretim miktarlarında düşüş yaşanmıştır. Çalı üretimi 1990 yılında 10 milyon kg iken 2003 yılında en yüksek miktara yani 64 milyon kg'a ulaşmış, 2005 yılında ise 2003'e göre %99 azalmayla 624 bin kg'a gerilemiştir.

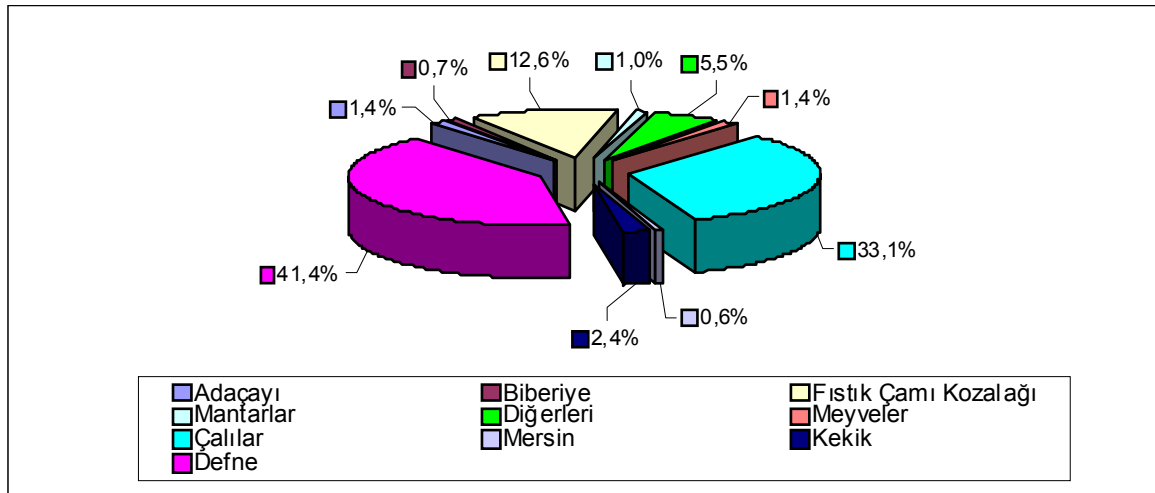
Şekil 3.1 Odun dışı orman ürünlerinin üretim miktarları.

Odun dışı orman ürünlerinin alt gruplarında dikkat çeken diğer ürünlere bakıldığında; kekik üretiminin dalgalı bir durum gösterdiği, 1994'te 4 milyon kg olan üretimin, 2006 yılında 892 bin kg, 2007'de 3,8 milyon kg, 2009 yılında ise 1 milyon kg olarak gerçekleştiği görülmektedir. Adaçayı üretiminin en fazla 1,48 milyon kg ile 2008 yılında, yaban mersini üretiminin yine en fazla 1,4 milyon kg ile 2004 yılında yapıldığı görülmektedir. Kantaron, papatya, oğul otu, ısırgan otu, smilax, tavşanmemesi, ceviz, kuşburnu, sumak tohumu,

zakkum, tavuk ayağı mantarı ve kitre gibi odun dışı orman ürünlerinin üretim miktarlarının ise çok az veya sıfır olduğu, lavantanın 2000, sandal meyvesinin 2001 yılından itibaren üretiminin gerçekleştiği, reçinenin ise 2005 yılından sonra üretiminin çok düştüğü görülmektedir (Tablo A.1-4).

3.1.2 ODOÜ'lerin 2009 Yılı Toplam Üretim İçindeki Dağılımları

Odun dışı orman ürünlerinin 2009 yılı içerisindeki üretim miktarlarını incelediğimizde en fazla üretimin %41,4 (20,6 milyon kg) ile defne ve %33,1 (16,5 milyon kg) ile çalıda yapıldığı görülmektedir. Bunu %12,6 (6,3 milyon kg) ile fıstık çamı kozalağı ve % 2,4 (1,17 milyon kg) ile kekik takip etmiştir. Yaban mersini, biberiye ve mantarların ise küçük miktarlarda üretiminin yapıldığı görülmektedir. Bunlardan yaban mersini %0,6 (318 bin kg), biberiye %0,7 (352 bin kg) ve mantarlar %1,0'lik (481 bin kg) bir değere sahip olmuştur. Bunların dışında %5,5'lik (2,76 milyon kg) bir kısmı ise odun dışı orman ürünlerinin diğer kalemleri oluşturmuştur.

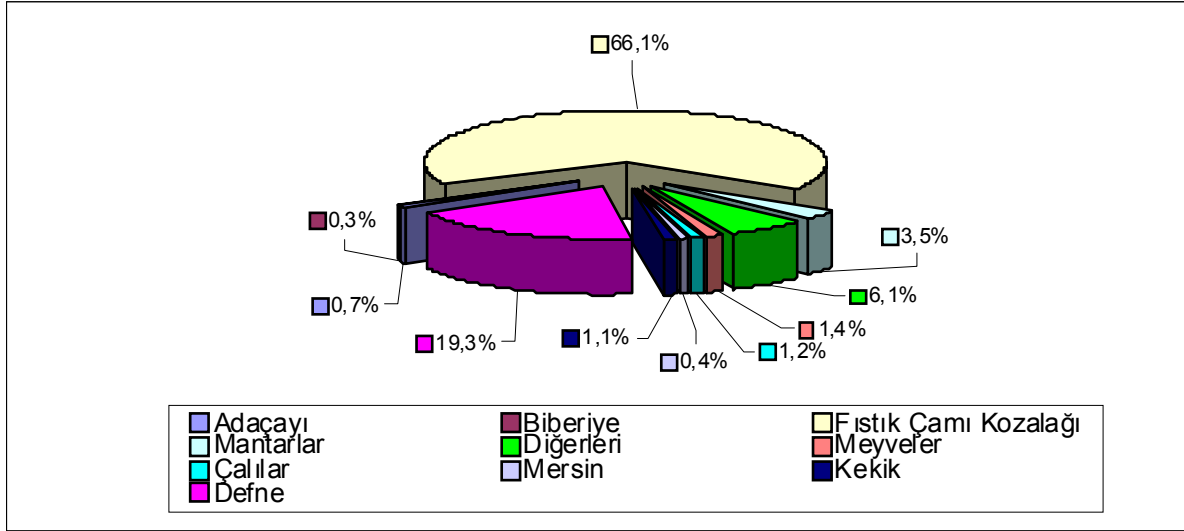

Şekil 3.2 Üretim miktarlarının 2009 yılı içindeki dağılımları.

3.1.3 ODOÜ'lerin 2009 Yılı Toplam Üretim İçindeki Parasal Değerleri

Odun dışı orman ürünlerinin 2009 yılı parasal olarak değerlerine bakıldığında (Şekil 3.3) en yüksek değere %66,1 (1,4 milyon TL) ile fıstık çamı kozalağı ve %19,3 (413 bin TL) ile defnenin sahip olduğu görülmektedir. Bunu %3,5'lük (74,2 bin TL) ve %1,4'lük (30,6 bin TL) değerlerle sırayla mantarlar ve meyveler takip etmektedir. En düşük üretim değerine ise,

%0,3 (7 bin TL) ile biberiye, %0,4 (7,7 bin TL) ile yaban mersini ve %0,7 (14,1 bin TL) ile adaçayı sahip olmuştur. Bunların dışında %6,1'lik (131 bin TL) bir kısımda ise odun dışı orman ürünlerinin diğer kalemleri yer almaktadır.

Şekil 3.3 ODOÜ'lerin 2009 yılı toplam üretim içindeki parasal dağılımları.

3.2 ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN İTHALAT VE İHRACATININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye'nin 1990-2009 yılları arasındaki ithalat ve ihracat değerleri dokuz kategori altında değerlendirilmiş olup, bu ürünlerin yıllar itibariyle değişimleri, ürün bazında meydana gelen değişimleri ve 2009 yıl içerisinde ürün alt gruplarındaki miktar ve parasal dağılımları incelenmiştir.

3.2.1 Kurutulmuş Meyveler (Kabuklu/Kabuksuz)

3.2.1.1 Kurutulmuş Meyvelerin 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu

Tablo 3.2'de Türkiye'deki kurutulmuş meyvelerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Tablo 3.2'ye genel olarak bakıldığında 20 yıllık zaman diliminde ihracat ortalama 152 milyon kg olarak, ithalat ise 12 milyon kg olarak gerçekleşmiştir. 1990 yılında 170 milyon kg olan kurutulmuş kabuklu/kabuksuz meyve ihracatının 1991-1994 arası 140 milyon kg, 1995 yılında 196 milyon kg, 1996-2000 arası 115-

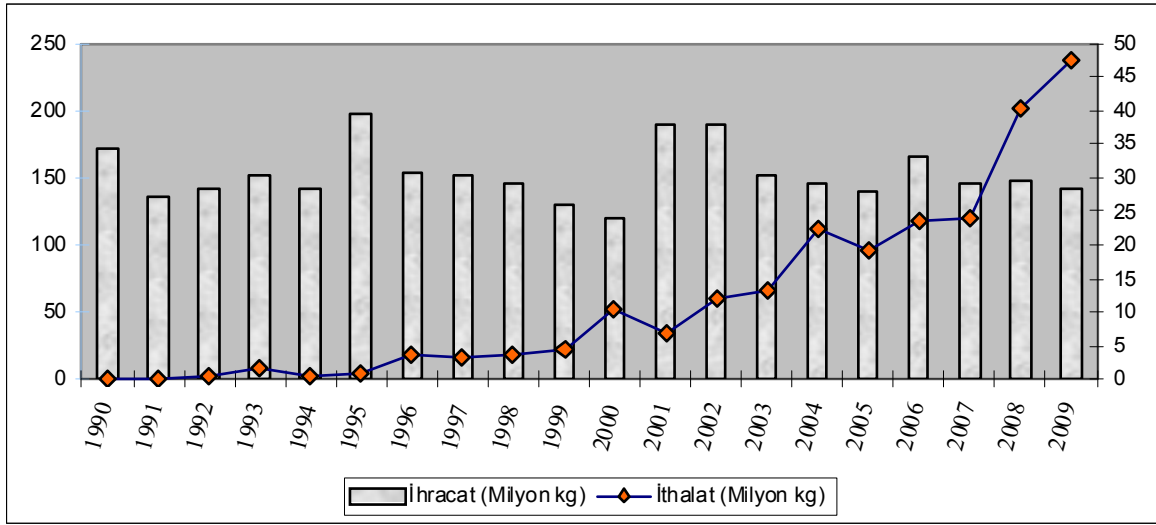
155 milyon kg, 2001-2002’de ise 188 milyon kg olduğu görülmektedir. 2002 yıldan itibaren ise bu değer ortalama 150 milyon kg olarak gerçekleşmiştir. 1990-1999 yılları arası 150 bin-5 milyon kg arasında seyreden ithalat ise 2000-2007 yıllarında (2001 hariç) 10-25 milyon kg, 2008-2009 yıllarında ise 40-50 milyon kg aralığında yapılmıştır.

Tablo 3.2 Kurutulmuş meyvelerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009; 2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar(kg)	Değer (\$)	Miktar	Değer(\$)		Miktar	Değer(\$)	Miktar	Değer(\$)
1990	170731654	482245401	189201	512448	2000	119262396	379408055	10535833	6761599
1991	136169883	387629280	247652	472592	2001	188604971	518241777	6819952	4487068
1992	141422763	368930634	390810	695370	2002	188944526	419097217	11873626	18671257
1993	151777293	440337864	1629836	1529552	2003	151735842	454715613	13146594	18435653
1994	141117261	523790097	329025	762018	2004	145212164	779201058	22312707	28654442
1995	196560180	610855423	989402	1372779	2005	139514278	1249086981	19275360	48028360
1996	154296687	470049292	3479519	4190176	2006	165440093	950761235	23560661	74410260
1997	151139926	664387323	3380508	3186939	2007	145376358	988821523	24064788	93656269
1998	144847139	607891199	3754414	3748704	2008	148490336	904130120	40100636	142356593
1999	130400243	462156919	4472210	3500034	2009	142076305	840370643	47371166	158467423

Tablo 3.2 ve Şekil 3.4’e genel olarak bakıldığında Türkiye’de toplam kurutulmuş meyve ihracatının en az 119 milyon kg ile 2000 yılında, en fazla 196 milyon kg ile 1995 yılında yapıldığı görülmektedir. 1990 yılında 170 milyon kg olan toplam ihracat 1995 yılında yaklaşık %15,1 artarak 196 milyon kg’a ulaşmıştır. Bu miktar daha sonraki yıllar kademeli olarak düşüş göstermeye başlamış ve 2000 yılında % 39,32 (0,6 kat) azalarak 119 milyon kg’a gerilemiştir. 2001-2002 yıllarında ise tekrar artış gösteren ihracat yaklaşık % 58,1 (1,58 kat) artarak 188 milyon kg’a ulaşmıştır. Kurutulmuş meyvelerin 1990-2009 yılları arasındaki ihracat dağılımlarında özellikle 1995, 2001 ve 2002 yıllarındaki artışlar dikkat çekmektedir. Bu artışlarda bu yıllarda yapılan fındık ihracat rakamlarının yüksek olması etkili olmuştur. Özellikle 1995 yılında en yüksek ihracat değeri olan 196 milyon kg’ın, 186 milyon kg gibi büyük bir bölümünü fındık ihracatı oluşturmaktadır. Fındık ihracatının bu yıldaki büyük artışına sebep olarak artan destekleme fiyatları ve fındık ihracat fonunun düşürülmesi gösterilebilir.

Aynı şekilde 1990 yılında 189 bin kg olan ithalat ise 1993 yılında yaklaşık % 761 (8,6 kat) artarak 1,6 milyon kg'a ulaşmıştır. Bu değer 1994 yılında % 79,8 azalma göstermiş ve 329 bin kg'a gerilemiştir. Sonraki yıllar tekrar artış göstermeye başlayan ithalat 1994'e göre 2000 yılında yaklaşık % 3102 (32 kat) artarak 10,5 milyon kg'a, 2009 yılında ise 2000 yılına göre % 350 (4,5 kat) artarak 47 milyon kg'a kadar yükselmiştir. Bu artışta özellikle badem ve ceviz ithalatında meydana gelen yükselmeler etkili olmuştur. Üretimin desteklenmemesi ve maliyetlerinin yüksek oluşu bu artışa sebep olarak gösterilebilir.

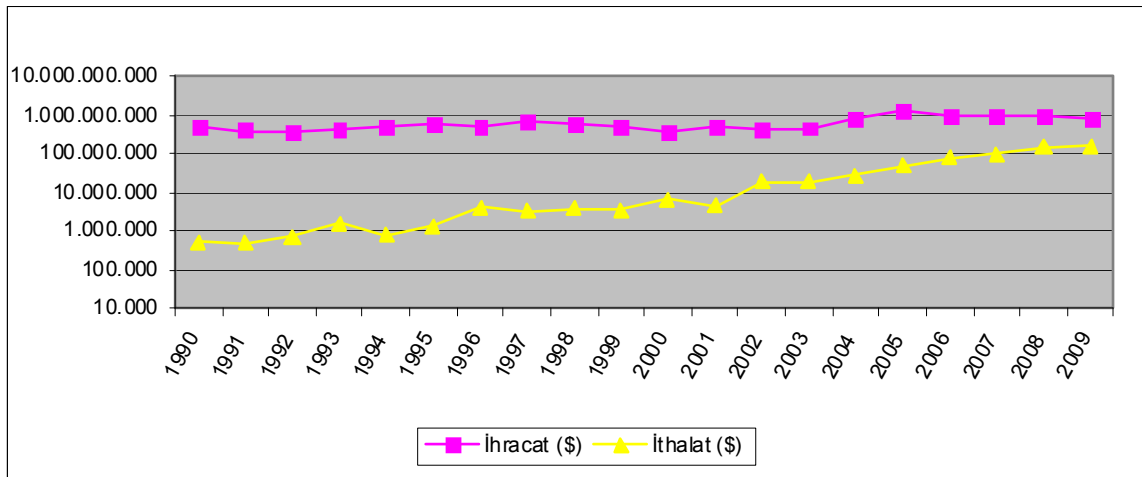
Şekil 3.4 Kurutulmuş meyvelerin 1990-2009 yılları arası toplam ihracat-ithalat miktarları.

Odun dışı orman ürünlerinden kurutulmuş meyvelerin alt gruplarının yıllar itibariyle ihracat ithalat miktarlarına bakıldığında bazı ürünlerde büyük dalgalanmaların yaşandığı bazılarında ise kayda değer bir gelişmenin olmadığı görülmektedir. Örneğin; 1992 yılında 153 bin kg olan badem ihracatı %2575 (26,75 kat) artarak 2009 yılında 4 milyon kg'a çıkmıştır. Fındık ihracatına bakıldığında ise 110-190 milyon kg gibi çok büyük miktarlarda gerçekleştiği ve en fazla ihracatın 186 milyon kg ile 1995'te, en düşük ihracatın ise 112 milyon kg ile 2000 yılında yapıldığı görülmektedir. Aynı şekilde 1990 yılında 905 bin kg olan ceviz ihracatının genellikle artan bir trend gösterdiği sadece 2002 yılında 142 bin kg'a gerilediği ve 2008 yılında bu değer %938'lik bir artışla 1,47 milyon kg'a çıktığı görülmektedir. Kestane ve antep fıstığı ihracatına bakıldığında ise büyük dalgalanmalar göze çarpmaktadır. 1991 yılında 3,99 milyon kg olan kestane ihracatının 2002 yılında %293 artarak 15,7 milyon kg'a çıktığı, 2007 yılında ise bu miktarın %96,6 azalarak 520 bin kg'a gerilediği görülmektedir. Aynı şekilde 1993 yılında 370 bin kg olan antep fıstığı ihracatı ise 1997'de %1065 (11,6 kat) artarak 4,3 milyon kg'a ulaşmıştır. Ancak bu değer 2000 yılında %94,3'lük kayıpla 240 bin

kg'a gerilemiş, bir sonraki yıl ise tekrar artarak (%1927) 4,9 milyon kg'a çıkmıştır. 1995 yılında 203 bin kg olan çam fıstığı ihracatı ise %987 (10,8 kat) artışla 2009 yılında 2,2 milyon kg'a ulaşmıştır.

Kurutulmuş meyvelerin ithalat miktarlarına bakıldığında ise 1992 yılında 135 bin kg olan badem ithalatının 2009 yılında 14,2 milyon kg'a kadar çıktığı, 1990 yılında hiç yapılmayan fındık ithalatının ise 2006 yılında 2,4 milyon kg olarak gerçekleştiği görülmektedir. Aynı şekilde ceviz ithalatında da büyük farklılıklar göze çarpmaktadır. 1991 yılında sıfır olan ithalat 2004 yılından itibaren 10 milyon kg'ın üzerine çıkmış ve 2009 yılında 30,8 milyon kg gibi büyük bir rakama ulaşmıştır. Antep fıstığı, kestane ve çam fıstığı ithalatının çok fazla yapılmadığı, antep fıstığının en fazla 1996'da (1,29 milyon kg), kestanenin 2008'de (734 bin kg) ve çam fıstığının ise yine 2008 yılında (615 bin kg) ithalatının yapıldığı görülmektedir (Tablo A.5-12).

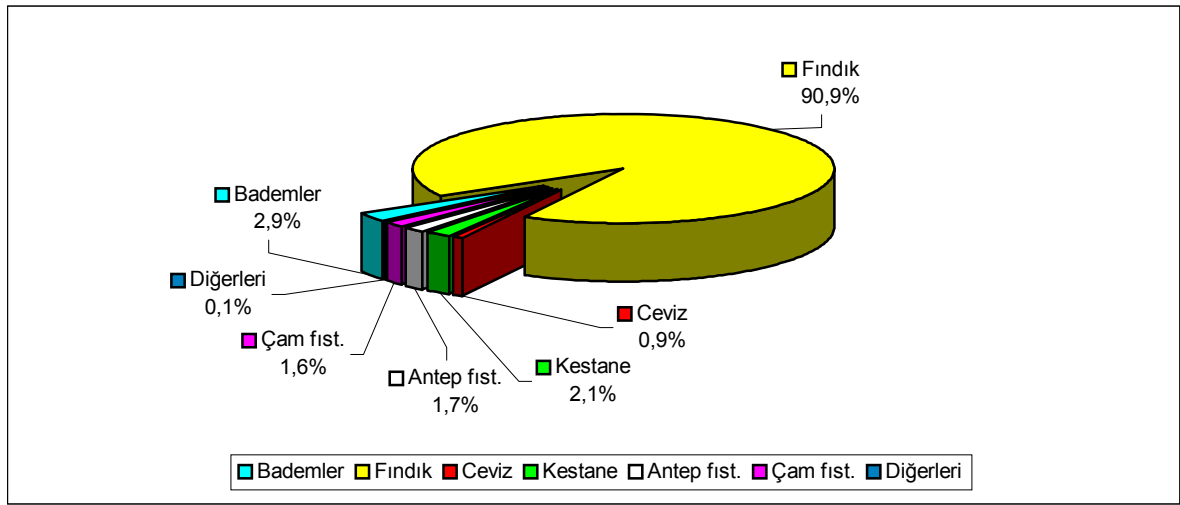
Şekil 3.5'de ise Türkiye'deki kurutulmuş meyvelerin 1990-2009 yılları arasında ithalat ve ihracatının parasal değer olarak nasıl bir değişim izlediği görülmektedir. Şekilden de görüldüğü üzere 1990 yılında 482 milyon dolar olan ihracatın inişli çıkışlı bir durum gösterdiği ve 1992 yılında en düşük ihracat değerine yani 368 milyon dolara düştüğü görülmektedir. Bu yıldan itibaren tekrar artış gösteren ihracat 2005 yılında en yüksek değerine yani 1,2 milyar dolara ulaşmıştır. 2009 yılında ise bu değer 840 milyon dolara gerilemiştir. 1990 yılında 512 bin dolar olan ithalat ise 1996'da 4,1 milyon dolar, 2002'de 18,6 milyon dolar, 2007'de 93,6 milyon dolar ve 2009'da ise en yüksek ithalat değeri olan 158,4 milyon dolara ulaşmıştır.

Şekil 3.5 Kurutulmuş meyvelerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları.

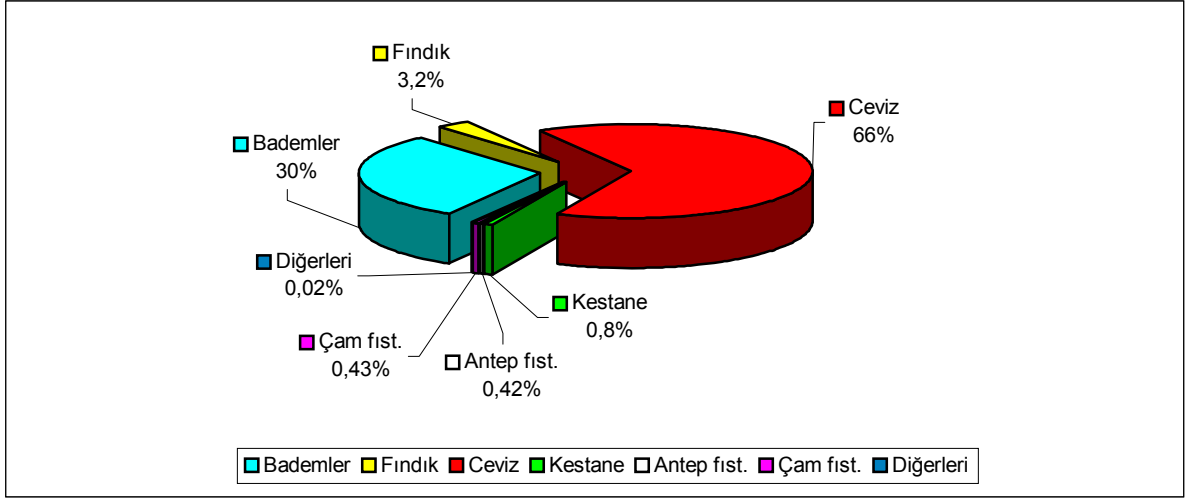
3.2.1.2 Kurutulmuş Meyvelerin Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Şekil 3.6'da kurutulmuş meyvelerin 2009 yılı ihracat dağılımları verilmiştir. Bu ürünler içerisinde en fazla ihracatı yapılan meyve %90,9 (129 milyon kg) ile fındık olurken, bunu %2,9'luk (4 milyon kg) bir payla badem ve %2,1'lik (2,9 milyon kg) payla kestane takip etmektedir. Antep fıstığının %1,7 (2,3 milyon kg), çam fıstığının %1,6 (2,2 milyon kg) ve cevizin ise %0,9 (1,2 milyon kg) gibi küçük ihracat paylarına sahip olduğu görülmektedir. %0,1'lik (141 bin kg) bir miktar ise kurutulmuş meyvelerin diğer kalemlerini oluşturmaktadır.

Şekil 3.6 Kurutulmuş meyvelerin miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

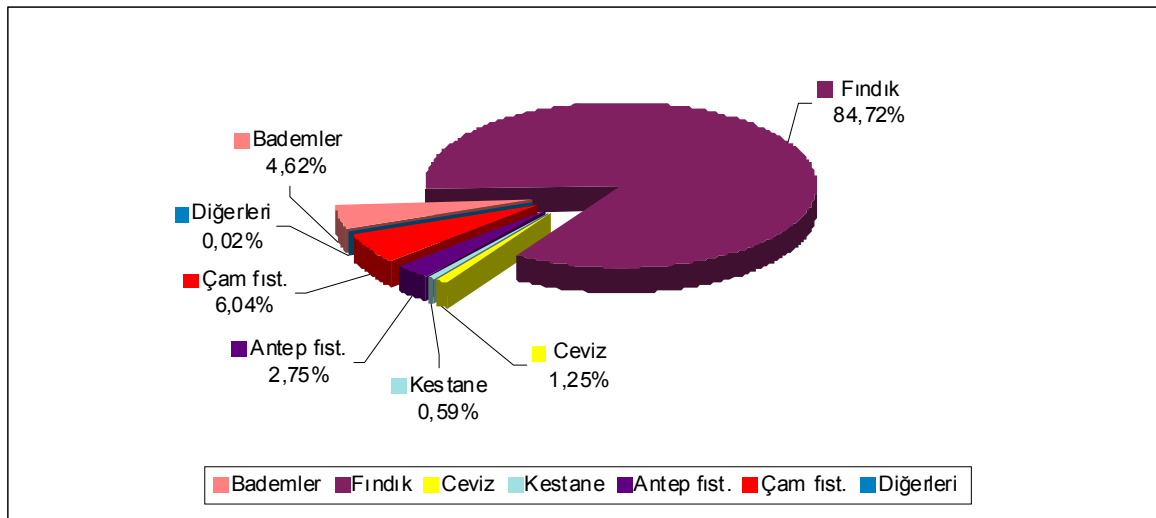
Şekil 3.7'de ise kurutulmuş meyvelerin 2009 yılı ithalat dağılımları görülmektedir. Bu ürünler içerisinde en fazla ithal edilen meyve %66 (30,8 milyon kg) ile ceviz olurken, bunu %30'luk (14,2 milyon kg) bir paya sahip badem ve %3,2'lik (1,5 milyon kg) payla fındık takip etmektedir. Antep fıstığı ve çam fıstığının ise sırayla %0,42 (196 bin kg) ve %0,43 (204 bin kg) gibi küçük ithalat miktarlarına sahip olduğu görülmektedir. %0,02'lik (8 bin kg) bir kısım ise kurutulmuş meyvelerin diğer kalemlerini oluşturmaktadır.

Şekil 3.7 Kurutulmuş meyvelerin miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

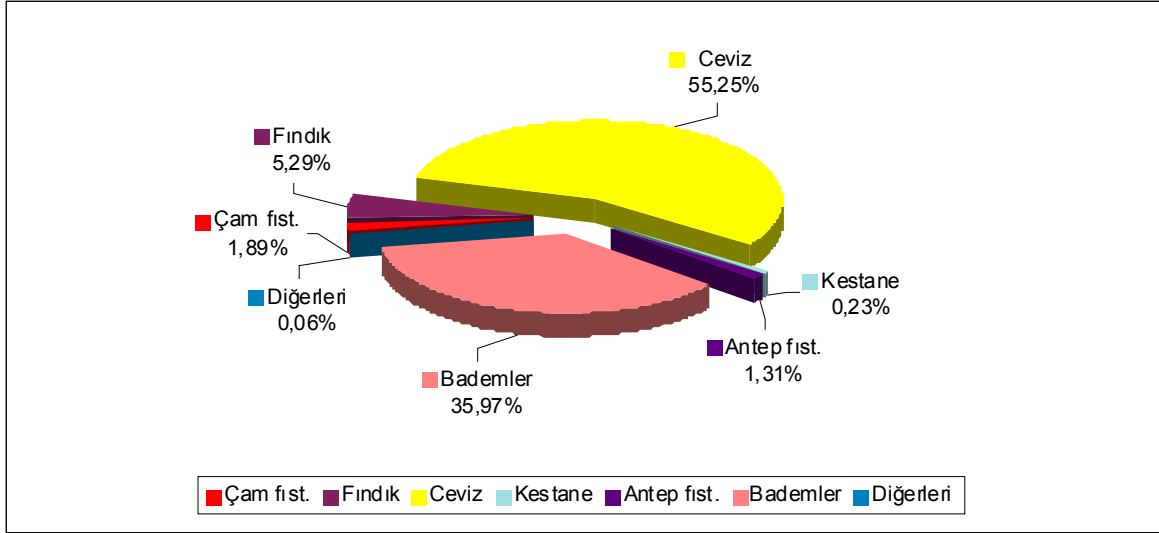
3.2.1.3 Kurutulmuş Meyvelerin Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Kurutulmuş meyvelerin 2009 yılı ihracat parasal değerleri incelendiğinde (Şekil 3.8) en fazla ihracat değerinin %84,72 (711,9 milyon \$) ile fındıkta olduğu, bunu takip eden çam fıstığının %6,04 (50,8 milyon \$), bademin %4,62 (38,8 milyon \$) ve antep fıstığının %2,75'lik (23,1 milyon \$) bir paya sahip olduğu görülmektedir. Ceviz ve kestane ise sırayla %1,25 (10 milyon \$) ve %0,59'lik (4,9 milyon \$) bir paya sahiptir. %0,02'lik (200 bin \$) bir miktar ise kurutulmuş meyvelerin diğer kalemini oluşturmaktadır.

Şekil 3.8 Kurutulmuş meyvelerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

Kurutulmuş meyvelerin 2009 yılı ithalat parasal değerlerine bakıldığında ise (Şekil 3.9) en fazla ithalat değerinin %55,2 (87,5 milyon \$) ile cevizde olduğu, bunu %35,9 (57 milyon) ile badem ve %5,29 (8,3 milyon \$) ile fındığın takip ettiği görülmektedir. %1,89'luk çam fıstığı (3 milyon \$), %1,31'lik antep fıstığı (2 milyon \$) ve %0,23'lük (367 bin \$) kestanenin ise diğerlerine göre küçük ithalat miktarlarına sahip olduğu görülmektedir. % 0,06'lık (92,7 bin \$) bir kısım ise kurutulmuş meyvelerin diğer kalemlerini oluşturmaktadır.

Şekil 3.9 Kurutulmuş meyvelerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

3.2.2 Taze Meyveler

3.2.2.1 Taze Meyvelerin 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu

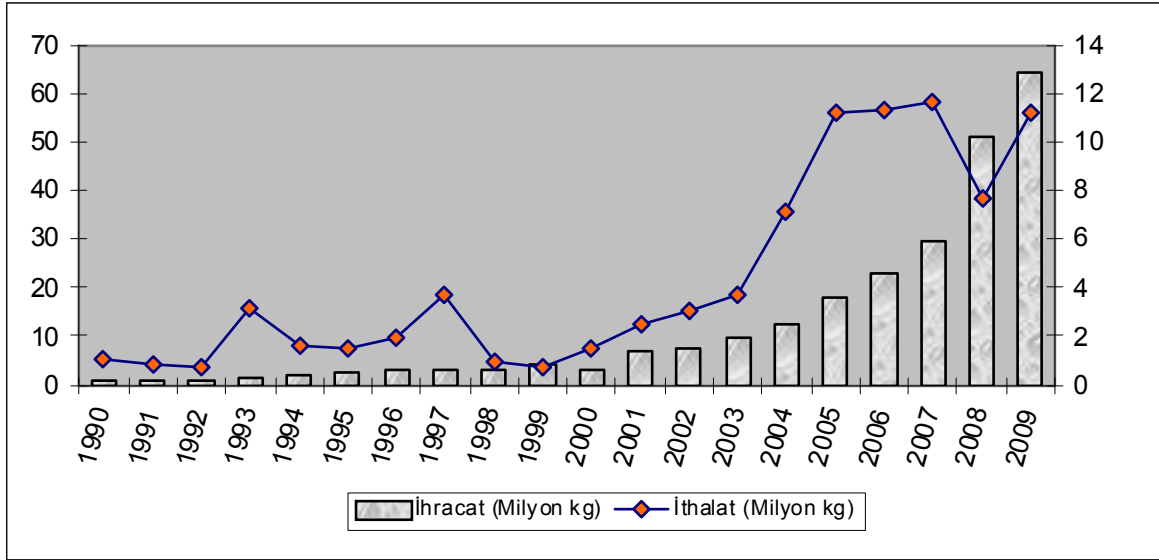
Tablo 3.3'de Türkiye'deki taze meyvelerin 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Ortalama 12,5 milyon kg olarak yapılan taze meyve ihracatının 1990-1993 yıllarında yaklaşık 1 milyon kg, 1994-1998 yıllarında ise 2,5 milyon kg olarak gerçekleştiği görülmektedir. 1999 yılından itibaren kademeli olarak artmaya başlayan ihracat 2004 yılında 12 milyon kg'a, 2009 yılında ise 64 milyon kg'a kadar yükselmiştir. Aynı şekilde yıllık, ortalama 4,3 milyon kg olarak yapılan ithalat ise 1990-2004 yılları arasında 650 bin-7 milyon kg aralığında, 2005-2007 yılları arası 11 milyon kg, 2008 yılında 7,7 milyon kg ve 2009 yılında ise yeniden 11 milyon kg olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.3 Taze meyvelerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009;2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	1083350	563501	1045177	576997	2000	3377858	1995019	1471686	843704
1991	881380	550792	857543	384791	2001	6911833	3330307	2470236	905112
1992	929103	569311	684215	347514	2002	7490796	4504707	3029186	949755
1993	1217862	837480	3207367	1612516	2003	9846735	7154129	3746042	1049702
1994	2155673	1117238	1667304	1035412	2004	12259369	8493197	7072011	2094865
1995	2540837	1703083	1542771	1151379	2005	17896217	15643704	11195262	3369209
1996	2887265	2069773	1908437	1461435	2006	22867523	23199779	11340949	3970378
1997	3332644	2819588	3668215	1369668	2007	29698415	36832818	11600568	3784959
1998	2887003	2414807	1004963	765684	2008	51225576	58063699	7668560	2321077
1999	4470611	2830096	709995	554579	2009	64248811	64635315	11146835	3520995

Tablo 3.3 ve Şekil 3.10'a genel olarak bakıldığında ihracat en fazla 64 milyon kg ile 2009 yılında, en az 881 bin kg ile 1991 yılında, ithalat ise en fazla 11,6 milyon kg ile 2007 yılında, en az 684 bin kg ile 1992 yılında yapılmıştır. 1990 yılında 1 milyon kg olan ihracat %312,5 (4,12 kat) artarak 1999 yılında 4,4 milyon kg'a çıkmıştır. Bu değer 2004 yılında %174 (2,74 kat) artışla 12 milyon kg'a, 2009 yılında ise 2004 yılına göre %424 (5,24 kat) artışla en yüksek seviyeye yani 64 milyon kg'a ulaşmıştır. İhracattaki bu artışta özellikle çilek ve nar ihracatındaki büyük rakamların etkili olduğu görülmektedir. Üreticilerin modern üretim tekniklerini öğrenmeleri, bilgi birikiminin artışı ve kaynak zenginliği, Tarım Bakanlığı'nın teşvik edici uygulamaları, fide üreticisi işletmelerin önderliği, ihracat konusundaki gelişmeler çilek ve nar ihracatındaki artışın başlıca etmenleri olarak sayılabilir.

1990 yılında 1 milyon kg olan ithalat ise 1992 yılında %34 azalarak 684 bin kg'a gerilemiş, 1993 yılında bu değer %368,8 (4,68 kat) artarak 3,2 milyon kg'a çıkmıştır. Sonraki yıllar inişli çıkışlı bir grafik gösteren taze meyve ithalatı 2007'de 1993'e göre yaklaşık %260 (3,61 kat) artarak 11,6 milyon kg'a ulaşmıştır. İthalattaki bu artışta ise kivi ithalatındaki yüksek rakamlar etkili olmuştur. Türkiye'nin kivi tüketiminde iç talebi karşılayamaması bu artışta en önemli etken olarak gösterilebilir.

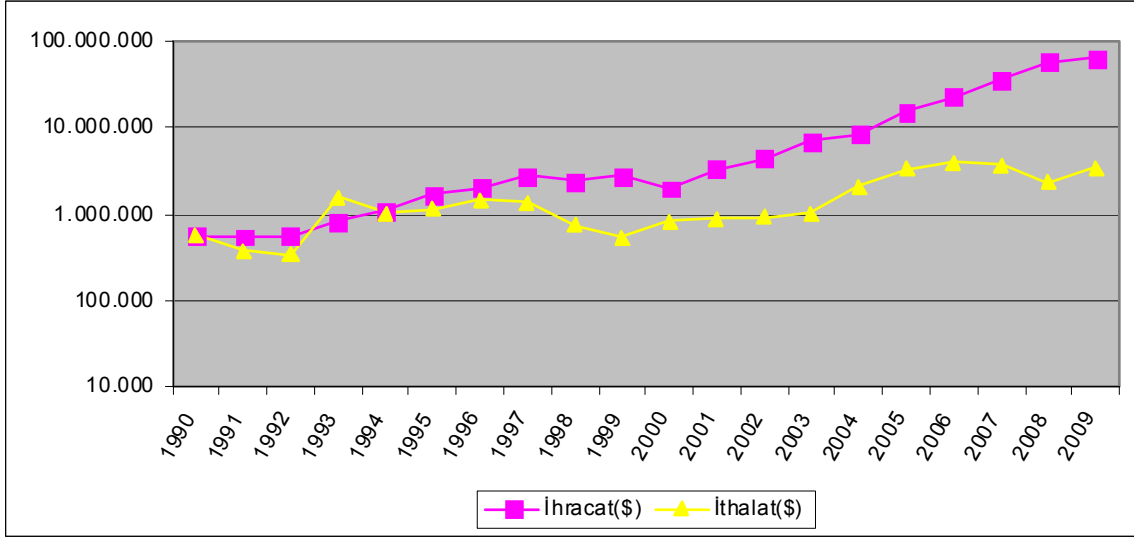

Şekil 3.10 Taze meyvelerin 1990-2009 yılları arası toplam ithalat-ihracat miktarları.

Odun dışı orman ürünlerinden taze meyvelerin alt gruplarının yıllar itibariyle ihracat-ithalat miktarlarına bakıldığında bazı ürünlerde büyük dalgalanmaların olduğu, bazı ürünlerde ise kayda değer bir değişimin olmadığı görülmektedir. Örneğin; Çilek ihracatı 1990-2001 yılları arasında dalgalı bir durum göstermiş ve 2001 yılında 23 bin kg'dan %98786'lık bir artışla 2009 yılında 23,2 milyon kg'a çıkmıştır. Aynı şekilde 1990 yılında 812 bin kg olan nar ihracatının ise genellikle artan bir trendle 2009 yılında 40,8 milyon kg'a %4923'lük bir artış kaydederek ulaştığı görülmektedir. Üzüm, çarkıfelek ve yaban mersini gibi ürünlerin ihracatının ise çok az veya hiç yapılmadığı görülmektedir. Yine kivi ihracatı da az miktarlarda yapılmış, en büyük ihracat 2004 yılında 57 bin kg ile gerçekleşmiştir. Yıllar itibarıyla ithalat miktarları incelendiğinde ise özellikle kivi ithalatındaki artış ve azalışlar göze çarpmaktadır. Örneğin 1992 yılında 684 bin kg olan kivi ithalatının 2005 yılında %1496 artışla 10,9 milyon kg'a çıktığı, 2008 yılında ise 6,5 milyon kg'a gerilediği görülmektedir. Nar ithalatı ise 1995 yılına kadar hiç yapılmamış, sonraki yıllar dağınık bir görünüm arz etmiş ve en fazla 2,3 milyon kg ile 2007 yılında gerçekleşmiştir. Çilek, ahududu, üzüm, çarkıfelek, muşmula gibi meyvelerin ithalatının genellikle çok az veya sıfır olduğu, çileğin 1999-2006 yılları arasında ithalatının yapılmadığı, en fazla 49,9 bin kg ile 2007'de ithal edildiği, muşmulanın ise hiç ithal edilmediği görülmektedir (Tablo A.5-12).

Şekil 3.11'de 1990-2009 yılları arasında Türkiye'deki taze meyvelerin ithalat ve ihracatının parasal değerleri verilmiştir. Şekilden de görüldüğü üzere 1990 yılında 563 bin dolar olan ihracat geliri genellikle artan bir trend göstermiş ve bu değer 1994'te 1 milyon dolar, 1996'da

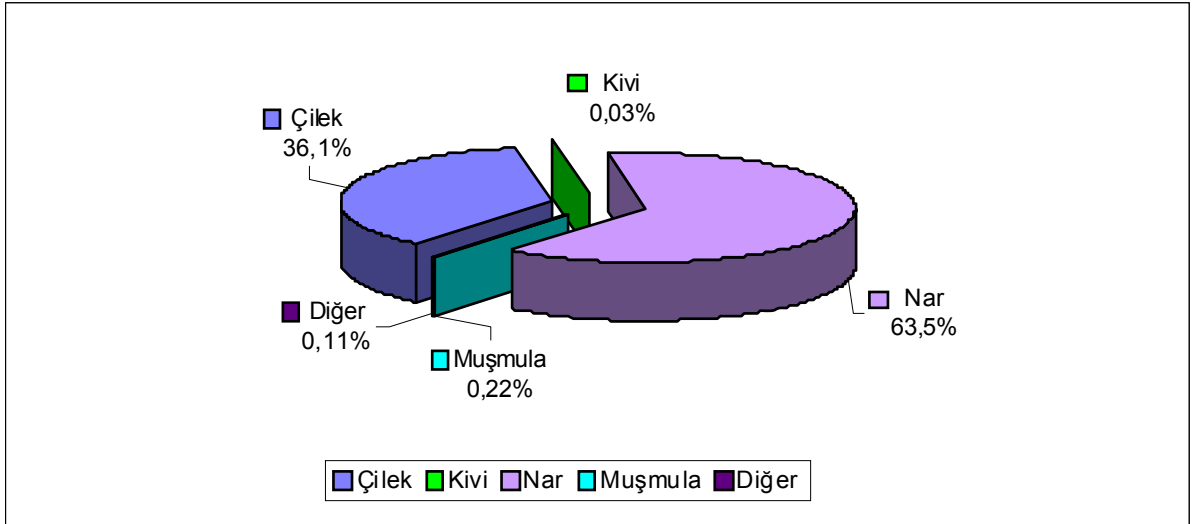
2 milyon dolar, 2001’de 3 milyon dolar, 2005’de 15 milyon dolar ve 2009 yılında ise 64 milyon dolar ile en yüksek ihracat değerine ulaşmıştır. Aynı şekilde 1990 yılında 576 bin dolar olan ithalat ise, 1993-1997 yılları arası 1 milyon doların üzerine çıkmış, 1999 yılında ise 554 bin dolara gerilemiştir. Bu yıldan itibaren tekrar artış gösteren ithalat, 2006 yılında 3,9 milyon dolar ile en yüksek değerine ulaşmıştır. 2009 yılında ise bu değer 3,5 milyon dolara gerilemiştir.

Şekil 3.11 Taze meyvelerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları.

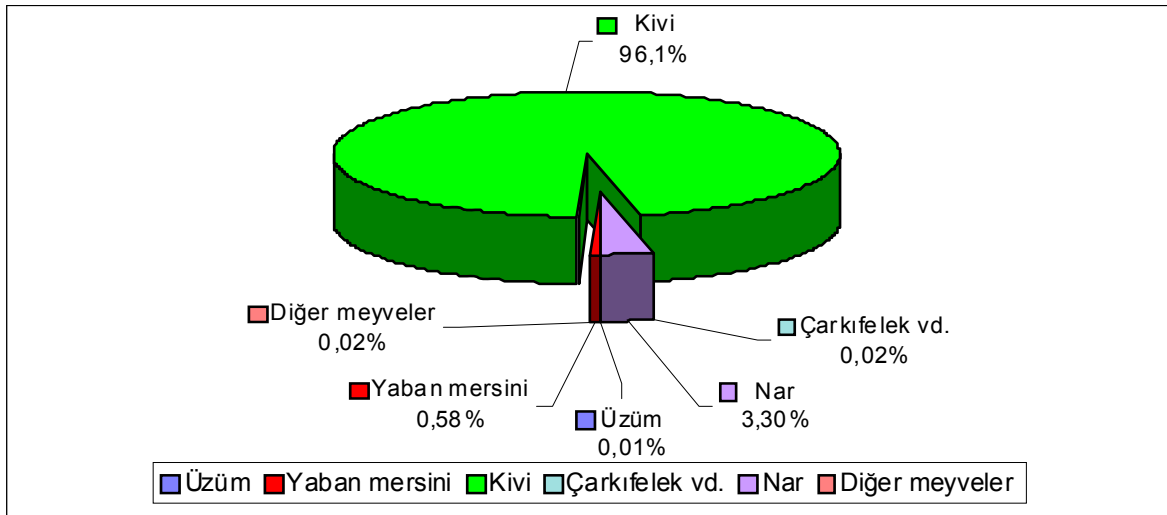
3.2.2.2 Taze Meyvelerin Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Şekil 3.12’de Türkiye’de ihracatı yapılan taze meyvelerin 2009 yılında ihracat dağılımları verilmiştir. Bu meyveler içerisinde en fazla ihracat miktarına %63,5’lik (40,8 milyon kg) payla nar sahip olurken bunu %36,1 (23,2 milyon kg) ile çilek izlemektedir. %0,22’lik (139 bin kg) muşmula ve %0,03’lük (18,2 bin kg) kivi’nin ise diğerlerine göre daha küçük ihracat miktarlarına sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %0,11’lik (71,2 bin kg) bir kısmı da taze meyvelerin diğer kalemlerini oluşturmaktadır.

Şekil 3.12 Taze meyvelerin miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

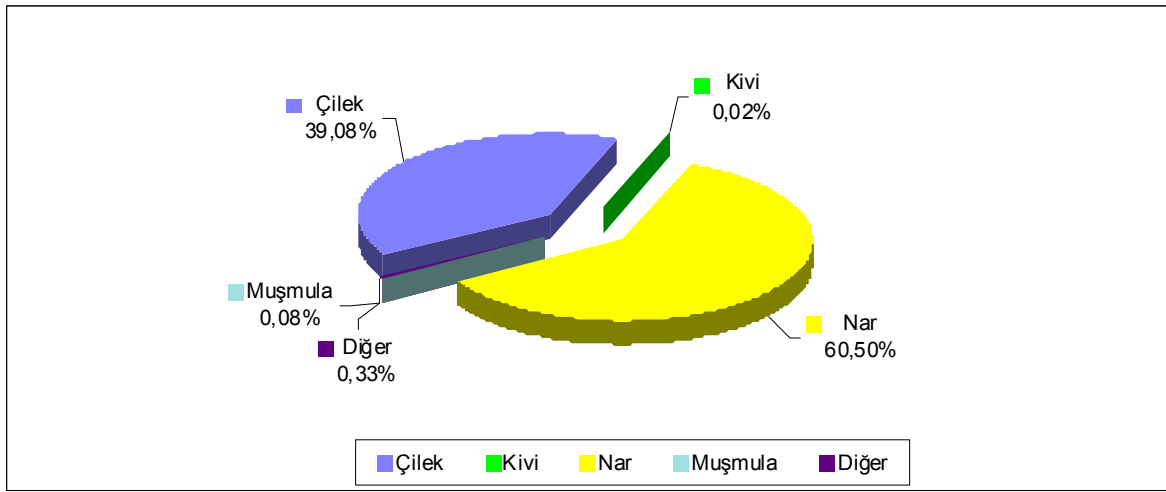
Şekil 3.13'de ise taze meyvelerin 2009 yılı ithalat dağılımları görülmektedir. Bu meyveler içerisinde en fazla ithalat %96,1'lik (10,7 milyon kg) payla kiviye yapılırken, bunu % 3,30 (367 bin kg) ile nar takip etmiştir. %0,58 (64,6 bin kg) ile yaban mersininin, %0,02 (2364 kg) ile çarkıfeleğin ve %0,01 (1251 kg) ile üzümün ise diğerlerine nazaran daha küçük ithalat miktarlarına sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %0,02'lik (1961 kg) bir kısım ise taze meyvelerin diğer kalemlerini oluşturmaktadır.

Şekil 3.13 Taze meyvelerin miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

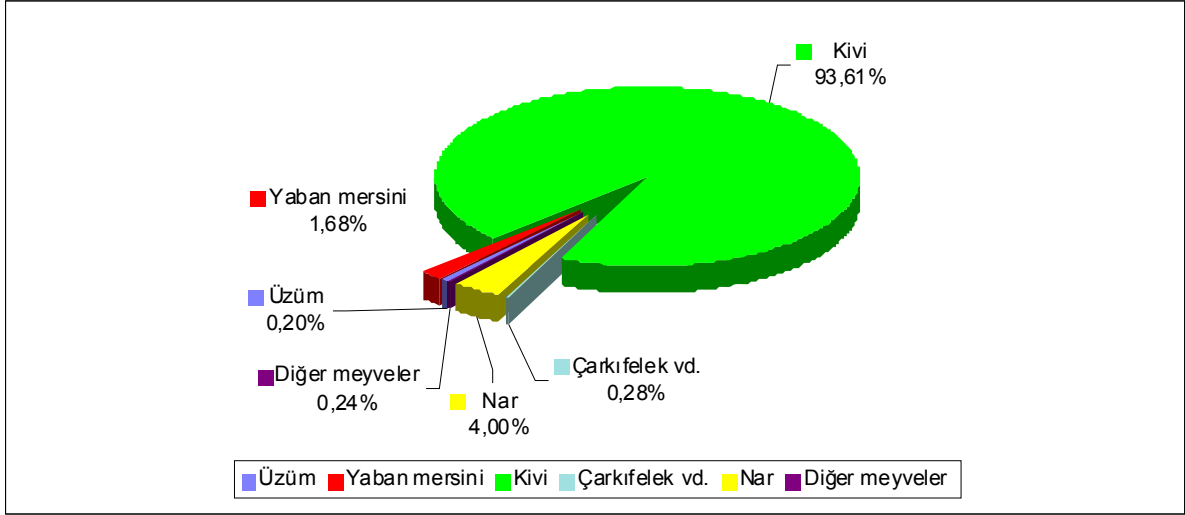
3.2.2.3 Taze Meyvelerin Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Şekil 3.14’de Türkiye deki taze meyvelerin 2009 yılı ihracat parasal dağılımları verilmiştir. Şekilden de görüldüğü üzere en fazla ihracat değerine %60,5 (39,1 milyon \$) ile nar ve %39,08 (25,2 milyon \$) ile çilek sahip olmuştur. %0,08 (49,1 bin \$) ile muşmulanın ve %0,02 (10,4 bin \$) ile kivi ise küçük ihracat değerine sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %0,33’lük (212 bin \$) bir kısmı da taze meyvelerin diğer kalemleri oluşturmuştur.

Şekil 3.14 Taze meyvelerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

Şekil 3.15’de ise taze meyvelerin 2009 yılı ithalat parasal değerlerinin dağılımları verilmiştir. Buna göre 2009 yılında en fazla ithalat değerine sahip olan meyve %93,6 (3,3 milyon \$) ile kivi olurken, bu ithalatı %4’lük (140 bin \$) bir payla nar ve %1,68’lik (59 bin \$) payla yaban mersini takip etmektedir. %0,28 (10 bin \$) ile çarkıfelek ve %0,20 (6,9 bin \$) ile üzümün ise küçük ithalat değerlerine sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %0,24’lük (8,4 bin \$) bir kısmı ise taze meyvelerin diğer kalemleri oluşturmaktadır.

Şekil 3.15 Taze meyvelerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

3.2.3 Baharatlar (Anason, rezene, kimyon, zencefil, safran, kekik, defne vb.)

3.2.3.1 Baharatların 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu

Tablo 3.4’de Türkiye’deki baharatların 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Türkiye’nin baharat ithalat-ihracat miktarlarına bakıldığında dalgalı bir durum söz konusudur. İhracatın 20 yıllık zaman diliminde ortalama 26,5 milyon kg olarak, ithalatın ise ortalama 2 milyon kg ile gerçekleştiği görülmektedir

1990-1996 yılları arasında yaklaşık 20 milyon kg olan baharat ihracatı, 1997-1998’de 30 milyon kg, 1999-2001’de 25 milyon kg ve 2002 yılında ise 43 milyon kg ile en yüksek düzeye ulaşmıştır. 2003-2009 yılları arasında ise 20-35 milyon kg aralığında seyretmiştir.

İthalat miktarlarının ise 1990-1995 yılları arası 100-900 bin kg, 1997-2000’de ortalama 3 milyon kg, 2001-2004’de 1-2,5 milyon kg ve 2005-2009 yıllarında ise 2,5-5 milyon kg aralığında seyrettiği görülmektedir.

Tablo 3.4 Baharatların ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009;2010).

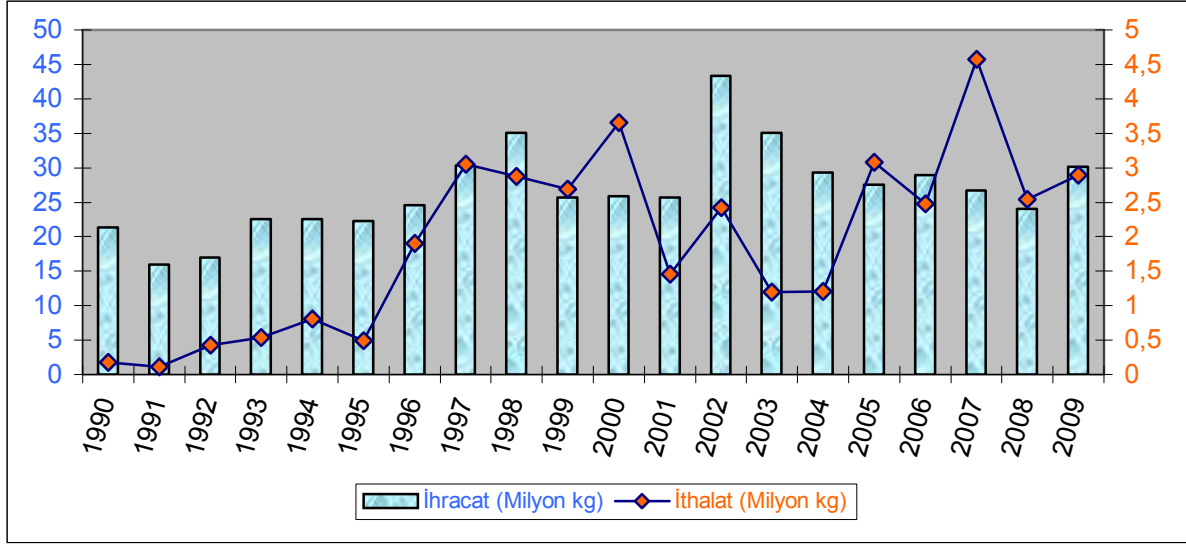
Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	21324087	24496634	176541	243548	2000	25925978	46653320	3658721	5314761
1991	15997524	25335796	114584	213612	2001	25697415	44888459	1453589	2039431
1992	16991863	32667054	426935	700411	2002	43290051	53957169	2423886	2281896
1993	22586295	29554972	534632	679830	2003	35068884	45653338	1195502	1378972
1994	22501636	38523418	809398	1125630	2004	29337361	48772876	1209943	1365292
1995	22276755	36716872	490892	827495	2005	27535775	49425745	3076840	3848452
1996	24589584	44158436	1904031	2665366	2006	28927638	57336972	2479929	2764334
1997	30295182	54155363	3053265	3308077	2007	26688126	78403788	4577265	7175703
1998	35068465	60463196	2876735	3718036	2008	23992245	85288929	2546016	4958873
1999	25658967	44379120	2694556	3456011	2009	30182854	79414164	2894205	4174749

Tablo 3.4 ve Şekil 3.16'ya genel olarak bakıldığında ihracat en yüksek 43 milyon kg ile 2002 yılında, en düşük 16 milyon kg ile 1991 yılında, aynı şekilde ithalat ise en yüksek 4,5 milyon kg ile 2007 yılında, en düşük 114 bin kg ile 1991 yılında yapılmıştır.

1991 yılında 16 milyon kg olan baharat ihracatı 1998 yılında %119 (2,19 kat) artarak 35 milyon kg'a ulaşmıştır. 1999-2001 yılları arasında ise 25 milyon kg dolaylarında seyretmiş ve 2002 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %68'lik bir artışla en yüksek ihracat miktarı olan 43 milyon kg'a ulaşmıştır. Bu yıldan itibaren kademeli olarak düşüş göstermeye başlayan ihracat 2009 yılında ise 2002 yılına göre %30,2'lik bir azalmayla 30 milyon kg'a gerilemiştir. Baharat ihracat rakamları incelendiğinde özellikle 2002 yılındaki yüksek ihracat miktarı dikkat çekmektedir. İhracatta meydana gelen bu artışta bu yılda yapılan kimyon ihracatının etkili olduğu görülmektedir. Bu artışa sebep olarak 2002 yılında GAP bölgesinde sulama alanlarının artırılmasıyla kimyon yetiştirilmeye başlanması ve üretim alanlarının genişletilmesi gösterilebilir.

1991 yılında 114 bin kg olan baharat ithalatı ise 1997 yılında yaklaşık %2578 (26,78 kat) artarak 3 milyon kg'a ulaşmıştır. Sonraki yıllar inişli çıkışlı bir durum göstermiş ve 2003'te 1 milyon kg'a kadar gerilemiştir. 2007 yılında ise 2003'e göre %283 (3,83 kat) artarak 4,5 milyon kg'a yani en yüksek ithalat rakamına ulaşmıştır. Baharat ithalatındaki bu artışta ise Türkiye'nin önemli ihraç ürünlerinden birisi olan kekiğin 2007 yılında 2,3 milyon kg olarak

ithal edilmesi etkili olmuştur. Bu yılda tüketici yurt içinde uygun fiyatlara alamadığı ürünü, daha ucuza bulduğu için yurt dışından temin yoluna gitmiş olabilir. Bununla ilgili bir örnek vermek gerekirse, ithal edilen kekik fiyatı 0,75 dolar/kg iken, ihracat fiyatı bunun 3-4 kat fazlası olabilmektedir (Anon. 2007).

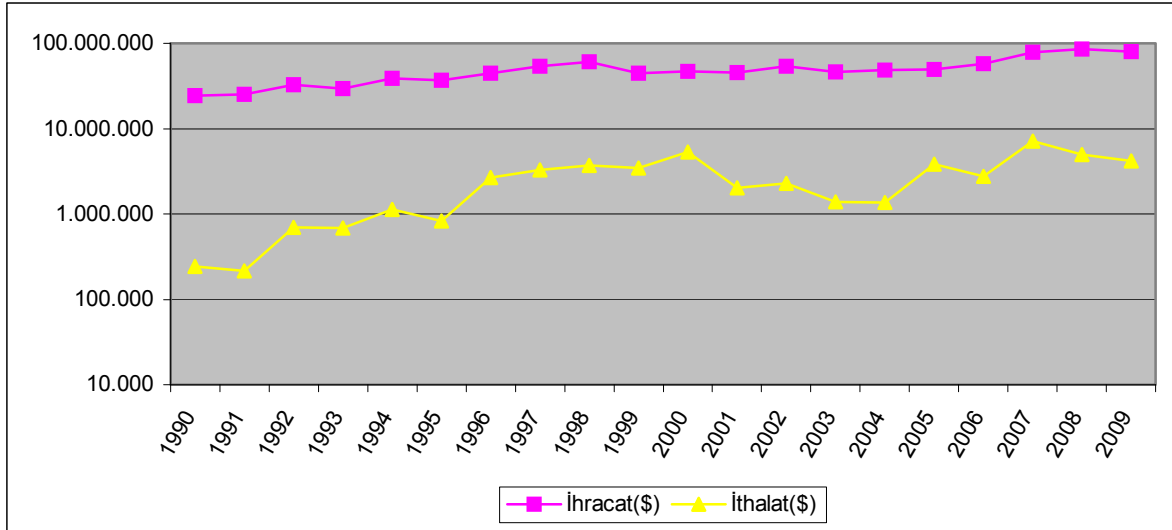

Şekil 3.16 Baharatların 1990-2009 yılları arası toplam ihracat-ithalat miktarları.

Baharatların alt gruplarının yıllar itibariyle ihracat-ithalat miktarlarına bakıldığında bazı ürünlerde büyük dalgalanmaların yaşandığı bazılarında ise kayda değer bir gelişmenin olmadığı görülmektedir. Örneğin; defne yaprağı ihracatının genellikle artan bir trend gösterdiği, 1991 yılında 1,89 milyon kg iken %379,7 artışla 2009 yılı sonunda 9 milyon kg'a ulaştığı, 1990 yılında 3,8 milyon kg olan kekik ihracatının ise %220 artışla 2006 yılında 12,2 milyon kg'a ulaştığı görülmektedir. Kimyon ve anason ihracatları incelendiğinde ise, bu ürünlerde sürekli dalgalanmaların olduğu 1992 yılında 2,29 milyon kg olan kimyon ihracatının 2002 yılında %939 artışla 23,8 milyon kg'a kadar çıktığı ancak 2008'de bu değer tekrar 2 milyon kg seviyesine düştüğü görülmektedir. Anason ihracatının ise daha çok azalan yönde bir eğilim gösterdiği 1994, 1998 ve 2001 yıllarında 4 milyon kg'ı aştığı sonraki yıllar azalarak 2009 yılı sonunda 2 milyon kg seviyelerine gerilediği görülmektedir. Çemen ihracatının da aynı şekilde 1990 yılında 2 milyon kg iken %97,3'lük bir azalmayla 2009 yılında 53 bin kg'a düştüğü, mahlep ihracatında çok fazla önemli değişmelerin olmadığı, en fazla ihracatın 1991 yılında 467 bin kg ile yapıldığı görülmektedir. Safran, zerdeçal ve köri gibi baharatların ise düşük miktarlarda ihracatının yapıldığı ve en fazla ihracat miktarlarının 2009 yılında sırayla 31 bin, 9,5 bin ve 14,5 bin kg olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Baharatların alt gruplarının ithalat miktarlarına bakıldığında ise yine önemli dalgalanmalar göze çarpmaktadır. Örneğin; kimyon ithalatı 1991 ve 1995 yıllarında hiç yapılmamışken 1997 yılında 1,77 milyon kg olarak gerçekleşmiş, sonraki yıllar ise tekrar düşmüştür. Aynı şekilde kişniş tohumu ithalatı 1993 yılında 707 kg yapılırken, bu miktar 2007 yılında 303 bin kg'a kadar çıkmıştır. 1990 yılında 45 kg olan kekik ithalatının 2007 yılı sonunda 2,34 milyon kg'a çıktığı, çemen ve mahlep ithalatının çok küçük miktarlarda yapıldığı veya bazı yıllarda hiç yapılmadığı görülmektedir. Defne ithalatının 1991-1995 yıllarında yapılmadığı, sonraki yıllarda ise küçük miktarlarda yapıldığı ve en fazla ithalatın 2009 yılında 177 bin kg olarak gerçekleştiği görülmektedir (Tablo A.5-12).

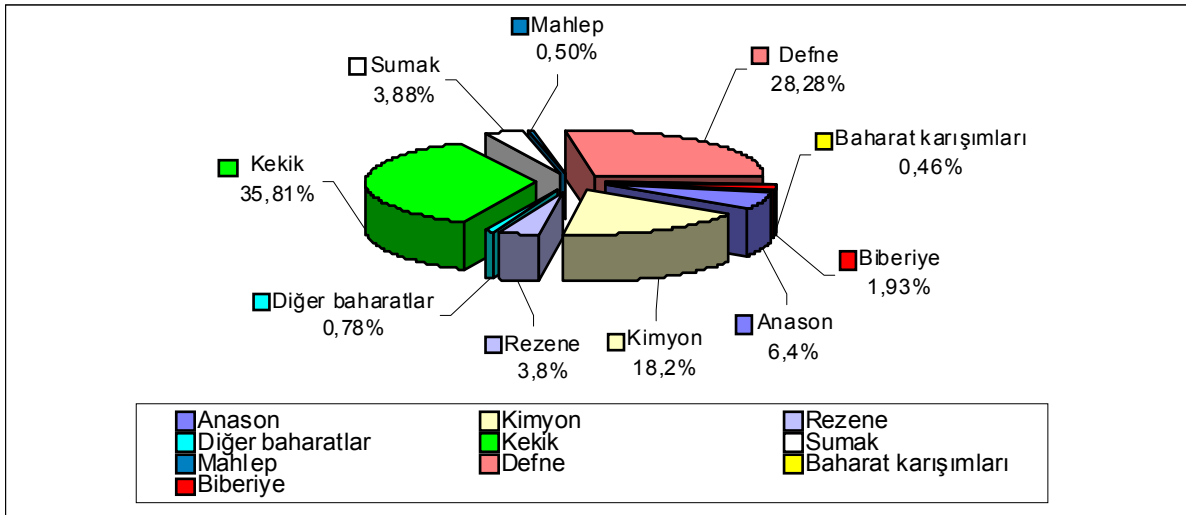
Şekil 3.17'de Türkiye'deki baharat ve baharat türevlerinin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal değerleri verilmiştir. 1990 yılında 24,4 milyon dolar olan ihracat, 1998 yılında 60 milyon dolar, 1999-2005 yılları arasında 40-50 milyon dolar ve 2008 yılında ise en yüksek değerine yani 85,2 milyon dolara ulaşmıştır. Aynı şekilde ithalat değerlerine bakıldığında da dalgalı bir durumun olduğu görülmektedir. 1990 yılında 243 bin dolar olan ithalat 1994'te 1,1 milyon dolara, 1997'de 3,3 milyon dolara, 2000'de ise 5,3 milyon dolara kadar yükselmiş ancak 2004 yılında 1,3 milyon dolara gerilemiştir. 2008 yılında ise en yüksek ithalat değerine yani 7,1 milyon dolara ulaşmıştır.

Şekil 3.17 Baharatların 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları.

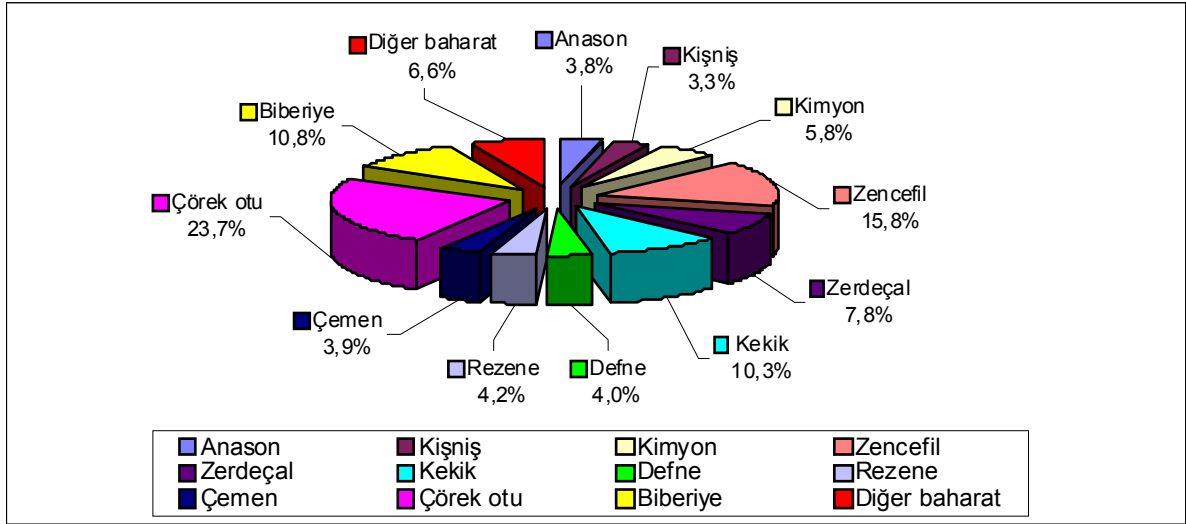
3.2.3.2 Baharatların Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Şekil 3.18’de baharatların 2009 yılındaki ihracat dağılımları görülmektedir. 2009 yılında en fazla ihracatı yapılan baharatlar sırayla kekik, defne, kimyon tohumları ve anason tohumları olurken; sumak, rezene, biberiye, baharat karışımları ve mahlebin ise diğerlerine göre daha az ihraç edildiği görülmektedir. Bunlardan kekik %35,81 (11,5 milyon kg), defne %28,28 (9 milyon kg), kimyon %18,2 (5,8 milyon), anason %6,4 (2 milyon kg) miktarlarında ihraç edilmiştir. Sumak %3,88 (1,24 milyon kg), rezene %3,8 (1,21 milyon kg), biberiye %1,93 (620 bin kg), mahlep %0,50 (159 bin kg) ve baharat karışımları % 0,46 (146 bin kg) gibi küçük ihracat değerlerine sahiptir. Bunların dışında %0,78’lik (249 bin kg) bir kısım ise baharatların diğer kalemlerini oluşturmaktadır.

Şekil 3.18 Baharatların miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

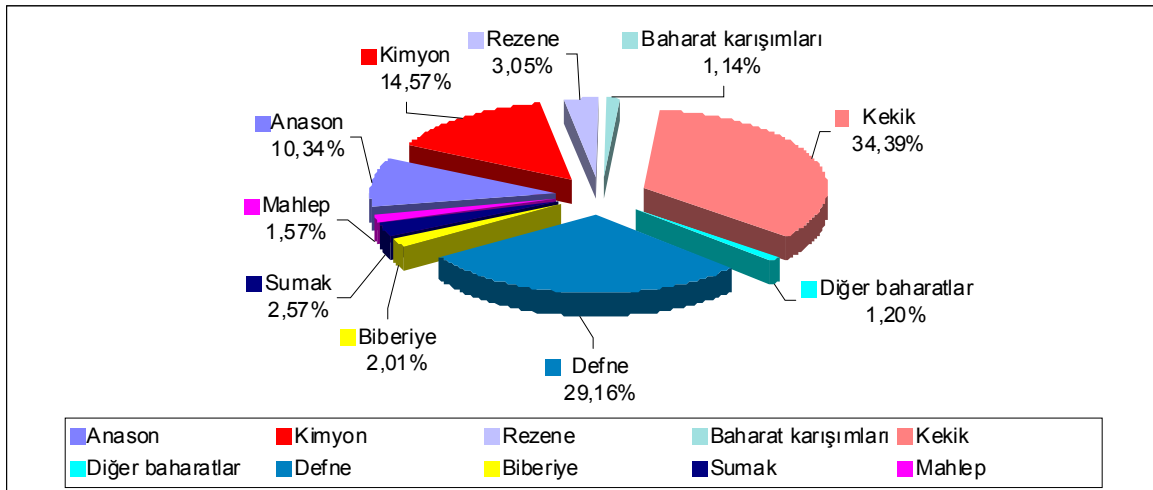
Şekil 3.19’da ise baharatların 2009 yılı ithalat dağılımları görülmektedir. 2009 yılında Türkiye’de en fazla ithal edilen baharat %23,7 (1 milyon kg) ile çörek otu olurken, bunu %15,8 (705 bin kg) ile zencefil, %10,8 (480 bin kg) ile biberiye, %10,3 (460 bin kg) ile kekik ve %7,8 (346 bin kg) ile zerdeçal takip etmektedir. Kimyon (259 bin kg), rezene (185 bin kg), defne (177 bin kg), çemen (175 bin kg), anason (169 bin kg) ve kişniş (149 bin kg) gibi baharatların ise diğerlerine göre daha az ithalatının yapıldığı görülmektedir.

Şekil 3.19 Baharatların miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

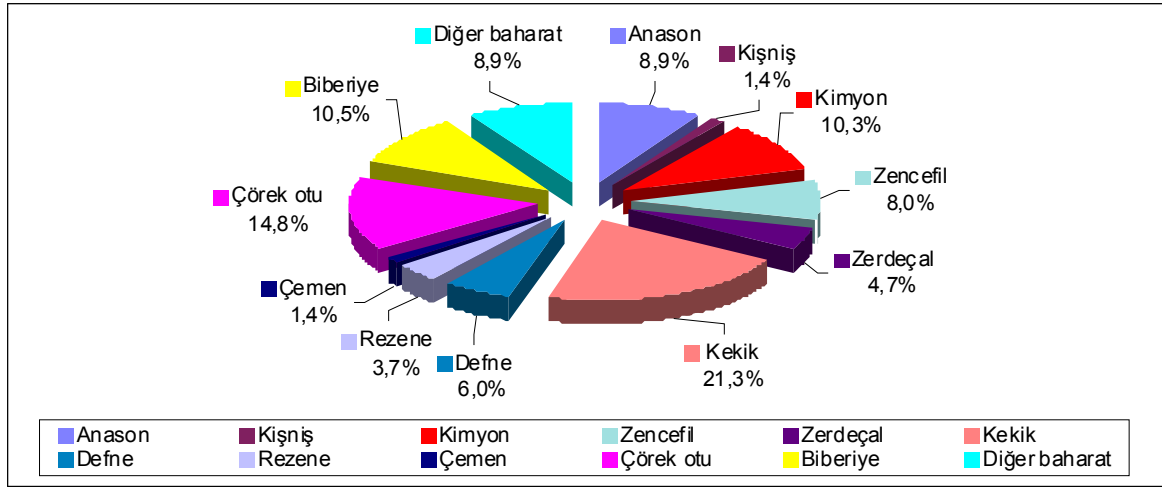
3.2.3.3 Baharatların Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Türkiye’deki baharatların 2009 yılı ihracat değerlerine bakıldığında ise (Şekil 3.20) en fazla ihracat gelirinin kekik ve defneden elde edildiği görülmektedir. Bu baharatlardan kekik %34,39 (28,6 milyon \$), defne ise %29,16’lık (24,3 milyon \$) ihracat değerlerine sahiptir. Bunları %14,57 (12,1 milyon \$) ile kimyon ve % 10,34 (8,6 milyon \$) ile anason takip etmektedir. %3,05 (2,54 milyon \$) ile rezene, %2,57 (2,14 milyon \$) ile sumak, %2,01 (1,67 milyon \$) ile biberiye, %1,57 (1,3 milyon \$) ile mahlep ve %1,14 (953 bin \$) ile baharat karışımlarının ise diğerlerine göre daha küçük ihracat değerlerine sahip olduğu görülmektedir. %1,20’lik (999 bin \$) bir kısım ise baharatların diğer kalemlerini oluşturmaktadır.

Şekil 3.20 Baharatların parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

Şekil 3.21’de ise Türkiye’deki baharatların 2009 yılı içerisindeki ithalat parasal değerlerinin dağılımı verilmiştir. Şekilden de görüldüğü üzere en fazla ithalat değerine %21,3 (1,19 milyon \$) ile kekik ve %14,8 (830 bin \$) ile çörek otu sahiptir. Bunu yaklaşık % 10’luk değerlerle biberiye (594 bin \$) ve kimyon (582 bin \$), %8,9 ile anason (503 bin \$) ve %8 ile zencefil (450 bin \$) takip etmektedir. % 6 ile defne (339 bin \$), %4,7 ile zerdeçal (264 bin \$), %3,7 ile rezene (210 bin \$) ve %1,4’lük oranlarla kişniş (80 bin \$) ve çemenin(79 bin \$) ise diğerlerine göre daha az ithalat değerine sahip olduğu görülmektedir. %8,9’luk (503 bin \$) bir kısım ise baharatların diğer kalemlerini oluşturmaktadır.

Şekil 3.21 Baharatların parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

3.2.4 Bitki ve Bitki Kısımları (Parfümeride, eczacılıkta vs. kullanılan)

3.2.4.1 Bitki ve Bitki Kısımlarının 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu

Tablo 3.5’de Türkiye’de parfümeri, eczacılık vb. yerlerde kullanılan bitki ve bitki kısımlarının 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. 20 yılda ihracat ortalama 3,5 milyon kg olarak yapılırken, ithalat ise 825 bin kg olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.5’e genel olarak bakıldığında bitki ve bitki kısımları ihracatının 1990-1999 yılları arasında 3-5 milyon kg, 2000-2009 yıllarında ise 2,5-3,5 milyon kg arasında gerçekleştiği görülmektedir. 1990 yılında 76 bin kg olan ithalat ise 1999’dan itibaren 500 bin kg’ı, 2002’de 1 milyon kg’ı ve 2008 yılında ise 1,8 milyon kg’ı aşarak en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

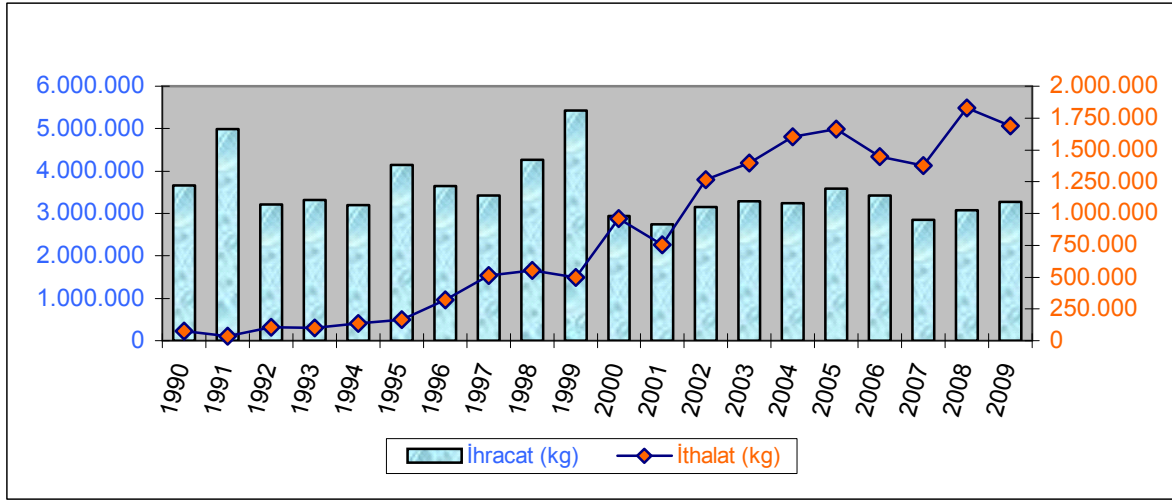
Tablo 3.5 Bitki ve bitki kısımlarının ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009;2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	3661268	9024248	76617	187995	2000	2933427	4873382	962099	1302115
1991	4983717	6652041	34040	120742	2001	2738210	4468230	756023	1018837
1992	3209167	4461436	106047	280443	2002	3157968	5059219	1265555	1343082
1993	3314999	7799291	99470	282207	2003	3282884	5878104	1397319	1769774
1994	3194682	12293661	137730	266502	2004	3242258	7287459	1601453	2324054
1995	4151812	22437002	167510	487046	2005	3587868	9386845	1665256	2599613
1996	3645342	5592273	324069	724652	2006	3419428	9382394	1449696	2724524
1997	3415578	4841879	512362	745819	2007	2847830	8603078	1378144	2636434
1998	4269907	9148471	555247	1152291	2008	3068485	11171143	1828283	5104724
1999	5429221	7367770	498907	772114	2009	3278580	11550242	1687286	3215607

Tablo 3.5 ve Şekil 3.22'ye birlikte bakıldığında ihracatın en yüksek 1999'da, en düşük 2001 yılında, ithalatın ise en yüksek 2008'de, en düşük 1991 yılında yapıldığı görülmektedir. 1990 yılında 3,6 milyon kg olan ihracat % 36 artışla 1991 yılında 4,9 milyon kg'a, 1999 yılında ise bu değer yaklaşık %9 artarak 5,4 milyon kg'a ulaşmıştır. Bu yıldan itibaren düşmeye başlayan ihracat 2001 yılında %50 azalma ile 2,7 milyon kg'a kadar gerilemiş, 2009 yılında ise bu değer %20 artışla 3.3 milyon seviyelerinde kalmıştır. Bitki ve bitki kısımları ihracatında özellikle 1999 yılındaki artış ve bu yıldan sonraki azalma dikkat çekmektedir. Bu artışta diğer yıllarda çok az veya hiç yapılmayan haşhaş kellesi ihracatının 2 milyon kg olarak yapılması etkili olmuştur. 1999 yılından sonraki azalma ise meyan kökü ihracatındaki düşüşten kaynaklanmaktadır. 1991 yılında 3 milyon kg olan meyan kökü ihracatı %92,5 azalma ile 2008'de 226 bin kg'a gerilemiştir. Aşırı toplama ve kötü bir işletme sonucu yurdumuzda bu bitkinin soyu tüketilmektedir. Diğer taraftan sulu tarım, zirai mücadele ilaçlarının kullanılması, meyan kökü ile geçimini önemli ölçüde temin eden halkın her yıl daha fazla istihsale girişme çabası bu bitkinin köklerinin azaltılmasına sebep olmakta, bu da üretimi doğal olarak ihracatı düşürmektedir (Akan ve Balos 2008).

1990 yılında 76 bin kg olan ithalatın ise %55 azalma ile 1991 yılında 34 bin kg'a düştüğü görülmektedir. 1991 yılındaki bu değer 1992 yılında %211 (3,11 kat) artışla 106 bin kg'a, 2002 yılında %3617 (11,93 kat) artışla 1,26 milyon kg'a, 2008 yılında ise %5271 artışla 1,8

milyon kg kadar çıkmıştır. 2009 yılında ise 2008 yılına göre %7,7 azalarak 1,68 milyon kg'a gerilemiştir.

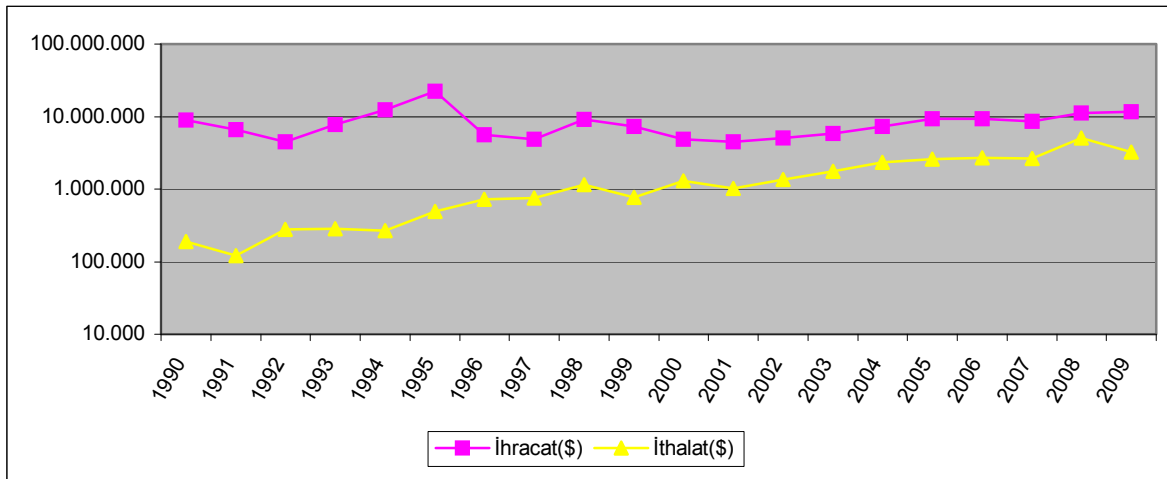
Şekil 3.22 Bitki ve bitki kısımlarının 1990-2009 yılları arası toplam ihracat-ithalat miktarları.

Bitki ve bitki kısımlarının alt gruplarının 1990-2009 yılları arasındaki ithalat-ihracat miktarları incelendiğinde dikkat çeken ürünler şunlar olmuştur; 1994 yılında 400 bin kg olan adaçayı ihracatının 2008 yılı sonunda %365,3 artarak 1,86 milyon kg'a çıktığı görülmektedir. İhlamur ihracatının ise sürekli dalgalı bir durum gösterdiği, 1993'te 75 bin kg iken 1995'te %523 artarak 470 bin kg'a yükseldiği, 2009'da ise bu miktarın 179 bin kg'a gerilediği görülmektedir. Meyan kökü ihracatı 90'lı yıllarda 1 milyon kg'ın üzerinde gerçekleşirken bu değer 2000'li yıllarda 200-600 bin kg'a kadar düşmüştür. Ginseng, haşhaş sapı, haşhaş kellesi, vermut otu ve yabani güvey otu gibi bitkilerin ihracatının ise çok az veya hiç yapılmadığı görülmektedir.

Alt grupların 1990-2009 yılları ithalat değerleri incelendiğinde ise; adaçayının 1990-1995 yılları arasında (1993 hariç) hiç ithal edilmediği, 1996-1999 yılları arasında 70-300 bin kg, sonraki yıllarda ise 400-800 bin kg aralığında ithal edildiği ve en fazla ithalatın 2008 yılında 1,1 milyon kg ile gerçekleştiği görülmektedir. Meyan kökü ithalatının ise 1990-1999 yılları arasında çok az miktarlarda yapıldığı, en yüksek ithalatın 2002 yılında 214 bin kg olarak gerçekleştiği ve bu yıldan itibaren azalan bir trend gösterdiği görülmektedir. İhlamur ithalatı 1990 ve 1991 yıllarında hiç yapılmamış, sonraki yıllarda ise dalgalı bir durum göstermiş ve 2008 yılında 136 bin kg ile en yüksek ithalat miktarına ulaşmıştır. Yabani güvey otu ithalatı sadece 2002-2006 yılları arasında yapılmış ve en yüksek 30 bin kg ile 2006 yılında

gerçekleşmiştir. Vermut otu, ginseng kökü ve kına gibi bitkilerin ithalatının ise çok az veya hiç yapılmadığı görülmektedir (Tablo A.5-12).

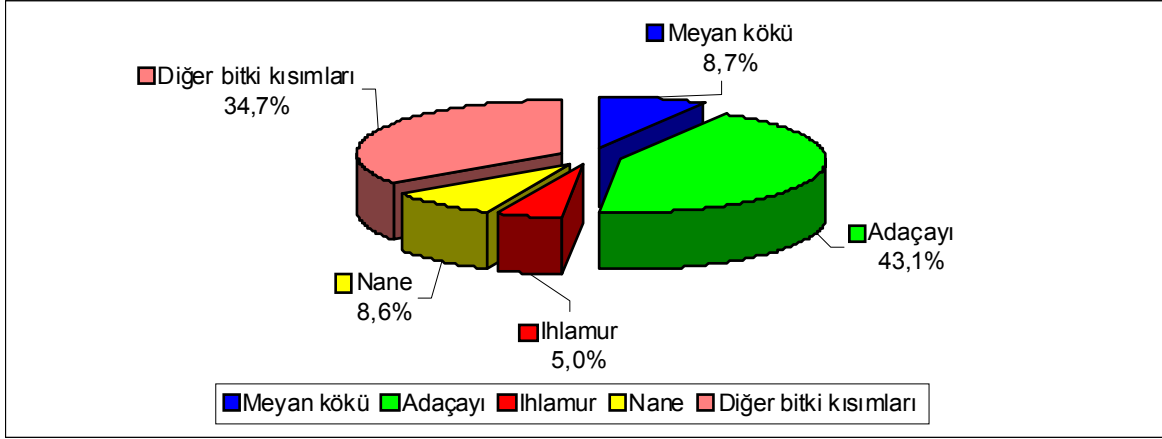
Şekil 3.23’de ise 1990-2009 yılları arasında Türkiye’de parfümeri ve eczacılık gibi çeşitli alanlarda kullanılan bitki ve bitki kısımlarının ihracat ve ithalatının parasal değerleri verilmiştir. Bu ürünlerin ihracat değerleri incelendiğinde 1990 yılında 9 milyon dolar olan ihracatın 1994 yılında 12,2 milyon dolara, 1995’te ise en yüksek değerine yani 22,4 milyon dolara kadar ulaştığı görülmektedir. Ancak sonraki yıllar düşüş göstermeye başlayan ihracat 1996-2007 arasında 4-10 milyon dolar seviyelerinde, 2008-2009 yılında ise 11 milyon doların üzerinde gerçekleşmiştir. 1990 yılında 187 bin dolar olan ithalat ise 1998 yılında 1,1 milyon dolara, 2004 yılında 2,3 milyon dolara, 2008 de ise en yüksek seviyesine yani 5,1 milyon dolara ulaşmıştır. Ancak 2009 yılında azalış göstermiş ve 3,2 milyon dolara gerilemiştir.

Şekil 3.23 Bitki ve bitki kısımlarının 1990-2009 yılları arası parasal dağılımları.

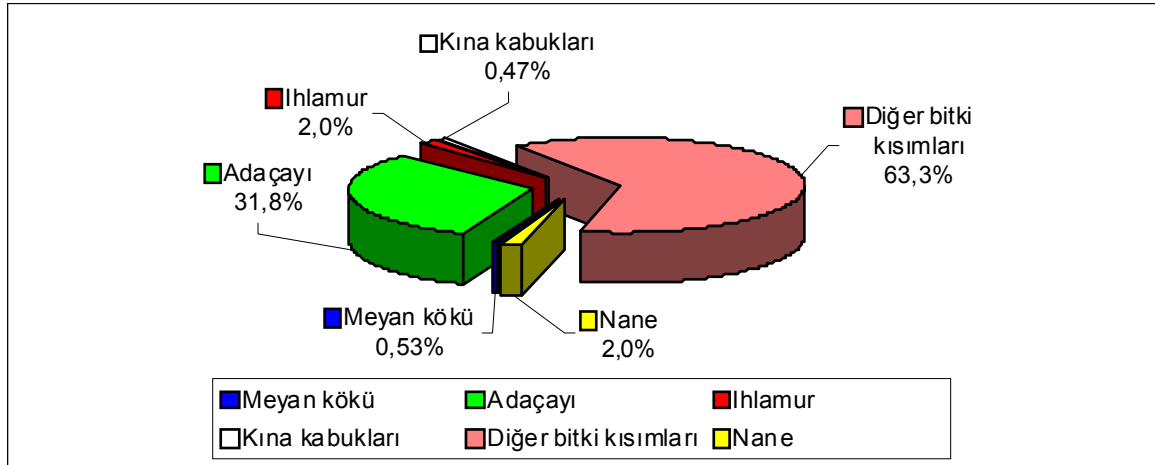
3.2.4.2 Bitki ve Bitki Kısımlarının Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Şekil 3.24’de Türkiye’de parfümeride, eczacılıkta vb. yerlerde kullanılan bazı odun dışı bitki ve bitki kısımlarının 2009 yılı ihracat dağılımları verilmiştir. Bu odun dışı bitkilerden en fazla ihracat payına %43,1 (1,5 milyon kg) ile adaçayı sahip olurken, bunu %8,7 (310 bin kg) ile meyan kökü, %8,6 (306 bin kg) ile nane ve %5,0 (179 bin kg) ile de ihlamur takip etmektedir. %34,7’lik (1,24 milyon kg) bir kısım ise bitki ve bitki kısımları ihracatının diğer kalemlerini oluşturmaktadır.

Şekil 3.24 Bitki ve bitki kısımlarının miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

Şekil 3.25’de ise Türkiye’de parfümeride, eczacılıkta vb. yerlerde kullanılan bazı bitki ve bitki kısımlarının 2009 yılı ithalat dağılımları verilmiştir. Bu odun dışı bitkilerden en fazla ithalat payına %31,8 ile (546 bin kg) adaçayı sahipken, bunu sırayla %2’lik payla ihlamur (34,6 bin kg) ve aynı paya sahip nane (33,9 bin kg) takip etmektedir. %0,53 (9 bin kg) ile meyan kökü ve %0,47 (8 bin kg) ile kına kabukları ise diğerlerine göre daha az ithalat değerlerine sahip olmuştur. Bunların dışında %63,3’lük (1,1 milyon kg) bir kısım ise bitki ve bitki kısımlarının diğer kalemlerini oluşturmaktadır.

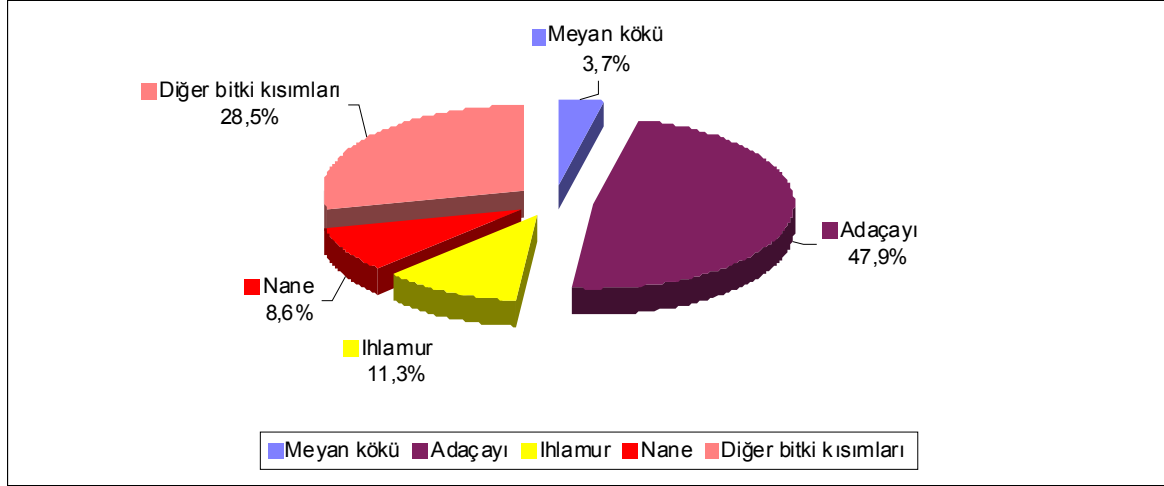

Şekil 3.25 Bitki ve bitki kısımlarının miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

3.2.4.3 Bitki ve Bitki Kısımlarının Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

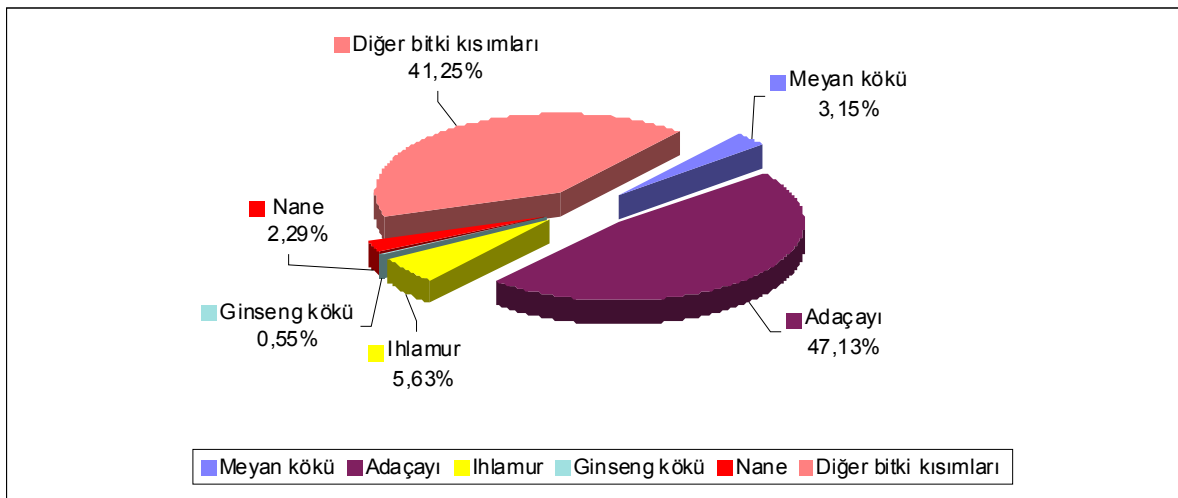
Şekil 3.26’da Türkiye’de parfümeri, eczacılık vb. yerlerde kullanılan bitki ve bitki kısımlarının 2009 yılı ihracat parasal değerleri verilmiştir. Şekilden de görüldüğü üzere en

fazla ihracat gelirinin %47,9 (6 milyon \$) ile adaçayı olduğu ve bunu %11,3 (1,42 milyon \$) ile ıhlamurun, %8,6 (1 milyon \$) ile nanenin ve % 3,7 (471 bin \$) ile meyan kökünün takip ettiği görülmektedir. %28,5'lik (3,6 milyon \$) bir payı ise bitki ve bitki kısımlarının diğer kalemlerini oluşturmaktadır.

Şekil 3.26 Bitki ve bitki kısımlarının parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

Bitki ve bitki kısımlarının 2009 yılı ithalat değerleri incelendiğinde ise (Şekil 3.27) en fazla değere sahip ürünün %47,13 (1,55 milyon \$) ile yine adaçayı olduğu görülmektedir. Adaçayını sırayla %5,63 (185 bin \$) ile ıhlamur, %3,15 (104 bin \$) ile meyan kökü, % 2,29 (75 bin \$) ile nane ve %0,55 (18 bin \$) ile ise ginseng kökü takip etmektedir. %41,21'lik (1,35 milyon \$) bir kısım ise bitki ve bitki kısımlarının diğer kalemlerini oluşturmaktadır.

Şekil 3.27 Bitki ve bitki kısımlarının parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

3.2.5 Tabii Sakızlar ve Reçineler

3.2.5.1 Tabii Sakızlar ve Reçinelerin 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu

Tablo 3.6’da Türkiye’deki tabii sakız ve reçinelerin 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Tablo 3.6’ya genel olarak bakıldığında ihracatın ortalama 500 bin kg, ithalatın ise 270 bin kg olarak gerçekleştiği görülmektedir. 1990-1999 yıllarında 35 bin ile 750 bin kg arasında değişen ihracatın, 2000 yılında 1 milyon kg’a, 2004’te ise 1,8 milyon kg’a kadar çıktığı görülmektedir. Bu yıldan itibaren ihracatta büyük bir düşüş başlamış ve 2009 yılında bu miktar 71 bin kg’a gerilemiştir. Aynı şekilde ithalatın ise 1990-2002 yıllarında 100-300 bin kg arasında, 2003-2007 yıllarında ortalama 400 bin kg ve 2007’den itibaren ise 300 bin kg olduğu görülmektedir.

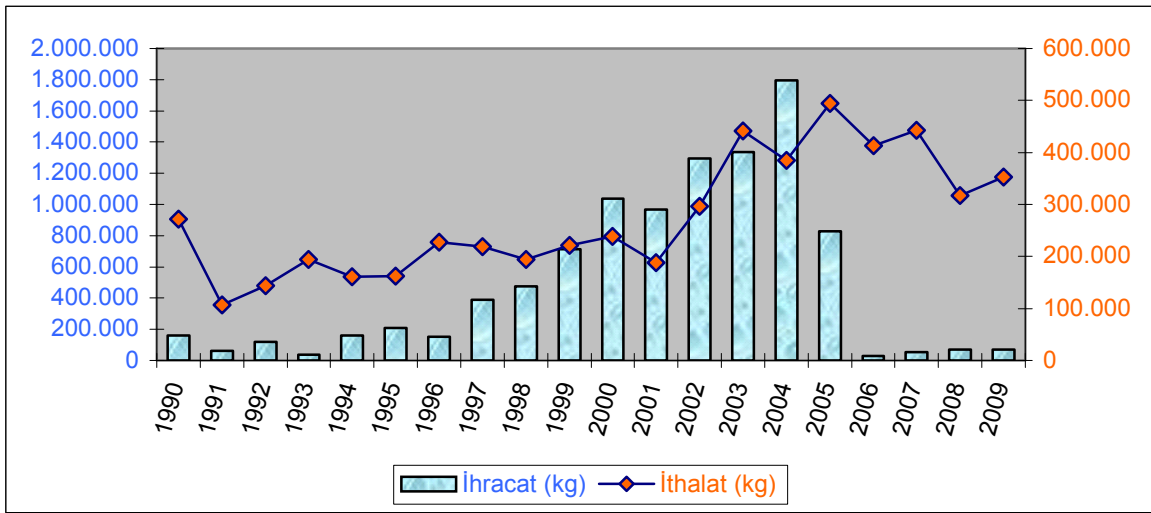
Tablo 3.6 Tabii sakız ve reçinelerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009;2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	158351	1726553	271812	726205	2000	1037291	947174	238300	684190
1991	62443	735832	106595	379646	2001	965972	880518	187536	536260
1992	120087	946009	144195	563062	2002	1296295	1133652	296191	801783
1993	35325	127003	194617	714772	2003	1334861	1242640	441548	1403312
1994	160595	591048	160933	544537	2004	1794872	1976489	384253	2045467
1995	210687	519670	161886	787920	2005	828015	949868	494246	2458211
1996	150069	326644	227041	866910	2006	29481	103519	412637	2711138
1997	391351	495608	218325	906365	2007	52188	175465	442093	2482031
1998	476649	437728	194561	647696	2008	69019	243003	317013	2724891
1999	713196	706687	220929	631105	2009	71312	325683	352300	2904852

Tablo 3.6 ve Şekil 3.28’e genel olarak bakıldığında 1990 yılında 158 bin kg olan ihracat 1993 yılında %77,8 azalarak 35 bin kg’a gerilemiş, sonraki yıl ise %355 (4,54 kat) artış göstermiş ve 160 bin kg’a çıkmıştır. Bu değer 2000 yılında %546’lık bir artışla 1 milyon kg, 2004 yılında ise 2000 yılına göre yaklaşık %73 (1,7 kat) artışla en yüksek seviyeye yani 1,79 milyon kg’a ulaşmıştır. 2004’ten itibaren tekrar düşmeye başlayan ihracat, 2006 yılında %98’lik bir azalmayla en düşük ihracat rakamı olan 29 bin kg gerilemiştir. İhracatta meydana gelen bu büyük düşüşte özellikle reçine ihracatı etkili olmuştur. Reçine ihracatındaki bu

azalmanın nedeni ise 2004 yılından itibaren reçine üretiminin hiç yapılmamış olmasıdır (Tablo A.5-12). Üretim aşamasında, üretim planlama tekniğinin yetersiz kalması, üretim tekniklerinin güncelliğini yitirmesi, ürün kalitesinin yükseltilememesi, reçine üretim maliyetlerinin düşürülebilmesi vb. birçok darboğaz bu hammaddenin üretilmesinde zaman zaman sıkıntılar yaratmıştır (Acar vd. 1996).

1990 yılında 271 bin kg olan ithalat ise 1991 yılında %60,8 azalarak 106 bin kg'a düşmüştür. Bu yıldan itibaren tekrar artış başlamış ve 1991'e göre 1996'da %113 (2,13 kat) , 2003'te %314 (4,14 kat), 2005'te ise %363 (4,63 kat) artarak 494 bin kg'a kadar ulaşmıştır. 2009 yılında ise 2005 yılına göre %28,7'lik bir azalmayla 352 bin kg'a gerilemiştir.

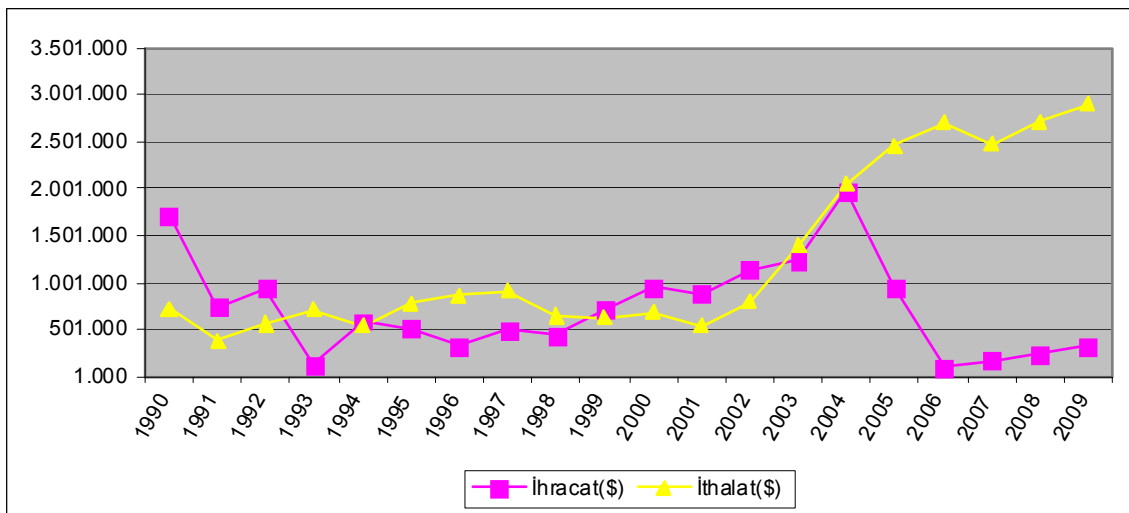

Şekil 3.28 Tabii sakız ve reçinelerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat miktarları.

Tabii sakız ve reçinelerin alt gruplarının 1990-2009 yılları arasındaki ihracat-ithalat dağılımları incelendiğinde hemen hemen hepsinde dalgalı bir durum söz konusu olmuştur. Özellikle lak, arap zankı, saluz adası ve mastikasındaki değişimler dikkat çekmektedir. Örneğin 1990 yılında sıfır olan lak ihracatı 1992 ve 1993 yıllarında 10 bin kg'ın üzerine çıkmış, 1993 yılından itibaren 2009 yılına kadar çok düşük miktarlarda yapılmış ve 2009 yılı sonunda ise en yüksek ihracat miktarına yani 15 bin kg'a ulaşmıştır. 1990, 1992, 1994 ve 2000 yıllarında sıfır olan arap zankı ihracatının ise yine inişli çıkışlı bir durum gösterdiği ve en yüksek ihracat miktarının 1998 yılı sonunda 15 bin kg ile gerçekleştiği görülmektedir. Saluz adası ve mastikasının ise genellikle çok fazla ihraç edilmediği, en yüksek ihracatın 18,2 bin kg ile 1997 yılında yapıldığı görülmektedir. Aynı şekilde ithalat değerleri de dalgalı bir görünüm arz etmiş olup, 1990 yılında 189 bin kg olan arap zankı ithalatının sonraki yıllar

düşüş gösterdiği, 2002 yılından sonra yeniden bu değer üzerine çıktığı, 2005 yılında ise 388 bin kg ile en yüksek miktara ulaştığı görülmektedir. Günlük ve zamk ithalatına bakıldığında günlükün en fazla 65 bin kg ile 1999 yılında, zamk ve sakız reçinelerinin ise 36 bin kg ile 1996 yılında ithalatının yapıldığı görülmektedir (Tablo A.5-12).

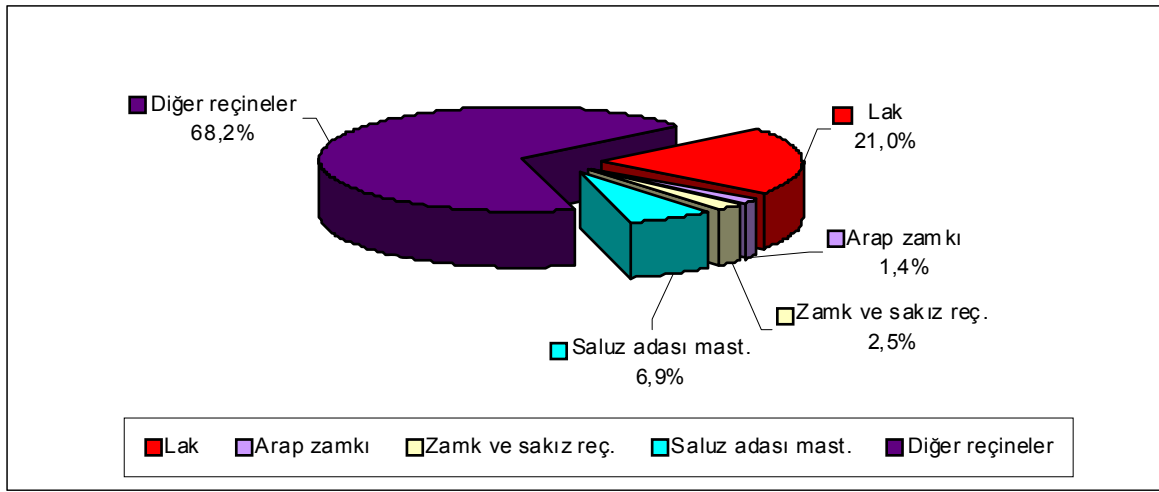
Şekil 3.29'da 1990-2009 yılları arası Türkiye'deki tabii sakız ve reçinelerin ithalat-ihracat parasal değerleri verilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere 1990 yılında 1,7 milyon dolar olan ihracat değeri 1993 yılında 127 bin dolara kadar gerilemiştir. 1994-2001 yılları arasında ise yaklaşık 400-900 bin dolar arasında olan ihracat, 2002-2004 yıllarında tekrar 1 milyonlu seviyelere ulaşmış ve 2004 yılında en yüksek değerine yani 1,97 milyon dolara çıkmıştır. Daha sonra tekrar düşen ihracat 2009'da 325 bin dolara gerilemiştir. İthalat değerlerine bakıldığında ise 1990-2002 yıllarında 300-900 bin dolar arasında olduğu, 2003 yılında 1 milyon doları, 2004 yılından itibaren 2 milyon doları aştığı ve 2009 yılında ise en yüksek ithalat değerine yani 2,9 milyon dolara ulaştığı görülmektedir. Tabii sakız ve reçinelerin dış ticaret değerleri incelendiğinde 2004 yılından sonraki artış ve azalışlar dikkat çekmektedir. Bu değişimlerde özellikle saluz adası mastikasının ve reçinelerin etkili olduğu görülmektedir. Çünkü 2004 yılından itibaren reçine üretiminin yapılmaması ihracat rakamlarını düşürmüştür. Bu nedenle de ortaya çıkan açık ithalat yoluyla kapatılmış bu da ithalatta artışa neden olmuştur.

Şekil 3.29 Tabii sakız ve reçinelerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları.

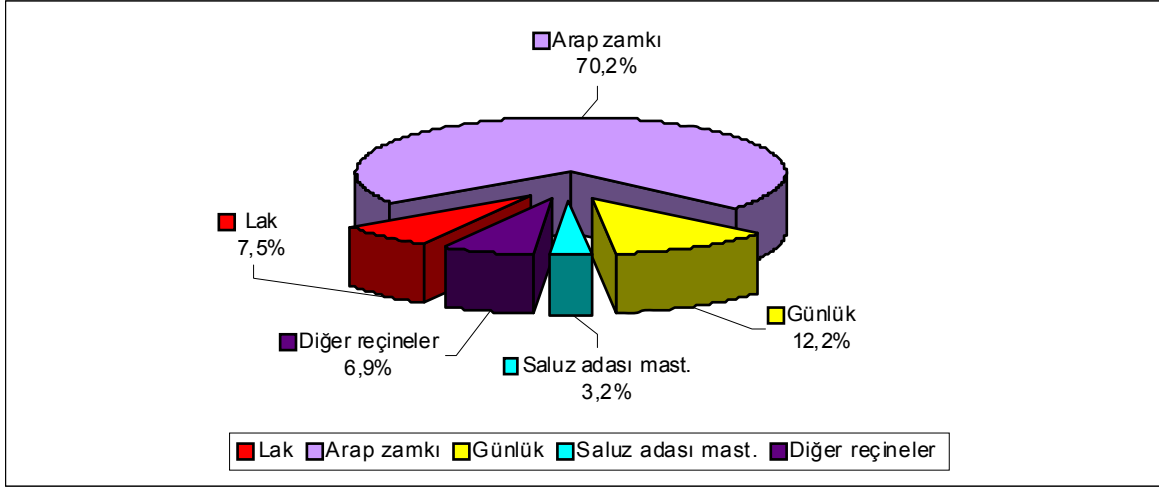
3.2.5.2 Tabii Sakızlar ve Reçinelerin Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Şekil 3.30'da Türkiye'deki tabii sakız ve reçinelerin 2009 yılı ihracat dağılımları verilmiştir. Bu odun dışı orman ürünleri içerisinde en fazla ihracat miktarına %21'lik (15 bin kg) payla lak sahip olurken, bunu %6,9 (4,9 bin kg) ile saluz adası ve mastikası takip etmiştir. %2,5'lik (1796 kg) zank ve sakız reçineleri ile %1,4'lük (995 kg) arap zamkının ise diğerlerine göre daha az ihraç edildiği görülmektedir. %68,2 (48,6 bin kg) gibi büyük bir miktarı ise reçinelerin diğer kalemleri oluşturmaktadır.

Şekil 3.30 Tabii sakız ve reçinelerin miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

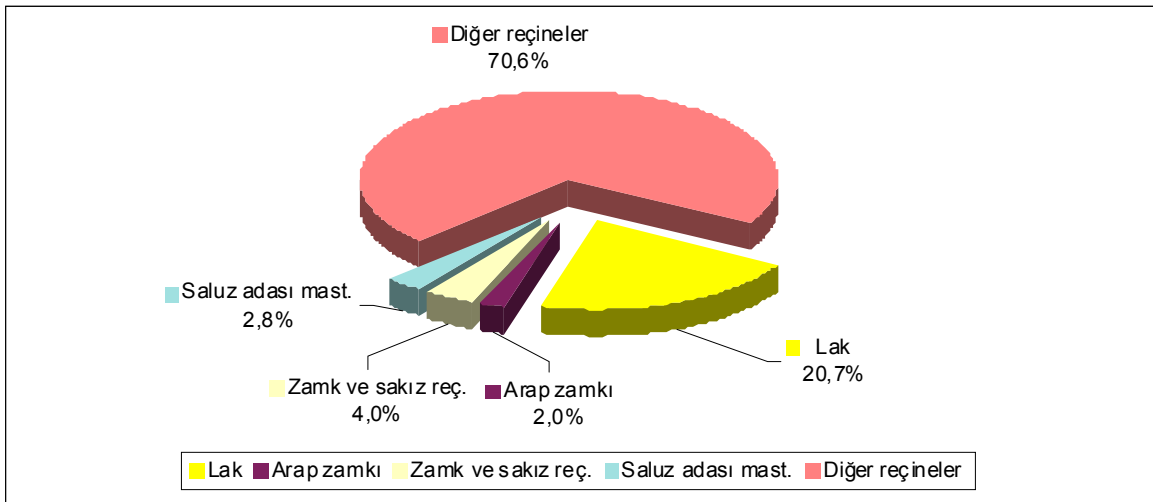
Şekil 3.31'de ise 2009 yılında ithal edilen bazı tabii sakız ve reçinelerin ithalat dağılımları görülmektedir. Bu odun dışı orman ürünleri içerisinde en fazla ithalat payına %70,2 (247 bin kg) ile arap zamkı sahip olmuştur. Bunu % 12,2 (43 bin kg) ile günlük ve %7,5 (26,5 bin kg) ile lak takip ederken, gruptaki en az ithalatın yaklaşık %3,2'lik (11,2 bin kg) miktara sahip olan saluz adası ve mastikasında yapıldığı görülmektedir. % 6,9'luk (24,3 bin kg) bir kısım ise tabii sakız ve reçinelerin diğer kalemlerini oluşturmaktadır.

Şekil 3.31 Tabii sakız ve reçinelerin miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

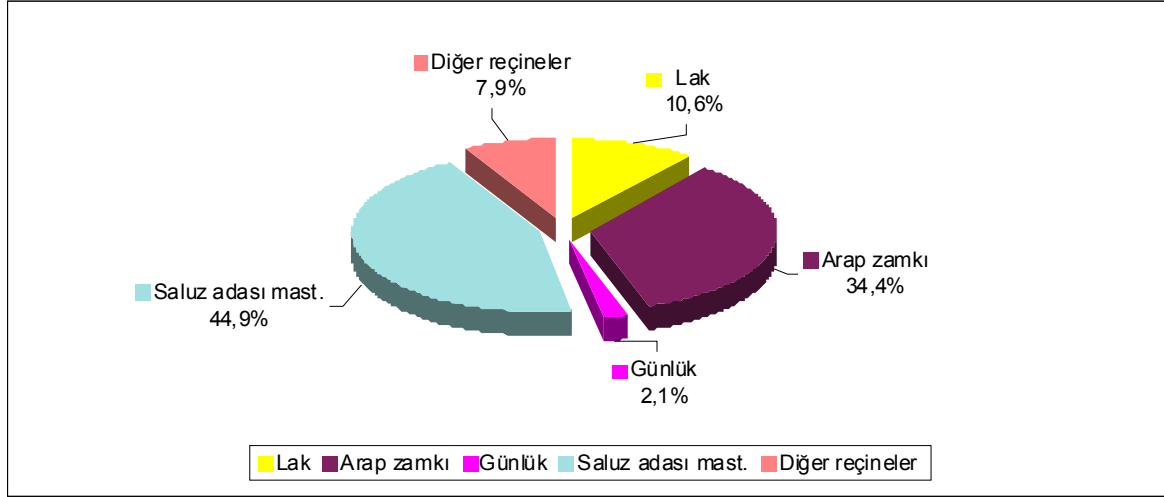
3.2.5.3 Tabii Sakızlar ve Reçinelerin Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Şekil 3.32’de Türkiye’deki tabii sakız ve reçinelerin 2009 yılı içerisindeki ihracat değerlerinin parasal dağılımı görülmektedir. Bu odun dışı orman ürünlerinin 2009 yılındaki dağılımlarına bakıldığında en fazla değere %20,7 (67,5 bin \$) ile lak’ın sahip olduğu ve bunu %4 (12,9 bin \$) ile zambk ve sakız reçinelerinin, %2,8 (9 bin \$) ile saluz adası ve mastikasının, %2,0 (6,5 bin \$) ile arap zambkının izlediği görülmektedir. Bunların dışında %70,6 (230 bin \$) gibi büyük bir miktarı ise diğer reçineler oluşturmaktadır.

Şekil 3.32 Tabii sakız ve reçinelerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

Şekil 3.33’de ise Türkiye’deki tabii sakızlar ve reçinelerin 2009 yılı içerisindeki ithalat değerlerinin parasal dağılımı verilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere en fazla ithalat değerini %44,9 (1,3 milyon \$) ile saluz adası ve mastikası oluşturmuş ve bunu %34,4 (999 bin \$) ve %10,6’lık (309 bin \$) değerlerle sırayla arap zamkı ve lak takip etmiştir. %2,1 (59,9 bin \$) ile günlük ise diğerlerine oranla daha az ithalat değerine sahip olmuştur. Bunların dışında %7,9’luk (231 bin \$) bir ithalat değerini ise diğer reçineler oluşturmaktadır.

Şekil 3.33 Tabii sakız ve reçinelerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

3.2.6 Debagatte Kullanılan Bitkisel Ürünler ve Türevleri

3.2.6.1 Debagatte Kullanılan Bitkisel Ürünlerin 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu

Tablo 3.7’de Türkiye’de debagatte kullanılan bitkisel ürünler ve türevlerinin 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. 20 yıllık zaman diliminde ihracat ortalama 30 milyon kg, ithalat ise 14 milyon kg olarak gerçekleşmiştir. 1990-1998’de yaklaşık 15 milyon kg olan ihracatın, 1999-2001’de 25 milyon kg, 2002-2003’de 30 milyon kg, 2004-2006’da 45 milyon kg ve 2007-2009’de ise 60 milyon kg olduğu görülmektedir. Aynı şekilde 1990-1995 yılları arası 3-7 milyon kg arasında değişen ithalatın ise, 1996-2001 yıllarında 7-11 milyon kg, 2002-2009 yıllarında ise 15-30 milyon kg arasında gerçekleştiği görülmektedir.

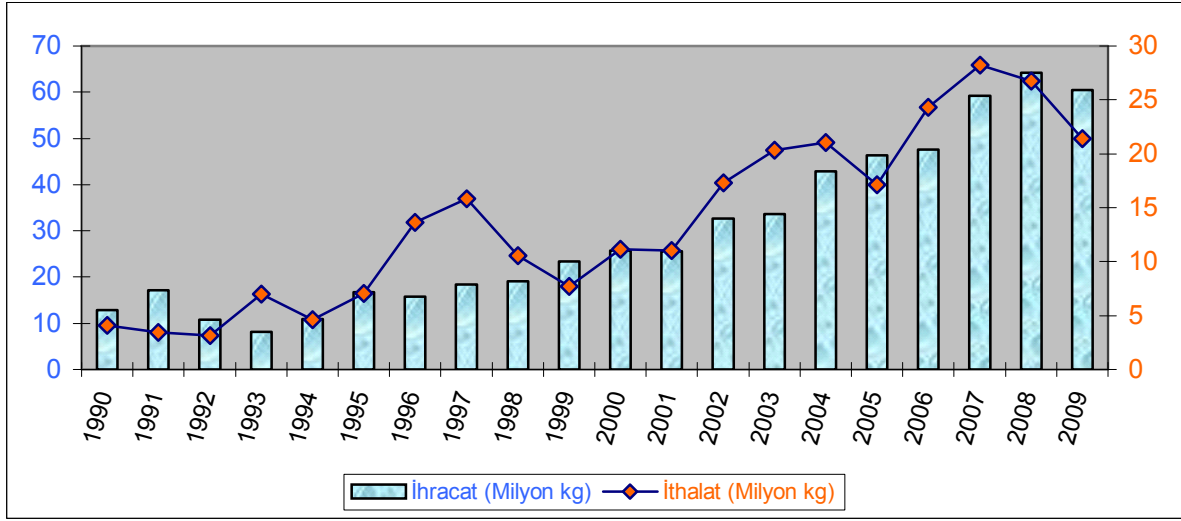
Tablo 3.7 Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009;2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	12922019	8427396	4102190	5450281	2000	25796353	15831595	11144807	13332218
1991	17093823	11666830	3448451	4889466	2001	25546954	15343442	11008599	12905533
1992	10800119	7630711	3169464	5491002	2002	32587942	16640362	17292051	19646623
1993	8200516	5499630	6984814	9186249	2003	33660630	17007430	20346746	25502080
1994	10891370	6283693	4638764	6613516	2004	42869686	21644984	21027044	28074541
1995	16802747	11124519	7062519	11269896	2005	46400898	33395299	17155547	26446178
1996	15804829	11180236	13654882	19271435	2006	47656523	39947554	24329663	33921702
1997	18352795	12313631	15851384	21327912	2007	59268240	47820907	28212730	40396484
1998	19079138	13422786	10561899	14789520	2008	64190825	65028677	26763201	41827088
1999	23393707	15513288	7712980	10230592	2009	60444206	56255732	21423218	30077170

Tablo 3.7 ve Şekil 3.34'e genel olarak bakıldığında hem ihracat hem de ithalatın artış gösterdiği söylenebilir. 1991 yılında 17 milyon kg olan ihracat 1993 yılında %52'lik bir azalma ile en düşük seviyeye yani 8,2 milyon kg'a düşmüş, 2008 yılında ise 1993'e göre %683 (7,83 kat) artarak en yüksek ihracat miktarı olan 64 milyon kg'a ulaşmıştır. Sonraki yıl bu değer %5,8'lik bir azalmayla 60 milyon kg'a gerilemiştir. Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin ihracatında meydana gelen bu artışta özellikle bazik krom sülfat ihracatının etkili olduğu görülmektedir. Dünya krom cevheri ihracatının ilk sıralarında yer alan Türkiye, krom kimyasalları üretiminde de oldukça iyi bir yere sahiptir. Türkiye'nin ilk ve tek krom bileşikleri fabrikası olan KROMSAN'ın bazik krom sülfat kapasitesini 1986, 1989, 1999, 2003 ve 2009 yıllarında yaptığı tevsi yatırımlarla arttırması ihracatta da önemli artışlar sağlamıştır (Anon. 2009).

1992 yılında 3,1 milyon kg olan ithalat ise, 1997 yılında %400 (5 kat) artarak 15,8 milyon kg'a çıkmış, 1999 yılında bu değer %51 azalarak 7,7 milyon kg'a düşmüştür. Daha sonra tekrar artış gösteren ithalat 2007 yılında 1999'a göre %265 (3,65 kat) artarak 28 milyon kg'a kadar yükselmiştir. İthalattaki bu artışta özellikle sentetik organik madde ithalatındaki yüksek rakamlar etkili olmuştur. Bu artışa sebep olarak yerli kaynakların yetersizliği gösterilebilir. Türkiye'nin ara mal ithalatı yaptıktan sonra bu ara üründen yeni bir ürün elde ederek iç piyasaya sunması ya da ihraç etmesi, her ne kadar ihracatı arttırıyorsa da ithalatı da aynı derecede arttırmaktadır. Bu eğilim özellikle kimya sanayi mamullerinde de görülmektedir.

Bunun en belirgin sebebi ise kimyasal sentez ürünlerinin Türkiye’de sınırlı olmasıdır (DPT 2007).

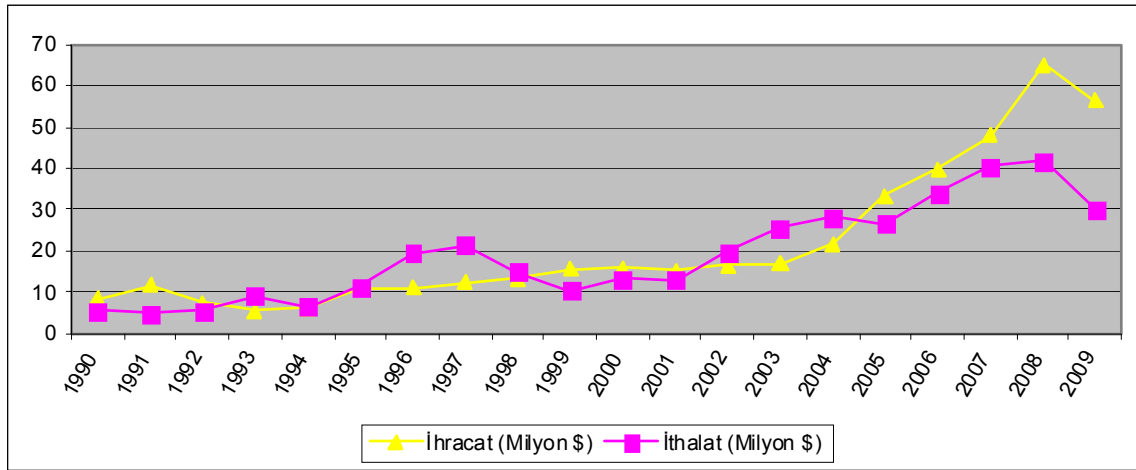

Şekil 3.34 Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat miktarları.

Debagatte kullanılan odun dışı bitkisel ürünlerin alt gruplarının 1990-2009 yılları arasındaki dış ticaret miktarlarına bakıldığında bazı ürünlerde önemli değişmelerin olmadığı, bazılarında ise büyük artışların olduğu göze çarpmaktadır. Bu ürünlerden özellikle yüksek ihracat miktarına sahip bazik krom sülfat, 1993 yılında 7 milyon kg olarak ihraç edilirken bu miktar 2008 yılında 8,57 (%757) kat artışla 60 milyon kg'a kadar yükselmiştir. Boya meşesi palamodu ihracatı ise inişli çıkışlı bir görünüm arz etmiş, 1990 yılında 317 bin kg olan ihracat 2003 yılında en yüksek seviyeye yani 1,75 milyon kg'a %452 (5,52 kat) artışla çıkmıştır. Debagatte kullanılan müstahzarların ihracatı 1991 yılında hiç yapılmamışken sonraki yıllar artan bir trend göstererek 2008 yılında 845 bin kg ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Sumak hülasesi ihracatı ise diğerlerinin aksine genellikle düşüş göstermiştir. 1991 yılında 2,27 milyon kg olan sumak ihracatı, 2007 yılında 1800 kg'a kadar gerilemiş ve sonraki yıllarda ise hiç yapılmamıştır. Aynı şekilde tanen ihracatının da çoğu yıllar sıfır veya sıfıra yakın olarak seyrettiği, en yüksek ihracatın 1992 yılında 30 bin kg olarak yapıldığı görülmektedir. İthalat miktarlarına bakıldığında ise yüksek değerler göze çarpmaktadır. Örneğin; 1990 yılında 978 bin kg olan sentetik organik madde ithalatı 2007 yılında %1745 artarak 18 milyon kg'a ulaşmıştır. 1992 yılında 454 bin kg ithalatı yapılan mimozanın 1993 yılında 2 milyon kg'a, 1997 yılında ise 2,25 milyon kg'a kadar ulaştığı, ancak bu değer 2009 yılında 943 bin kg'a gerilediği görülmektedir. Aynı şekilde bazik krom sülfat ithalatı 1992 yılında 429 bin kg yapılırken, 2006 yılında %881 (9,81 kat) artarak 4,2 milyon kg olarak gerçekleşmiştir. 1990

yılında 24 bin kg olan kebrako ithalatının ise 2007 yılında %7875 (79,7 kat) artışla 1,95 milyon kg'a çıktığı görülmektedir. Boya meşesi palamudu ve sumak hülasesının küçük miktarlarda ithalatının yapıldığı ve bazı yıllardaki değerlerinin sıfır olduğu görülmektedir. 1990 yılında 147 bin kg olan tanen ithalatı ise 1994 yılında 297 kg'a kadar düşmüş, 2009 yılı sonunda ise 41 bin kg olarak gerçekleşmiştir (Tablo A.5-12).

Şekil 3.35'de Türkiye'de debagatte kullanılan bitkisel ürünler ve türevlerinin 1990-2009 yılları arası parasal dağılımları verilmiştir. Şekilden de görüldüğü üzere 1990 yılında 8,4 milyon dolar olan ihracat 1991'de 11,6 milyon dolara çıkmış ancak 1993'te bu değer 5,4 milyon dolara gerilemiştir. 1994 yılından itibaren tekrar 11 milyon dolar seviyelerine çıkan ihracat kademeli bir şekilde artış göstermeye başlamış ve 2008 yılında en yüksek değerine yani 65 milyon dolara ulaşmıştır. 2009 yılında ise yaklaşık 9 milyon dolarlık bir azalmayla 56 milyon dolara gerilemiştir. 1990 yılında 5,4 milyon dolar olan ithalat ise, 1995-2002 yıllarında 10-20 milyon dolar arasında seyretmiş, 2003 yılından itibaren 25 milyon doları aşmış ve 2008 yılında 41 milyon dolara yani en yüksek ithalat değerine ulaşmıştır. 2009 yılında ise ihracatta olduğu gibi ithalatta da gerileme olmuş ve 11 milyon dolarlık azalmayla 30 milyon dolara düşmüştür.

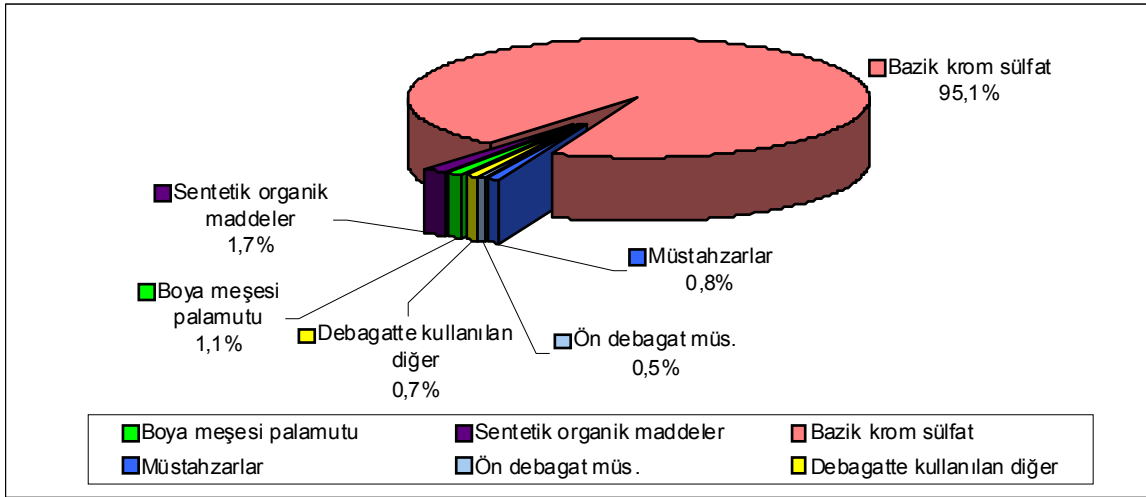

Şekil 3.35 Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları.

3.2.6.2 Debagatte Kullanılan Bitkisel Ürünlerin Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

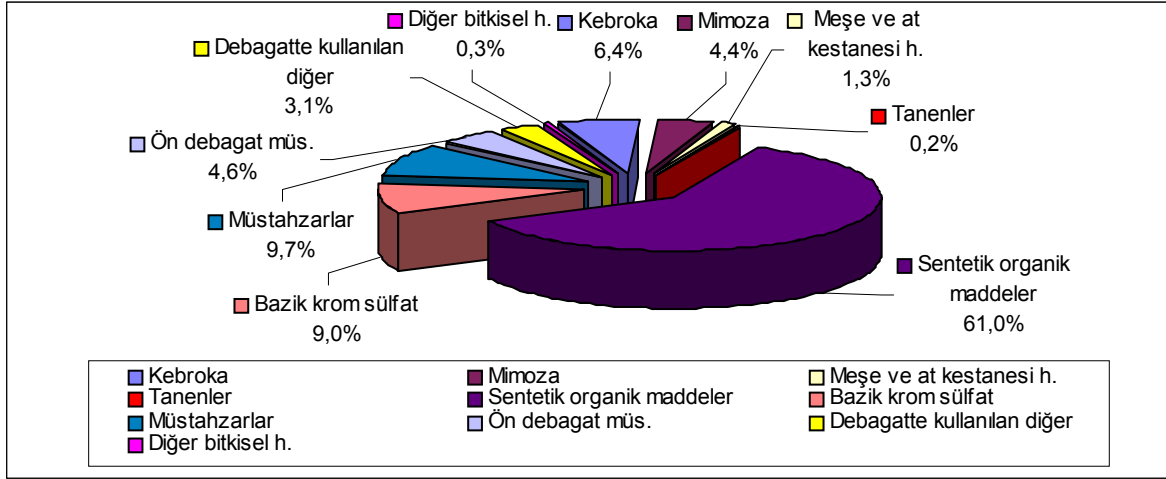
Şekil 3.36'da 2009 yılında, Türkiye'de debagatte kullanılmak üzere ihraç edilen bazı odun dışı bitkisel orman ürünlerinin ihracat dağılımları verilmiştir. Çok fazla kalemden oluşan bu

grupta en fazla ihracatı yapılan odun dışı bitkisel ürünün %95,1'lik (57,4 milyon kg) miktarla bazik krom sülfat olduğu görülmektedir. Bunu %1,7 (1,03 milyon kg) ve %1,1 (658 bin kg) gibi miktarlarla sırayla sentetik organik maddeler ve boya meşesi palamudu takip etmiştir. %0,8 (488 bin kg) ile müstahzarlar ve %0,5 (328 bin kg) ile ön debagatte kullanılan enzimli müstahzarların ise diğerlerine göre daha küçük ihracat miktarlarına sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %0,7'lik (451 bin kg) bir kısmı ise debagatte kullanılan diğer bitkisel hülusalari oluşturmaktadır.

Şekil 3.36 Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

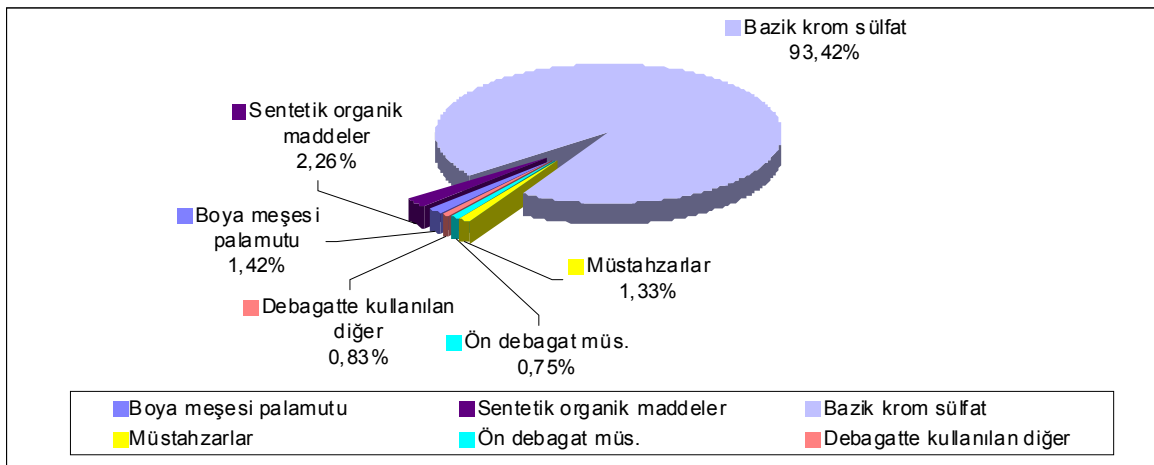
Şekil 3.37'de ise Türkiye'de debagatte kullanılmak üzere ithalatı yapılan bazı odun dışı bitkisel orman ürünlerinin 2009 yılı ithalat dağılımları verilmiştir. Bu ODOÜ'ler içerisinde en fazla ithalatı yapılan ürün %61,0'lık (13 milyon kg) paya sahip sentetik organik maddeler olup, bunu %9,7 (2,08 milyon kg) ile müstahzarlar, %9,0 (1,91 milyon kg) ile bazik krom sülfat ve %6,4'lük (1,37 milyon kg) değerle kebrako takip etmektedir. %4,6 (996 bin kg) ile ön debagat müstahzarları, %4,4 (944 bin kg) ile mimoza, %1,3 (271 bin kg) ile meşe ve at kestanesi hülusalari ve %0,2 (41 bin kg) ile tanenlerin ise diğerlerine göre daha az ithalat miktarlarına sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %3,1'lik (654 bin kg) ve %0,3'lük (74 bin kg) bir payı ise sırayla debagatte kullanılan diğer hülusalari ve diğer bitkisel hülusalari oluşturmaktadır.

Şekil 3.37 Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

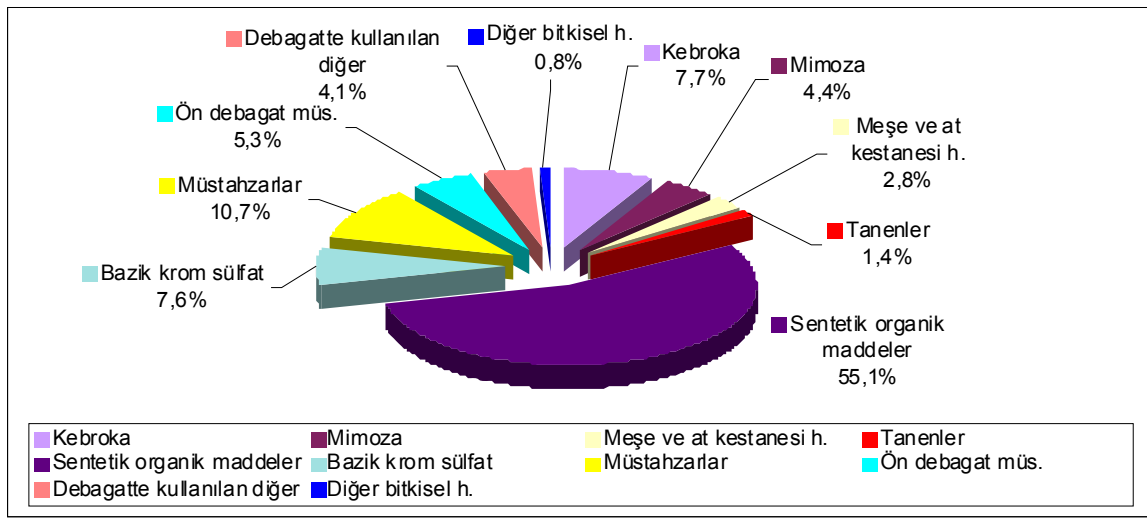
3.2.6.3 Debagatte Kullanılan Bitkisel Ürünlerin Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Şekil 3.38’de Türkiye’de Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin 2009 yılındaki ihracat parasal dağılımları verilmiştir. Şekilden de görüldüğü üzere bazik krom sülfat %93,42’lik (52,5 milyon \$) payla ilk sırayı alırken bunu sentetik organik maddeler, boya meşesi palamudu ve müstahzarlar takip etmektedir. Bu odun dışı orman ürünlerinin ise sırayla %2,26 (1,27 milyon \$), %1,42 (797 bin \$) ve %1,33’lük (747 bin \$) bir paya sahip olduğu görülmektedir. %0,75’lik (423 bin \$) oranla ön debagat müstahzarları ise diğerlerine göre daha az ihracat değerine sahiptir. Bunların dışında %0,83’lük (465 bin \$) bir kısım da debagatte kullanılan diğer bitkisel hülasalardan oluşmaktadır.

Şekil 3.38 Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin 2009 yılı ithalat değerleri incelendiğinde ise (Şekil 3.39), en fazla parasal değer %55,1 (16,57 milyon \$) ile sentetik organik maddelerde olduğu görülmektedir. Bunu sırayla %10,7 (3,23 milyon \$) ile müstahzarlar, % 7,7 (2,31 milyon \$) ile kebrako, %7,6 (2,28 milyon \$) ile bazik krom sülfat ve % 5,3 (1,58 milyon \$) ile ön debagat müstahzarları izlemektedir. %4,4 (1,33 milyon \$) ile mimozanın, %2,8 (850 bin \$) ile meşe ve at kestanesinin ve %1,4 (415 bin \$) ile tanenlerin ise diğerlerine göre daha az ithalat değerine sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %4,1'lik (1,24 milyon \$) ve %0,8'lik (254 bin \$) bir kısmı ise debagatte kullanılan diğer bitkisel ürünler ile diğer hülusalardan oluşmaktadır.

Şekil 3.39 Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

3.2.7 Uçucu Yağlar, Rezinoitler ve Terpenli Yan Ürünler

3.2.7.1 Uçucu Yağlar, Rezinoitler ve Terpenli Yan Ürünlerin 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu

Tablo 3.8’de Türkiye’deki uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Tablo 3.8’e genel olarak bakıldığında ihracatın ortalama 320 bin kg, ithalatın ise 400 bin kg olarak gerçekleştiği görülmektedir. 1990-1995 yıllarında 14-40 bin kg arasında değişen ihracat, 1996’da 200 bin kg’ı, 1997-1998’de ise 1 milyon kg’ı aşmıştır. Sonraki yıllar düşüş gösteren ihracat 1999-2005 yıllarında 150-900 bin kg arasında, 2006-2009 yılları arasında ise ortalama 220 bin kg

dolaylarında seyretmiştir. İthalat değerlerine bakıldığında ise 1990-1995 yılları arası ortalama 200 bin kg, 1997-2003'te 400 bin kg, 2004-2009'da ise 600 bin kg olduğu görülmektedir.

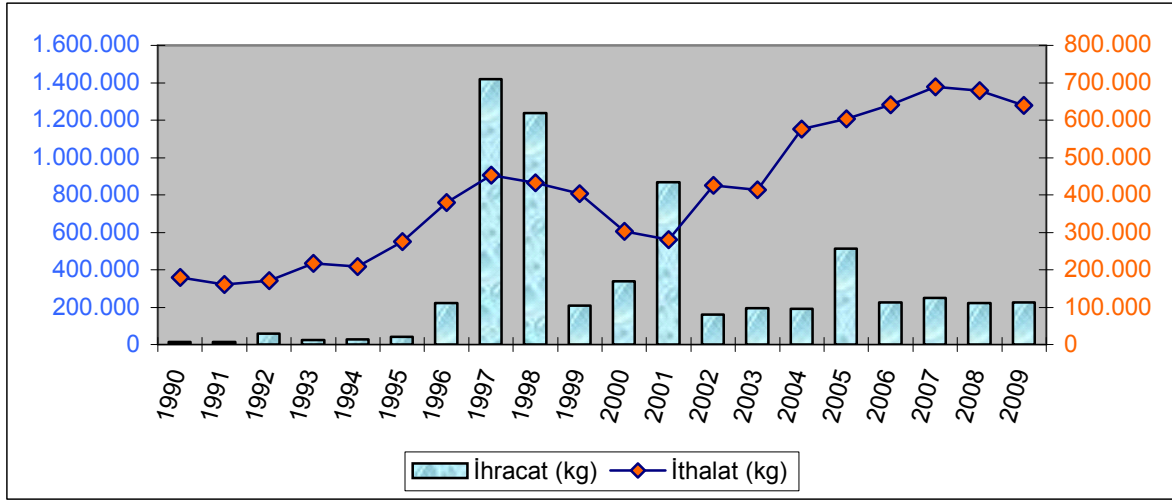
Tablo 3.8 Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009;2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	14305	6307896	179289	1788190	2000	339569	7884168	302597	3325125
1991	13788	5177876	160877	1532960	2001	869932	8270200	280986	3355622
1992	57812	5994347	171301	1738412	2002	161128	10075403	425995	5350161
1993	22480	6376568	217231	1921240	2003	196248	12303831	414529	5891249
1994	27853	6905762	208426	1920306	2004	193135	10089380	575420	7735106
1995	41365	8782058	274573	3875459	2005	514175	11750524	604145	8477972
1996	221637	7461070	379961	4230306	2006	225311	11937774	641714	10089024
1997	1418540	6605460	453268	4110987	2007	248282	17360899	688374	11368358
1998	1236734	6711489	432470	3766372	2008	220914	20901674	678151	13634853
1999	208360	6121805	403863	4057939	2009	226063	20176765	638564	11215960

Tablo 3.8 ve Şekil 3.40'a genel olarak bakıldığında ihracat en fazla 1,4 milyon kg ile 1997 yılında, en az 13 bin kg ile 1991 yılında, aynı şekilde ithalat en fazla 688 bin kg ile 2007 yılında, en az ise 160 bin kg ile 1991 yılında gerçekleşmiştir. 1990 yılında 14 bin kg olan ihracat miktarı 1996'da %1449 (15,4 kat) artışla 220 bin kg'a, 1997'de ise %9816 (99,16 kat) artışla 1,4 milyon kg'a ulaşmıştır. Bu yıldan itibaren düşmeye başlayan ihracat (1997'ye göre) 1999'da %85,3 azalarak 208 bin kg'a, 2001'de %38,6 azalarak 870 bin kg'a ve 2009 yılında ise %84 azalarak 226 bin kg'a gerilemiştir. Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 1999-2009 ihracat rakamlarına bakıldığında en çok 1997, 1998 ve 2001 yıllarındaki artışlar dikkat çekmektedir. Bu artışlarda özellikle bu üç yılda yapılan gül uçucu yağı ihracatının etkili olduğu görülmektedir. Önceki yıllarda yaklaşık 5 bin kg civarında yapılan gül uçucu yağı ihracatının 1997 ve 1998'de 1 milyon kg, 2001'de ise 450 bin kg olarak yapıldığı görülmektedir. Bu artışa sebep olarak bu yıllarda gül üretiminde meydana gelen artışlar gösterilebilir. Çünkü 1996 yılından sonra yapılan iyileştirmelerle dikili alanda ve gül çiçeği üretiminde hissedilebilir ölçüde bir artış görülmüştür (Tosun vd. 2002).

1991 yılında 160 bin kg olan ithalat miktarı ise 1997 yılında %182 (2,81 kat) artışla 453 bin kg'a, 2007 yılında %328 (4,28 kat) artışla en yüksek seviyeye yani 688 bin kg'a çıkmıştır. Bu

yıldan itibaren düşen ithalat 2009 yılında 2007'ye göre %7,2 azalmayla 638 bin kg'a gerilemiştir.

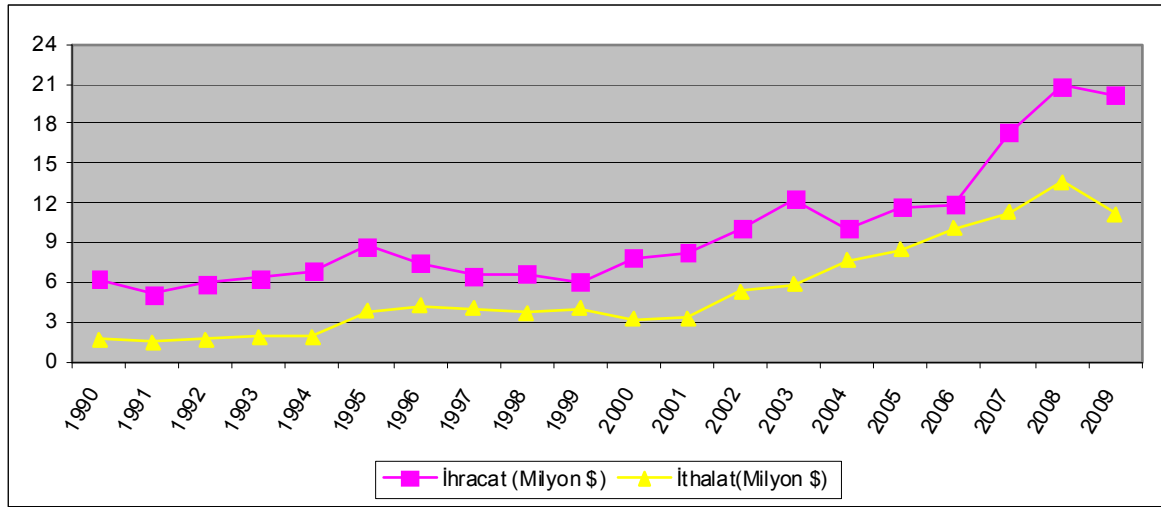

Şekil 3.40 Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat miktarları.

Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin alt gruplarının yıllar itibariyle ihracat, ithalat miktarlarına bakıldığında ithalattan yana bir eğilim olduğu, sadece birkaç üründe önemli miktarlarda ihracatın gerçekleştiği görülmektedir. Örneğin; 1991 yılında 950 kg olan uçucu yağların aromatik su ve konsantreleri ihracatı, 2002 yılına kadar önemli bir artış göstermemiş, 2005 yılında ise 1991'e göre %49533 (496,33 kat) artarak en yüksek seviyeye yani 471 bin kg'a ulaşmıştır. Sonraki yıllarda ise 100-200 bin kg arasında seyretilmiştir. Gülden elde edilen uçucu yağ ihracatına bakıldığında özellikle 1997 yılındaki artış göze çarpmaktadır. 1995 yılında 3,5 bin kg olan ihracatın %31517 (316,17 kat) artarak 1997 yılında 1,09 milyon kg'a çıktığı görülmektedir. Sonraki yıllarda düşen gül uçucu yağı ihracatı 2009 yılı sonunda 4,9 bin kg'a gerilemiştir. Aynı şekilde 1990-1999 yılları arası sıfır veya sıfıra yakın olan rezinoit ihracatının sonraki yıllarda da çok yüksek yapılmadığı, en fazla ihracat miktarının 5,5 bin kg ile 2007'de gerçekleştiği görülmektedir. 1990-1995 yılları arasında hiç yapılmayan küçük limon uçucu yağı ihracatı ise 1996 yılında 94 kg iken, 2001 yılında 225 bin kg'a ulaşmış, sonraki yıllarda ise tekrar sıfır seviyelerine inmiştir. Yıllar itibariyle ürün bazında ithalat miktarları incelendiğinde portakal uçucu yağı, rezinoit, limon uçucu yağı, mentha piperita gibi ürünlerde önemli değişimlerin olduğu görülmektedir. Örneğin, 1991 yılında 15,4 bin kg olan portakal uçucu yağı ithalatı 2005 yılında 179 bin kg kadar çıkmış, 2009'da ise 172 bin kg'a gerilemiştir. Aynı şekilde limon uçucu yağı ithalatı da artan bir görünüm arz etmiş ve 1990 yılında 9,7 bin kg'dan, 2007 yılında 73,6 bin kg'a kadar

çıkmiştir. Rezinoit ithalatına bakıldığında, 1992 yılında yaklaşık 20 bin kg olan ithalatın 1994 yılında 1000 kg'a kadar gerilediği, 2009 yılında ise 74 bin kg'a çıktığı görülmektedir. Mentha piperita ithalatının ise 1993 yılında 10 bin kg'dan 2007 yılında 90 bin kg'a kadar yükseldiği, oğul otundan elde edilen uçucu yağ ithalatının 1998 yılında 237 bin kg'a kadar çıktığı, 2009 yılında ise 36 bin kg'a gerilediği görülmektedir. Yılang-yılang, gül uçucu yağı, güve otu uçucu yağı, kekik uçucu yağı ve yasemin uçucu yağı gibi ürünlerin ithalatları ise küçük miktarlarda gerçekleşmiştir (Tablo A.5-12).

Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 1990-2009 yılları arasındaki ihracat-ithalat parasal değerleri incelendiğinde (Şekil 3.41) ihracatın 1990-1994'de 5-7 milyon dolar aralığında seyrettiği, 1995 yılında 8,7 milyon dolara çıktığı ancak 1997-1999'da yeniden 6 milyon dolar seviyelerine indiği görülmektedir. 2000 yılından itibaren tekrar artmaya başlayan ihracatın 2002-2007'de 10 milyon doları, 2008-2009'da ise 20 milyon doları aştığı görülmektedir. İthalat değerlerine bakıldığında ise (Şekil 3.41) ithalatın 1990-1994 yılları arası 1,5-2 milyon dolar, 1995-2003 yılları arası 3-6 milyon dolar, 2006'da 10 milyon dolar, 2008'de ise 13,6 milyon dolarla en yüksek değerine ulaştığı görülmektedir.

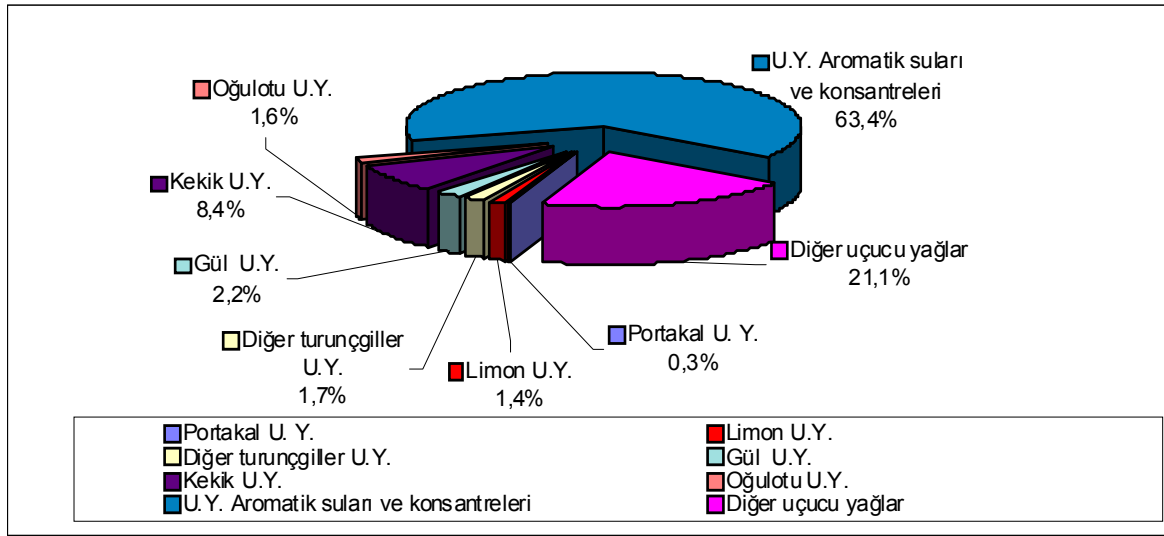

Şekil 3.41 Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları.

3.2.7.2 Uçucu Yağlar, Rezinoitler ve Terpenli Yan Ürünlerin Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

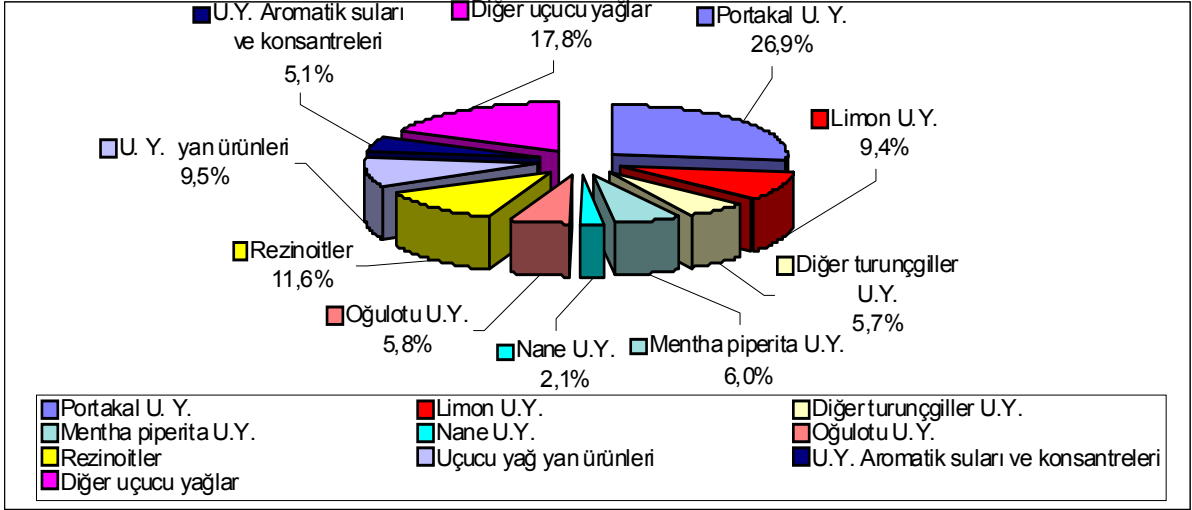
Şekil 3.42'de Türkiye'deki uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 2009 yılı ihracat miktarları yüzdesel olarak verilmiştir. Çok fazla üründen oluşan bu kısımda, en fazla ihracatı

yapılan odun dışı orman ürünü %63,4'lük (143 bin kg) payla uçucu yağların damıtılmış aromatik suları ve konsantreleri olup, bunu %8,4 (19 bin kg) ile kekik uçucu yağı ve %2,2 (4903 kg) ile gül uçucu yağı takip etmektedir. %1,6 (3600 kg) ile oğul otu uçucu yağı, %1,4 (3146 kg) ile limon uçucu yağı ve %0,3 (626 kg) ile portakal uçucu yağının ise diğerlerine oranla daha az ihracat miktarına sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %21,1'lik (48 bin kg) ve %1,7'lik (3757 kg) bir payı ise sırayla diğerlerinden elde edilen uçucu yağlar ve diğer turuncgillerden elde edilen uçucu yağlar oluşturmaktadır.

Şekil 3.42 Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

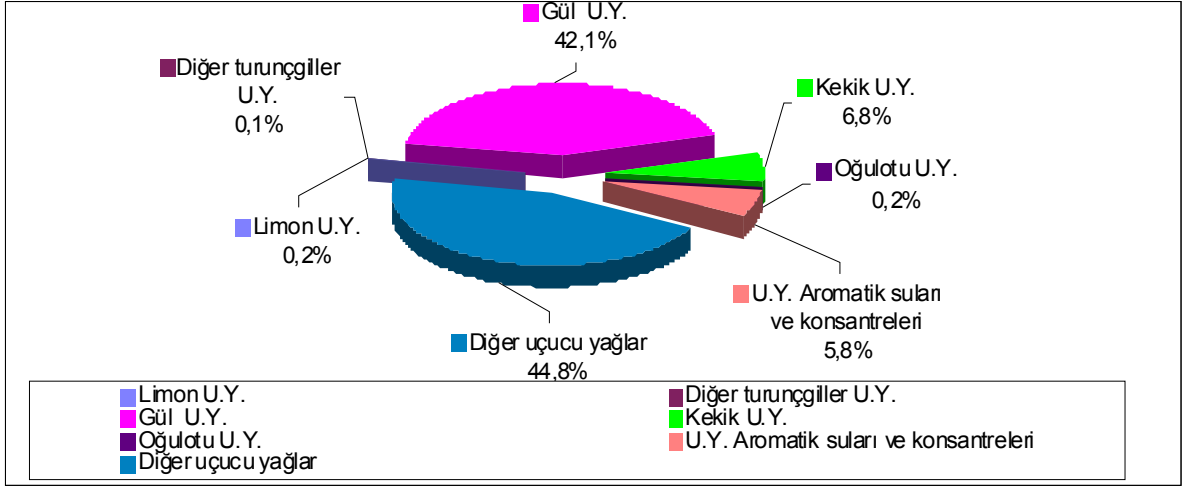
Şekil 3.43'de ise Türkiye'deki uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 2009 yılı ithalat dağılımları verilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere en fazla ithalatı yapılan ürün %26,9'luk (172 bin kg) payla portakaldan elde edilen uçucu yağlar olurken, bunu %11,6 ile (74 bin kg) rezinoitler, %9,5 (60,7 bin kg) ile uçucu yağların yan ürünleri ve %9,4 (59,9 bin kg) ile de limon uçucu yağı takip etmektedir. %6,0 (38,5 bin kg) ile mentha piperita uçucu yağı, %5,8 (36,8 bin kg) ile oğul otu uçucu yağı, %5,1 (32,5 bin kg) ile uçucu yağların aromatik suları ve konsantreleri ve %2,1 (13 bin kg) ile nane uçucu yağı ise diğerlerine göre daha düşük ithalat miktarlarına sahip olmuştur. Bunların dışında %17,8 (114 bin kg) gibi bir kısmı ise diğerlerinden elde edilen uçucu yağlar oluşturmaktadır.

Şekil 3.43 Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

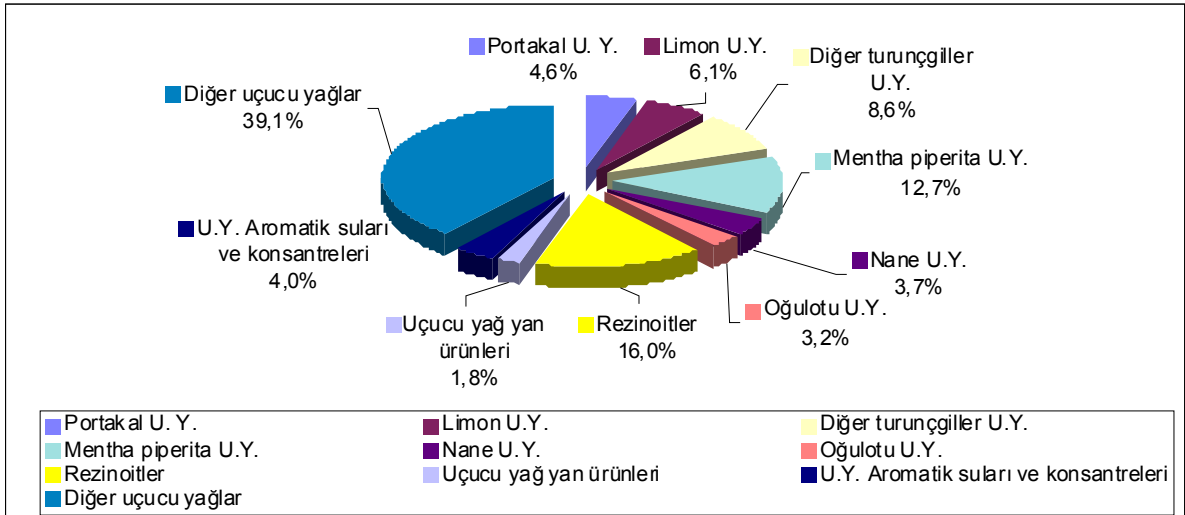
3.2.7.3 Uçucu Yağlar, Rezinoitler ve Terpenli Yan Ürünlerin Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Şekil 3.44'de Türkiye'deki uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 2009 yılı içerisindeki ihracat parasal dağılımları verilmiştir. Buna göre en yüksek ihracat gelirinin %42,1 (8,49 milyon \$) ile gül uçucu yağından elde edildiği görülmektedir. Bunu %6,8 (1,36 milyon \$) ve %5,8'lik (1,17 milyon \$) değerlerle sırayla kekik uçucu yağı ve uçucu yağların aromatik suları ve konsantreleri takip etmektedir. 47 bin dolar ile oğulotu uçucu yağı (%0,2) ve 43,7 bin dolar ile limon uçucu yağının (%0,2) ise diğerlerine göre daha az ihracat değerine sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %44,8'lik (9 milyon \$) ve %0,1'lik (15 bin \$) bir parasal değeri ise sırayla diğer uçucu yağlar ve diğer turunçgillerin uçucu yağları oluşturmaktadır.

Şekil 3.44 Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 2009 yılı içerisindeki ithalat değerlerine bakıldığında ise (Şekil 3.45) en yüksek ithalat değerinin %16 (1,79 milyon \$) ile rezinoitler ve %12,7 (1,42 milyon \$) ile mentha piperita uçucu yağında olduğu görülmektedir. Bunu %6,1 (682 bin \$) ile limon uçucu yağı ve %4,6 (521 bin \$) ile portakal uçucu yağı takip etmektedir. %3,7 (417 bin \$) ile nane uçucu yağı, %3,2 (360 bin \$) ile oğul otu uçucu yağı ve % 1,8 ile (204 bin \$) uçucu yağ yan ürünlerinin ise diğerlerine göre daha az ithalat değerine sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %39,1'lik (4,38 milyon \$) ve %8,6'lık (968 bin \$) bir kısmı da sırayla diğer uçucu yağlar ile diğer turuncgiller oluşturmaktadır.

Şekil 3.45 Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

3.2.8 Tall Oil (Sıvı Reçine) ve Yağlar

3.2.8.1 Tall oil ve Yağların 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu

Tablo 3.9’da Türkiye’deki tall oil ve yağların 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Tabloya genel olarak bakıldığında tall oil ve yağların hem ihracat hem de ithalatında büyük dalgalanmalar olduğu görülmektedir. 20 yıllık zaman diliminde ihracat ortalama 700 bin kg, ithalat ise 325 bin kg olarak gerçekleşmiştir. 1990-1996 yıllarında 2-900 bin kg aralığında seyreden ihracat, 1997-2001 yıllarında ise 1-3,5 milyon kg aralığında yapılmıştır. 2001 yılından itibaren büyük düşüş gösteren ihracat 2005 ve 2006 yıllarında 16 bin kg’a kadar gerilemiştir. 1994 yılına kadar dalgalanmalar gösteren ithalat ise 1994 yılında 830 bin kg’a kadar çıkmış ancak sonraki yıllar düşerek, 1995-1999 yılları arası ortalama 160 bin kg, 2000-2003 arası 100-250 bin kg, 2003’ten itibaren ise 350-800 bin kg olarak gerçekleşmiştir.

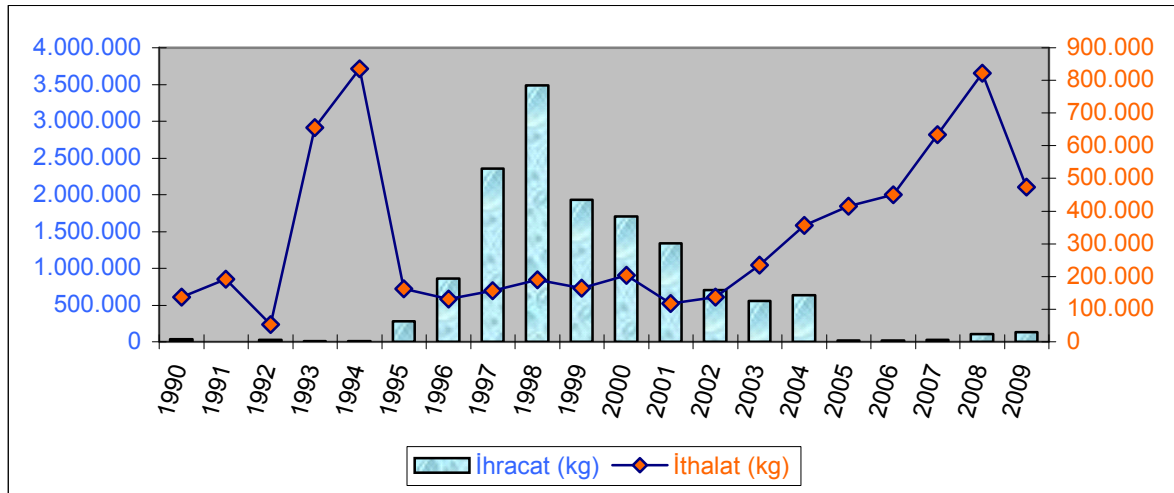
Tablo 3.9 Tall oil (sıvı reçine), ve yağların ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009;2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	33586	73152	137622	204540	2000	1706673	378651	204357	313799
1991	2980	179890	191493	245326	2001	1337409	276610	118328	154624
1992	26311	177424	53607	133901	2002	700258	167606	136407	184737
1993	9500	171886	654899	275986	2003	552891	183427	235706	361462
1994	6710	6430	835584	396413	2004	639047	223166	356648	472148
1995	279741	186977	162025	287820	2005	16141	23290	414911	615210
1996	861046	405255	131307	197645	2006	15917	33213	449285	705962
1997	2359983	464290	156621	426403	2007	30215	54207	634732	932380
1998	3489089	606179	189532	455004	2008	106348	48061	822451	1672572
1999	1931688	453357	163635	303800	2009	134481	156561	473612	1011395

Tablo 3.9 ve Şekil 3.46’ya birlikte bakıldığında ihracatın en yüksek 3,4 milyon kg ile 1998 yılında, en düşük 6,7 bin kg ile 1994 yılında, ithalatın ise en yüksek 835 bin kg ile 1994 yılında, en düşük 5,3 bin kg ile 1992 yılında gerçekleştiği görülmektedir. 1990 yılında 33 bin kg olan ihracat, %80 azalarak 1994 yılında 6,7 bin kg’a gerilemiş, 1998 yılında ise bu değer yaklaşık %51898 (519,9 kat) artarak en yüksek seviyeye yani 3,4 milyon kg’a ulaşmıştır. Sonraki yıllar kademeli bir düşmeye başlayan ihracat 2005 yılında %99,5 azalarak 16 bin kg’a

kadar gerilemiştir. 2009 yılında ise %733'lük (8,33 kat) artışla 134 bin kg'a çıkmıştır. Tall oil ve yağların ihracat miktarlarına bakıldığında en çok 1998 yılındaki artış dikkat çekmektedir. Bu artışta özellikle bu yılda yapılan ham tall oil ihracatının etkili olduğu görülmektedir. Önceki yıllar neredeyse hiç yapılmayan ham tall oil ihracatının 1998'de 3,4 milyon kg ulaştığı görülmektedir. Ham tall oil ihracatının düşmesiyle sonraki yıllarda ihracat yine azalmıştır.

1992 yılında 53 bin kg olan ithalat ise 1994 yılında %1459 (15,5 kat) artışla en yüksek ithalat değeri olan 835 bin kg'a ulaşmış ancak bu değer 2001 yılında %85,8'lik kayıpla 118 bin kg'a gerilemiştir. Sonraki yıllar tekrar artış gösteren ithalat 2008'de 2001'e göre %595 (6,95 kat) artışla 822 bin kg çıkmıştır. 2009'da ise bu değer %42,4 düşüş göstermiş ve 474 bin kg'a gerilemiştir. Tall oil ve yağların ithalat miktarlarına bakıldığında ise özellikle 1994 ve 2008 yıllarındaki artışlar dikkat çekmektedir. Bu artışlara sebep olarak tall oilin bu yıllarda işlenmiş olarak ithal edilmesi gösterilebilir.

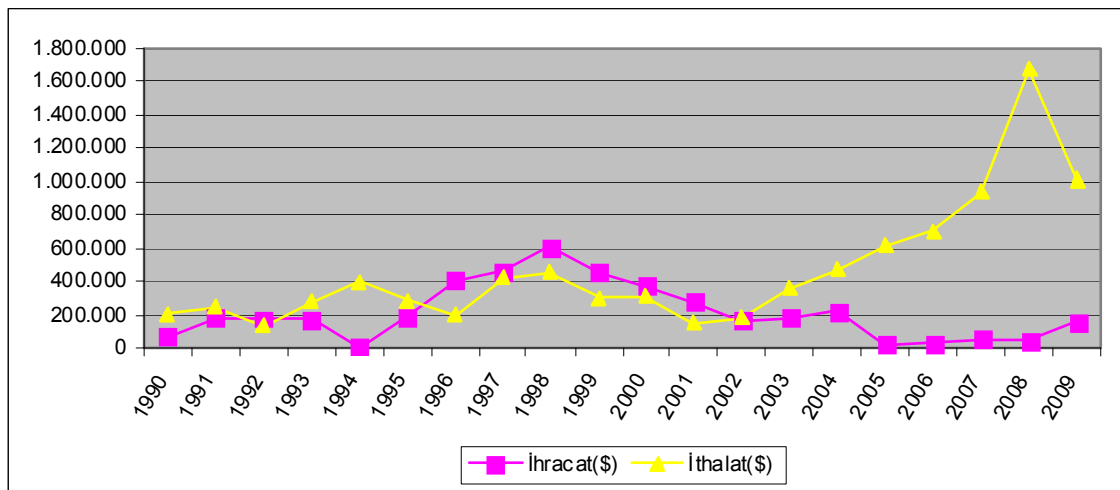

Şekil 3.46 Tall oil ve yağların 1990-2009 yılları arası toplam ihracat-ithalat miktarları.

Tall oil ve yağların 1990-2009 yılları arasındaki alt grup ithalat-ihracat miktarlarına bakıldığında önemli artış ve azalışlar göze çarpmaktadır. Örneğin; 1990-1993 yılları arasında sıfır olan ham tall oil ihracatı 1998 yılında 3,45 milyon kg'a kadar çıkmış, sonraki yıllar düşerek 2005-2007 yılları arasında tekrar sıfıra inmiştir. 2009 yılında ise 99 bin kg olarak gerçekleşmiştir. Aynı şekilde çam yağı ve çam yağı esansı ihracat değerlerine bakıldığında, çam yağı ihracatının çok küçük miktarlarda yapıldığı, en büyük ihracat miktarının 1998 yılında 30 bin kg olarak gerçekleştiği, 2009 yılında ise yeniden sıfıra indiği görülmektedir. Çam yağı esansı ihracatının ise 1990-1994 yılları arasında hiç yapılmadığı, 1999'da 6,4 bin kg olarak gerçekleştiği ve bu yıldan itibaren tekrar düşerek sıfır seviyelerine indiği

görülmektedir. Yine terebentin esansı ihracatının 1994, 1997, 1999 ve 2000 yıllarında hiç yapılmadığı, en fazla ihracatın 2002 yılında 15,3 bin kg ile gerçekleştiği görülmektedir. İthalat miktarlarına bakıldığında ise, özellikle ham tall oil ithalatındaki büyük farklılıklar göze çarpmaktadır. 1994 yılında 731 bin kg olan ham tall oil ithalatının sonraki yıllar büyük düşüş gösterdiği ve 2009 yılında hiç yapılmadığı görülmektedir. İşlenmiş tall oil ithalatının ise tam tersi bir durumla 1992 yılında 241 kg'dan, 2008 yılında 730 bin kg'a kadar çıktığı görülmektedir. Buradan Türkiye'nin tall oili ham olarak ihraç edip, işlenmiş olarak ithalatını yaptığı anlaşılmaktadır. Terebentin ithalatında ise göze çarpan bir durumun olmadığı, çam yağı ithalatının en fazla 2000 yılında 86 bin kg ile ve çam yağı esansı ithalatının ise en fazla 2002 yılında 16,2 bin kg ile gerçekleştiği görülmektedir (Tablo A.5-12).

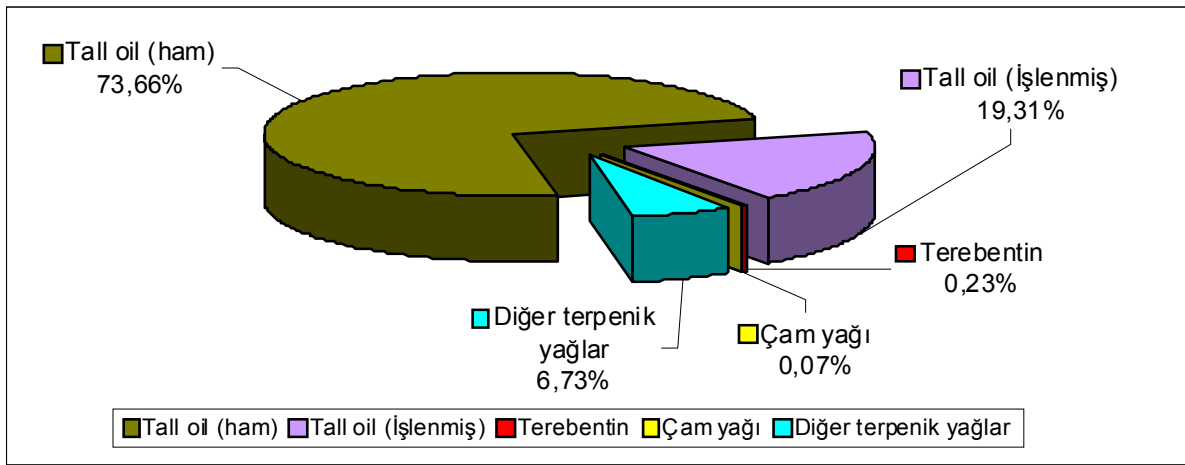
Tall oil ve yağların 1990-2009 yılları arasındaki parasal değerlerine bakıldığında ise hem ihracat hem de ithalatın dalgalı bir görünüm arz ettiği Şekil 3.47'den de anlaşılmaktadır. 1991 yılında 179 bin dolar olan ihracatın 1994 yılında 6,4 bin dolara kadar gerilediği, 1998 yılında ise 606 bin dolar ile en yüksek ihracat değerine ulaştığı görülmektedir. 2005 yılında tekrar 23 bin dolar seviyelerine düşen ihracat 2009 yılında ise 156 bin dolara çıkmıştır. Aynı şekilde 1990 yılında 204 bin dolar olan ithalat değeri de inişli çıkışlı bir görünüm arz etmiş ve 2008 yılında en yüksek seviyesine yani 1,67 milyon dolara ulaşmıştır. 2009 yılında ise düşerek 1 milyon dolara gerilemiştir.

Şekil 3.47 Tall oil ve yağların 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları.

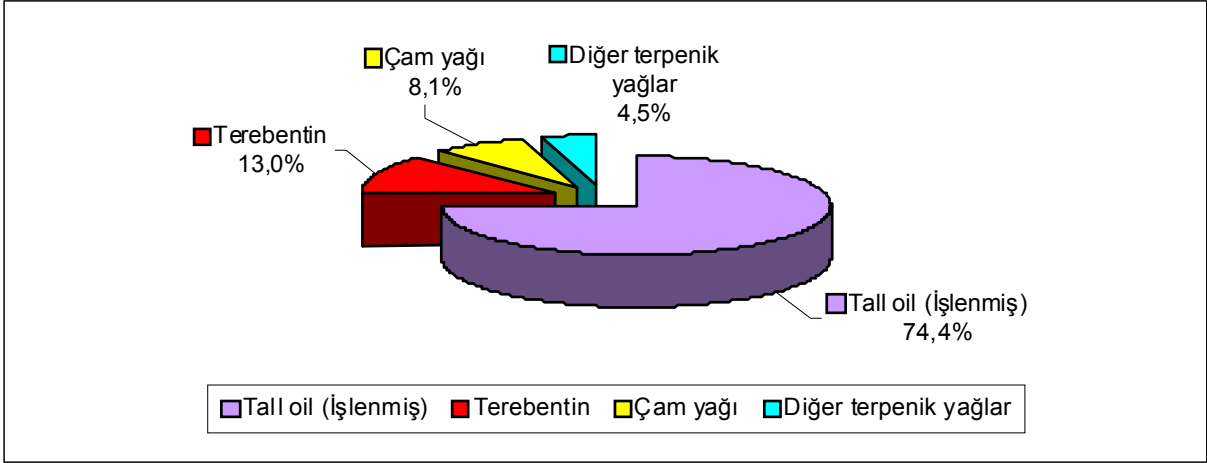
3.2.8.2 Tall Oil ve Yağların Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Şekil 3.48’de 2009 yılında Türkiye’de ihracatı yapılan tall oil ve yağların alt gruplarının toplamda meydana getirdiği paylar gösterilmektedir. Bu paylara bakıldığında en fazla ihracatı yapılan ürünün %73,66 (99 bin kg) ile ham tall oil olduğu görülmektedir. Bunu %19,31 ile işlenmiş tall oil takip ederken, terebentin ve çam yağının ise sırayla %0,23 (306 kg) ve %0,07 (88 kg) gibi diğerlerine nazaran daha küçük paylara sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %6,73’lük (9 bin kg) bir kısmı ise diğer terpenik yağlar oluşturmuştur.

Şekil 3.48 Tall oil ve yağların miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

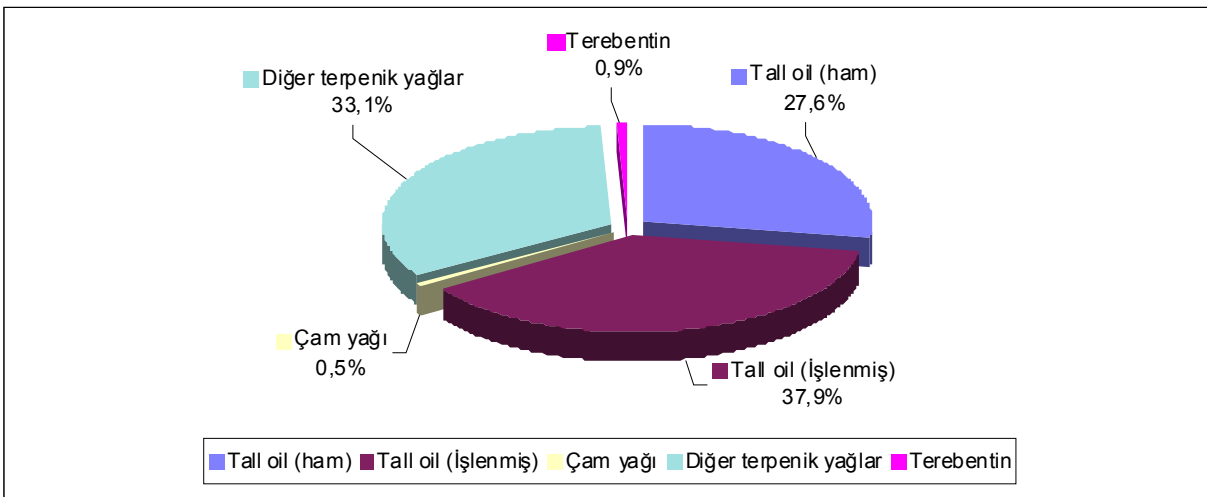
Şekil 3.49’da ise 2009 yılında Türkiye’de ithalatı yapılan tall oil ve yağların alt gruplarının toplamda meydana getirdiği paylar gösterilmektedir. Bu paylara bakıldığında en fazla ithalatı yapılan ürün % 74,4 (352 bin kg) ile işlenmiş tall oil olurken, bunu %13,0 (61,7 bin kg) ile terebentin ve %8,1 (38,1 bin kg) ile çam yağının takip ettiği görülmektedir. Bunların dışında % 4,5’lik (21,2 bin kg) bir kısımda ise diğer terpenik yağlar yer almaktadır.

Şekil 3.49 Tall oil ve yağların miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

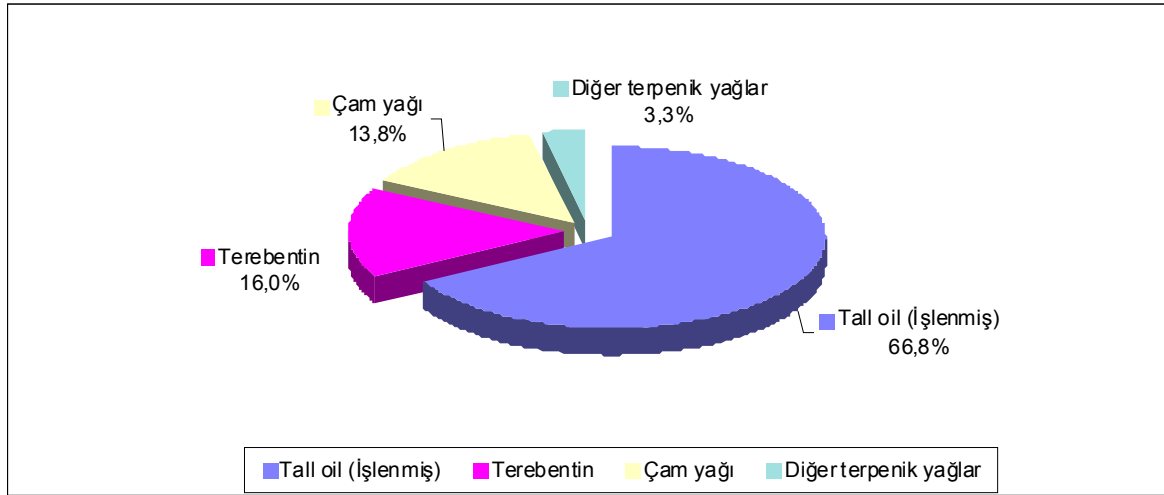
3.2.8.3 Tall Oil ve Yağların Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Şekil 3.50’de tall oil ve yağların 2009 yılı içerisindeki ihracat değerlerinin parasal dağılımı verilmiştir. Şekilden de görüldüğü üzere en fazla ihracat payına %37,9 (59,4 bin \$) ile işlenmiş tall oil sahip olurken ve bunu %27,6 (43,2 bin \$) ile ham tall oil takip etmiştir. Terebentin ve çam yağının ise sırayla %0,9 (1,4 bin \$) ve %0,5 (727 \$) ile diğerlerine nazaran daha az ihracat değerine sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %33,1’lik (51,9 bin\$) bir kısım ise diğer terpenik yağları oluşturmaktadır.

Şekil 3.50 Tall oil ve yağların parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

Türkiye’deki tall oil ve yağların 2009 yılı içerisindeki ithalat değerlerinin yüzdesel dağılımına bakıldığında ise en yüksek ithalat değerinin %66,8 (675 bin \$) ile işlenmiş tall oilde olduğu ve bunu %16 (162 bin \$) ile terebentin, %13,8 (139,9 bin \$) ile çam yağının takip ettiği görülmektedir. Bunların dışında % 3,3’lük (33,5 bin \$) bir kısmı ise diğer terpenik yağlar oluşturmuştur.

Şekil 3.51 Tall oil ve yağların parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

3.2.9 Tarifenin Başka Yerinde Yer Almayan Odun Dışı Bitkisel Ürünler

3.2.9.1 Tarifenin Başka Yerinde Yer Almayan ODBOÜ’lerin 1990–2009 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Durumu

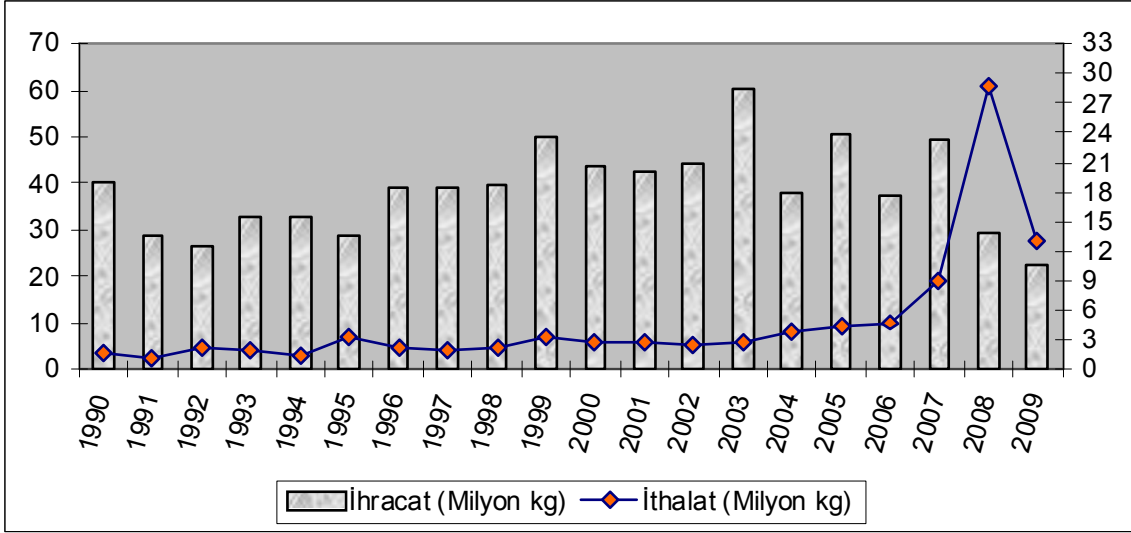
Tablo 3.10’da tarifenin başka yerinde yer almayan odun dışı bitkisel ürünlerin 1990-2009 yılları arası toplam ihracat, ithalat miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Tabloya genel olarak bakıldığında ihracatın ortalama 39 milyon kg, ithalatın ise 4,8 milyon kg olarak gerçekleştiği görülmektedir. 1990-1998 yıllarında 25-40 milyon kg arasında yapılan ihracat, 1999-2002’de ortalama 45 milyon kg, 2003’te 60 milyon kg, 2004-2009’da ise 20-50 milyon kg aralığında yapılmıştır. İthalat ise 1990-2006 yılları arasında 1,2-4,7 milyon kg aralığında, 2007’de 8,9 milyon kg, 2008’de ise 28 milyon kg olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise bir önceki yıla göre yaklaşık 15 milyon kg azalarak 13 milyon kg’a gerilemiştir.

Tablo 3.10 Tarifenin başka yerinde yer almayan odun dışı bitkisel ürünlerin ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri (TÜİK 2009;2010).

Yıllar	İhracat		İthalat		Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
1990	40047767	16080204	1786632	1105766	2000	43616143	12809169	2692195	2353837
1991	29008629	9754652	1222598	563975	2001	42684896	16963170	2751880	2277168
1992	26626859	5980868	2233000	939492	2002	43957475	8899140	2416734	1583874
1993	32859267	4947052	1981596	818505	2003	60433014	14450130	2844030	2481046
1994	32850853	6131552	1305436	927437	2004	38207568	12843648	3931255	2619589
1995	28942742	10742864	3227512	2277251	2005	50595981	14302976	4307851	2042688
1996	38886699	14586237	2192263	1823809	2006	37372848	11024146	4766289	2521497
1997	39331416	10923131	1921915	1809800	2007	49578123	16896406	8922549	2804986
1998	39840590	9842760	2277544	1944967	2008	29090614	17500764	28750443	3906136
1999	49707801	11202069	3164522	2449128	2009	22380416	9464511	13059557	3449177

Tablo 3.10 ve Şekil 3.52'ye beraber bakıldığında ihracat, en yüksek 2003 yılında 60 milyon kg ile, en düşük 2009 yılında 22 milyon kg ile yapılmış, aynı şekilde ithalat ise en yüksek 2008'de 28 milyon kg ile, en düşük 1991'de 1,2 milyon kg ile gerçekleşmiştir. 1990 yılında 40 milyon kg olan ihracat %33,5'lik bir azalmayla 1992 yılında 26,6 milyon kg'a gerilemiş, bu değer ise 2003 yılında %127 (2,27 kat) artarak en yüksek ihracat miktarına yani 60 milyon kg'a ulaşmıştır. 2009 yılında ise 2003'e göre %70 azalarak en düşük ihracat miktarı olan 22 milyon kg'a gerilemiştir. Tarifenin başka yerinde yer almayan odun dışı bitkisel ürünlerin ihracat miktarları incelendiğinde, ihracatın 1999-2007 yıllarında daha fazla yapıldığı görülmektedir. İhracattaki bu artışta özellikle pamuk linteri ihracatındaki yüksek rakamlar etkili olmuştur. Bu yıllarda pamuk üreticilerine verilen destekleme primleri üretimde artış sağlamış olabilir. Çünkü 2001 yılından itibaren pamuk üretimi yapan üreticilere, prim miktarına ek olarak %10, 2004 yılından itibaren ise %20 oranında sertifika farkı ödenmiştir (URL-11, 2011).

1991 yılında 1,2 milyon kg olan ithalat ise 1999'da %159 (2,59 kat), 2007'de %630 (7,3 kat) ve 2008'de %2252 (23,52 kat) artarak en yüksek ithalat miktarına yani 29 milyon kg'a ulaşmıştır. 2009 yılında ise bir önceki yıla göre %54,6 azalarak 13 milyon kg'a gerilemiştir. İthalatta ise özellikle 2008 yılındaki artış dikkat çekmektedir. Bu artış 2008 yılında yapılan yontulmaya elverişli sert tane ve kabuk ithalatındaki yükselmeden kaynaklanmıştır.

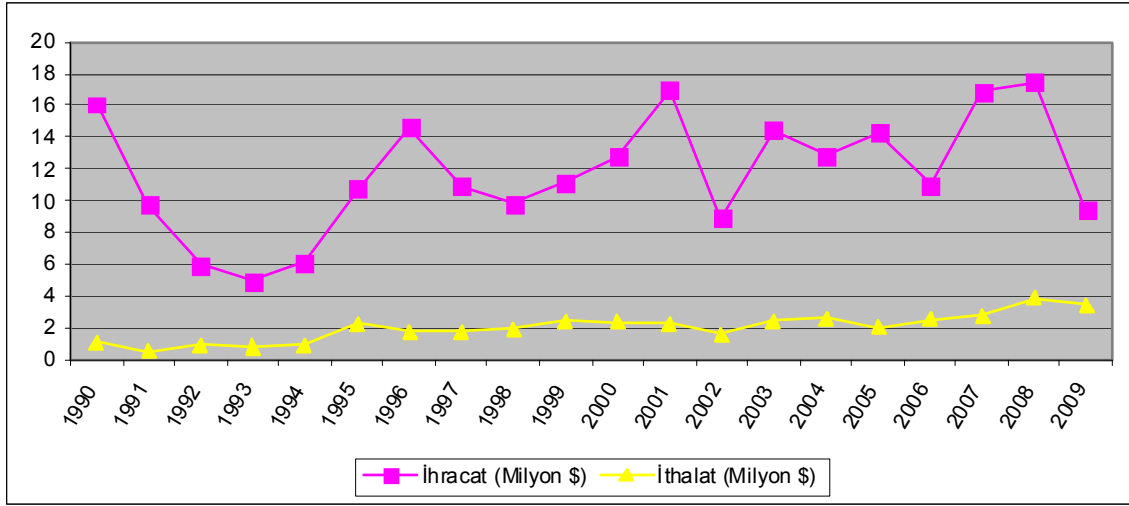

Şekil 3.52 Tarifenin başka yerinde yer almayan ODBOÜ'lerin 1990-2009 yılları arası toplam ihracat-ithalat miktarları.

Tarifenin başka yerinde yer almayan odun dışı orman ürünlerinin yıllar itibariyle alt gruplarının dış ticaret rakamları incelendiğinde ise en çok dikkat çeken ürünler şunlar olmuştur; 1992 yılında 25,5 milyon kg olan pamuk linteri ihracatı %132 (2.32 kat) artışla 2003 yılında 59,2 milyon kg'a çıkmış ancak 2009 yılında %63,5'lik bir azalmayla 21,6 milyon kg'a gerilemiştir. 1990 yılında 651 bin kg ile en yüksek ihracat miktarına sahip olan sumak ise dalgalı bir görünüm arz etmiş, 1992 yılında 2,3 bin kg, 2000, 2001 yıllarında 580 bin kg ve 2008 yılında 375 kg olarak gerçekleşmiştir. Çöven ihracatına bakıldığında 1993 yılında 267 bin kg olan ihracatın, 2008 yılında 56 bin kg'a gerilediği, mazı ihracatının ise önemli bir değişim göstermediği, en yüksek ihracatın 1996 yılında 617 bin kg ile gerçekleştiği görülmektedir. İthalata bakıldığında ise en çok dikkat çeken ürünün yontulmaya elverişli sert tanelerin olduğu görülmektedir. Çünkü 1990-1995 yılları arasında neredeyse hiç ithal edilmeyen bu ürün grubunun, 2008 yılında 24,5 milyon kg gibi büyük bir miktarla ithal edildiği görülmektedir. Aynı şekilde çöven ithalatı da 1990-1998 yılları arasında hiç yapılmamışken, 2007 yılında 550 bin kg'a kadar çıkmıştır. Kına ithalatının ise 2004'te 2,65 milyon kg ile en yüksek, 2008'de 1,1 milyon kg ile en düşük miktarda gerçekleştiği görülmektedir. Pamuk linteri ithalatı 1990-1994 (1992 hariç) arası hiç yapılmamış, 1999'de 1 milyon kg'a çıkmış ancak 2004 ve 2007 yıllarında yeniden sıfıra düşmüştür. Palamut ve palamut turnağı ise hiç ithal edilmemiştir (Tablo A.5-12).

Tarifede yer almayan diğer odun dışı orman ürünlerinin parasal değerlerine genel olarak bakıldığında (Şekil 3.53) hem ihracat hem de ithalatın dalgalı bir görünüm arz ettiği

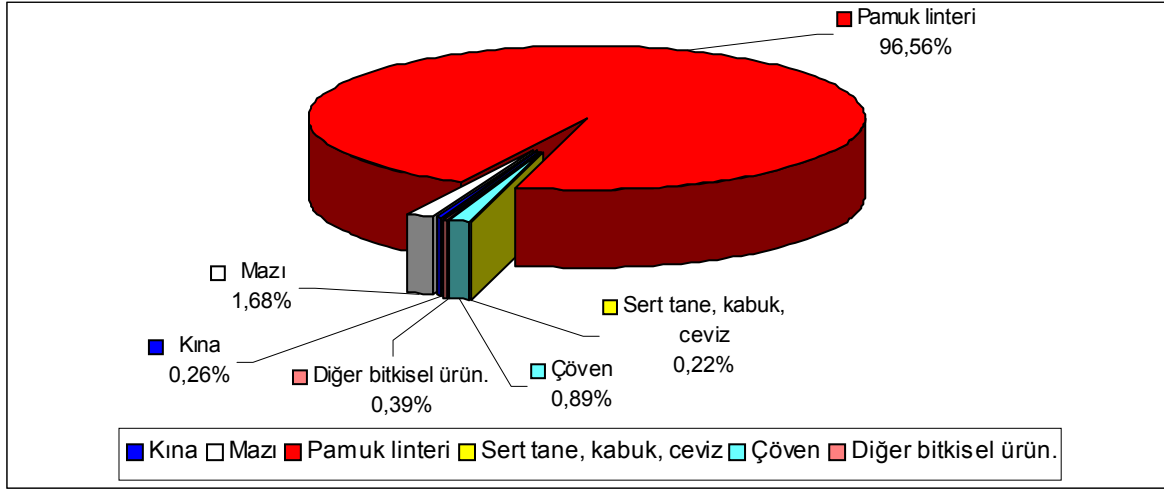
görülmektedir. 1990 yılında 16 milyon dolar olan ihracatın, 1993 yılında 4,9 milyon dolara gerilediği, ancak 1996'da 14,5 milyon doları, 2007'de ise tekrar 16 milyon doları aştığı görülmektedir. 2008'de 17,5 milyon dolar ile en yüksek değere ulaşan ihracat değeri 2009 yılında hemen hemen yarı yarıya düşerek 9,4 milyon dolara gerilemiştir. 1991 yılında 563 bin dolar olan ithalat ise 1995-2007'de 1,5-3 milyon kg aralığında seyretmiş ve 2008 yılından itibaren 3 milyon kg aşmıştır.

Şekil 3.53 Tarifenin başka yerinde yer almayan ODBOÜ'lerin 1990-2009 yılları arası ihracat-ithalat parasal dağılımları.

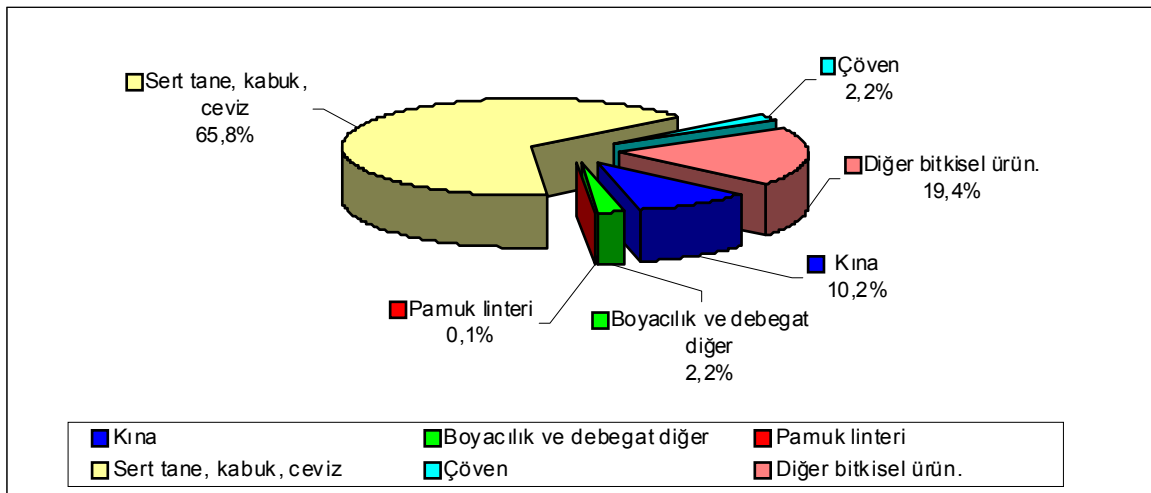
3.2.9.2 Tarifenin Başka Yerinde Yer Almayan ODBOÜ'lerin Miktar Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Şekil 3.54'te tarifenin başka yerinde yer almayan odun dışı bitkisel ürünlerin 2009 yılı ihracat dağılımları verilmiştir. Bu ürünler içerisinde en fazla ihracatı yapılan ürün %96,56 (21,6 milyon kg) ile pamuk linteri olurken, bunu %1,68 (377 bin kg) ile mazı takip etmektedir. %0,89 (199 bin kg) ile çöven, %0,22 ile (48 bin kg) yontulmaya elverişli sert taneler ve %0,26 (59 bin kg) ile kınanın ise diğerlerine oranla daha küçük ihracat paylarına sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %0,39'luk bir kısmı ise diğer bitkisel ürünler oluşturmuştur.

Şekil 3.54 Tarifenin başka yerinde yer almayan ODBOÜ'lerin miktar olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

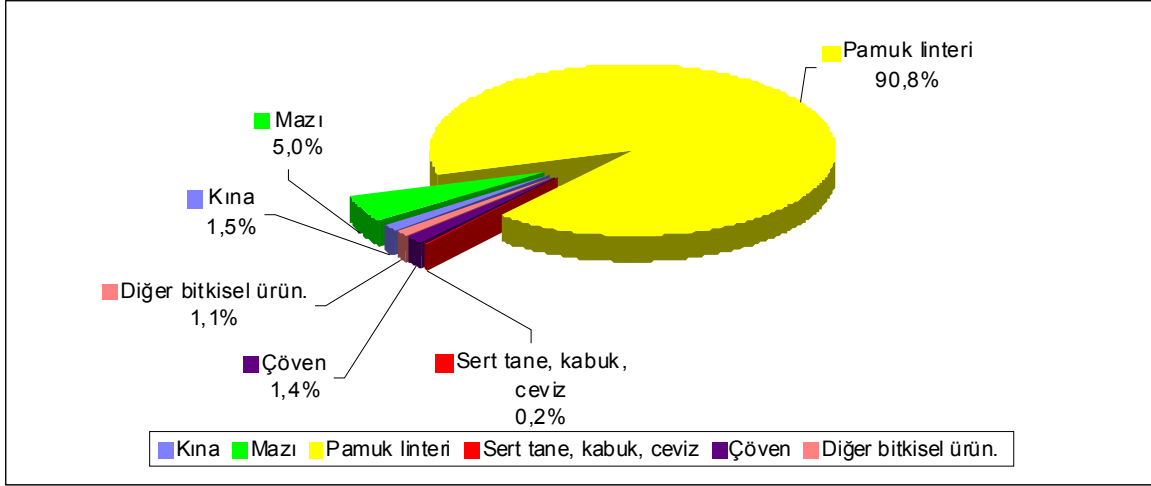
Şekil 3.55'te ise tarifenin başka yerinde yer almayan odun dışı bitkisel ürünlerin 2009 yılı ithalat dağılımları verilmiştir. Bu ürünler içerisinde en fazla ithalat miktarını %65,8 (8,6 milyon kg) ile yontulmaya elverişli sert taneler oluştururken bunu %10,2 (1,32 milyon kg) ile kına takip etmektedir. %2,2'lik payla çöven (294 bin kg), aynı paya sahip boyacılık ve debagatte kullanılan diğer ürünler (288 bin kg) ve %0,1 (19 bin kg) ile pamuk linterinin ise diğerlerine oranla daha az ithalat miktarına sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %19,4'lük (2,5 milyon kg) bir kısmı ise diğer bitkisel ürünler oluşturmaktadır.

Şekil 3.55 Tarifenin başka yerinde yer almayan ODBOÜ'lerin miktar olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

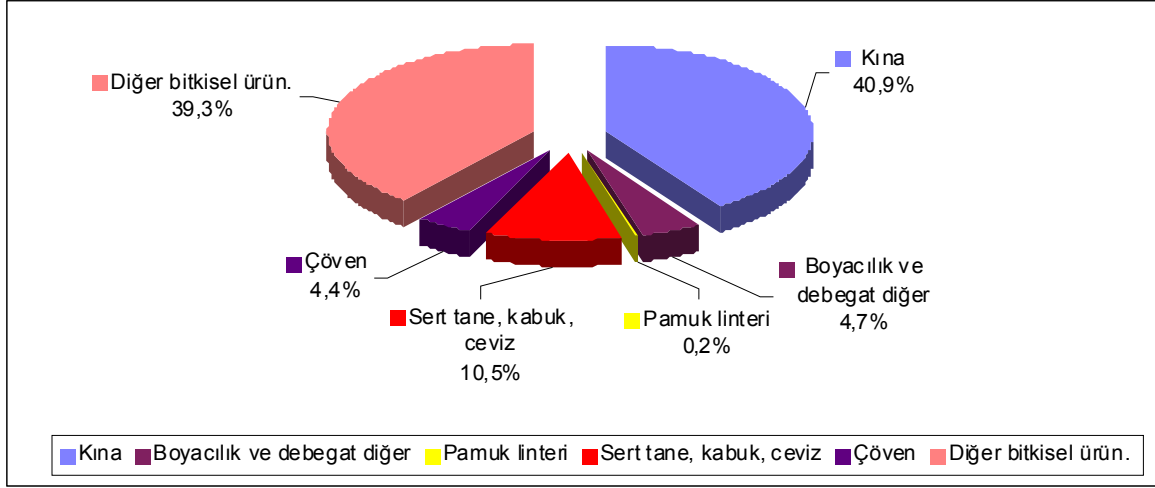
3.2.9.3 Tarifenin Başka Yerinde Yer Almayan ODBOÜ'lerin Parasal Değer Olarak 2009 Yılı Toplam İthalat-İhracat İçindeki Payları

Tarifenin başka yerinde yer almayan odun dışı orman ürünlerinin 2009 yılı ihracat parasal değerlerine bakıldığında (Şekil 3.56) en fazla ihracat değerinin %90,8'le (8,59 milyon \$) pamuk linterinden elde edildiği ve bunu %5 (468 bin \$) ile mazının takip ettiği görülmektedir. %1,5 (141 bin \$) ile kına, %1,4 (132 bin \$) ile çöven ve %0,2 (23 bin \$) ile yontulmaya elverişli sert tanelerin ise diğerlerine göre daha düşük ihracat değerine sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %1,1'lik (102 bin \$) bir payı ise diğer bitkisel ürünler oluşturmaktadır.

Şekil 3.56 Tarifenin başka yerinde yer almayan ODBOÜ'lerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ihracat içindeki payları.

Tarifede yer almayan odun dışı orman ürünlerinin parasal değer olarak 2009 yılı içerisindeki ithalat değerlerine bakıldığında ise (Şekil 3.57) en fazla ithalat değerine %40,9 (1,41 milyon \$) ile kınanın sahip olduğu ve bunu %10,5 (364 bin \$) ile yontulmaya elverişli sert tanelerin takip ettiği görülmektedir. %4,7'lik (161 bin \$) payla boyacılık ve debagatte kullanılan diğer ürünler, % 4,4'lük (150 bin \$) payla çöven ve %0,2'lik (7,7 bin \$) payla pamuk linterinin ise diğerlerine oranla daha az ithalat değerine sahip olduğu görülmektedir. Bunların dışında %39,3'lük (1,35 milyon \$) bir kısım ise diğer bitkisel ürünlerin değerini oluşturmaktadır.

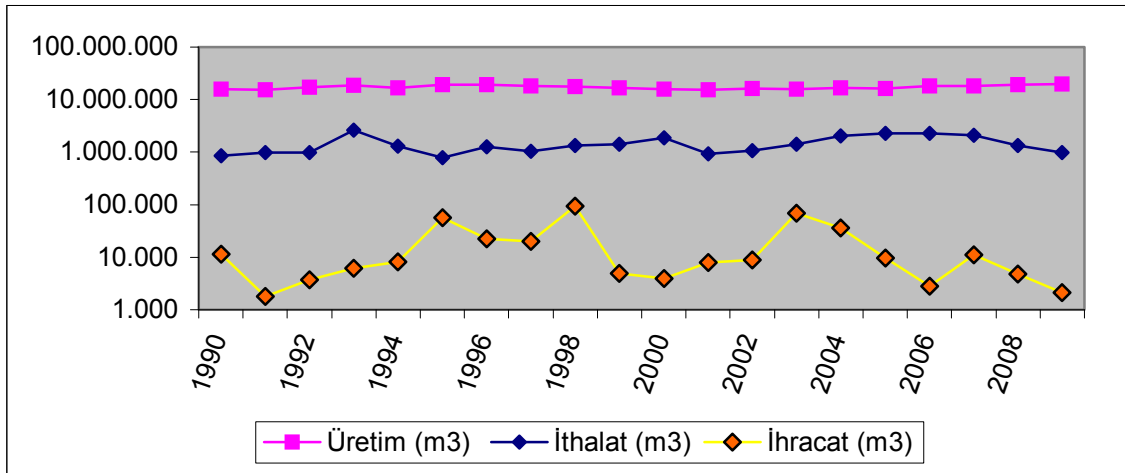
Şekil 3.57 Tarifenin başka yerinde yer almayan ODBOÜ'lerin parasal değer olarak 2009 yılı toplam ithalat içindeki payları.

3.3 TOMRUK VE ODOÜ'NÜN ÜRETİM, İHRACAT VE İTHALATININ KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 3.11 ve Şekil 3.58'de Türkiye'nin 1990-2009 yılları arasındaki tomruk üretim, ihracat ve ithalatının miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Tomruk üretim miktarlarına bakıldığında yıllar itibariyle göze çarpan bir değişimin olmadığı, üretimin genellikle 15-20 milyon m³ arasında gerçekleştiği görülmektedir. 1990 yılında 15,7 milyon m³ olan üretimin 1996 yılında %23'lük bir artışla 19,4 milyon m³'e ulaştığı ancak sonraki yıllarda kademeli olarak düşerek, 2001 yılında 15,3 milyon m³'e kadar gerilediği görülmektedir. 2009 yılında ise 2001 yılına göre %26,6'lık bir artışla yine 19,4 milyon m³'e çıkmıştır. Aynı şekilde ihracat ve ithalat miktarlarına bakıldığında ise ihracatın sürekli dalgalanmalar gösterdiği, 1991 yılında 1826 m³ iken 1998 yılında %4993 (50,9 kat) artarak en yüksek seviyesine yani 93 bin m³'e ulaştığı, sonraki yıllarda inişli çıkışlı bir durum gösterdiği ve 2000 yılında %95,7 azalarak 4000 m³'e gerilediği görülmektedir. 2003 yılında ise tekrar artarak 68,5 bin m³'e çıkan ihracat 2009 yılında %96,8 azalmayla yeniden 2147 m³'e gerilemiştir. İthalat miktarlarına bakıldığında ise özellikle 1993 yılındaki artış göze çarpmaktadır. 1990 yılında 857 bin m³ olan tomruk ithalatı %204 artışla 1993 yılında 2,6 milyon m³'e ulaşmıştır. Sonraki yıllarda ise 1-2 milyon m³ seviyelerinde seyreden ithalat 2004-2007 yılları arası 2 milyon m³'ü aşmış, 2009 yılında ise azalarak 983 bin m³'e gerilemiştir. 1993 yılında ithalatta meydana gelen artışta bu yıldaki gümrük ve eş etkili vergilerin kaldırılması etkili olmuştur. Vergilerin kaldırılması ile ithalat patlaması yaşanmış ve tomruk ithalat miktarı %200 civarında artış göstermiştir (Gültekin 2008).

Tablo 3.11 1990-2009 yılları arası Türkiye tomruk üretim, ihracat-ithalat miktar ve parasal değerleri (FAO 2010).

Yıllar	Üretim			İhracat		İthalat		Yıllar	Üretim			İhracat		İthalat	
	Miktar (x1000) (kg)	Miktar (m ³)	Değer (1000\$)	Miktar (m ³)	Değer (1000\$)	Miktar (m ³)	Değer (1000\$)		Miktar (x1000) (kg)	Miktar (m ³)	Değer (1000\$)	Miktar (m ³)	Değer (1000\$)	Miktar (m ³)	Değer (1000\$)
1990	15756	11543	1138	857342	111905	2000	15939	4000	1217	1883000	128616				
1991	15252	1826	1036	988908	69531	2001	15337	8000	464	937000	67306				
1992	16953	3701	453	995306	122784	2002	16122	9002	664	1061000	84399				
1993	18877	6125	842	2607973	294604	2003	15810	68567	2777	1401000	109444				
1994	16845	8200	1923	1315200	143648	2004	16503	36509	2157	2052888	180162				
1995	19279	56000	13231	784600	107884	2005	16185	9693	2818	2303600	220334				
1996	19411	22400	5065	1249000	148685	2006	18084	2781	260	2255000	236503				
1997	18050	20000	6871	1049000	131017	2007	18319	11000	4260	2082000	267784				
1998	17668	93000	7858	1346000	134400	2008	19420	4860	1658	1349000	218639				
1999	16608	5000	671	1430000	104153	2009	19430	2147	614	983000	113385				

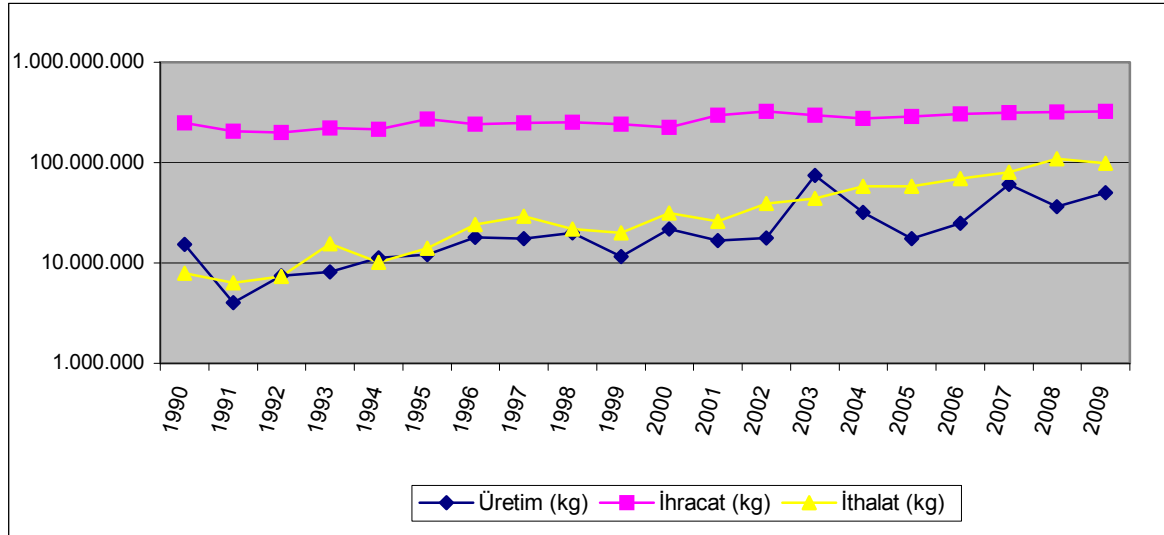
Şekil 3.58 1990-2009 yılları arası Türkiye tomruk üretim ihracat ve ithalat miktarları.

Tablo 3.12 ve Şekil 3.59’da Türkiye’deki odun dışı orman ürünlerinin üretim, ihracat, ithalat miktar ve değerleri genel toplam olarak verilmiştir. Şekillerden de görüldüğü üzere 1990 yılında 15,3 milyon kg olan ODOÜ üretiminin bir sonraki yıl %73,8 azalarak 4 milyon kg’a gerilediği görülmektedir. Sonraki yıllarda inişli çıkışlı bir durum gösteren üretim 2003 yılında en yüksek seviyesine yani 74,5 milyon kg’a ulaşmış, 2009 yılında ise bu değer %33 azalarak 49,8 milyon kg’a gerilemiştir. ODOÜ ihracatına bakıldığında ise daha çok artan yönde bir görünüm arz ettiği ve ortalama 265 milyon kg olarak gerçekleştiği görülmektedir. 1991 yılında 204 milyon kg olan ODOÜ ihracatının 2009 yılı sonunda %58’lik (1,58 kat) bir artışla 323 milyon kg’a ulaştığı görülmektedir. Aynı şekilde ithalatta da artan bir durum söz konusu

olup, ortalama 38 milyon kg olan ithalatın, 1991 yılında 6,3 milyon kg iken, 2008 yılında %1615 (17,1 kat) artarak 109 milyon olduğu görülmektedir.

Tablo 3.12 1990-2009 yılları arası Türkiye odun dışı orman ürünlerinin toplam üretim, ihracat- ithalat miktar ve parasal değerleri (OGM 2010; TÜİK 2009;2010).

Yıllar	Üretim			İhracat			İthalat			Yıllar	Üretim			İhracat			İthalat		
	Miktar (x1000) (kg)	Miktar (x1000) (kg)	Değer (1000\$)	Miktar (x1000) (kg)	Değer (1000\$)	Miktar (x1000) (kg)	Değer (1000\$)	Miktar (x1000) (kg)	Değer (1000\$)		Miktar (x1000) (kg)	Miktar (x1000) (kg)	Değer (1000\$)	Miktar (x1000) (kg)	Değer (1000\$)	Miktar (x1000) (kg)	Değer (1000\$)		
1990	15331	249976	548945	7965	10796	2000	21845	223996	470781	31211	34231								
1991	4009	204214	447683	6384	8803	2001	16654	295358	612663	25847	27680								
1992	7502	200184	427358	7380	10890	2002	17647	321586	519534	39160	50813								
1993	8194	220024	495652	15504	17021	2003	74508	296112	558589	43768	58273								
1994	11284	212907	595643	10093	13592	2004	31971	273755	890532	58471	75386								
1995	12148	271807	703068	14079	22337	2005	17480	286889	1383965	58189	97886								
1996	17960	241343	555829	24202	35432	2006	24998	305955	1103727	69431	133819								
1997	17545	250037	757006	29216	37192	2007	60339	313788	1194969	80521	165238								
1998	19977	251195	710939	21847	30988	2008	36257	320454	1162376	109475	218507								
1999	11553	241914	550731	20042	25955	2009	49872	323043	1082350	99047	218037								

Şekil 3.59 1990-2009 yılları arası Türkiye odun dışı orman ürünleri üretim, ihracat ve ithalat miktarları.

Tablo 3.13'de Türkiye'de 1990-2009 yılları arasında üretim, ihracat ve ithalatı yapılan ODOÜ'ler içerisinde en fazla miktara sahip on ürünün 20 yıllık toplam miktar ve sıralamaları verilmiştir. Tabloya bakıldığında Türkiye'nin bu 20 yıllık zaman diliminde en fazla üretimini yaptığı odun dışı orman ürününün 173,5 milyon kg ile çalı olduğu, bunu 117,5 milyon kg ile

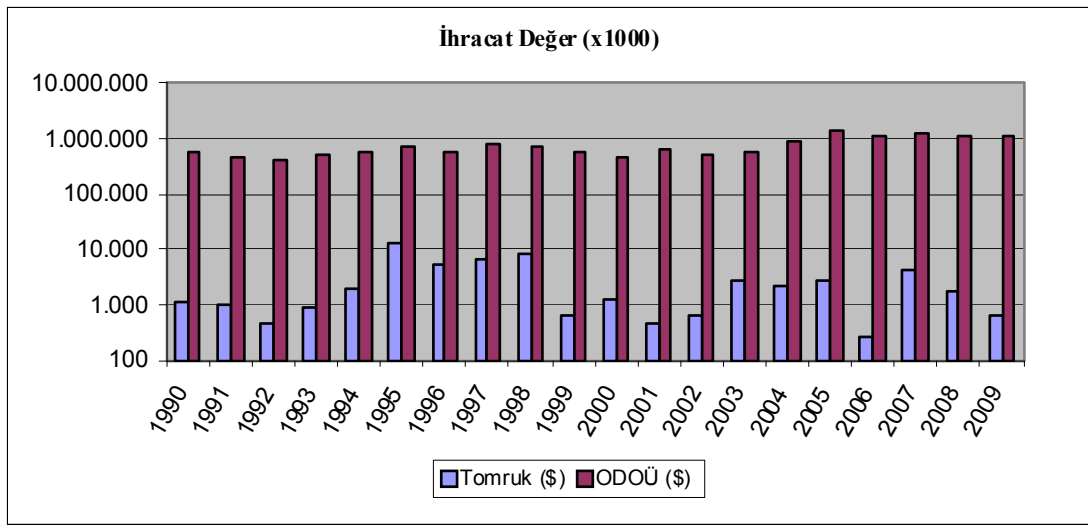
defne ve 48,1 milyon kg ile kekiğin takip ettiği görülmektedir. Aynı şekilde en fazla ihracatın ise 2,8 milyar kg ile fındık, 757 milyon kg ile pamuk linteri ve 539 milyon kg ile bazik krom sülfatta yapıldığı görülmektedir. En çok ithalat ise 154 milyon kg ile ceviz, 129 milyon kg ile sentetik organik maddeler ve 79 milyon kg ile kivi de gerçekleşmiştir.

Tablo 3.13 1990–2009 yılları arasında toplamda en fazla üretim, ihracat, ithalatı yapılan ODOÜ’ler.

No	ÜRETİM		İHRACAT		İTHALAT	
	ODOÜ	Miktar (Milyon kg)	ODOÜ	Miktar (Milyon kg)	ODOÜ	Miktar (Milyon kg)
1	Çalılar	173,5	Fındık	2.861,0	Ceviz	154,81
2	Defne Sürgünü	117,5	Pamuk Linteri	757,12	Debagatte Kull. Sentetik Org. Maddeler	129,69
3	Kekik	48,1	Bazik Krom Sülfat	539,35	Kivi	79,84
4	Fıstık Çamı Kozalağı	27,4	Kimyon	163,09	Badem	56,55
5	Adaçayı	9,3	Nar	162,32	Yontulmaya Elverişli Sert Taneler	41,27
6	Ladin	8,6	Kekik	155,07	Kına	36,31
7	Mersin	6,8	Kestane	118,87	Bazik Krom Sülfat	34,55
8	Biberiye	5,3	Defne	91,12	Mimoza	26,68
9	Harnup	3,73	Çilek	82,54	Müstahzarlar	23,83
10	Kestane	3,2	Anason	64,49	Kebrako	19,79

1990-2009 yılları arasında ODOÜ’lerin ihracat ve ithalat miktarları 9 kategori altında incelendiğinde ise kurutulmuş meyveler içerisinde en fazla ihracat sırayla fındık (2,86 milyar kg), kestane (118,8 milyon kg), antep fıstığı (30,1 milyon kg) ve çam fıstığında (15,5 milyon kg), ithalat ise ceviz (154 milyon kg) ve bademde (56 milyon kg), taze meyveler içerisinde ihracat nar (162,3 milyon kg) ve çilekte (82,5 milyon kg), ithalat ise kivi (79,8 milyon kg) ve narda (6,57 milyon kg); baharatlarda ihracat en fazla kimyon (163 milyon kg), kekik (155 milyon kg), defne (91,1 milyon kg) ve anasonda (64,4 milyon kg), ithalat yine kimyon (10,2 milyon kg), kekik (8,4 milyon kg) ve anasonda (3,58 milyon kg); bitki ve bitki kısımlarında ihracat adaçayı (22,3 milyon kg), meyan kökü (20,7 milyon kg) ve ıhlamurda (3,8 milyon kg), ithalat ise adaçayı (7,47 milyon kg), yabani güvey otu (901 bin kg) ve ıhlamurda (748 bin kg); tabii sakız ve reçinelerde ihracat, kitre (620 bin kg), sığıla yağlı reçine (215 bin kg) ve zamkta (94 bin kg), ithalat arap zamkı (3,56 milyon kg), lak (681 bin kg) ve günlükte (592 bin kg); debagatte kullanılan bitkisel ürünler içerisinde ihracat bazik krom sülfat (539,3 milyon kg), boya meşesi palamudu (16,6 milyon kg) ve sumak hülasesında (9,7 milyon kg), ithalat

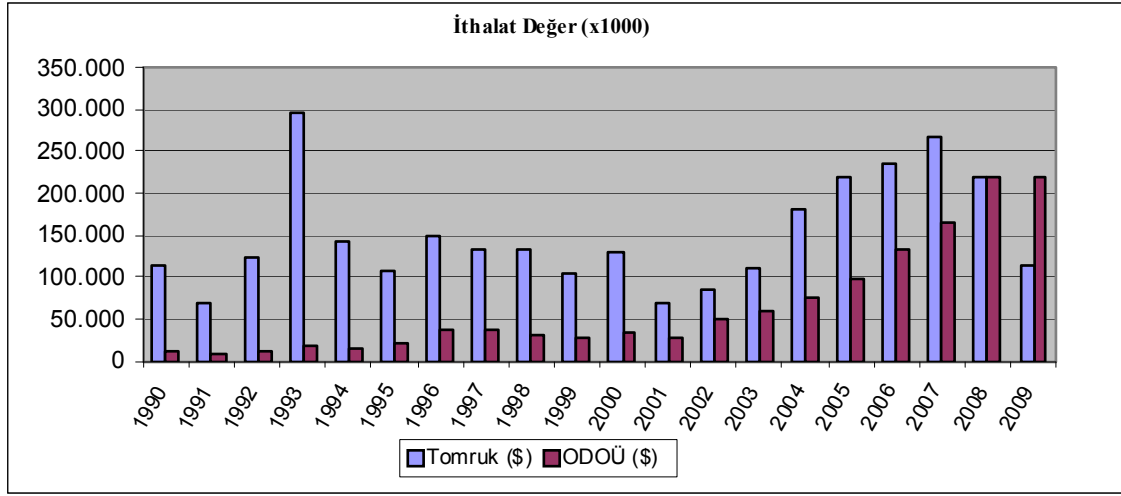
sentetik organik maddeler (129,6 milyon kg), bazik krom sülfat (34,5 milyon kg), mimoza hülasesi (26,6 milyon kg) ve müstahzarlarda (23,8 milyon kg); uçucu yağlar rezinoitler ve terpenik yan ürünler içerisinde en fazla ihracat gülden elde edilen uçucu yağ (2,8 milyon kg), uçucu yağ konsantreleri (1,83 milyon kg), limon uçucu yağı (423 bin kg) ve kekik uçucu yağında (392 bin kg), ithalat ise oğul otu uçucu yağı (1,86 milyon kg), portakal uçucu yağı (1,78 milyon kg), mentha-piperita uçucu yağı (788 bin kg) ve limon uçucu yağında (534 bin kg); tall ve yağlarda ise en fazla ihracat ham tall oil (13,8 milyon kg), terebentin (98,6 bin kg) ve çam yağında (60,9 bin kg), ithalat ise işlenmiş tall oil (4,44 milyon kg) ve çam yağında (997 bin kg) gerçekleştirilmiştir.

Şekil 3.60 Türkiye'nin yıllar itibariyle ODOÜ ve tomruk ihracat gelirleri.

Şekil 3.60'da Türkiye'nin tomruk ve ODOÜ ihracatından elde ettiği gelirin yıllar itibariyle dağılımları gösterilmiştir. Şekilden de görüldüğü üzere 1990-2009 yılları arasında Türkiye'nin ODOÜ'den elde ettiği gelir, tomruğa oranla tüm yıllarda daha fazla olmuştur. 1990 yılında 1.14 milyon dolarlık tomruk ihracatına karşılık, 549 milyon dolarlık ODOÜ ihracat geliri elde edildiği görülmektedir. 1993 yılında 453 bin dolara kadar gerileyen tomruk ihracatı 1995 yılında en yüksek seviyesine yani 13,2 milyona ulaşmıştır. Aynı yıl ODOÜ ihracat değerine bakıldığında ise 703 milyon dolar ile tomruğa oranla %5213 daha fazla gelir elde edildiği görülmektedir. 2005 yılında ODOÜ ihracat değerinin 1.38 milyar dolar ile en yüksek seviyeye ulaştığı ve bu yıldan itibaren 1 milyar doların üzerinde gerçekleştiği görülmektedir. 2009 yılında Türkiye'nin ODOÜ ve tomruk ihracatından elde ettiği gelirlere bakıldığında ise 1,08 milyar dolarlık ODOÜ ihracatına karşılık, 614 bin dolarlık tomruk ihracat geliri elde

edildiği yani 2009 yılında ODOÜ'den elde edilen gelirin tomruğa oranla 1762 kat daha fazla olduğu görülmektedir.

Şekil 3.61 Türkiye'nin yıllar itibariyle ODOÜ ve tomruk ithalat değerleri.

Tomruk ve ODOÜ ithalat değerlerine bakıldığında ise (Şekil 3.61), ihracata göre tam tersi bir durum söz konusu olmuş, yani hemen hemen bütün yıllarda tomruk ithalat değeri, ODOÜ ithalat değerinden daha fazla gerçekleşmiştir. 1990 yılında 112 milyon dolar olan tomruk ithalatının, 1993 yılında 294 milyon dolar ile en yüksek değere ulaştığı görülmektedir. Sonraki yıllar düşen bu değer 2001 yılında en düşük seviyesine yani 67 milyon dolara gerilemiştir. ODOÜ ithalat değerlerine bakıldığında ise 1990 yılında 10,7 milyon dolar iken 1991 yılında en düşük seviyeye yani 8,8 milyon dolara gerilediği ve sonraki yıllar kademeli bir artışla 2008 yılında 218,5 milyon dolar ile en yüksek değere ulaştığı görülmektedir. ODOÜ ithalat değerinin tomruk ithalat değerinden fazla olduğu tek yıl ise 2009 yılı olmuştur. Bu yılda 218 milyon dolarlık ODOÜ ithalatına karşılık 113 milyon dolarlık tomruk ithalatı gerçekleşmiştir. Ancak bu yıldaki değişim ODOÜ ithalatındaki artıştan değil, tomruk ithalatındaki azalıştan kaynaklanmıştır. Çünkü 2007 yılında 267 bin kg olan ithalatın 2009 yılında yaklaşık %57'lik bir azalma gösterdiği görülmektedir. Bu azalışta ithalat maliyetlerindeki artış ve giderek zorlaşan yuvarlak odun ithalat imkânlarının etkili olduğu düşünülmektedir.

BÖLÜM 4

SONUÇ VE ÖNERİLER

Odun dışı bitkisel orman ürünlerinden sağlanan faydaların kırsal ve kentsel yerleşim birimlerinde yaşayan kitleler tarafından farkına varılmasına paralel olarak kullanım alanı ve yoğunluğu her geçen gün artmaktadır. Bu bağlamda ODOÜ'lerin üretim, ihracat ve ithalatına yönelik analiz ve değerlendirmelerin yapılması üretim, pazarlama süreçleri ve teşvik açısından önem taşımaktadır.

Bu çerçevede, Türkiye'nin odun dışı orman ürünleri hakkında kapsamlı bilgiler vermek, yıllar itibariyle bu ürünlerin üretim, ihracat, ithalat miktar ve değerlerinde meydana gelen değişimleri incelemek, Türkiye için ihracatta önemli olan odun dışı orman ürünlerini belirlemek ve ODOÜ'nün Türkiye'ye sağladığı katkıları vurgulamak amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Çalışmada Türkiye'nin 1990-2009 yılları arasındaki üretim, ihracat ve ithalat rakamları kullanılmış ve bu rakamlar uygun bir şekilde tasnif edilip sınıflandırıldıktan sonra tablo ve grafiklere dönüştürülmüştür. Daha sonra bu ürünlerle ilgili yorumlama ve değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca bu çalışma odun dışı orman ürünleri üretim ve dış ticaretinin, Türkiye çapında geniş kapsamlı olarak değerlendirilmesinde bir ilk olması nedeniyle ayrı bir önem arz etmiş ve ileride yapılacak olan benzer araştırmalara öncülük etmesi amaçlanmıştır.

Yukarıda söz konusu edilen amaç ve hedefler doğrultusunda yapılan bu çalışmada, şu sonuçlar elde edilmiştir:

Türkiye'de 1990-2009 yılları arasında ortalama 24 milyon kg olarak gerçekleşen ODOÜ üretimi en yüksek 74,5 milyon kg ile 2003 yılında, en düşük ise 4 milyon kg ile 1991 yılında yapılmıştır. 2003 yılındaki bu artışta özellikle çalı, defne ve fıstık çamı kozalağı üretimindeki artışlar etkili olmuştur. 1991 yılında ise biberiye, çalı, ıhlamur ve kestane gibi ürünlerin üretimlerinin hiç yapılmaması üretimde düşüşe neden olmuştur. 20 yıllık zaman diliminde

toplam üretim içerisinde en fazla üretim miktarına sahip ürünler sırayla çalı, defne, kekik, fıstık çamı kozalağı, ada çayı, ladin, mersin, biberiye, harnup ve kestane olmuştur. Odun dışı orman ürünlerinin alt gruplarının 2009 yılı içerisindeki üretim miktarlarında ise %41 (20,6 milyon kg) ile defne ilk sırayı alırken, bunu %33,1 (16,5 milyon kg) ile çalı, %12,6 (6,3 milyon kg) ile fıstık çamı kozalağı ve % 2,4 (1,17 milyon kg) ile kekik takip etmiştir.

Türkiye'nin odun dışı orman ürünlerinin ihracat ve ithalat değerleri ise dokuz kategori altında değerlendirilmiş ve bu değerlendirmelerden şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Türkiye'deki kurutulmuş meyvelerin dış ticaret rakamları incelendiğinde, daha çok ihracat lehine bir eğilim gerçekleşmiştir. 1990-2009 yılları arasında toplamda en fazla ihraç edilen ürünler sırayla fındık, kestane, antep fıstığı ve çam fıstığı olmuştur. Bu 20 yıllık zaman diliminde ortalama 152 milyon kg olan ihracat, en yüksek 196 milyon kg ile 1995 yılında, en düşük ise 119 milyon kg ile 2000 yılında gerçekleşmiştir. Kurutulmuş meyvelerin 1990-2009 yılları arasındaki dağılımlarında özellikle 1995, 2001 ve 2002 yıllarındaki yüksek ihracat rakamları dikkat çekmektedir. Fındık ihracatının bu yıllarda yüksek miktarlarda yapılması ihracattaki artışın en önemli sebebidir. Bu artışta artan destekleme fiyatları ve fındık ihracat fonunun düşürülmesi gibi avantajların etkili olduğu düşünülmektedir. Kurutulmuş meyvelerin alt gruplarının 2009 yılındaki ihracat dağılımlarında ise en yüksek payı %90,9 (129 milyon kg) ile fındık oluştururken, bu üründen 711,9 milyon dolar ihracat geliri elde edilmiştir. Aynı şekilde 1990-2009 yılları arasında ithalat miktarlarına bakıldığında ortalama 12 milyon kg olan ithalatın en fazla 47,3 milyon kg ile 2009 yılında, en düşük 189 bin kg ile 1990 yılında yapıldığı görülmektedir. 20 yıllık zaman diliminde ceviz, badem ve fındık en çok ithal edilen ürünler olmuştur. Kurutulmuş meyvelerin ithalat rakamlarında özellikle 2009 yılındaki artış dikkat çekmektedir. Bu artışta üretiminin yeterince desteklenmemesi ve maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle ithal edildiği düşünülen badem ve cevizin etkili olduğu görülmektedir. 2009 yılı toplam ithalat içerisindeki dağılımlarında ise ilk sırayı %66 ile (30,8 milyon kg) ceviz almış ve 87,5 milyon dolar gibi bir ithalat değerine sahip olmuştur.

Türkiye'nin 1990-2009 yılları arasındaki taze meyve dış ticaret rakamlarına bakıldığında ise ihracatın ithalattan daha fazla yapıldığı görülmektedir. Ortalama 12,5 milyon kg ile gerçekleşen ihracat, en yüksek 64 milyon kg ile 2009 yılında, en düşük 881 bin kg ile 1991 yılında yapılmıştır. 1990-2009 yılları arasında en çok ihraç edilen ürünler sırayla nar ve çilek olurken, özellikle 2009 yılındaki ihracat artışında bu ürünler büyük rol oynamıştır.

Üreticilerin modern üretim tekniklerini kullanarak daha kaliteli ve verimli ürün yetiştirmeye başlamaları ve Tarım Bakanlığı'nın teşvik edici uygulamaları nar ve çilek üretim artışında etkili olan nedenlerden bazılarıdır. 2009 yılı içerisindeki ihracat dağılımlarında ise %63,5'lük (40,8 milyon kg) payla nar ilk sırayı alırken, bu üründen 39,1 milyon dolar ihracat geliri elde edilmiştir. Taze meyve ithalatına bakıldığında ise ortalama 4,3 milyon kg olan ithalatın, en yüksek 11,6 milyon kg ile 2007 yılında, en düşük 684 bin kg ile 1992 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Kivi ve nar en çok ithal edilen meyveler olurken, 2007 yılındaki ithalat artışında kivi ithalatındaki yüksek rakamlar etkili olmuştur. Türkiye'nin kivi tüketiminde iç talebi karşılayamaması bu artışta en önemli etken olarak gösterilebilir. 2009 yılı toplam ithalat miktarı içerisindeki dağılımlarda ise ilk sırayı %96,1 (10,7 milyon kg) ile kivi almış ve 3,2 milyon dolarlık bir ithalat değerine sahip olmuştur.

Türkiye odun dışı orman ürünlerinin dış ticaret rakamlarının incelenmesinde ele alınan kategorilerden bir diğeri olan baharat ve baharat türevleri içerisinde ise en çok ihraç edilen ürünler sırayla kimyon, kekik, defne, anason ve rezene olmuştur. Ortalama 26,5 milyon kg olarak gerçekleşen baharat ihracatı, en düşük 16 milyon kg ile 1991 yılında, en yüksek 43,2 milyon kg ile 2002 yılında yapılmıştır. 2002 yılında meydana gelen bu artışta kimyon ihracatı etkili olmuştur. Çünkü 1992 yılında 2,29 milyon kg olan ihracat, 2002'de 23,8 milyon kg'a kadar çıkmıştır. Bu artışta GAP bölgesindeki sulama alanlarının arttırılması ve üretim alanlarının genişletilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Baharatların 2009 yılı içerisindeki alt gruplarının ihracat dağılımlarında ise ilk sırayı %35,81 (11,5 milyon kg) ile kekik ve %28,28 (9 milyon kg) ile defne alırken kekikten 28,6 milyon dolar, defneden ise 24,3 milyon dolar ihracat geliri elde edilmiştir. İthalat dağılımları incelendiğinde ise 2000 ve 2007 yılındaki artışlar dikkat çekmiştir. Ortalama 2 milyon kg olan baharat ithalatı, en düşük 1991 yılında 114 bin kg ile, en yüksek 2007 yılında 4,5 milyon kg ile gerçekleşmiştir. 2007 yılındaki bu artışta kekik ithalatı etkili olmuştur. Çünkü önceki yıllarda çok az miktarda yapılan ithalat, bu yılda 2,3 milyon kg olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılı içerisindeki ithalat dağılımlarında ise en fazla ithalat payına %23,7 (1 milyon kg) ile çörek otu sahip olurken bu ürünlerin parasal dağılımlarda en fazla ithalat değerini %21,3 (1,19 milyon \$) ile kekik ve %14,8 (830 bin \$) ile çörek otu oluşturmuştur.

Türkiye'nin 1990-2009 yılları arasındaki bitki ve bitki kısımları ihracat rakamları incelendiğinde, en fazla ihraç edilen ürünler içerisinde ilk sırayı adaçayı, meyan kökü ve ihlamur almıştır. İhracatın ithalattan fazla yapıldığı bu grupta ortalama 3,5 milyon kg olan

ihracat, en yüksek 5,42 milyon kg ile 1999 yılında, en düşük 2,73 milyon kg ile 2001 yılında yapılmıştır. Bitki ve bitki kısımları ihracatında özellikle 1999 yılındaki artış ve bu yıldan sonraki düşüş dikkat çekmektedir. 1999 yılındaki artışta daha önceki yıllarda ihracatı çok az yapılan haşhaş kellesinin bu yılda 2 milyon kg ihraç edilmesi etkili olurken, bu yıldan sonraki düşüşte ise aşırı toplama ve kötü bir işletme sonucu, soyu giderek tüketilmekte olan meyan kökü üretimindeki azalma etkili olmuştur. Bitki ve bitki kısımlarının 2009 yılı içerisinde alt gruplarının ihracat dağılımlarında ise %43,1 (1,5 milyon kg) ile adaçayı ilk sırayı alırken bu üründen 6 milyon \$ ihracat geliri elde edilmiştir. Aynı şekilde bitki ve bitki kısımlarının 20 yıllık ithalat miktarları incelendiğinde ise ortalama 825 bin kg olarak gerçekleşen ithalat en yüksek 1,82 milyon kg ile 2008 yılında, en düşük ise 34 bin kg ile 1991 yılında yapılmıştır. Adaçayı, yabani güvey otu ve ihlamur en çok ithal edilen odun dışı bitkisel ürünler olmuştur. 2009 yılı ithalat dağılımlarında ise ilk sırayı %31,8'lik (546 bin kg) bir payla yine adaçayı almış ve 1,55 milyon dolarlık bir ithalat değerine sahip olmuştur.

Türkiye'nin tabii sakız ve reçine dış ticaret rakamlarına bakıldığında ise, son 4 yılda daha çok dışa bağımlı bir durum söz konusu olmuştur. Yani, Türkiye'nin bu odun dışı orman ürünlerini son 4 yılda ihraçtan çok ithal ettiği görülmektedir. Türkiye'nin 1990-2009 yılları arasında en fazla ihraç ettiği tabii sakız ve reçine ürünleri sırayla kitre, sığla yağı ve zamk olmuştur. 1990-2009 yılları arasındaki ihracat rakamlarına bakıldığında, ortalama 500 bin kg olan ihracat, en yüksek 1,79 milyon kg ile 2004 yılında, en düşük ise 29,4 bin kg ile 2006 yılında yapılmıştır. Tabii sakız ve reçinelerin ihracat rakamlarında özellikle 2006 yılındaki düşüş dikkat çekmektedir. İhracatta meydana gelen bu büyük düşüşte 2004 yılından itibaren reçine üretiminin hiç yapılmamış olması etkili olmuştur. Düşük kaliteli üretim, yüksek maliyetler, ilkel teknikler gibi birçok neden, üretim kaybına neden olmakta bu da ihracatı azaltmaktadır. Tabii sakız ve reçinelerin alt gruplarının 2009 yılı içerisindeki ihracat dağılımlarında ise ilk sırayı %21'lik (15 bin kg) miktarla lak alırken bunu %6,9 (4,9 bin kg) ile saluz adası ve mastikası takip etmiştir. Bu ürünlerden lak 67,5 bin dolarlık bir gelir sağlarken, saluz adası ve mastikası ise 9 bin dolarlık bir ihracat geliri sağlamıştır. İthalat miktarları incelendiğinde ise ortalama 270 bin kg olan ithalatın, en yüksek 2005 yılında 494 bin kg ile, en düşük ise 1991 yılında 106 bin kg ile gerçekleştiği görülmektedir. Sırayla arap zamkı, lak ve günlük en çok ithal edilen odun dışı orman ürünleri olmuştur. Tabii sakız ve reçinelerinin 2009 yılı ithalat miktarlarının dağılımlarında ise %70,2 (247 bin kg) ile ilk sırayı arap zamkı almıştır. Parasal dağılımlarda ise en yüksek paya %44,9 (1,3 milyon \$) ile saluz adası ve mastikası sahip olmuş ve bunu %34,4 (999 bin \$) ile arap zamkı takip etmiştir.

Debagatte kullanılan bitkisel ürünler ve türevlerinin dış ticaret rakamları incelendiğinde ise, en fazla ihraç edilen ürünler içerisinde ilk sırayı bazik krom sülfat, boya meşesi palamudu ve sumak hülâsasında almıştır. Ortalama 30 milyon kg olarak gerçekleşen ihracat, en yüksek 64,2 milyon kg ile 2008 yılında, en düşük ise 8,2 milyon kg ile 1993 yılında yapılmıştır. Debagatte kullanılan bitkisel ürünlerin ihracatında özellikle 2008 yılındaki artış dikkat çekmektedir. 2008 yılındaki bu artışta bazik krom sülfat ihracatındaki yüksek rakamlar etkili olmuştur. Türkiye'nin tek krom bileşikleri fabrikası olan KROMSAN'ın yaptığı tevsiî yatırımlarla bazik krom sülfat kapasitesini arttırması, bu ürünün ihracatında önemli artışlar sağlamıştır. Debagatte kullanılan bitkisel ürünler ve türevlerinin 2009 yılı ihracat dağılımlarında ise %95,1'lik (57,4 milyon kg) miktarla bazik krom sülfat ilk sırayı alırken, bu üründen 52,5 milyon dolarlık bir gelir elde edilmiştir. Aynı şekilde debagatte kullanılan bitkisel ürünler ve türevlerinin 20 yıllık ithalat miktarları incelendiğinde sırayla debagatte kullanılan sentetik organik maddeler, bazik krom sülfat, mimoza hülâsası, müstahzarlar ve kebrako hülâsası en çok ithal edilen ürünler olmuştur. Ortalama 14 milyon kg olan ithalat, en yüksek 28,2 milyon kg ile 2007 yılında, en düşük 3,16 milyon kg ile 1992 yılında gerçekleşmiştir. 2007 yılında ithalatta meydana gelen bu artışta sentetik organik madde ithalatı etkili olmuştur. Sentetik organik madde ithalatındaki bu artışın nedeni yerli kaynakların yetersizliği yani Türkiye'de kimyasal sentez ürünlerinin sınırlı olmasıdır. Debagatte kullanılan bitkisel ürünler ve türevlerinin 2009 yılı içerisindeki ithalat dağılımlarında ise en yüksek payı %61,0'lık (13 milyon kg) miktarla sentetik organik maddeler oluşturmuş ve 16,57 milyon dolar gibi bir ithalat değerine sahip olmuştur.

Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 1990-2009 yılları arasındaki dış ticaret rakamlarına bakıldığında son 8 yılda ithalattan yana bir eğilimin olduğu görülmektedir. Sırayla oğul otu uçucu yağı, portakal uçucu yağı, mentha-piperita uçucu yağı ve limon uçucu yağı en çok ithal edilen ürünler olmuştur. Ortalama 400 bin kg olan ithalat, en fazla 2007 yılında 688 bin kg ile, en az ise 1991 yılında 160 bin kg ile gerçekleşmiştir. 2009 yılı içerisindeki ithalat miktarlarında ilk sırayı %26,9'luk (172 bin kg) miktarla portakaldan elde edilen uçucu yağlar alırken, bu ürünlerin parasal değerlerinde en yüksek ithalat payını %16 (1,79 milyon \$) ile rezinoitler ve %12,7 (1,42 milyon \$) ile mentha piperita uçucu yağı oluşturmuştur. Aynı şekilde uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin ihracat değerlerine bakıldığında ise 20 yıllık zaman diliminde ortalama 320 bin kg olan ihracatın, en fazla 1,4 milyon kg ile 1997 yılında, en az 13 bin kg ile 1991 yılında gerçekleştiği görülmektedir. En fazla ihraç edilen ürünler ise sırayla gülden elde edilen uçucu yağlar, uçucu

yağların aromatik suları ve konsantreleri, limon uçucu yağı ve kekik uçucu yağı olmuştur. Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin ihracatında en çok 1997, 1998 ve 2001 yıllarındaki artışlar dikkat çekmektedir. Bu artışlarda özellikle bu üç yılda yapılan gül uçucu yağı ihracatı etkili olmuştur. 1996 yılından sonra yapılan iyileştirmelerle dikili alanda ve gül çiçeği üretiminde hissedilebilir ölçüde bir artış görülmüş bu da gül ve gül yağı ihracatını arttırmıştır. Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerin 2009 yılı ihracat dağılımlarında ise %63,4'lük (143 bin kg) miktarla uçucu yağların damıtılmış, aromatik su ve konsantreleri ilk sırayı alırken, bu üründen 1,17 milyon dolar ihracat geliri elde edilmiştir. 2009 yılı parasal dağılımlarda ise %2,2'lik (4903 kg) üretim miktarına sahip gül uçucu yağı 8,49 milyon dolarlık ihracat geliriyle ilk sırayı almıştır.

Tall oil ve yağların 1990-2009 yılları arasındaki ihracat miktarlarında ise en fazla ihracat, ham tall oil, terebentin ve çam yağında yapılmıştır. Ortalama 700 bin kg olarak gerçekleşen ihracat, en fazla 3,4 milyon kg ile 1998 yılında, en az ise 6,7 bin kg ile 1994 yılında yapılmıştır. Tall oil ve yağların ihracat miktarlarında özellikle 1998 yılındaki artış dikkat çekmektedir. Bu artışta bu yılda yapılan ham tall oil ihracatının etkili olduğu görülmektedir. Önceki yıllar neredeyse hiç yapılmayan ham tall oil ihracatı 1998'de 3,4 milyon kg olarak yapılmıştır. Ham tall oil ihracatının düşmesiyle de sonraki yıllarda ihracat yine azalmıştır. Tall oil ve yağların 2009 yılı alt gruplarındaki ihracat miktarlarında ise ilk sırayı %73,66 (99 bin kg) ile ham tall oil almış ve 43,2 bin dolar ihracat geliri sağlamıştır. En yüksek ihracat geliri ise %37,9 (59,4 bin \$) ile işlenmiş tall oilden elde edilmiştir. Tall oil ve yağların 1990-2009 yılları arasındaki ithalat miktarlarına bakıldığında ise 2005 yılında itibaren ithalatın ihracattan daha fazla yapıldığı görülmektedir. Ortalama 325 bin kg olan ithalat, en yüksek 1994 yılında 835 bin kg ile, en düşük 1992 yılında 5,3 bin kg ile yapılmıştır. İşlenmiş tall oil, çam yağı ve terebentin en çok ithal edilen ürünler olmuştur. Tall oil ve yağların ithalat miktarlarına bakıldığında ise özellikle 1994 ve 2008 yıllarındaki artışlar dikkat çekmektedir. Bu artışlara sebep olarak tall oilin bu yıllarda işlenmiş olarak ithal edilmesinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Tall oil ve yağların 2009 yılı içerisindeki ithalat miktar dağılımlarında ise % 74,4 (352 bin kg) ile işlenmiş tall oil ilk sırayı alırken, 675 bin dolarlık bir ithalat değerine sahip olmuştur.

Tarifenin başka yerinde yer almayan odun dışı orman ürünleri içerisinde ise en çok ihracat sırayla pamuk linteri, mazı, sumak ve çövende yapılmıştır. Ortalama 39 milyon kg olan ihracat, en fazla 60 milyon kg ile 2003 yılında, en az 22 milyon kg ile 2009 yılında

gerçekleşmiştir. İhracatın ithalattan daha fazla yapıldığı bu grupta özellikle 1999-2007 yılları arasında ihracatta meydana gelen artışlar dikkat çekmektedir. İhracattaki bu artışlarda özellikle pamuk linteri ihracatındaki yüksek rakamlar etkili olmuştur. Bu yıllarda pamuk üreticilerine verilen destekleme primlerinin, pamuk linteri üretim ve ihracatında artış sağlamış olabileceği düşünülmektedir. 2009 yılı içerisindeki ihracat dağılımlarında ise ilk sırayı %96,56 (21,6 milyon kg) ile pamuk linteri almış ve 8,59 milyon dolar ile en yüksek ihracat gelirinə sahip olmuştur. 1990-2009 yılları arasındaki ithalat miktarları incelendiğinde ise en çok ithal edilen ürünler, yontulmaya elverişli sert taneler, kına, pamuk linteri, çöven ve mazi olmuştur. Ortalama 4,8 milyon kg olarak gerçekleşen ithalat, en yüksek 28 milyon kg ile 2008'de, en düşük 1,2 milyon kg ile 1991 yılında yapılmıştır. İthalatta ise özellikle 2008 yılındaki artış dikkat çekmiştir. Bu artış 2008 yılında yapılan yontulmaya elverişli sert tane ve kabuk ithalatındaki yükselmeden kaynaklanmıştır. 2009 yılı ithalat miktarı dağılımlarında ise ilk sırayı %65,8 (8,6 milyon kg) ile yontulmaya elverişli sert taneler oluşturmuş ve bunu %10,2 (1,32 milyon kg) ile kına takip etmiştir. Bu ürünlerin parasal değerleri içerisinde ise en fazla ithalat değerine %40,9 (1,41 milyon \$) ile kına ve %10,5 (364 bin \$) ile yontulmaya elverişli sert taneler sahip olmuştur.

Odun dışı orman ürünlerinin dış ticaret değerleri, tomruk dış ticaret değerleri ile karşılaştırıldığında, 1990-2009 yılları arasında odun dışı orman ürünlerinden elde edilen gelirin, yuvarlak oduna oranla tüm yıllarda daha fazla olduğu görülmektedir. 1990 yılında 1,14 milyon dolarlık tomruk ihracatına karşılık, aynı yıl 549 milyon dolarlık ODOÜ ihracat geliri elde edilmiştir. 2009 yılında ise 1,08 milyar dolarlık ODOÜ ihracatına karşılık, tomruk ihracatı 614 bin dolar gibi bir değerde kalmıştır. Yani 2009 yılında ODOÜ'den elde edilen gelir tomruğa göre 1762 kat daha fazla olmuştur. İthalat değerleri karşılaştırmalarında ise tam tersi bir durum söz konusu olmuştur. Yani tomruk ithalat değeri ODOÜ ithalat değerinden daha yüksek rakamlarda gerçekleşmiştir. 1990 yılında 112 milyon dolarlık tomruk ithalatına karşılık, aynı yıl 10,7 milyon dolarlık ODOÜ ithalatı yapılmış, 1993 yılında bu farkın daha da açılarak 294 milyon dolarlık tomruk ithalatına karşılık, 17 milyon dolarlık ODOÜ ithalatı olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2009 yılında ise tomruk ithalatının azalmasıyla ODOÜ ithalat değeri, tomruk ithalat değerini geçmiş ve bu yılda 218 milyon dolarlık ODOÜ ithalatına karşılık 113 milyon dolarlık tomruk ithalatı yapılmıştır. Tomruk ithalatındaki bu azalışta, ithalat maliyetlerindeki artış ve giderek zorlaşan yuvarlak odun ithalat imkânlarının etkili olduğu düşünülmektedir.

Yukarıdaki sonuçlar incelendiğinde bazı ODOÜ'lerin hem ihracat hem de ithalat değerlendirmelerinde ilk sırayı aldıkları görülmektedir. Bu elde edilen verilerin hatalı olmasından kaynaklandığı anlamına gelmeyip birkaç nedeninin olduğu tahmin edilmektedir. Bunlardan en önemlisi bazı odun dışı orman ürünlerinin hammadde veya yarı mamul olarak dış ülkelere ihraç edilip işlenmiş olarak ithal edilmesidir. Nitekim, TÜİK ihracat verilerine bakıldığında tall oil gibi ürünlerin ham, defnenin yaprak olarak, kekik, kimyon ve rezene gibi ürünlerin ise ezilmemiş biçimde işlenmeden ihraç edildiği görülmektedir. Bir diğer neden ise ihracat ve ithalatta ilk sırayı alan aynı odun dışı orman ürünlerinin ithalat rakamlarının ihracat rakamlarından daha küçük miktarlarda gerçekleşmiş olmasıdır. Ayrıca değerlendirmeye alınan bazı gruptaki odun dışı orman ürünü sayısının çok fazla olmaması da diğer bir nedendir.

Sonuç olarak; Türkiye'nin 20 yıllık zaman diliminde en fazla üretimini yaptığı ürünler sırayla çalı, defne, kekik, fıstık çamı kozalağı, adaçayı, ladin, mersin, biberiye, harnup ve kestane olurken, en fazla ihracat fıstık, pamuk linteri, bazik krom sülfat, kimyon, nar, kekik, kestane, defne, çilek ve anasona yapılmıştır. İthalat ise sırayla ceviz, debagatte kullanılan sentetik organik maddeler, kivi, badem, yontulmaya elverişli sert taneler, kına, bazik krom sülfat, mimoza, müstahzarlar ve kebrakoda gerçekleşmiştir. 1990-2009 yılları arasında Türkiye'nin ihracat artışında en çok etkili olan ürünler ise; kurutulmuş meyvelerde; fıstık, taze meyvelerde; çilek ve nar, baharatlarda; kimyon, bitki ve bitki kısımlarında; haşhaş kellesi ve meyan kökü, debagatte kullanılan bitkisel ürünlerde; bazik krom sülfat, uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünlerde; gül uçucu yağı, tall oil ve yağlarda; ham tall oil, tarifinin başka yerinde yer almayan ODOÜ'ler içerisinde ise; pamuk linteri olmuştur.

Türkiye'de odun dışı orman ürünlerinin çoğunun yaygın olarak bilinmeyen geleneksel kullanımlara konu olması, işlenmelerinin pazarlama kanalları dışında küçük birimlerde ya da evlerde yapılması ve üretimlerinin mevsimlik olması nedeniyle ikincil orman ürünü olarak adlandırılmasına neden olmuş, odun üretimi yapan ormanlarda odun dışı ürünler “yardımcı” ya da “ikincil” ürün olarak görülmüş, odun üretimi yapılmayan ormanlar ise düşük değerli veya değersiz olarak nitelendirmiştir. Ayrıca biyolojik zenginliğe ve ekolojik çeşitliliğe sahip doğal ormanlardaki odun dışı orman ürünlerinin yönetiminin çok karmaşık olması bu ürünlerin yönetim planları dışında kalmasına neden olmuş ve böylece bu ürünlerin envanterine, yönetimine, korunmasına ilişkin araştırmalar yapılmasına ve sağlıklı kayıtlar tutulmasına gereken önem verilmemiştir. Ancak son yıllarda odun dışı orman ürünlerinin

öneminin daha iyi anlaşılmasıyla bu ürünlerin sosyal, ekonomik ve çevresel rolleri ilgi odağı haline gelmiş ve odun dışı orman ürünlerinden önemli gelirler elde edilmeye başlanmıştır. Yukarıdaki değerlendirmelerde de görüldüğü üzere Türkiye'nin odun dışı orman ürünü ihracatı birkaç ürün grubu hariç çoğunlukla artan bir görünüm arz etmiş, odun dışı orman ürünlerinden elde edilen bu gelirler yıldan yıla artış göstermiş ve Türkiye özellikle bazı odun dışı orman ürünlerinin bir numaralı üreticisi ve tedarikçisi konumuna gelmiştir. Ayrıca odun dışı orman ürünlerinden elde edilen toplam gelirin yuvarlak odundan elde edilen gelire oranla tüm yıllarda daha fazla olduğu görülmüştür. Doğal ürünlerin tercihindeki artışlar ve doğal kaynakların etkili ve sürdürülebilir kullanımına verilen önem de bu gelişmeye yardımcı olmuştur. Bu bağlamda, Türkiye'nin odun dışı orman ürünleri arz, talep ve pazar durumu saptanarak, kapsamlı bir araştırma ve değerlendirme çalışması yapılmalıdır. Türkiye'de ODOÜ'lerin hammadde yerine işlenmiş olarak ihracatına yönelik çalışmaların desteklenmesi ve kooperatifler bünyesinde gerekli işleme tesislerinin ve alt yapının kurulması gerekmektedir. Bu tesis ve alt yapıların oluşturulması için gerekli teknik ve mali destek sağlanmalı, aynı zamanda odun dışı orman ürünlerinin optimal kullanımı, üretimi, pazarlanması gibi konularda üreticiler, araştırmacılar ve kuruluşlar bilgilendirilmelidir. Ayrıca Türkiye'nin ODOÜ konusunda en önemli problemlerinden birisi olan envanter çalışmalarının bölgesel düzeyde tamamlanarak, ülke geneline yönelik bir envanterin oluşturulması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Acar İ** (1987) *Defne (Laurus nobilis L.) Yaprağı ve Yaprak Eterik Yağının Üretilmesi ve Değerlendirilmesi*. Ormancılık Araştırma Enstitüsü Yayınları, Teknik Bülten Seri No:186, Ankara, 89 s.
- Acar İ, Gül G S ve Örtel E** (1996) *Türkiye’de Kızılçam Ormanlarından Akma Reçine Üretiminde Asit-Pasta Tahrik Tekniğinin Uygulanması Esasları Üzerine Araştırmalar*. Ege Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Teknik Bülten No: 5, İzmir, 52 s.
- Akan ve Balos** (2008) GAP Bölgesi’nden toplanan meyan kökü (*Glycrrhiza glabra L.*) taksonunun ihracat durumu, etnobotanik özellikleri ve tıbbi önemi. *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, Elazığ, 20 (2): 233-241.
- Anon.** (1993) I. Ormancılık Şurası Kararları, 1-5 Kasım 1993, *Ankara*.
- Anon.** (2007) Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Verileri, *Ankara*.
- Anon.** (2009) *Dünya’da ve Türkiye’de 2009 ve 2010 Yılları Gelişmeleri ve Beklentiler*. Şişecam, Kromsan Krom Bileşikleri Fabrikası, 2009 Yılı Raporu, 96 s.
- Artukoğlu M M ve Uzmay A** (2003) *Tıbbi ve Aromatik Bitkiler İç ve Dış Ticareti Üzerine Bir Araştırma*. İzmir Ticaret Odası, ISBN 975-512-719-4, Yayını No: 126, İzmir/Bornova, 42 s.
- Aydın A, Yıldırım İ, Akyüz K C ve Üçüncü K** (2007) Bazı odun dışı orman ürünlerinin üretim, ithalat ve ihracat projeksiyonları. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 7 (2): 124-139.
- Bann C, Clemens M** (1999) *Ormancılık Sektör İncelemesi*. Küresel Örtüşme Programı Final Raporu, Orman Bakanlığı, Ankara, 65 s.
- Bay Z, Bigat T K ve Tayfun F O** (1979) *SEKA Linters Selülozundan Sodyum Karboksimetilselüloz Üretimi*. TUBİTAK Kimya Araştırma Ünitesi, Gebze-Kocaeli, 128 s.
- Bilgin F, Ay Z** (1997) *Ege Bölgesinde Çam Fıstığı İşletmeciliği Üzerine Araştırmalar*. Orman Bakanlığı Ege Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Yayın No: 045, İzmir, 49 s.
- Bilgin F, Şafak İ ve Kiracıoğlu Ö** (2005) *Ege Bölgesinde Defne (Laurus nobilis L.) Üreticiliğinin Sosyo-Ekonomik Önemi ve Üretici Profiline Belirlenmesi*. Ege Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Teknik Bülten No: 28, 39 s.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

- Binici A** (2002) *Baharatlar*. Baharat Değerlendirme Raporu, Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, s. 1-37.
- Bozkurt Y, Yaltırık F, Özdönmez M** (1982) *Türkiye’de Orman Yan Ürünleri (Tanıtımı, Üretim Tekniği, Kullanma Yeri, İhracatı)*. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi, Yayın No: 2845/02, Taş Matbaası, İstanbul, 190 s.
- Bozkurt A Y ve Göker Y** (1990) *Yongalevha Endüstrisi*. İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No:3614, Orman Fakültesi Yayın No: 413, ISBN: 975-404-191-1, İstanbul, 263 s.
- Cındık H ve Akyüz K C** (1995) İmalat sanayisi içerisinde orman ürünleri sanayisinin yeri. *I. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi Bildiriler*, KTÜ Orman Fakültesi, Trabzon, s. 228-232.
- Davis P H** (1965-1985) *Flora of Turkey and the Aegean Islands*. Edinburgh University Press., London, Volume: 1-9.
- Davis P H, Tan K ve Mill R** (1988) *Flora of Turkey and the Aegean Islands*. Edinburgh University Press., London, Volume: 10 (supplement).
- DPT** (2001) *VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ormancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, ISBN 975-19-2555-X, Ankara, 539 s.
- DPT** (2007) *2007-2013 IX Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ormancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara, ISBN 978-975-19-4031-5, 102 s.
- Duru N** (1981) *Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız*. OGM Yayınları, Yayın Sıra No: 187, Ankara, 510 s.
- EİB** (2004) Ege İhracatçıları Birlikleri Kayıtları, *İstatistikler*, Türkiye Geneli Raporlar, İzmir, <http://www.egelihracatcilar.com> (24.10.2004).
- EİB** (2011) Ege İhracatçıları Birlikleri Kayıtları, *İstatistikler*, Türkiye Geneli Raporlar, İzmir, <http://www.egelihracatcilar.com> (12.01.2011).
- Er C ve Yıldız M** (2003) *Keyf Bitkileri*. Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları, Ders Kitabı, Yayın No:1555, Ankara, 239 s.
- Erten A P ve Taşkın O** (1985) Kızılçam (*Pinus Brutia ten.*) kabuklarında tanen miktarının saptanmasına ilişkin araştırmalar. *Ormancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 61: 7-54.
- Fakir H, Korkmaz M ve Güller B** (2008) *Batı Akdeniz Bölgesi'nin Odun Dışı Orman Ürünleri Veren Odunsu ve Otsu Bitkileri ve Değerlendirilmesi*. TÜBİTAK-TOVAG, 104O314 Nolu Araştırma Projesi, Isparta, Ağustos 2008, 173 s.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

- FAO** (2010) Food and Agriculture Organization of the United Nations, <http://faostat.fao.org/site/626/default.aspx#ancor> (21.10.2010).
- Geray U, Türker A, Bekiroğlu S, Ok K** (1993) *Bolu, Konya, Zonguldak, Denizli ve İzmir Orman Bölge Müdürlüklerinde Yapılan Sosyal Ormancılık Çalışmalarının İncelenmesi*. GCP/TUR/045/SWI, Basılmamış Rapor, İstanbul, 91 s.
- Geray U** (1998) *Orman Kaynakları Yönetimi*. Ulusal Çevre Eylem Planı, DPT yayınları, ISBN: 975-19-1917-7 Ankara, 115 s.
- Geray U** (2001) *Ormancılık Kurumları (2. Yazım)*. Ulusal Ormancılık Programı Projesi, Basılmamıştır, TCP/TUR/0066, İstanbul, 76 s.
- Geray U ve Şafak İ** (2007) Ege bölgesi odun dışı bitkisel orman ürünleri yönetimindeki sorunlar ve çözüm önerileri. *150th Anniversary of Forestry Education in Turkey*, 17-19 October 2007, s. 427-442.
- Gültekin Y S** (2008) Orman ürünlerinde pazar kayıplarının değerlendirilmesi. Düzce Üniversitesi, *VI. Ulusal Orman Fakülteleri Öğrenci Kongresi*, 1 (1): 119-131.
- Güner A, Özhatay N, Ekim T, Başer K H C** (2000) *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*. Edinburg Univ. Press, Edinburg, Volume: 11, 208 pp.
- İİB** (2010) *Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri İhracat Değerlendirmesi*. İstanbul İhracatçı Birlikleri, AR-GE Şubesi, İstanbul, Eylül 2010, 11 s.
- İlter E ve Ok K** (2004) *Ormancılık ve Orman Endüstrisinde Pazarlama İlkeleri ve Yönetimi*. II. Baskı, ISBN: 978-975-96967-4-0, Form Ofset Matbaacılık, Ankara, 476 s.
- Jones E T, McLain R J ve Lynch K A** (2005) *The Relationship Between Nontimber Forest Product Management and Biodiversity in the United States*. Institute for Culture and Ecology, 61 pp.
- Kahveci M** (1993) Ormanlarımız ve orman ürünleri endüstrisi. *Ahşap Dergisi*, 2: 39-44.
- Kalın V** (2005) Tekstil Atıkları ve Pamuk Linterinden, Kağıt Hamuru ve Kağıt Üretim Koşullarının Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekstil Mühendisliği Anabilim Dalı, Kahramanmaraş, 62 s.
- Kaplan E** (2010) *Ormanlarımızda Odun Dışı Orman Ürünleri*. Orman Genel Müdürlüğü, Antalya, 22 Aralık 2010, 35 s.
- Karayılmazlar S ve Yazıcı H** (2002) Türkiye'nin odun dışı orman ürünleri içerisinde Batı Karadeniz bölgesinde yetişen defne'nin (*Laurus nobilis* L.) ekonomik değeri ve önemi. *II. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi*, Bildiri Kitabı, 15-18 Mayıs 2002, Trabzon, 1: 289-295.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

- Karayılmazlar S** (2005) Analysis of Turkey's foreign trade in nonwood forest products. *Forest Products Journal*, 55 (4): 78-87.
- Kırıcı S** (1998) Doğal kaynaklardan elde edilen boyarmaddeler. *Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Adana, s. 9-11.
- Kızmaz M** (2001) Policies to promote sustainable forest operations & utilization of non-wood forest products. Ministry of Forestry of Turkey, *Seminar on Harvesting of Non-Wood Forest Products*, Ankara, pp. 97-113.
- Killmann W, Ndeckere F, Vantomme P ve Walter S** (2003) Developing inventory methodologies for the elaboration of national level statistics on NWFP: Lessons learned from case studies and from a global assessment. *Sustainable Production of Wood and Non-Wood Forest Products*, March 11–12, New Zealand, 604 (5): 83-87.
- Koç H, Aksu B, Kurtoğlu A** (2000) Turkey's foreign trade of the non-wood forest products. *Seminar on Harvesting of Non-Wood Forest Products*, Menemen, İzmir, Turkey, pp. 361-371.
- Komut O ve Öztürk A** (2010) Gümüşhane yöresinde odun dışı orman ürünleri işletmeciliği: mevcut durum, sorunlar ve öneriler. *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi*, 20-22 Mayıs 2010, Artvin, s. 1167-1175.
- Konukçu M** (2001) Ormanlar ve ormancılığımız. *Faydaları, İstatistik Gerçekler*, DPT Yayınları, DPT Yayın No: 2630, Ankara, Eylül 2001, 258 s.
- Korkmaz M ve Fakir H** (2009) Odun dışı bitkisel orman ürünlerine ilişkin nihai tüketici özelliklerinin belirlenmesi (Isparta iline yönelik bir araştırma). *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2: 10-20.
- Kunkel G** (1984) *Plants for Human Consumption*. An Annotated Checklist of the Edible Phanerogams and Ferns, Koeltz Scientific Books (Koenigstein), 393 pp.
- Kurtoğlu A** (2001) Türkiye orman ürünleri mobilya endüstrisi ve ağaç malzeme talebi. *Mobilya Dekorasyon Dergisi*, 43: 18-26.
- Mukerji A K** (1997) Odun dışı orman ürünlerinin önemi ve sürdürülebilir kalkınma stratejileri. *XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri*, Antalya, 4: 233-244.
- OGM** (1987) *Ülkemizdeki Bazı Önemli Orman Tali Ürünlerinin Teşhis ve Tanıtım Kılavuzu*. Orman Genel Müdürlüğü, Ankara, 157 s.
- OGM** (1995) *Odun Dışı Orman Ürünlerinin Satış ve Üretim Metotları*. T.C. Orman Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, No: 283, 153 s.
- OGM** (2004) *Türkiye Ormanlarında Odun Dışı Ürünler*. Orman Genel Müdürlüğü, Ankara, 89 s.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

- OGM** (2006) *Odun Dışı Orman Ürünleri Yönetimi*. Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kriterler ve Göstergeler 2006 Yılı Raporu, Orman Genel Müdürlüğü, 32 s.
- OGM** (2010) Orman Genel Müdürlüğü Kayıtları, *Ankara*.
- OGM** (2011) *Çevreden Haberler*. Çevre ve Orman Bakanlığı Haftalık Bülten, 12-18 Mart 2011, s. 1-3.
- Öktem E ve Özer A S** (2006) Odun dışı orman standardizasyonu ve önemi. *I. Uluslar Arası Odun Dışı Orman Ürünleri Sempozyumu*, KTÜ, Orman Fakültesi, Trabzon, s. 93-101.
- Öncer M** (1991) *Orman Ürünleri Sanayiinde Üretim Planlaması ve Kontrolü*. MPM Yayınları, Yayın No: 443, Ankara, 72 s.
- Örs B** (1999) Orman ürünlerimiz ve orman köylüsüne katkıları. *Kozalak*, TC Orman Bakanlığı Gazetesi, Yıl:2, Sayı:14, Ekim 1999.
- Özdönmez M, İstanbullu T, Akesen A ve Ekizoğlu A** (1996) *Ormancılık Politikası*. İÜ Orman Fakültesi Yayını, Yayın no: 435, ISBN: 975-404-429-5, İstanbul, 417 s.
- Özen R ve Vurdu H** (1988) Orman ürünleri sanayinin genel durumu. *Türkiye’de Orman Ürünleri Sanayi Paneli*, Tebliğ Metinleri, Haziran 1988, Ankara, s. 21-30.
- Özgirgin M** (1986) Boyarmadde kimyası. *Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, İstanbul, 68: 72-75.
- Özgüven M, Sekin S, Gürbüz B, Şekeroğlu N, Ayanoğlu F ve Erken S** (2005) Tütün, tıbbi ve aromatik bitkiler üretimi ve ticareti. *I. Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası Teknik Kongresi*, Ankara, s. 481-501.
- Özhatay N, Koyuncu M, Atay S ve Byfield A** (1997) *Türkiye'nin Doğal Tıbbi Bitkilerinin Ticareti Hakkında Bir Çalışma*. Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul, 121 s.
- Özüğurlu E ve Düzgün M** (2000) Policies to promote sustainable operations and utilization non-wood forest product in Turkey. *Seminar on Harvesting of Non-Wood Forest Products*, Menemen, İzmir, 2-8 October 2000, s. 97-108.
- Salleh M N** (1997) Tropikal yağmur ormanlarının verimlilik fonksiyonlarının güçlendirilmesi mücadeleleri. *XI. DünyaOrmancılık Kongresi Bildirileri*, Antalya, 3: 3-22.
- Sarı A O ve Oğuz B** (2000) Türkiye ve dünyada bazı tıbbi, kokulu ve baharat bitkilerinin yeri ve önemi. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, *Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü*, Yayın No: 98, İzmir, s. 241-198.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

- Serin H, Alma M H ve Ertaş M** (2006) Türkiye’de defne ve kekik yağının ihracat-ithalat durumları. *I. Uluslar Arası Odun Dışı Orman Ürünleri Sempozyumu*, KTÜ, Orman Fakültesi, Trabzon, s. 853-860.
- Şafak İ ve Okan T** (2004) Kekik, defne ve çam fıstığının üretimi ve pazarlaması. *DOA Dergisi*, 34 (10): 101-129.
- Şen S, Duru M N, Gültekin Y S ve Binici L** (2006) Türkiye’de bitkisel sepi maddelerinin son yıllardaki ithalatı, ihracatı ve ülke ekonomisindeki yeri. *I. Non-wood Forest Products Symposium*, Sözlü Sunum, 1 Kasım 2006.
- Tosun İ, Gönüllü M T ve Arslankaya E** (2002) Gülyaağı sanayi proses atıkları özelliklerinin belirlenmesi. *I. Ulusal Çevre Sorunları Sempozyumu*, Atatürk Üniversitesi, Çevre Sorunları Araştırma Merkezi Müdürlüğü, 16-18 Ekim 2002, Erzurum, s. 864-873.
- Turhal S** (1988) Orman ürünleri sanayiinde kamu sektörünün etkinliğı. *Türkiye’de Orman Ürünleri Sanayi Paneli*, Tebliğ Metinleri, Ankara, Haziran 1988, s. 11-20.
- TÜİK** (2009) Türkiye İstatistik Kurumu Kayıtları. *Ankara*.
- TÜİK** (2010) Türkiye İstatistik Kurumu Kayıtları. *Ankara*.
- TÜİK** (2011) Türkiye İstatistik Kurumu Kayıtları. *Ankara*.
- Türker M F** (2000) *Orman İşletmeciliğı Ders Notları*, KTÜ Orman Fakültesi, Yayın No: 59, Trabzon, 226 s.
- Türker M F, Pak M ve Öztürk A** (2000) The review of non-wood forest products management in Turkey as from the five year development plans and forestry main plans. *Seminar on Harvesting of Non-Wood Forest Products*, Menemen, İzmir, 2-8 October 2000, s. 307-317.
- Türker M F, Öztürk A, Pak M ve Tiryaki E** (2001) Türkiye ormancılığında odun dışı orman ürünleri işletmeciliğinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. Türkiye Ormancılar Derneğı, *I. Ulusal Ormancılık Kongresi Bildiri Kitabı*, Kardelen Ofset, Ankara, s. 306- 316.
- Türker M F, Öztürk A, Pak M ve Durusoy İ** (2006) Odun Dışı Organik Orman Ürünleri ve Yönetimi. *Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Organik Tarım Sektörü Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar*, ISBN:975-6292-06, Birinci Baskı, Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneğı (URAK) Yayınları, Yayın No: 2006/1, İstanbul, s. 499-543.
- Türköz T U** (2002) Ekolojik (Organik) Tarım Ürünleri Pazarlaması. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Manisa, 159 s.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

- URL-1** (2010) <http://www.ogm.gov.tr/bilgi/urunler.htm>, Ormanlardan Elde Edilen Ürün ve Hizmet Çeşitleri, Orman Genel Müdürlüğü, (18.12.2010).
- URL-2** (2011) http://www.turkcebilgi.com/baharat_bitkileri/ansiklopedi#ansiklopedi, Baharat Bitkileri Hakkında Ansiklopedik Bilgi, (19.04.2011).
- URL-3** (2011) <http://www.ankaracicek.name.tr/kokulucicekler.htm>, Parfüm Elde Etmek İçin Yetiştirilen Belli Başlı Bitkiler, (20.04.2011).
- URL-4** (2011) <http://web.ogm.gov.tr/Haberler/HaberGoruntule.aspx?List=b5227992-7788-41c4-8a38-24e745c3108e&ID=11039>, Odun Dışı Orman Ürünleri İhracatı Hız Kesmeden Devam Ediyor, Orman Genel Müdürlüğü, (28.03.2011).
- URL-5** (2011) <http://www2.ogm.gov.tr/basin1/detay.aspx?duyuruno=585>, Defne Yaprağı İlaç Oldu, (28.03.2011).
- URL-6** (2011) <http://www.gidasanayii.com/modules.php?name=News&file=print&sid=4522>, Gıda Sanayii, Ekonomi, (18.01.2011).
- URL-7** (2011) <http://www.sana.sy/tur/239/2010/11/04/317177.htm>, Kimyon Üretimimiz Uluslararası Fiyatları Belirliyor, (21.01.2011).
- URL-8** (2011) <http://www.gidasanayii.com/modules.php?name=News&file=article&sid=434>, Gıda Sanayi, Anasonda Piyasa Fiyatları Çeşmeli Üreticiyi Vurdu, (19.01.2011).
- URL-9** (2011) http://www.tarim.gov.tr/uretim/Bitkisel_Uretim,Aromatik_Tibbi_Bitkiler.html#7, Aromatik ve Tıbbi Bitkiler, Anason, (19.01.2011).
- URL-10** (2011) <http://www.agaclar.net/forum/archive/index.php/t-1384.html>, Bitki Dünyası, Tıbbi, İtri, Boyar, Aromatik Bitkiler, Biberiye, (24.02.2011).
- URL-11** (2011) <http://mkatextile.com/turkiyede-pamuk-destekleme-politikalari.php>, Türkiye Pamuk Destekleme Politikaları, (14.04.2011).
- Vantomme P, Markkula A ve Leslie R N** (2002) *Non-Wood Forest Products In 15 Countries of Tropical Asia An Overview*. EC-FAO Partnership Programme, Tropical Forestry Budget Line (B7-6201/1B/98/0531, Project GCP/RAS/173/EC), Thailand, 202 pp.
- Yaman K ve Akyıldız M H** (2008) Kastamonu’da yetişen bazı odun dışı orman ürünlerinin toplama, işleme ve pazarlama maliyetleri. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8 (1): 26-36.
- Yılmaz E, Duran C, Tüfekçi S ve Ünal E** (2009) *Adana İli Feka İlçesi Sedir Mantarı Toplayıcılarına Yönelik Sosyo-Ekonomik Çözümlemeler ve Yerel Bilginin Değerlendirilmesi*. Çevre ve Orman Bakanlığı Yayınları, Yayın No: 389, Tarsus, 104 s.

EK AÇIKLAMALAR A

**BAZI ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN ÜRETİM, İHRACAT, İTHALAT
MİKTAR VE DEĞERLERİ**

Tablo A.1 Bazı önemli odun dışı orman ürünlerinin 1990-1999 yılları arası üretim miktar ve parasal değerleri.

Ürün adı	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996		1997		1998		1999	
	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)
Adaçayı	194927	36717	240046	58370	243404	51089	0	0	402538	397076	411486	477576	450861	929490	684013	1888374	305342	1328615	416232	2433928
Kekik	1164793	129474	1575534	229233	2609842	437737	2699860	809599	4814224	2805883	2728216	2739991	2235428	3444662	3157186	6965672	2223809	13663736	3496446	33426447
Biberiye	80656	4839	0	0	269702	19502	296620	38832	434112	134858	397764	319235	449943	806727	364643	814436	169964	1089774	238289	1538846
Kantaron	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	500	3250	1142	12922	4000	72000	0	0
Lavanta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Papatya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1000	4000	862	1862	0	0	0	0
Oğul Otu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1000	450	700	490	1250	13	1060	21200	0	0
Çalba Otu	602	18	0	0	5376	376	0	0	0	0	0	0	0	0	14150	15900	0	0	0	0
Isırgan Otu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	765	536	0	0	1500	870	0	0	0	0
Eğrelti Otu	630	53	0	0	57000	2310	0	0	56640	11328	0	0	8390	12322	440	28234	31794	302624	74023	183800
Göl soğanı	0	0	0	0	0	0	90000	14000	0	0	0	0	9064	194876	8370	83700	28265	583300	24000	672000
Deve tabanı	0	0	0	0	0	0	343	1344	0	0	0	0	0	0	1980	19800	15650	314036	1200	37892
Laden	0	0	0	0	0	0	442217	51794	534118	396829	151828	122479	38385	60680	213671	476449	250916	677975	291878	1246793
Kardelen	24493	42011	11033	28108	29417	87367	14750	88500	55613	561334	4468	67020	2809	70225	17896	715840	24233	740418	4270	452947
Eranthis	5000	1000	4990	1540	6240	2582	1680	1176	14299	22004	8472	18526	5830	95960	4590	68850	1250	36562	11787	412545
Anemone	3360	3288	1250	1140	15790	8077	2000	1400	15214	26321	10540	28734	12000	190000	5402	81030	4236	64794	12212	274718
Cyclamen	8000	4720	53194	46672	63375	64123	26808	71969	29326	90390	36799	163029	42292	392818	70292	1170620	53001	851277	89658	1956252
Tavşan memesi(rizom)	136366	12275	0	0	73670	7367	242642	52743	119925	47970	133986	741120	214332	214332	90120	176325	196985	626655	353010	1389280
Kestane	35320	4238	0	0	170620	25593	174400	61038	258626	182225	159800	159800	350327	525491	88000	292503	262050	1310250	170289	1224873
Fıstık Çamı Kozalağı	10240	367	0	0	271052	247285	143403	87517	267446	222304	425930	1125661	417977	1948014	230791	2223702	516625	33756533	907484	110105408
Harnup	0	0	0	0	0	0	0	0	673594	218912	529797	306517	644160	627303	115885	156485	15260	35420	0	0
Ceviz	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	585	29750	390	27131	240	36000	0	0

Tablo A.2 Bazı önemli odun dışı orman ürünlerinin 1990-1999 yılları arası üretim miktar ve parasal değerleri.

Ürün adı	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996		1997		1998		1999	
	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)
Sandal Meyvesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kuşburnu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İhlamur Çiçeği	17264	4948	0	0	6646	2138	3281	2681	3351	9595	5018	41734	28271	413582	6040	44638	5842	240420	0	0
Pamuklama otu	0	0	0	0	0	0	0	0	10000	2000	30000	15000	0	0	68500	84600	54000	162000	17200	83500
Sarmaşık	0	0	0	0	0	0	17555	7691	24800	9632	0	0	0	0	4100	20500	0	0	0	0
Defne Tohumu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	60000	27000	0	0	60000	60000	45800	91600	0	0
Defne Sürgünü	851923	78876	1895588	194827	2395765	291304	2852654	525084	2392694	1276606	3125905	1363068	6763723	4453383	6004355	8338513	3550728	6221416	4479628	17440562
Mersin	4180	181	0	0	4895	294	3620	507	4400	1320	20000	9945	*	*	15900	50040	15100	30209	15580	64687
Orman Gülü	0	0	0	0	0	0	22500	756	0	0	0	0	21800	14504	0	0	4000	8000	0	0
Zakkum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Taflan Yaprağı	123980	3719	0	0	52700	2360	40600	3654	10000	2000	66500	19950	72700	53730	49900	49900	23800	49600	31150	156194
Sumak Yaprağı	98892	4457	113171	7539	13237	1334	50916	19429	45244	15630	25090	15900	18789	31310	57511	127998	47380	188209	0	0
Çam İbresi	7000	250	0	0	0	0	323200	5229	12900	2700	4000	2000	16802	8191	8600	6020	0	0	0	0
Kuzu Göbeği Mantarı	0	0	20	64	1294	4142	903	7675	145	2175	6508	137440	1610	48300	4048	10192	3390	275600	2100	231000
Ayı Mantarı	1050	1105	1032	1643	1165	1496	0	0	32604	291977	2593	26315	59258	889500	23714	592850	3010	122230	1957	774310
Tavuk Ayağı Mantarı	1358	2512	6910	14746	5302	10609	6934	11503	300	2100	84	1935	0	0	350	8750	0	0	0	0
Sedir Mantarı	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5014	100280	0	0
Diğer Mantarlar	17294	15889	2503	5205	7411	10749	0	0	0	0	0	0	3650	29200	0	0	0	0	0	0
Reçine	132772	158696	87051	168508	201713	605139	207446	933507	0	0	0	0	124537	1032082	244138	4652431	244138	4652431	575793	8695524
Siğla Yağı	2429	122535	3237	245789	1589	246284	1042	296008	340	125800	3775	5857000	3928	8178	2707	8891920	1429	5394000	4198	24127000
Her çeşit soğan	0	0	8737	5093	0	0	0	0	0	0	0	0	6222	67398	1075	10750	68276	1365520	83283	2029494
Çalılar	10789475	17614014	0	0	751705	12509	91000	673	324273	26435	3146500	253775	5085550	660310	5476475	913846	10789475	17614014	0	0

* Elde edilemedi.

Tablo A.3 Bazı önemli odun dışı orman ürünlerinin 2000-2009 yılları arası üretim miktar ve parasal değerleri.

Ürün Adı	2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (YTL) (x100)	Miktar (kg)	Değer (YTL) (x100)	Miktar (kg)	Değer (YTL) (x100)	Miktar (kg)	Değer (YTL) (x100)	Miktar (kg)	Değer (YTL) (x100)
Adaçayı	340669	4220423	471310	8174873	454994	11613864	263614	23992182	565905	39383910	441320	*	390417	262	910070	182,0	1489015	298,41	707550	141,51
Kekik	3692368	37670801	2962963	48223794	2792912	68526814	1784560	18205583	1225222	54539819	974407	*	892392	593	3863150	772,7	2049818	409,96	1175950	235,19
Biberiye	238393	1819238	598888	5077030	453143	11000070	192980	11061300	91170	6622755	45709	*	53000	23	359395	82,3	224735	66,04	352400	70,48
Kantaron	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	*	0	0	832	1,3	500	0,75	100	0,15
Lavanta	17100	342000	27520	660480	12000	480000	8700	522000	4000	272000	4000	*	1520	1,22	355600	32,2	4550	0,51	4800	1,44
Papatya	0	0	0	0	0	0	400	421800	0	0	0	*	1100	0,22	5500	1,1	2000	0,4	100	0,02
Oğul Otu	215	12900	0	0	182	10920	50	900	0	0	0	*	0	0	320	0,5	0	0	0	0
Çalba Otu	72500	1110400	155682	1643984	173650	4582000	316724	8199210	465827	14052931	378020	*	1500	0,45	148070	64,1	99700	30,86	165000	56,92
Isırgan Otu	920	28000	150	750	500	25000	200	3550	0	0	0	*	490	0,10	0	0	100	0,02	1600	0,32
Eğrelti Otu	4575	375200	41970	182379	62950	913400	41880	1124700	22118	1248210	25300	*	105230	22	134325	32,4	51806	18,89	41000	13,62
Göl soğanı	23500	940000	39000	273000	11788	97760000	10761	1178400	4148	435540	0	*	3440	3,44	3447	3,44	196640	45,97	0	0
Deve tabanı	580	27410	580	34905	250	22790	500	62569	2076	265860	401	*	675	0,68	1189	1,18	0	0	2141	2,14
Laden	1185665	8747312	910173	5824643	1008494	13538147	529097	9977424	526290	9360926	605868	*	585013	356	752478	201,6	518516	148,81	74718	17,48
Kardelen	22573	3265950	25859	5133155	64914	9346625	17584	7528235	16938	6521170	22180	*	32406	126	18713	123,6	16524	59,7	28651	99,24
Eranthis	2000	109090	4769	340306	5931	614640	6599	912712	5109	715260	11286	*	5461	8	20741	13,7	14154	15,18	8943	13,4
Anemone	9240	530160	15023	988594	30866	1799910	14606	2103820	15885	2223685	67464	*	20509	31	5302	8,0	11781	17,67	19237	28,86
Cyclamen	93904	4048883	62893	3242795	46002	3483300	119481	12776736	81707	8579635	123348	*	119453	113	95168	103,2	121783	171,36	76221	76,22
Tavşan memesi(rizom)	126300	691880	143415	1196815	127955	2766100	27860	883800	1184	592000	220813	*	74105	41	25800	12,2	800	0,4	105150	54,22
Kestane	449867	6748005	443953	6735845	97459	4912200	2600	182000	38650	221000	129693	*	112700	114	60500	34,2	116005	116,01	86545	86,55
Fıstık Çamı Kozalağı	1471235	59155156	1301992	100033530	830029	111988877	994530	61919340	675146	87830604	2346991	*	3545861	7700	3772362	8121,0	3051855	9136,8	6266139	14177
Harnup	81800	320200	65000	327261	63270	567700	61040	1267300	326500	5458140	207415	*	528894	176	128740	39,1	114560	47,55	180900	39,3
Ceviz	270	54000	225	56250	1650	272250	0	0	0	0	0	*	0	0	0	0	0	0	0	0

* Elde edilemedi.

Tablo A.4 Bazı önemli odun dışı orman ürünlerinin 2000-2009 yılları arası üretim miktar ve parasal değerleri.

Ürün adı	2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (TL) (x1000)	Miktar (kg)	Değer (YTL) (x100)	Miktar (kg)	Değer (YTL) (x100)	Miktar (kg)	Değer (YTL) (x100)	Miktar (kg)	Değer (YTL) (x100)	Miktar (kg)	Değer (YTL) (x100)
Sandal Meyvesi	0	0	4000	20000	44000	440000	52500	680075	38000	646000	40000	*	9000	1,8	92246	35,83	46521	33,52	13707	6,5
Kuşburnu	0	0	0	0	0	0	2500	37500	0	0	0	*	0	0	1000	0,2	50	0,01	41000	8,2
Ihlamur Çiçeği	14172	2243444	18380	598740	19900	1263500	3890	332740	10400	888700	12485	*	30041	50,48	5400	8,73	75650	15,13	76750	15,35
Pamuklama otu	59920	567500	83990	1337200	0	0	1710	102604	3000	450000	3000	*	0	0	8000	1,6	0	0	0	0
Sarmaşık	2530	11400	5375	83340	5775	197625	15980	*	3050	69850	16550	*	19950	4	65860	13,58	32850	6,57	40500	20
Defne Tohumu	30000	120000	199000	1170000	223800	2153000	10000	150000	0	0	6800	*	11000	3	7000	1,4	22840	4,568	857100	171,42
Defne Sürgünü	5737910	38430846	8001040	77825861	6672475	82183696	3350296	117134156	4661506	112728959	8564429	*	7746311	2731,3	11685929	2301,3	7025425	1405,2	19780500	3956,1
Mersin	58730	500950	293357	767352	784970	15514160	1014019	11290370	1417594	20382584	1190594	*	775404	208,33	503600	164,91	366700	91,73	318408	77,25
Orman Güllü	50473	1052400	8200	41000	10500	105000	13750	209500	0	0	0	*	63870	13,83	64950	13,19	77400	16,32	42603	8,92
Zakkum	0	0	0	0	10160	101600	750	11000	0	0	0	*	0	0	0	0	0	0	0	0
Taflan Yapağı	32000	151000	6000	55000	4800	48000	28800	519620	20000	346000	27000	*	31000	6,2	24000	4,8	7000	3,2	13000	2,6
Sumak Yapağı	76386	406350	24420	192947	44550	362497	112425	1858593	53110	902810	49980	*	26686	9,21	13050	9,57	17000	3,4	13000	5,6
Çam İbresi	0	0	9400	127500	12000	51000	0	0	0	0	0	*	1000	0,2	6850	2,11	0	0	153590	15,36
Kuzu Göbeği Mantarı	850	730000	5210	1302500	908	340500	0	0	0	0	1001	*	903	4,51	846	3,86	3050	6,25	4900	24,5
Ayı Mantarı	1500	150000	0	0	55227	12933128	4568	1279040	0	0	679922	*	360530	648,93	62075	87,98	191745	224,54	315095	632,55
Tavuk Ayağı Mantarı	281	170000	0	0	0	0	0	0	0	0	65371	*	0	0	0	0	3000	6	0	0
Sedir Mantarı	0	0	3200	1340000	1970	3940000	0	0	0	0	0	*	1260	10,08	300	1,5	1158	5,79	250	1,25
Diğer Mantarlar	61026	13234250	321740	4761000	7675	1685933	20610	1343760	863	305522	1740	*	2970	2,47	3000	1,5	50	0,03	160610	84,18
Reçine	4446	78701	0	0	0	0	254671	7990136	2921	138	0	*	0	0	0	0	*	20,82	0	0
Sığıla Yağı	3286	17950000	5284	33305786	2246	19074226	1702	14482700	47	1357200	1207	*	127	3,83	0	0	340	19,86	110	0
Her çeşit soğan	10441	651770	13757	1072225	12372	1054200	11995	1288020	7319	768500	6697	*	6563	9,52	0	0	6275	25,10	15627	64,77
Çalılar	6652725	16078832	0	0	2617145	17814375	64036005	17736660	832800	8492340	624585	*	6880021	406,77	35298087	296,14	3654802	313,14	16486140	247,03

* Elde edilemedi.

Tablo A.5 Bazı önemli odun dışı orman ürünlerinin 1990-1999 yılları arası ihracat miktar ve parasal değerleri.

Ürün adı	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996		1997		1998		1999	
	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)
Ceviz(kb/ks)**	905	2442	843	3344	731	3922	423	2121	306	1212	233	1139	330	1420	302	1451	171	877	170	700
Badem(kb/ks)	450	1424	348	892	153	423	313	622	490	1599	215	749	437	1915	566	2615	222	482	293	921
Fındık	161087	456064	129480	365489	133911	346164	144862	416167	134251	509910	185896	591299	144231	445030	138559	622257	136881	579162	121162	443904
Kestane	5464	5596	3997	3466	4888	3984	5417	4700	4980	5215	8287	8955	7424	9828	6421	8500	6033	7700	7827	7921
Çam Fıst.	509	6568	791	10333	446	8400	278	4699	262	2558	203	1717	456	5649	875	11586	859	16408	399	6094
Antep Fıst.	2291	10108	655	4013	1037	5329	372	1844	763	3149	1669	6909	1253	5888	4327	17794	647	3159	503	2499
Kivi	18	4	1	1	2	2	23	17	18	8	18	12	11	32	26	69	12	12	43	28
Nar	813	371	761	455	793	423	885	449	2020	986	2214	1429	2727	1804	2882	2061	2727	2155	4191	2446
Kekik	3813	6290	3976	8078	4744	10786	5458	13272	6435	16104	5601	13686	6475	15152	6038	13237	7051	15492	7644	16556
Defne	2108	3790	1889	4131	2453	5686	2508	5850	3350	5927	2870	6025	3203	7006	3763	7637	3423	7341	3783	7246
Kimyon	9078	8241	2708	3687	2294	4769	9443	2158	6304	8159	7002	8351	7224	10225	12927	19489	17094	21979	7279	9218
Köri	0	0	0	0	1,3	2,8	0,7	2,7	2,2	2,2	1,1	7,1	0,1	0,4	5,7	17,3	0,5	1,5	0,1	0,3
Zencefil	0	0	3,3	7,3	0,1	0,1	13,1	19,3	4,7	2,2	0,9	0,4	66,1	154,0	16,9	39,1	38,3	72,4	12,9	34,4
Anason	2632	3424	3995	6004	3423	6452	2662	5165	4011	5639	3417	5106	3580	5599	3907	8892	4225	11320	3072	7102
Rezene (e/ö)	869,7	610,9	883,0	690,0	806,5	683,0	674,8	622,8	879,5	577,0	990,9	852,2	1501,4	2307,5	1699,2	1873,3	1232,8	1155,9	2059,0	1807,9
Zerdeçal	0,05	0,07	0,14	1,50	0,00	0,00	0,05	0,18	0	0	0,02	0,13	0,13	0,79	2,87	7,60	0,97	2,65	0	0
Mahlep	254,3	781,7	466,9	1302,7	360,7	1129,7	301,6	773,8	248,1	861,0	99,5	547,7	295,4	1563,4	169,2	1178,4	221,3	1273,7	123,1	562,1
Adaçayı	560,3	1348,0	508,6	1096,1	563,9	1118,7	576,3	1367,7	400,2	837,5	547,8	1121,3	681,0	1476,7	720,6	1604,4	923,3	2103,6	1114,7	2357,6
İhlamur	374,3	2109,0	287,5	1490,5	128,5	595,7	75,3	289,8	348,6	1632,7	469,6	1737,5	336,2	1529,4	*	*	191,7	797,3	125,9	587,9
Meyan Kökü	1744,5	1506,4	3040,5	2258,8	1684,7	1346,2	1352,6	998,9	1140,2	854,0	1557,4	1072,3	1727,2	1193,5	2124,7	1531,5	1301,6	933,2	1129,7	759,6
Arap Zamkı	0	0	0,1	5,0	0	0	0,1	0,1	0	0	3,1	8,1	0,1	1,0	0,5	0,1	15,1	1,9	0,5	0,1
Lak	0	0,0	0,1	0,9	12,0	10,5	11,0	34,6	0	0,0	0	0	0,1	0,3	4,3	4,6	0	0	0,7	0,9

* Elde Edilemedi.

** Kabuklu/kabuksuz

Tablo A.6 Bazı önemli odun dışı orman ürünlerinin 1990-1999 yılları arası ihracat miktar ve parasal değerleri.

Ürün adı	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996		1997		1998		1999	
	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)
Günlük	0	0	0	0	0	0	0	0	*	*	*	*	0,1	0,9	6,1	15,6	0	0	0	0
Kitre	124,6	1325,7	43,5	340,8	60,7	313,6	20,1	81,4	45,4	80,8	16,5	118,5	31,8	110,2	29,9	69,2	1,6	2,9	32,0	101,4
Mimoza	1,6	2,9	5,0	5,9	30,0	6,0	0	0	3,0	5,1	15,4	22,0	2,8	17,1	52,4	61,3	30,9	41,9	28,9	32,1
Sen.Org.Mad.	28,7	58,3	3,0	5,1	6,5	30,0	7,5	16,4	10,3	37,1	27,6	48,2	12,0	23,8	75,1	30,8	229,5	288,1	203,3	280,3
Baz.Krm.Sül.	10491,0	5876,8	14340,5	8949,6	9196,4	6070,4	7066,7	4639,1	9686,3	5356,6	15293,2	9760,1	13936,3	9423,2	16086,7	10610,7	16837,6	11311,9	20920,1	13359,5
Müstahzarlar	82,7	92,9	143,3	122,7	83,7	71,9	282,6	244,9	232,2	198,2	71,4	182,6	389,1	578,8	475,7	414,5	608,2	671,1	571,6	582,3
Tanen	0	0	20	24,6	30	30,3	0	0	0	0	3,5	6,5	0	0	0	0	0	0	0	0
Portakal U.Y.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,004	0,06	0,21	0,76	0,36	0,63	0,06	3,62	0,80	0,85
Limon U.Y.	0	0	0,05	1,8	0,1	12,4	0,4	2,5	5,0	16,1	0,1	1,0	0,6	3,8	13,4	148,5	47,7	588,1	32,4	467,6
Melisa U.Y.	0	0	0	0	0	0	0	0	7,1	289,9	5,5	422,4	0,06	2,1	14,4	62,6	0	0	0	0
Mentha Pip.	0	0	0,04	1,0	0	0	0	0	0	0	0,003	0,1	0	0	0	0	0,7	36,1	0,3	7,6
Rezenoit	0	0	1,21	16,08	0	0	0	0	0	0	0	0	0,07	0,26	0,001	0,01	0	0	0,02	0,17
U.Y Arom. Su ve Kons.	1,4	2,2	1,0	13,5	41,2	75,2	8,5	15,2	2,7	6,9	5,4	49,9	33,5	44,1	58,4	98,8	43,3	64,5	17,2	26,3
Kekik U.Y	2,5	91,0	3,7	142,6	5,0	207,4	6,5	351,3	*	*	*	*	5,9	438,7	54,7	392,7	58,4	456,9	35,5	606,7
Tall Oil	0	0	0	0	1,0	2,0	0	0	2,4	2,7	177,6	45,5	829,3	121,5	2345,1	389,9	3455,4	577,6	1922,9	407,0
Çam Yağı	0	0	0,3	0,7	18,9	7,5	0	0	0	0	0	0	0,001	0,039	0	0	30,6	17,6	0	0
Sert Taneler	9,3	0,9	*	*	275,2	65,9	100,4	19,6	18,1	7,3	7,5	4,5	9,4	8,9	0,07	0,10	1,0	0,8	0,2	0,3
Kına	4,9	16,0	5,2	7,0	23,1	22,5	82,3	131,4	57,1	135,2	49,9	136,0	91,9	196,1	53,0	132,1	23,3	57,9	23,8	53,6
Çöven	126,4	173,2	116,4	174,2	94,0	176,0	267,4	431,5	142,8	419,3	98,2	298,7	65,5	197,5	98,3	221,0	92,1	196,7	89,6	190,3
Pamuk Lint.	38411	13927	27911	8540	25547	5011	31778	3843	32041	5217	28526	10113	38012	13355	38514	9942	39128	8921	48583	10001
Kebrako	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	13,3	10,0	26,8	5,9	8,8	2,3	3,1
Mazı	530,5	1032,1	268,2	423,5	430,3	503,3	493,0	439,7	431,3	258,8	155,9	86,7	617,6	676,3	420,6	456,4	384,9	457,3	501,3	622,3

* Elde Edilemedi.

Tablo A.7 Bazı önemli odun dışı orman ürünlerinin 2000-2009 yılları arası ihracat miktar ve parasal değerleri.

Ürün adı	2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)
Ceviz(kb/ks)	303,4	1198,9	515,0	1401,5	142,2	454,0	250,9	971,2	344,7	1317,9	216,2	1225,1	268,0	1780,8	587,9	5989,6	1475,6	13299,8	1229,4	10501,7
Badem(kb/ks)	307,1	945,8	522,5	1392,5	231,7	642,9	323,1	1372,3	577,3	2484,2	887,3	7828,3	635,8	5479,7	1467,2	18687,9	2382,2	28949,3	4092,8	38815,3
Fındık	112752	367916	175403	487013	170107	381631	140821	416110	134872	738128	131906	1208170	159178	910614	140300	909914	136323	782942	129108	711981
Kestane	5321,2	5408,0	6785,6	7446,6	15700,5	17412,5	8016,3	11950,9	7331,7	10174,0	4679,5	9023,1	3734,7	6527,1	520,1	1475,6	3131,7	5880,1	2918,5	4941,0
Çam Fıst.	166,0	2263,0	363,5	3825,0	771,8	10433,8	1226,1	17914,4	1307,1	22202,7	860,5	15576,1	707,0	16468,4	1477,4	40186,3	1357,9	44699,1	2210,3	50800,2
Antep Fıst.	244,0	1575,8	4946,6	17027,8	1954,7	8428,8	1039,4	6251,2	757,4	4834,1	823,3	6998,1	864,1	9748,4	974,8	12349,4	2620,8	26619,4	2376,2	23131,3
Kivi	18,1	13,3	44,5	59,4	16,1	14,3	29,5	76,9	57,5	97,7	6,2	10,7	4,5	2,7	8,6	6,0	50,5	55,6	18,2	10,4
Nar	3193,2	1755,5	6620,5	3078,8	7302,5	4286,4	9468,1	6700,1	11764,3	7917,7	11297,0	9285,3	10840,9	11126,9	12219,6	15046,7	28788,5	27668,8	40820	39104
Kekik	7387,9	15366,4	8459,2	15479,4	8331,5	13444,2	8790,6	14067,9	9777,0	16733,3	10424,5	17882,6	12202,0	22608,2	11308,3	39493,3	9682,7	42877,6	11474,7	28662,4
Defne	4423,4	7963,8	4611,1	7827,7	4902,8	7738,0	5098,7	8232,7	6409,2	12632,5	5557,7	11838,9	7262,0	17336,0	7518,9	20301,2	6932,9	20007,0	9063,3	24301,0
Kimyon	6779,6	12908,0	5687,3	12584,3	23834,4	24844,7	14342,7	13414,3	6575,2	8469,2	7210,4	10730,6	4913,1	7752,8	4210,4	9231,2	2366,9	6832,1	5821,7	12145,9
Köri	6,1	9,4	0,7	2,0	2,9	6,7	2,3	5,5	4,8	17,8	3,1	10,2	2,6	9,7	5,1	20,9	7,4	35,1	14,5	52,8
Zencefil	159,0	263,5	0,7	3,1	0,6	1,4	2,2	8,8	2,4	12,7	1,3	8,7	1,5	10,7	2,6	15,4	3,1	17,5	5,6	22,5
Anason	3810,4	6383,6	4113,2	6282,9	2968,4	4994,3	3316,1	5122,5	3802,4	5776,9	2258,9	4619,8	2593,1	4978,1	2002,8	4704,4	2658,3	9349,9	2052,6	8615,8
Rezene (e/ö)*	1771,8	1538,3	1965,8	1509,7	1742,3	1224,6	1831,8	1672,2	1845,2	2095,4	1480,6	1684,3	1293,7	2224,4	1057,0	2124,5	1925,8	3767,1	1217,0	2541,2
Zerdeçal	0,01	0,01	1,1	1,8	0,6	1,4	1,1	2,8	0,4	1,1	0,7	4,5	0,5	3,2	1,5	7,8	3,3	15,5	9,5	39,3
Mahlep	127,2	504,1	210,2	689,9	72,9	507,0	107,0	1141,5	121,9	1545,4	112,7	1406,6	104,3	1007,4	109,2	908,4	102,0	897,0	159,5	1304,5
Adaçayı	1248,3	2759,8	1203,9	2585,7	1568,7	3174,0	1720,4	3567,7	1651,3	4172,8	1689,2	4694,6	1710,2	4593,6	1529,5	4479,5	1862,2	6641,0	1544,7	6047,9
İhlamur	80,4	295,9	126,1	349,0	178,9	445,2	93,3	373,7	176,0	781,7	253,3	1221,1	177,0	1474,6	79,6	1115,8	121,2	1392,2	179,0	1427,7
Meyan Kökü	266,5	308,3	356,9	312,4	654,2	372,3	514,1	425,3	522,2	488,3	380,5	415,0	418,1	481,9	248,6	266,5	226,5	431,5	310,5	471,2
Arap Zambkı	0	0	0,2	0,3	4,5	7,8	3,4	12,6	5,3	34,8	2,0	8,7	1,05	5,4	0,46	3,5	0,31	3,0	1,0	6,5
Lak	0,68	2,7	1,4	7,7	0,2	2	0,6	6,9	1,1	9,4	0,7	4,5	0,7	5,6	0,8	13,2	0,4	4,7	15,0	67,5

*Ezilmiş/öğütülmüş

Tablo A.8 Bazı önemli odun dışı orman ürünlerinin 2000-2009 yılları arası ihracat miktar ve parasal değerleri.

Ürün adı	2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)
Günlük	1,1	3,5	0	0	0	0	0,03	0,11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kitre	12,0	33,3	52,0	74,5	53,9	44,3	36,2	51,0	59,5	97,0	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Mimoza	4,9	2,0	22,6	12,3	44,0	27,1	23,7	17,5	20,2	22,1	17,6	28,6	50,6	69,0	68,2	96,1	48,0	87,5	35,8	57,5
Sen.Org.Mad.	228,3	280,7	572,9	708,1	638,3	809,3	840,0	1263,3	714,3	1176,4	847,1	1424,1	885,1	1236,3	931,7	1572,8	839,5	1313,7	1033,5	1270,1
Baz.Krm.Sül.	23674,4	14072,7	23229,2	13319,9	29565,7	14001,4	29647,2	13170,3	40220,3	18445,0	43252,5	29560,3	43392,1	35214,1	54466,9	41784,8	60567,8	60313,9	57485,8	52552,9
Müstahzarlar	741,6	575,6	638,4	488,9	871,7	741,5	1114,1	1076,6	850,7	857,4	853,3	887,4	1583,8	1700,7	2081,2	2374,7	1743,6	2182,3	816,1	1170,4
Tanen	0	0	0	0	0	0	0	0	2,0	3,9	3,6	6,5	1,0	0,9	0,5	0,7	0,1	0,3	0	0
Portakal U.Y.	1,8	12,5	0,14	2,2	1,1	5,9	1,5	5,9	0,2	3,3	1,1	2,8	0	0	0,18	11,2	2,6	30,4	0,63	10,2
Limon U.Y.	5,8	70,7	14,4	83,7	44,9	281,9	16,1	89,0	3,4	36,0	0,2	1,4	0	0	0,3	2,6	1,7	10,9	3,1	43,7
Melisa U.Y.	0	0	0	0	0,6	6,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,2	16,6	3,6	47,1
Mentha Pip.	0,6	11,0	3,0	3,1	0	0	0	0	0,03	0,4	0,15	0,7	0,07	1,1	0	0	0,05	0,6	0,004	0,3
Rezinoit	0,15	2,11	0,006	0,35	0,3	17,6	2,6	150,1	3,6	282,9	3,9	334,5	1,9	167,8	5,6	230,6	3,4	257,7	0,6	0,9
U.Y Arom. Su ve Kons.	57,2	131,9	59,9	145,5	81,2	163,9	149,5	590,2	146,0	679,9	471,5	1430,8	177,4	1110,5	196,7	1246,2	137,0	1182,8	143,2	1179,4
Kekik U.Y	45,7	486,2	80,5	630,3	5,7	404,7	8,4	626,3	9,9	768,2	14,5	1104,1	14,2	1132,4	12,2	1270,9	9,7	1584,1	19,0	1369,2
Tall Oil	1702,9	357,4	1326,9	262,9	684,8	155,9	536,9	156,7	603,3	179,2	3,3	7,3	4,6	8,0	20,4	30,4	101,0	43,5	125,0	102,6
Çam Yağı	0	0	9,9	12,4	0	0	1,2	7,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,09	0,73
Sert Taneler	4,3	11,5	1,6	1,4	58,2	64,3	221,6	760,8	122,0	316,3	133,7	149,7	153,0	123,3	24,6	37,7	25,6	66,7	48,3	23,2
Kına	30,3	41,9	41,7	54,9	47,8	82,1	47,7	135,0	35,5	107,5	35,7	98,8	45,6	105,8	25,8	76,9	27,1	132,0	58,9	141,1
Çöven	27,6	38,0	69,8	78,7	50,1	60,2	61,5	52,2	85,1	79,7	91,8	66,1	152,6	60,8	102,5	55,2	56,0	106,3	199,1	132,3
Pamuk Lint.	42549,2	11890,6	41458,8	15951,2	43027,2	7838,1	59276,3	12769,9	37286,9	11132,7	49755,8	12731,0	36320,1	9517,9	48702,4	15503,9	28691,1	16922,4	21610,5	8597,5
Kebrako	19,9	29,1	0	0	0,5	0,6	2,3	2,6	16,6	18,9	8,4	10,6	32,2	40,9	33,2	52,5	10,8	25,2	5,0	10,3
Mazı	325,7	391,2	392,9	445,1	389,4	429,9	535,4	559,5	396,6	484,7	389,9	380,8	486,2	521,2	464,8	625,0	174,6	177,8	377,0	468,8

* Elde edilemedi

Tablo A.9 Bazı önemli odun dışı orman ürünlerinin 1990-1999 yılları arası ithalat miktar ve parasal değerleri.

Ürün adı	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996		1997		1998		1999	
	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)
Ceviz(kb/ks)	38	98,3	0	0	103	61,2	97	80,4	115	111,7	216	216,1	1297	607,8	887	516,9	1964	1078	2403	1453
Badem(kb/ks)	141	413	144	423	136	346	463	694	161	504	178	589	343	421	1532	769	1136	607	1705	604
Fındık(kb/ks)	0	0	104	49	40	22	63	36	12	10	47	28	210	601	485	666	295	1189	212	830
Kestane	0	0	0	0	11	3	78	13	0	0	10	1	65	84	19	36	46	87	24	45
Çam Fıst.	0	0	0	0	31	20	5	0,8	41	135	54	218	15	80	28	20	58	29	72	453
Antep Fıst.	0	0	0	0	71	243	924	705	0	0	485	320	1296	2296	319	1080	209	740	35	103
Kivi	1045	577	843	378	684	347	3163	1590	1665	1032	1535	1139	1752	1419	1630	1046	929	711	696	538
Nar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0,4	133	17	1808	181	28	3	0	0
Kekik	0,05	0,9	0,5	1,3	122	225	352	370	464	676	180	280	680	1123	141	199	325	618	291	438
Defne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	63	0,3	0,7	0,2	0,7	17	39
Kimyon	22	10	0	0	25	47	3	3	75	109	0	0	629	649	1780	1863	1189	1669	1307	1510
Köri	17	22	0,9	4	24	28	7	5	10	5	31	21	23	14	28	12	29	14	10	5
Zencefil	48	66	41	48	60	68	42	44	35	35	59	63	58	155	124	124	153	164	102	111
Anason	0	0	0	0	3	3	0	0	0	0	0	0	100	147	334	580	163	345	98	215
Rezene	0	0	0	0	0	0	0,1	1,0	1,0	0,7	14,7	4,0	2,0	10,4	181,0	72,3	602,7	430,1	636,9	747,3
Zerdeçal	47,3	28,0	0,3	1,7	68,3	47,3	51,4	36,3	27,5	16,6	64,7	47,4	37,7	23,4	55,3	46,0	31,8	22,4	73,1	60,6
Mahlep	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,6	11,2	3	2,8	2,8	2,9	0	0
Adaçayı	0	0	0	0	0	0	9,6	19,5	0	0	0	0	73,5	110,9	195,7	278,5	287,5	401,7	218,7	298,9
İhlamur	0	0	0,0	0	73,7	110,4	40,0	88,9	2,0	29,6	1,8	18,9	5,4	35,9	*	*	8,1	43,2	17,2	81,1
Meyan Kökü	0,1	0,4	0	0	0	0	0	0	10,0	11,1	0,1	0,1	0	0	41,7	26,2	10,0	11,5	0	0
Arap Zambkı	189,3	322,9	53,8	132,1	76,5	186,2	104,7	226,3	75,2	148,0	61,8	272,6	81,7	252,1	76,4	388,5	125,5	371,5	86,3	229,8
Lak	47,0	159,5	21,2	70,4	33,1	127,4	38,4	206,5	26,9	140,0	41,6	218,3	35,4	210,4	54,7	184,9	26,4	120,0	38,1	135,4

* Elde edilemedi

Tablo A.10 Bazı önemli odun dışı orman ürünlerinin 1990-1999 yılları arası ithalat miktar ve parasal değerleri.

Ürün adı	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996		1997		1998		1999	
	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)
Günlük	18,5	29,7	10,9	14,8	11,1	16,0	20,7	24,6	*	*	*	*	49,1	50,8	37,5	41,0	30,0	53,7	65,5	80,9
Kitre	0,8	21,1	0,1	7,5	0,8	20,6	1,3	29,2	1,5	33,7	21,6	71,7	0,6	18,5	1,1	14,8	0,1	2,8	0,6	14,5
Mimoza	584,8	590,8	993,4	942,3	454,2	446,2	1999,5	1841,6	627,7	580,0	1464,4	1484,8	2163,2	2302,9	2252,5	2405,6	1363,7	1432,5	1126,6	1138,9
Sen.Org.Mad.	978,3	2044,6	1075,0	2121,3	1371,3	2964,7	1900,0	3511,8	1596,7	3436,9	2522,7	5669,5	4107,1	7816,3	5172,1	9016,6	4189,2	7395,6	3557,6	5490,3
Baz.Krm.Sül.	1760,5	1287,8	707,7	521,8	429,2	345,7	642,6	495,5	690,6	331,5	646,5	590,9	2609,5	2410,1	3896,8	3482,1	1679,9	1524,2	714,8	574,3
Müstahzarlar	208,8	810,9	321,2	768,8	239,5	691	485,6	889,9	463,3	874,9	864,8	1499,8	1644,1	2718,4	1579,7	2608,7	1115,9	1698,5	514,9	821,8
Tanen	147,8	207,6	27,8	61,3	31,8	96,7	46,0	69,8	0,3	4,1	1,6	26,1	1,4	12,6	33,2	56,0	0,3	0,9	20,5	33,6
Portakal U.Y.	24,9	106,5	15,5	57,2	25,7	112,6	41,6	139,7	50,3	212,1	35,8	355,6	56,8	309,5	72,5	246,0	51,1	180,7	142,5	252,6
Limon U.Y.	9,8	146,4	10,9	128,1	14,2	170,4	15,6	165,6	14,1	145,4	16,5	214,1	19,7	266,9	17,8	201,4	17,1	182,4	21,9	269,6
Melisa U.Y.	81,3	390,7	81,2	360,0	57,8	277,2	102,4	593,8	87,7	733,8	137,2	1723,8	172,8	1356,4	184,0	882,5	237,2	1117,3	54,9	250,0
Mentha Pip.	22,7	672,3	14,3	373,9	18,9	623,6	10,7	328,9	13,1	349,5	18,3	538,8	27,7	909,1	27,5	850,2	27,0	818,3	51,8	1599,4
Rezenoit	1,1	24,1	3,6	58,5	20,0	39,7	2,0	46,5	1,1	20,3	2,5	100,2	5,6	189,8	5,2	229,7	7,5	279,6	4,0	166,0
U.Y Arom. Su ve Kons.	6,4	56,4	6,5	50,2	0,9	7,0	0,1	3,8	0,2	3,1	4,2	29,9	21,0	71,2	30,3	48,2	5,0	57,9	1,7	34,1
Kekik U.Y	0	0	0,15	2,2	0	0	0,001	0,01	*	*	*	*	0	0	0,3	4,0	0	0	0,1	1,8
Tall Oil	34,3	33,8	135,2	102,1	0,2	3,8	613,9	180,2	769,4	289,6	21,3	62,1	86,1	92,1	49,9	209,8	101,6	268,9	55,3	104,2
Çam Yağı	41,7	99,8	27,0	74,9	23,8	56,4	33,7	71,7	19,6	40,1	60,6	127,9	21,6	60,2	61,9	131,0	64,1	145,2	52,6	118,7
Sert Taneler	0	0	*	*	1,2	5,0	0	0	0	0	0	0	9,8	1,0	6,1	15,9	19,4	6,7	15,0	4,6
Kına	1767,8	1102,5	1220,6	558,9	2228,2	929,6	1935,4	786,8	1292,2	915,4	2276,1	1942,7	1755,5	1469,5	1767,3	1571,8	1859,0	1546,9	1942,0	1787,3
Çöven	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24,2	8,7
Pamuk Lint.	0	0	0	0	0,7	1,4	0	0	0	0	750,9	152,0	110,9	35,0	81,2	44,6	152,6	62,5	1018,6	404,3
Kebrako	24,6	40,2	83,4	128,7	216,9	268,3	908,9	1123,7	744,9	638,0	695,4	569,5	1372,9	1424,8	1341,9	1539,7	978,4	1107,6	942,0	1048,6
Mazı	18,8	3,3	0	0	0	0	20,5	5,2	0	0	119,5	95,3	132,1	115,1	29,7	33,7	198,0	216,1	139,3	162,8

* Elde Edilemedi.

Tablo A.11 Bazı önemli odun dışı orman ürünlerinin 2000-2009 yılları arası ithalat miktar ve parasal değerleri.

Ürün adı	2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)
Ceviz(kb/ks)	5638,3	3540,3	2237,8	1139,7	8419,0	9978,1	9950,7	12041,7	17781,3	18484,5	14359,9	27593,5	17571,3	40049,7	16218,6	58729,3	24705,4	74993,9	30806,9	87546,7
Badem(kb/ks)	2900,1	762,8	2644,8	1118,4	1339,4	2562,9	2003,4	2676,7	3382,9	4540,4	3453,9	7991,6	3253,8	12194,5	5244,2	20128,8	12114,1	48612,8	14277,4	57000,6
Fındık(kb/ks)	544,5	1498,4	498,0	1589,8	1924,1	5206,9	1028,6	2616,2	846,0	4130,2	1290,1	11157,8	2438,4	20186,3	2053,7	12079,7	1842,3	13385,3	1518,1	8378,4
Kestane	2,0	5,1	11,1	8,2	43,0	70,2	46,2	55,4	130,4	194,5	20,0	5,4	98,5	116,6	368,5	366,5	734,4	725,4	359,6	367,3
Çam Fıst.	142,8	163,4	115,6	215,7	41,0	376,1	50,1	593,6	52,5	599,6	113,8	872,8	106,5	1195,4	76,0	1020,4	615,0	3644,9	204,2	3001,2
Antep Fıst.	178,6	543,8	28,4	106,3	106,9	476,0	67,6	452,0	119,6	705,4	37,2	401,4	79,0	546,2	83,7	1119,0	84,4	940,5	196,9	2080,3
Kivi	1452,7	829,1	2451,2	900,6	3021,8	945,2	3743,3	1047,8	7064,4	2086,1	10924,7	3277,2	10835,7	3767,4	9165,9	3126,2	6536,9	1935,7	10709,1	3295,9
Nar	2,5	0,25	14,7	1,5	0	0	0	0	4,5	1,7	266,8	81,0	495,7	173,0	2360,0	555,9	1089,8	287,9	367,5	140,7
Kekik	564,0	1164,3	124,7	192,6	1048,3	1150,9	61,7	151,6	45,1	86,2	67,9	159,0	320,1	497,2	2340,8	4455,7	850,7	2485,8	460,4	1198,2
Defne	21,8	56,2	14,0	36,6	15,4	17,5	86,5	103,1	20,0	64,4	33,6	120,0	13,4	44,2	11,7	87,3	41,0	111,0	177,3	338,8
Kimyon	1682,5	2861,2	576,7	1073,8	143,0	222,4	217,3	252,5	470,0	713,2	110,1	187,0	588,8	941,8	688,2	1269,8	507,3	903,5	259,4	582,0
Köri	47,4	26,6	64,3	28,2	45,0	22,0	31,0	16,0	66,1	38,2	35,2	21,1	44,1	30,0	39,4	35,2	101,8	80,5	148,4	98,1
Zencefil	137,5	119,3	102,5	81,1	195,2	109,8	178,0	118,8	64,2	53,3	257,0	181,9	323,4	197,1	247,1	171,8	235,4	214,6	704,7	449,7
Anason	87,0	144,5	70,4	122,3	33,3	57,4	138,0	208,6	12,5	24,6	1980,8	2473,7	37,1	63,8	275,7	482,6	82,0	247,6	169,6	503,2
Rezene	393,7	419,5	148,7	119,7	249,0	250,7	105,0	81,0	40,5	68,2	324,1	324,1	205,0	206,0	111,1	116,5	266,3	386,4	185,2	209,9
Zerdeçal	128,3	79,1	198,5	118,3	152,5	85,7	137,0	81,1	146,4	122,1	86,3	107,8	277,3	287,0	384,3	190,7	109,0	149,8	346,2	263,9
Mahlep	0	0	0,12	0,53	0	0	0	0	0	0	0,03	0,28	0	0	0	0	0	0	0,01	0,14
Adaçayı	456,5	615,6	520,6	676,9	646,7	866,6	709,1	950,8	791,1	1290,0	662,0	1165,8	642,2	1205,3	564,2	1017,9	1155,4	2928,4	546,8	1551,1
İhlamur	77,25	255,20	11,16	44,60	0,05	0,61	37,00	128,66	23,71	154,68	89,68	335,46	77,08	278,17	112,81	522,64	136,75	1162,97	34,6	185,2
Meyan Kökü	187,0	17,1	2,1	5,6	214,2	53,9	101,6	61,9	3,0	32,9	1,2	25,8	2,5	61,6	8,4	121,2	4,8	88,2	9,1	103,7
Arap Zamkı	128,4	275,3	128,0	275,9	222,0	495,1	347,9	818,0	326,4	1181,2	388,5	1373,3	294,3	1268,9	334,9	1259,1	218,4	1082,1	247,3	999,8
Lak	43,3	205,5	21,6	106,6	29,8	142,5	28,0	169,5	21,7	262,0	45,9	488,5	44,6	482,6	26,4	425,1	30,5	428,5	26,6	309,0

Tablo A.12 Bazı önemli odun dışı orman ürünlerinin 2000-2009 yılları arası ithalat miktar ve parasal değerleri.

Ürün adı	2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)	Miktar (ton)	Değer (\$) (x1000)
Günlük	27,5	28,3	22,6	31,3	22,0	23,3	45,0	69,6	1,8	13,1	33,1	35,6	53,2	72,0	49,0	112,4	52,5	82,8	42,9	59,9
Kitre	0,1	2,6	0,4	8,8	0	0	0,4	10,4	0,3	9,3	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Mimoza	1289,7	1231,7	827,6	723,2	1304,7	928,0	1260,7	916,1	1781,8	1519,0	1254,9	1301,3	1545,3	1636,3	1632,1	1878,8	1810,9	2343,3	943,9	1335,0
Sen.Org.Mad.	5411,5	7349,2	5888,4	7647,8	7778,8	10931	8823,0	14719	8338,9	14432	8570,5	14573	10956	16538	18051	24785	16333	24069	13077,3	16579,8
Baz.Krm.Sül.	1233,2	817,3	1253,1	747,6	2496,0	1428,5	3188,9	1647,0	3044,0	1721,2	1154,0	1018,8	4211,0	3684,6	837,2	1590,3	1445,8	2390,9	1917,4	2280,9
Müstahzarlar	907,4	1186,3	1211,2	1565,0	1803,0	2166,0	2043,8	2430,0	3000,7	3839,4	2683,7	3608,5	3810,4	4987,8	3401,4	4762,0	3262,0	4859,6	3076,2	4813,5
Tanen	24,8	96,8	14,9	101,2	11,0	158,3	21,5	351,4	56,0	336,3	16,8	143,7	75,7	317,8	50,9	214,7	73,3	590,9	41,0	415,7
Portakal U.Y.	61,5	187,8	72,8	183,4	110,6	378,1	111,4	535,3	122,7	484,9	179,1	663,7	127,9	439,6	152,3	688,4	160,3	651,0	172,1	521,3
Limon U.Y.	13,3	139,5	15,2	170,4	23,7	262,7	19,6	254,2	19,0	284,4	44,7	377,5	52,7	427,3	73,7	750,7	55,1	863,0	60,0	682,1
Melisa U.Y.	55,2	326,2	67,0	543,7	116,3	944,1	68,4	486,7	142,4	687,9	44,8	225,4	68,0	356,8	26,7	209,2	47,8	473,6	36,8	360,9
Mentha Pip.	27,4	786,7	38,8	1112,7	37,7	1000,7	44,9	1195,2	62,3	1582,1	62,7	2047,5	74,6	2448,1	90,8	3223,9	78,4	2924,6	38,5	1423,2
Rezinoit	4,3	161,7	2,9	120,2	7,8	239,6	13,7	385,6	20,9	558,3	23,9	589,8	51,5	1124,7	69,8	1562,5	51,9	1491,5	74,1	1799,7
U.Y Arom. Su ve Kons.	2,9	13,4	1,3	20,7	12,2	166,4	12,9	286,8	23,0	323,9	67,7	602,2	28,3	245,2	43,6	557,0	57,9	490,5	32,5	452,4
Kekik U.Y	0,025	1,83	0,019	1,40	0,01	0,82	0	0	0	0	0,025	1,51	0	0	0,141	5,42	0,03	2,22	0,001	0,1
Tall Oil	30,6	69,8	40,1	41,3	10,4	8,3	103,0	112,8	243,3	257,8	275,2	293,5	281,6	362,9	508,8	621,1	730,9	1430,8	352,5	675,9
Çam Yağı	86,2	158,7	39,1	67,1	55,1	94,3	57,2	118,5	61,3	110,7	76,8	169,4	65,2	151,4	68,0	191,0	43,6	120,6	38,2	139,9
Sert Taneler	27,1	10,7	10,2	8,8	16,3	30,8	55,2	41,3	708,2	74,8	1250,2	71,2	1441,1	63,9	4625,9	192,7	24495	1023,1	8597,1	363,7
Kına	1803,2	1303,7	1893,5	1334,9	1842,5	1160,9	1571,4	1525,2	2658,5	2255,9	1919,8	1307,4	1966,8	1232,4	2169,6	1242,9	1118,2	1086,7	1328,4	1411,5
Çöven	0	0	102,8	35,8	0	0	0	0	115,9	29,4	485,5	171,4	305,5	114,6	550,1	211,8	484,2	201,3	293,5	150,3
Pamuk Lint.	599,5	605,2	424,4	498,8	74,7	100,9	706,1	653,8	0	0	0,02	0,33	441,0	601,7	0	0	216,4	99,5	19,1	7,8
Kebrako	1105,7	1293,9	607,7	669,8	806,8	882,8	1062,7	1177,8	1148,2	1386,1	1237,0	1466,7	1403,2	1803,3	1959,9	2630,4	1789,5	2729,3	1368,6	2310,3
Mazı	178,8	230,2	295,1	319,9	121,9	133,1	20,0	20,0	0	0	59,4	57,6	145,5	159,3	325,0	473,8	481,7	664,2	0,02	0,4

* Elde edilemedi

ÖZGEÇMİŞ

Rıfat KURT 1985 yılında Kütahya'nın Domaniç ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Domaniç'te tamamladıktan sonra 2004 yılında girmiş olduğu Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Bartın Orman Fakültesi, Orman Endüstri Mühendisliği bölümünü 2008 yılında bölüm ikincisi olarak tamamladı. Aynı yıl Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimine başladı. 19.07.2010 tarihinde itibaren, Bartın Üniversitesi, Bartın Orman Fakültesi, Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü, Orman Endüstri Makinaları ve İşletme Anabilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. Halen yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Yabancı dili ingilizcedir.

ADRES BİLGİLERİ

Adres : Orduyeri Mah. Erkam Sitesi
22-23 Blok / D:12
BARTIN/MERKEZ

Tel : 0 541 516 49 94

E-posta : rkurt@bartin.edu.tr